

DR ALOIS KOLÍSEK:
CYRILLO-METHODĚJSTVÍ
U ČECHŮ A SLOVÁKŮ
DO ROKU 1931.

K TISKU UPRAVIL A VLASTNÍM NÁKLADEM VYDAL
KAREL KOLÍSEK
BRNO - 1935

DR. ALOIS KOLÍSEK

CYRILLO-METHODĚJSTVÍ U ČECHŮ A U SLOVÁKŮ

K tisku upravil a vlastním nákladem vydal Karel Kolísek

Cena 22 Kč

BRNO 1935

Tiskl E. Dobrovolný v Kroměříži

Nr. 6651.

IMPRIMATUR.

Olomucii, die 27. Aprilis 1935.

**Dr. Joannes Martinù,
Vicarius generalis.**

V Ě N O V Á N O

nejdůstojnějším pánům

arcibiskupům, biskupům, opatům, prelátům

a veškerému ostatnímu kněžstvu

naší drahé vlasti československé

a cyrilomethodějské.

Karel Kolísek.

PŘEDMLUVA VYDAVATELE.

Marné byly moje pokusy, najít nakladatele pro toto hodnotné kulturně-národní dílo téměř dvouleté houževnaté práce mého bratra Aloise Kolíska, nečekaně odvolaného na věčnost dne 25. srpna 1931 v nemocnici Milosrdných bratří v Brně.

I odhodlal jsem se je vydati vlastním nákladem na počest 1050. výročí blažené smrti našeho prvního věrozvěstce Sv. Methoděje.

Chci doufat, že obsažené látky, zde snesené, budou moci dobře použít kazatelé a řečníci o Cyrillo-Methodějství!

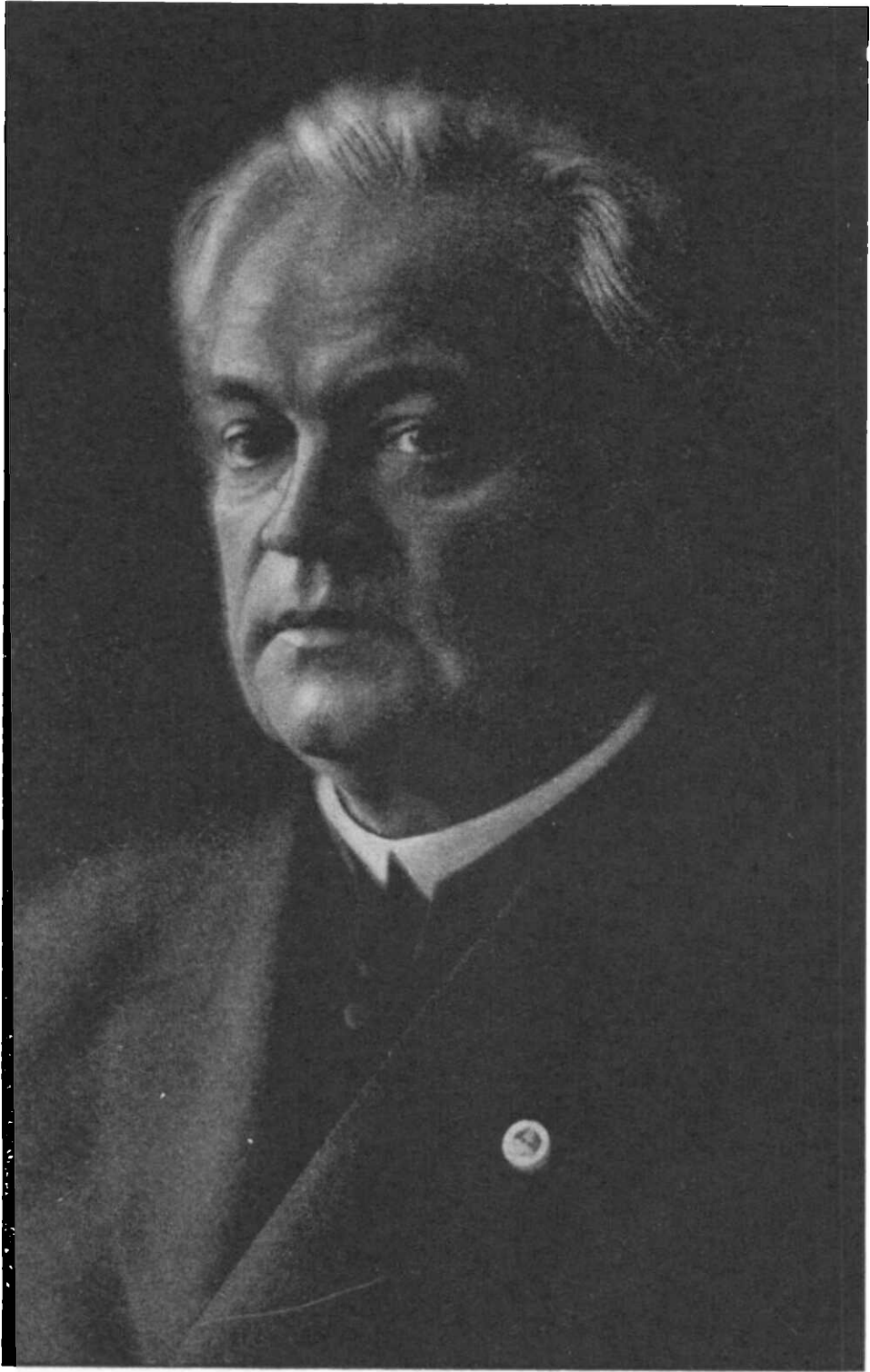
V Brně, o 1050. výročí smrti sv. Methoděje, 6. dubna 1935.

KAREL KOLÍSEK.

ÚVOD DRA ALOISE KOLÍSKA.

Jsa vyzván drem S. Ritigem (ze Záhřebu), mám na oslavu jubilea encykliky „Grande munus” psáti „o Velehradu i velikimi pobornicami Cirillo-metodejske ideje u češkoslovačkoi zemljami”.

Je to úloha mému srdci milá, ale mým rukám velmi široká. Nevím, zdali ji celou zachytím. Ale chci se držeti daného thematu.

A. Velehrad a jeho průkopníci.

I. ENCYKLIKA „GRANDE MUNUS“.

Jako úvodem — k vůli jubilejní náladě encyklikové — musím upozorniti, jak v zemích československých byl upřímný ohlas po slavné encyklice cyrillo-methodějské Lva XIII.

Sotva encyklika vyšla — již započato s vydáváním „Sborníku velehradského“. Svazek I. patří roku 1880; je vydáván v Brně, tiskem Moravské akciové tiskárny, nákladem vlastním. Kdo jest onen „vlastní nakladatel“? Pravděpodobně redaktor — a tím byl Josef Vykyďal, děkan a farář na Velehradě.

Sborník velehradský začal tedy vycházeti roku 1880, ale redakce v úvodním slově myslí už 5 let dopředu, nezapomínajíc arcit' na velkou událost z 30. září 1880.

„Rok 1885! — Co všechno jest obsaženo ve výroku tomto, co všechno jest obsaženo v něm pro Slovana?!

Dějepisec napíše prostě: tisíc let od smrti sv. Methoděje, metropolitě moravského, bude roku 1885, napíše tak dějepisec i cizozemský; avšak kdo poví nám, co při výpovědi této dějepisecově prosté a chladné pocítí srdce slovanské?!

Tisíc let od smrti sv. Methoděje, apoštola slovanského, roku 1885! Aj, kterak vzpomínka tato rozproudí krev Slovanu každému, kterak roznítí nábožné city všech katolíků slovanských, ano, kterak naplní mysl i srdce katolíků po všem nyní, kdy sv. Otec Lev XIII. encyklikou prohlásil svátek svatých Cyrilla a Methoděje, apoštolů našich slovanských, aby konával se 5. července v celé církvi katolické!

Velepamátná jsou slova, jež náměstek Kristův napsal všem patriarchům, primasům, arcibiskupům a biskupům celého světa katolického, spojeným s apoštolskou Stolicí římskou.

Projevem vpravdě dějinným, k jakému podnět dal a i v zemích československých encyklika „Grande munus“, byla účast na slovanské pouti do Říma roku 1881.

A tu jsou nám cennými slova, která roku 1905 do „Nového života“ (red. K. Dostál—Lutinov) na žádost redakce napsal velký průkopník Ignát Wurm, vzpomínající tu arcit i jiných významných věcí cyrilomethodějských:

„Jiná příčina, proč se péra ujímám, jest ta, že letos, dne 30. září připadá čtvrtstoleté jubileum Cyrillo-Methodějské, neumlčitelné, velepamátne encykliky „Grande munus“. Aby dosah a význam encykliky této učiněn byl zřejmějším a její působení plodnějším a požehnanějším, projevil její původce Lev XIII. přání, aby zástupcové všech slovanských kmenů se vůkol stolce sv. Petra a u jeho hrobu ve způsobě poutě shromáždili. Světodějinné úkoly, jež encyklika spolčenému Slovanstvu ukládá a ukládati nepřestane, ukládaly všem Slovanům, za neocenitelný dar encykliky té okazale nejhlubší a nejvroucnější díky blahomyslnému dárci vzdáti. K poradám o uspořádání poutě té k výzvě p. nuncia, sešli se ve vídeňské nuntiaturě nejdůstojnější p. biskup Strossmayer, vyšehradský p. probošt Václav Štulc a má nepatrnost. P. nuntius uznal za prospěšné, abych se s jeho shora jmenovaným bratrancem v Římě seznámil, poněvadž tento byl si vytknul úlohou životní vyhledávati prostředky, které by uskutečnění cyrillo-methodějské encykliky „Grande munus“ usnadňovaly a které by překážky, jež u sjednocení všech Slovanů u víře v cestě stojí, odstraňovaly. Za příčinou touto podnikl dominikán Vanutelli k pokynu sv. Otce Lva XIII. cestu na Rus, kde zvláštní, velmi cenné studie o tamějších církevních poměrech opět konal, jež ve dvousvazkovém díle „Russia“ a v jiných spisech uveřejnil.

Co Hadrian, a jak se podobá, před ním papež Mikuláš podnikali, co však neblahými poměry pozdějšími zmařeno bylo, v tom pokračovati jal se Lev XIII., blahé paměti, jehožto nejdůležitějšího a nejvzácnějšího díla památce řádky tyto věnovati, dovoluji si, aby v zapomenutí nepřicházelo, nýbrž její původ učiněn byl známým cyrillo—methodějským ctitelům a Lva XIII. Dílo toto je encyklika „Grande munus“, kterou jmenovaný papež žasnoucí svět dne 30. září překvapil a jejížto vzniku tudíž pětadvacátou ročníci konati a slaviti velí nám vděčná mysl a vroucí úcta k zvěčnělému Lvu XIII.

Na začátku května roku 1877 meškal jsem v Ďakovu. Sotva uplynuly tehdy dva měsíce po korunovaci, a nejdůst. p. biskupu Strossmayerovi dostalo se z Vatikánu výzvy, aby tam zavítal. P. biskup odpověděl omluvou, že ihned, jak by

rád, na cestu vydati se nemůže, poněvadž se srbskou vládou a s ostatními činiteli se smluvil, jako apoštolský vikář, vykonati tam jenerální visitaci, kterou vzhledem na stávající poměry v Srbsku odkládati neradno. Druhou překážkou bezodkladné pouti ku prahům apoštolským uvedl p. biskup, že přislíbil episkopátu francouzskému zúčastniti se jejich konferencí, jež brzo zahájeny budou; ale že na zpáteční cestě z Francie nebyl by beztoho opomenul Jeho Svatosti synovskou oddanost projeviti a nejhlubší poklonu učiniti.

Vracejícímu se z Francie a zavítavšímu p. biskupu Strossmayerovi svěřil papež, že jeho mysl nese se velkolepým záměrem, odklízeti předsudky, překážející žádoucímu smíru mezi pravoslavím slovanským a latinským katolictvím, a směrem tím znenáhla usnadniti návrat rozkolné církve východní k západní. „Tebe“, doložil sv. Otec, „ustanovuji zkušeným rádcem a prostředníkem této vůle své.“

Strossmayer, jsa kardinálem Bartollinim podporován, zahájil průpravní činnost, ku poradám volaje si na slovo vzatého slavistu Martinova, Chorvata Račkiho, Jos. Jirečka, jenž se vyznal v církevním právu církve východní, a s jinými pěstovateli dějin a poměrů církve východní. V té době rozbíral otázku cyrillo-methodějskou Dr. Matěj Procházka v časopise Kat. duchovenstva a ve Sborníku velehradském a jiní. Z dotyčných úvah Procházkových na Rusi nejvíce zajímá: Vznik a zánik Metropole Methodovy. Pojednání toto dalo Laman-skému podnět v přítomnosti členů synodu a některých velkoknížat v dobročinném spolku dvakráte promluviti ve prospěch sv. Stolice a Grande munus odporučovati jmenovitě Synodu k bedlivé úvaze. Starý Palmov zrazoval důvěřovati Římu, ale Dr. Julian Peleš, přítel můj, námitky Palmova proti encyklice Grande munus vyvrátil.

Obraz papeže Mikuláše, trůnícího uprostřed sv. Cyrilla a Methoda, vzbudil v nás vzpomínky na encykliku Grande munus a na naděje, jež v ní vzhledem na smírčí záměry Lva XIII. pravoslaví se svatou Stolicí skládati nebylo utopií, nýbrž že kynula tehdy možnost, stavěti zlaté mosty obnově jednoty a návratu rozkolných bratrů v lůno církve římské.

Účelem řádků těchto není doličovati osud a děje encykliky, zvané „cyrillo-methodějskou“, jejížto čtvrtstoletá památka na den 30. září připadá. Co o ní zaznamenáváme, jsou blahé vzpomínky na to, co i na Rusi ve příčině církevního smíru rozhodující činitele zaměstnalo. Jak vážně se smírčí přípravy

podnikaly, tomu nasvědčuje ta okolnost, že se člen vyslanectví ruského ve Vídni, biskup Rajevský, schválně do Petrohradu vypravil, aby tam dotčené rozhodující činitele s významem a dosahem encykliky seznámil, a že jak tam, tak i u metropolitů v Moskvě a v Kyjevě příznivě pochodil.

Končím poznámkou, že v době té se do Ruska odebral se zvláštním poselstvím Chorvát prelát Rački, jemuž by byl připadl úkol, encykliku prakticky prováděti a metropoli Methodovu znova zařizovati, kdyby se nebylo Bismarkovi zdařilo, smířcí záměry Lva XIII. zmařiti.“

Ignát Wurm zbožňoval Lva XIII. pro jeho lásku k sv. Cyrillu a Methoději. V Časopise vlastivědného musea v Olomouci r. 1911 v článku Dokoupilově čteme o Ign. Wurmovi:

„Lev XIII. byl stařečkovi (Wurmovi) nade všecko.“ „To je osvícený muž, on pochopil svou dobu.“ Několikrát jmenoval nám nějakého státníka — jméno jsem si nezapsal — ten prý se vyjádřil: „Znám tři muže, kteří pochopili svou dobu: Lev XIII., Gladston a Strossmayer.“

Tamže na str. 202 ku věci naší:

„Už, už spělo velké dílo našeho nezapomenutelného stařešiny k svému splnění, a Západ slovanský měl býti sloučen ve víře s Východem. A není pochyby, že sen Lva XIII. a P. Wurma by se býval splnil, kdyby nebýval Bismarck poučen o dosahu a významu sjednocení Slovanů ve víře. Bismarck zakročil ve Vídni, a následek toho byl, že všichni biskupové rakouští a šlechta česká odřekla (až na Strossmayera) účast na pouti.

Na Rusi byly též jisté dispozice pro smír. Bylo též jisto, že v případě jednoty by býval Rački prvním slovanským rakouským metropolitou. Tedy úřad metropolitity sriemského, velkomoravského, měl býti obnoven.

„Ostatně, proč má národ český jíti do Říma a přes Kostnici? Ať jde Velehradem!

A právě tuto cestu chtěl národu českému ukázati a uvolniti náš zemřelý stařešina: Z přednášek jeho, jimiž instruoval o Rakousku papežské nuncie P. Wurm, sestavil papež Lev XIII. svou encykliku *Grande munus*.“

Ano, Velehradem — k Římu,

cyrillomethodějstvím k papežství!

Nečtivíme se, s jakým vytržením myslí referuje o pouti 1881 — jako díky za encykliku — „Sborník Velehradský“ II.:

„Není nám možno vylíčiti dojem, jaký tyto dvě, s neobyčejným zápalem pronesené řeči učinily na poutníky. Mlčky šepotala ústa všech: „Staň se, staň se!“ — „Sborník Velehradský“ zastává, hájí a rozšířiti se snaží zásady, vyslovené v obou těchto velevzácných, vele památných řečech, pročez neváháme je v před postaviti v této druhé ročence, opětující toužebné přání slovanských poutníků římských: **Staň se!**

Na posv. Velehradě o svátku sv. Jeronýma 1881. — Red.“

Častá vzpomínka na encykliku „Grande munus“, a vděčnost Čechoslováků za ni je živena zvláštním způsobem projevu obřadu posvátného, totiž Litanií, zařazenou do Velkého zpěvníku a modlitební knihy diecése brněnské. Je to:

Litanie k sv. Cyrillu a Methoději. (Pro soukromou pobožnost.) Dle encykliky Lva XIII. „Grande munus“ Dr. Karel Eichler, Brno, 1906, „Cesta k věčné spáse“, III., str. 1554.

II. VELEHRAD.

Po tomto úvodu, věnovaném samému významu encykliky „Grande munus“ — v nejbližší době po jejím vydání — přistupme ke hlavnímu předmětu svému: „Velehrad a velicí průkopníci cyrilomethodějské ideje“.

1. Z dějin Velehradu.

Velehrad jest jméno nevelké vesnice, čítající jen 786 obyvatelů, proslulé tím, že svou minulostí sahá až do doby, kdy na Moravě působili sv. Cyrill a Methoděj. Jak svědčí velmi starobylé a vážné podání, leželo na půdě nynějšího Velehradu nebo v jeho blízkém okolí hlavní město velkomoravské říše za knížat Rostislava a jeho nástupce Svatopluka († 894), jakož i sídlo moravsko-panonského metropolity sv. Methoděje, který také zde zemřel a byl pochován. Hrob jeho však posud nebyl nalezen. Na důkaz toho, že není bez podstaty, čemu lid po tolik staletí věřil, dají se uvést též některé zprávy současných kronik. Avšak jen soustavný archeologický výzkum, který byl načat již před světovou válkou a na jehož obnovení se opět pomýšlí, bude nám moci stvrditi, jak doufáme, bezpečněji tuto spojitost Velehradu s obdobím cyrilomethodějským.

Roku 1198 byl na Velehradě založen klášter cisterciacký, jemuž patřila i prostorná basilika, zasvěcená Nanebevzetí Panny Marie, několikrát ohněm popleněná, ale vždy s novou náherou vystavená, s okolními budovami, podnes výmluvně hlásající někdejší moc a slávu tohoto opatství. Za císaře Josefa II. v roce 1784 klášter byl zrušen a duchovní správu na Velehradě opatrovali světští kněží. Teprve roku 1890 klášter, patřící od r. 1883 i s pozemky a budovami podpůrnému spolku arcidiecése olomucké, svěřen byl Jesuitům.

Význam Velehradu rozmohl se jmenovitě jubilejními slavnostmi v letech 1863, 1869 a 1885, konanými na tisíciletou paměť příchodu slovanských apoštolů na Moravu (863), smrti sv.

Cyrilla v Římě (869) a smrti sv. Methoděje (885). Na těchto oslavách měl účast všecek slovanský svět jak katolický, tak pravoslavný. Rusové poslali ke dni 14. února 1869 jako jubilejní dar starou ikonu sv. Cyrilla a Methoděje, zlatou lampu a listinu, podepsanou nejpřednějšími muži.

Cyrrillomethodějský kult, pěstěný na Velehradě, nabyl autoritativního schválení a nových úkolů encyklikou papeže Lva XIII. „Grande munus“ (30. září 1880), v níž se svátek sv. Cyrilla a Methoděje rozšiřuje na celou církev a spolu se vyslovuje naděje, že úcta k nim vznítí u rozkolných východanů touhu po opětném spojení s Římem.

Poutí na Velehrad rok od roku přibývalo. Pořádaly se tu rozličné náboženské sjezdy a schůze. Založen byl „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje“, jakož i družstvo „Velehrad“. Pro vědecké studium otázek unionistických zřízena byla 1. srpna 1910 „Akademie Velehradská“. Tímto vším stal se posvátný Velehrad střediskem nového ruchu, jehož myšlenkový obsah lze vyjádřiti nejlépe tak zvanou ideou cyrrillomethodějskou. Proto bychom marně hledali vhodnějšího místa pro unionistické porady jinde, mimo Velehrad, opředeny tolika slavnými vzpomínkami, kde již roku 885, nad rakví sv. Methoděje, jak nám vypráví jeho slovanský životopisec, zpívaly se zádušní bohoslužby, v podivuhodném souzvuku, jazykem latinským, řeckým a slovanským!

(Dr. Jos. Vašica: „IV. Unionistický Kongres na posv. Velehradě M C M XXIV.“)

V knize Jana Vychodila o Velehradě jsou reprodukce tři obrázků, velmi informativních: 1. Velehrad královský po r. 863; 2. Velehrad markrabský r. 1198; 3. Velehrad klášterní r. 1698.

2. Duchovní správci světští.

Ku hlavním údajům o Velehradě patří udání jmen duchovních správců, aspoň z doby vzkříšení cyrrillomethod. Velehradu: 1866—1889: Josef Vykydal, farář; 1875—1889: Jan Vychodil, kaplan; 1889—1890: Jan Vychodil, administrátor.

Josef Vykydal, mnohaletý farář a děkan na Velehradě, veliký ctitel sv. Cyrilla a Methoděje, narodil se dne 27. března 1827 v Bílanech u Kroměříže z rodičů zámožných.

Studie konal v Kroměříži a v Olomouci, kdež byl na kněze vysvěcen r. 1850. Dostal se za kooperatora do Hovězí, pak do Kunovic u Uher. Hradiště. Odtud vodíval velké průvody poutníků na cyrillo-methodějské slavnosti na Velehrad, i kázal zde velmi nadšeně. Miloval posv. Velehrad a protož opustiv bohatý patronát Liechtensteinský, stal se farářem na Velehradě, tedy na chudobném patronátě náboženského fondu r. 1865. Brzy pak ustanoven po žádosti kněžstva děkanem uher.-hradištského děkanátu. Zasadil-li činně do příprav a zařízení jubilejních slavností cyrillo-methodějských na Velehradě r. 1863, byl tím více zúčastněn ve všem jako farář velehradský jubilejního r. 1869 a 1885. Nadšeností zrovna hořel. Nejvřelejším přáním jeho vždy bylo, povznést slavnosti cyrillo-methodějské a prospěti lidu. Žil pro lid a snažil se jej povznést duševně i hmotně. Dobře se znal se Sušilem, Brandlem, Kuldou, Matějem Procházkou, Dr. Šromem a j. Byl věrným strážcem posv. Velehradu, jsa u lidu ve velké vážnosti jak ve farnosti, tak v celém okresu uher.-hradištském, ano i v okresech sousedních. Vydával i redigoval „Sborník Velehradský“. Znal všechny slovanské jazyky, ovšem i latinský a německý, ale i francouzský a anglický. Za své veliké zásluhy byl jmenován assesorem (přisedicím) k. a. konsistoře olomoucké v jubilejním r. 1885 a čestným papežským komořím r. 1888. V Cholině stal se farářem r. 1889. Obnovil tam kostel i faru, založil hospodářský spolek, ale zakrátko zemřel 11. dubna 1894.

Jeho péči o velehradskou svatyni pochválil „Nový Život“ r. 1901 (srpen-září):

„Chrám velehradský byl péčí † mons. Vykydala a jeho kaplana Jan Vychodila tak důstojně vyzdoben, že jest asi nejvelebnějším chrámem v zemích českých a již proto hoden, aby mnozí k němu putovali. Slovácké okolí zvyšuje jeho půvab.“

Jan Vychodil, narozen 26. srpna 1848 v Třebčíně u Olomouce, byl vysvěcen r. 1874 a stal se brzy kaplanem na Velehradě, přilnuv k tomuto posvátnému místu tou měrou, že mu věnoval všechny své síly i později jako farář v Želechovicích a Cholině. Nejen ve svých nesčetných člancích a studiích jak topografických, tak dějinných, hagiografických a homiletických, vesměs týkajících se Velehradu, jež popsal bibliograficky inž. Vilém Bitnar (v Lidových Listech 30. srpna 1924) ve své jubilejní stati k padesátému výročí Vychodilovy pri-

mice, ale též živým slovem v chrámě, ve škole, na schůzích a sjezdech, na př. na druhém unionistickém sjezdu r. 1909, šířil známost a slávu Velehradu.

Literárně začal psát pod pseudonymem Jana Andrejeva již v r. 1877. Z jeho drobnějších studií uveřejněných po různých časopisech, Našem Domově, Obzoru, časopisu Vlast. spolku mus. v Olomouci a j., hlavně však ve Sborníku Velehradském, jehož redakci převzal po Vykydalovi r. 1899, vznikly i jeho publikace knižní, jako tento jeho spis o Velehradě a jeho památkostech, ovoce mnoholeté práce a neutuchajícího nadšení, dále jeho jubilejní spis „Zlatý okružník Grande munus a Josef Jiří Strossmayer“ (Brno 1905). Jubilejní rok sv. Cyrilla, Slovanův apoštola (Brno 1909). Z otázek cyrilomethodějských (Olomouc 1911) a j.

Práce Jana Vychodila, který s kronikářskou zevrubností zaznamenával vše, co se týkalo Velehradu, budou vždy cennými pomůckami všem, kdo se zajímají o dávnou nebo nedávnou minulost tohoto místa, jehož význam právě poslední dobou vzrůstá rok od roku. P. Vychodil žil na odpočinku ve svém rodišti Třebčíně, trpělivě snášeje neuh svého stáří. Svůj dům i s pozemkem (23 měřic) daroval Matici Cyrillomethodějské již v roce 1911, ponechav si do smrti jen byt.

R. 1926, 13. června, zemřel tento vzácný pracovník cyrilomethodějský, jeden z posledních Sušilovců.

3. Jesuité na Velehradě.

(Dle článku P. Jos. Lepky v „Našinci“ r. 1919, upravil a doplnil P. Fr. Tomeček. S. J.).

Když povstal na Velehradě ruch cyrilomethodějský a dvě jubilea r. 1863 a r. 1885, učinila z Velehradu střed a ohniško víry a ukázala jeho neobyčejnou přitažlivost, projevilo se všeobecné přání, by tím magnetem a střediskem zůstal navždy. Uvažováno, zda by se měla vzkřísiti slavná bohoslužba a zpěv církevních hodinek, jak tomu bylo za cisterciáků, neb učiniti z Velehradu střed apoštolské činnosti, jak to bylo úmyslem sv. Methoděje.

Druhý směr zvítězil. Již v prosinci r. 1890 uvedeno na Velehrad Tovaryšstvo Ježíšovo a působí tam již plných 35 let.

Jesuité byli zvoleni za strážce svatyně velehradské a za nositele ideje cyrilomethodějské, jež by se z Velehradu šířila jako ze svého středu misiemi, exerciciemi, schůzemi a

poutěmi, tiskem a vědeckou prací. A idea tato měla se z Velehradu šířiti až na dálný východ a připravovati sjednocení církve východní s naší sv. církví.

Zda vhodně byl zvolen pro ono místo řád, jenž jinde svou apoštolskou horlivostí a vědeckou zdatností si zjednal vděčnost u přátel a uznání i u nepřátel?

Tehdejší kroměřížský probošt Weinlich v řeči, kterou vítal r. 1890 dne 18. prosince jesuity na Velehradě, zvláště zdůraznil, že proto právě byl sem jesuitský řád povolán, poněvadž jeho zásluhou byla zachována víra sv. Cyrilla a Methoděje naší drahé Moravě.

V osmdesátých letech minulého století bylo jen několik českých jesuitů, a ti neměli na Moravě ani vlastního domu, ani v českých zemích noviciátu. Roku 1887 byl jim svěžen sv. Hostýn. V krátkém čase podařilo se učiniti z něho perlu, drahou našemu moravskému lidu a zřídlo náboženského života, jehož význam roste každým rokem.

A sv. Hostýn získal řádu i Velehrad. „Dobrotivá Máti Boží se odměnila“, psal tehdejší superior hostýnský P. Cibulka, „Otcům T. J. za skrovné služby ji ve svatyni její prokázané. Byl jim svěžen Velehrad, rozkoš slovanských národů, pole prací a potu sv. Cyrilla a Methoděje, svatyně, k níž pohlížejí s úctou Slované, očekávající odtud posílnění ve víře a opětného spojení slovanských bratří, nešťastným rozkolem od církve Kristovy odtržených.“

První jesuité přišli na Velehrad 18. prosince 1890; několik dní potom uvedeni sem první čeští novicové.

Práce Jesuitů na Velehradě, na kazatelně, ve zpovědnici, v domě zejména o velkých poutích a slavnostech, je bohatá a cenná. Proto si jich lidé velmi váží. Mnozí z těchto misionářů stali se populárními v nejširších vrstvách ctitelů velehradských.

Především sluší uvést P. Jana Cibulku, kněze horlivého, moudrého a učeného, (nar. 3. srpna 1836 v Ústí n. O.), jenž proslul jako oblíbený kazatel, protkávající rád své řeči z českých dějin. Pečoval o rozkvět sv. Hostýna, kde působil v letech 1888—1898, a Velehradu, kde byl od roku 1899 až do své smrti 18. prosince 1902 rektorem. Na Velehradě, z výtěžku loterie a za přispění slč. Krausové z Prahy vystavěl celý nový trakt s domácí kaplí a slovanskou dvoranou a dal popud k založení Družstva „Velehrad“ ku povznesení této slovanské svatyně.

Na Velehradě působil také v l. 1894 až 1900 jako správce velehradské fary a potom nějakou dobu jako spirituál T. J. P. Antonín Rejzek, pilný spisovatel hagiografický, který vylíčil ve svých spisech život bl. Anežky české, bl. Edmunda Kampiana T. J., sv. Josafata, mučeníka za unii, sv. Františka Xaver. Hlavním jeho dílem jest však obšírné vypsání života „Bohuslava Balbína“. Vydal také r. 1900 „Popis svatyně velehradské“. Za jeho správy byly postaveny nové věže velehradského chrámu. Narodil se 5. listopadu 1844 ve Veselí u Mnich. Hradiště v Čechách a zemřel v pražské koleji T. J. 6. prosince r. 1920.

Nezapomenutelně utkvěl všem, kdož se s ním setkali, v paměti P. Josef Jaroš, T. J., jenž v mladém věku zemřel v Praze dne 26. února 1921. Působil sice krátký čas na Velehradě, ale zůstavil zde po sobě vzácnou památku v nádherném obraze Panny Marie, Matky unie, kterou podle jeho návrhu zhotovil prof. Emanuel Dítě. Obraz byl určen pro kostel, ale chová se nyní prozatím v domácí kapli klášterní. I několik studií P. Jaroše týká se Velehradu, jehož památky sbíral a pořádal s dojemnou pietou.

4. Ústav sv. Cyrilla a Methoděje.

Všichni, kteří se o unionismus zajímají, cítí, že vědecká práce a rozhovory na sjezdech nemohou samy sjednocení uskutečniti. K tomu je třeba apoštolů. I kdyby nyní celý východ se chtěl stát katolickým, nemohl by tak učiniti, poněvadž by se tam nedostávalo katolických kněží. Proto je praktickým výsledkem sjezdů a nezbytnou podmínkou k sjednocení východu výchova kněží, kteří by se mohli tomuto úkolu věnovati. Dokud těch nebude, utone veškerá práce ve zbožných přáních, v teorii a utopii.

Aby se tak nestalo, byl založen na Velehradě ústav, jenž vychovává mravné a nadané chlapce ze zbožných katolických rodin, kteří mají úmysl po předběžném gymnasijsním vzdělání vstoupiti do některého řádu, jenž pracuje apoštolsky a má snahu, rozšířiti někdy svou činnost i na východ. Velehradský ústav byl založen uprostřed války r. 1916. Přihlásilo se tehdy do první třídy 11 hochů. Od té doby měl 160 žáků, z nichž někteří ovšem pro různé překážky nemohli ve svých studiích pokračovati, ale značná část zůstala svým ideálům věrna. Z do-

savadních žáků ústavu vstoupili někteří k dominikánům, jesuitům, salvatoriánům, františkánům, salesiánům a někteří se rozhodli býti světskými kněžími. Vstoupili proto do diecesních seminářů.

Benedikt XV. brevem ze dne 11. července 1919 vyznamenal velehradskou kolej titulem „Papežská kolej“ a vzal ji pod ochranu apoštolské Stolicе. Ústav je umístěn ve velehradském klášteře, jehož místnosti nestačí, má-li se přirozeně vyvíjeti a splniti naděje doň vložené. Jesuité, kteří ústav řídí, mají však ještě jinou bolest, která vývoj jeho ústavu značně zdržuje a je příčinou, že se dosahuje sotva polovice toho užitku, který by v normálních poměrech mohl býti dosažen. Zkušeností je potvrzeno, že zbožné katolické rodiny, které by chtěly své syny obětovati Bohu v kněžském neb řeholním povolání, neoplývají vždy časnými statky, a poněvadž jsou to obyčejně rodiny početnější, nemohou jednomu dítěti věnovati veškeren svůj majetek. Tak se stává, že hoši velmi hodní a nadaní musí býti odmítnuti a církev sv. ztrácí tak nadějně apoštoly. Správa ústavu nemůže jinak jednati, než že předkládá tento nedostatek, jemuž není s to sama odpomoci, katolické veřejnosti. Je ovšem pravda, že je mnoho podniků a zájmů, odkázaných na veřejnou dobročinnost, ale zájem o výchovu kněží a apoštolů je první a nejdůležitější, tak že všechny ostatní mají cenu a trvání jen tehdy zajištěno, bude-li dosti kněží a apoštolů, jež učinil Bůh prostředníky spásy. Představíme-li si obrovské moře pravoslavných církví, jež snaha o sjednocení chce vrátiti pravé církvi, tážeme se s úžasem: Jak to jen bude možné obrátiti takové množství? Odpovídám: Co je nemožné u lidí, není nemožné u Boha. Kdo by čekal na jednotlivá obrácení, nedočkal by se výsledku do konce světa, a kdo by chtěl nějaký zázrak od Boha, jímž by nahradil východu katolické kněze, hřešil by přílišným spoléháním. Doufáme, že naše katolické řády otevrou časem v pravoslavných zemích své domy a školy a utvoří tak katolické prostředí, jímž projdou celé generace. To je klíč, jímž byla otevřena srdce pohanských národů katolické víře již tolikráte, a ten otevře též nám s milostí Boží brány pravoslavných církví. Bude třeba, aby ještě jiní činitelé spolupůsobili, ale toto působení školami zůstane nejpevnější a nejúčinnější. K tomu úkolu chce přispěti cyrillo-methodějský ústav na Velehradě jako jedna buňka ve velikém organismu katolické církve. Ale bude to moci splniti, při-

spějí-li druzí svou modlitbou a dle možnosti i hmotnými prostředky. Je to vůle Boží, že ve spáse nečiní ničeho bez spoluúčinkování svých tvorů. Nuže, k této spolupráci na získání našich pravoslavných spolubratří voláme všechny, kteří mají dobrou vůli.

(Dle „10 let ústavu sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě“.)

5. Činnost exerciční na Velehradě.

Činnost řádu T. J. měla býti též charakterisována duchovními cvičeními. První byla pro učitele obecných a měštanských škol r. 1893 a měla 120 účastníků. R. 1894 po prvé pro mužskou a ženskou mládež, od r. 1896 pro akademiky, akademicky vzdělané muže, a středoškolské studenty. R. 1904 dávána duchovní cvičení po prvé pro paní a dívky a r. 1907 pro rolnickou omladinu a dělníky. Tak byl přibírán jeden stav za druhým, až roku 1914 měla býti dávána již ve 14 odděleních, ale pro vypuknutí války vykonáno jich jen 7. Za to rozmohl se exerciční ruch po válce a zejména postavením exercičního (a poutního) domu „Stojanova“, jímž začíná nová éra v exercičním ruchu na Moravě, ba v celé naší oblasti. Jakmile vešlo ve známost, že nejd. pan arcibiskup Dr. Ant. C. Stojan na Velehradě podniká stavbu exercičního domu a jaké naděje v tento podnik klade, hned se začaly množiti v listech zprávy o kursech exercičních, ano o stavbě nových podobných domů i jinde.

Od počátku příchodu jesuitů na Velehrad dáno bylo v klášteře a mimo klášter — ve Stojanově, nebo na jiných místech v duchovních domech — pro větší nebo menší skupiny celkem 1061 exercií (3—8denních). Kdo si všiml, jak ve dnech duchovních cvičení je celý dům jimi zaměstnán, od bratra vrátného až po představeného, a kdo zkusil hluboký jejich účinek, zajisté uzná, kolik se vykonalo exerciemi. V exerciích se tuží náš akademický dorost, zoceluje naše vzdělané občanstvo a inteligence, v nich vzklíčilo a dozrálo mnohé kněžské i řeholní povolání. „Omladina i Orelstvo“ je pokládá za nutný prostředek, aby se v nich udržel na výši a prohloubil náboženský život, rolnictvo a dělnictvo hledají v nich oporu v rozháralých hospodářských poměrech, ano i příslušníci zákonodárných sborů již obracejí k nim svůj zrak, aby v nich našli spolehlivou odpověď k spravedlivému rozluštění těžkých společenských a stavovských otázek a problémů.

Jako jednotlivé stavy se stále třídí, tak se třídí i duchovní cvičení pro ně. R. 1921 počaly exercicie pro studentky a akademičky, jichž počet za dvě léta tak vzrostl, že nutno je rozdělit; k nim se přidružila v r. 1924 duchovní cvičení pro železniční zřízence, pro hospodyně, pro kostelníky a letos i pro vojenské gážisty...

Také jiné stavy, ba dokonce lidé zaměstnaní v různých oborech téhož stavu sami se hlásí, aby též pro ně zvlášť byla dávana duchovní cvičení. Není v tom prst Boží? Doba ke konání exercicií se volí pro každý stav, pokud jest možná, nejvhodněji: pro kněze, studenty, inteligenty, učitele, učitelky, studentky o prázdninách, pro dělníky v dobu, kdy by co nejméně pracovní doby ztratili, pro rolníky a rolnickou omladinu po skončení nebo před začátkem polních prací atd. Poplatek za stravování nebyl s počátku žádný, později však žádán příspěvek co nejmírnější. I po převratu stanoví se poplatek takový, aby se vyhnulo i stínu nějakého výdělku; proto většina kursů končí obyčejně deficitem. Kdo jednou konal vážně exercicie, odchází s touhou, příštího roku se jich zúčastniti opět. Nezřídka se stává, že účastníci minulých kursů nepřicházejí později sami, nýbrž přivádějí s sebou někoho ze svých známých. Jestliže se nám podaří soustavně zorganizovat pořádání duchovních cvičení po oblastech naší vlasti a umožniti jejich konání nejširším vrstvám lidovým, pak jistě vzkvete a se prohloubí náboženský život i u nás, jak je tomu v Holandsku neb v Belgii a jiných zemích. Sotva bude lze nalézti účinnějšího a přiměřenějšího prostředku, jímž by se dala lépe a dříve uskutečniti idea cyrillomethodějská v našich zemích.

(Dle „10 let ústavu sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě“).

Od r. 1920 vydává Papežská kolej Tov. Ježíšova na Velehradě „Zprávy Velehradské“, kde se možno dočísti mnoho zajímavých podrobností o poutním ruchu i skrytém klášterním životě na Velehradě. Bylo by si přáti, aby program tohoto potřebného časopisu byl rozšířen tak, aby se stal náhradou za někdejší „Sborník Velehradský“.

Chrám velehradský vyznamenán titulem „basiliky“ od Pia XI. dne 7. února 1928.

6. Děvín a Velehrad.

Abychom zachovali objektivitu a také integrálnost hlavního předmětu svého „Velehrad“, musíme se zcela loyálně zmíniti, že se našli duševní pracovníci, kteří projevují pochybnost, zda-li „Velehrad“ na nynější Moravě, 1 hodinu vzdálený od města Uherské Hradiště jest Velehrad methodějský, tedy posvátné sídlo, kterému právem patří všechna tradice cyrillomethodějská.

Ing. J. L. Červinka vydal knížku: *Děvín a Velehrad. Dva hrady velkomoravské. Studie topograficko-archeologická.* V Kroměříži 1902. Tiskem a nákladem knihtiskárny Jindřicha Slováka.

V tomto J. L. Červinka vystupuje určitě proti V. Brandlovi, jenž tvrdí, že nynější Velehrad je Velehrad cyrillomethodějský dle staré tradice, píše proti B. Dudíkovi, jenž dle Jirečka počítá s možností, že Velehrad cyrillomethodějský je Burgstatt nad Mušovem, v úhlu mezi stokem Jihlavy, Svatky a Dyje.

Velký krok v odporu proti nynějšímu Velehradu jest učiněn větším spisem: *Velehrady Děvín a Nitra. Příspěvek k určení polohy hlavního města velkomoravského.* Napsal Dr. Josef Zavadil. V Kroměříži 1912. Obsah: I. Úvod. II. Poloha Děvína. III. Děvín v Annalech fuldských. IV. Děvín, velehrad Rostislavův. V. Nitra, velehrad Svatoplukův. VI. Velehrad na dnešní Moravě.

Dr. Zavadil v úvodě ku své práci píše:

„To právě jest příčinou neúspěchu všeho dosavadního bádání, že toto smělo se pohybovati jen v hranicích nynější Moravy a všímati si pouze těch míst, která aprobovala falešné lokální vlastenectví jen, aby zachována byla nynější Moravě honosnost slavného sídla Svatopluka. A přece myslím, že pouze osvobozením se od podobných předsudků dospějeme cíle, neboť jest svrchovaný čas, abychom si uvědomili, že v otázce této jedná se o stanovení polohy hlavního města někdejší Velké Moravy, která nebyla totožnou s Moravou dnešní, a v níž nynější naše vlast znamenala jen území poměrně malé. Čteme-li odborné spisy, tu opravdu se zdá, jakoby badatelé úplně zapomněli, že neběží o Moravu nynější, ba mnozí spisovatelé přímo ztotožňují dnešní Moravu s říší Velkomoravskou. — — Tak píše Dr. Hermenegild Jireček, že by Děvín ve své poloze na Dunaji nebyl sloužil k obraně Moravy proti nepříteli při-

cházejícímu, a proto že musíme hledati Děvín na Dyji — náhled to, k němuž později i Beda Dudík se přidal. Bylo by to správné, kdyby Dyje byla bývala hranicí říše Velkomoravské a ne Dunaj, kdyby Děvín nestál skutečně až podnes na Dunaji, nýbrž na Dyji.“

Na prozkoumání závažné otázky — „Velehrad—Děvín“ — založena zvláštní korporace: „Děvín“. Komise pro historicko-archeologický výzkum velkomoravského hradu Děvína ustavila se jako odborová sekce při Moravském klubu archeologickém v Brně úplně samostatně.

Úkolem jejím jest:

a) prováděti archeologický výzkum na hradištích děvínských a okolí....

b) založiti archiv, týkající se otázky velehradsko-děvínské;

c) založiti museum, kterému zatím věnuje místnosti Dr. Jos. Zavadil ve své vile v Děvínské Nové Vsi.

V svolání propagačním děvínská komise sděluje:

„Znajíce Váš zájem o domácí dějiny, trváme, že Vám není neznám též spor o polohu hlavních hradů říše Velkomoravské.

Spor tento může být konečně rozhodnut pouze archeologickými vykopávkami. Ku provedení těchto vědeckých výzkumů archeologických na Děvíně ustavila se právě komise, složená ze známých historiků, archeologů a geologů a počíná právě na hradištích tamějších přípravné práce výzkumné. Odborníci tito jsou přesvědčeni, že tím nastává nová epocha ve velkomoravských dějinách a tato eminentně národní práce že zaslouží podpory celého národa československého....

Na Děvíně velkomoravském dne 17. srpna 1913.

Výbor komise...“

Nejnověji s aparátem bohatým projednává se tato otázka ve velkém díle: Ph. Dr. J. L. Červinka: Slované na Moravě a říše velkomoravská. Nákladem „Pravěku“. — Brno 1928.

„Pravěk“ je list pro praehistorickou archeologii a antropologii v Brně.

Názor okruhu Červinkova a Zavadilova přejímá — z důvodů trochu politických — knížka:

Der heilige Cyrill und Method in Devín (Theben).

Devín die Haupt- und Residenzstadt des Grossmährischen Reiches. Von Dr. Ludwig Zachar.

Aus dem slowakischen Original übersetzt von Dr. Karl Gruber. Bratislava 1929.

Ponechávajíce budoucnosti — výzkumu vědeckému, hlavně archoeologickému — buď rozhodnutí (skoro zázrakem Božím) anebo přiblížení historické pravdě — prohlašujeme, že všem, kteří cyrillomethodějství berou upřímně jako věc náboženskou, kulturní a národní, Velehrad moravský stal se symbolem, stal se synthesí...

A je to téma skvostné — probrati všechny etapy ve velké linii či v podrobnostech našeho cyrillomethodějství v zemích československých. Chrámy, korporace, ústavy, spolky, slavnosti, sjezdy, umění, básnictví, věda atd., atd. — všechno to je zaangażováno pro cyrillomethodějství pod heslem „Velehrad.“

To probrat aspoň zhruba — zasloužilo by si úplně zvláštní knihu pro sebe. Vždyť plno nahromadilo se už látky zcela pozitivní, konkrétní z náboženského a národního života v zemích československých pod heslem „Velehrad“ — „Dědictví otců“ — „Idea cyrillomethodějská“. A tu z celé duše, z hlubokého přesvědčení prohlašujeme: **Z á k l a d s t á t u č e s k o s l o v e n s k é h o j s o u o n y p ř e p e v n é f u n d a m e n t y c y r i l l o m e t h o d ě j s k é , a k d o c h c e č e s k o s l o v e n s k o u r e p u b l i k u v é s t i k r o z v o j i a b e z p e č n o s t i , m u s í v o l a t u p ř í m n ě :**
„Náš program je Velehrad!“ —

IIL. PRŮKOPNÍCI.

Chvála Bohu, naše země, nynější československé, mají průkopníků velehradských, cyrilomethodějských pěknou řadu a to ze všech oborů, jak bude lze hned poznati: od arcibiskupa ke kaplanovi, od universitního profesora ku písničkáři...; z umělců: malíř, sochař, hudebník — všichni jsou tu průkopníky.

Zde hlavní galerie vzácných těch postav, jimž sami apoštolové slovanští s výšin nebeských žehnali v ideální práci, v nádherném přebornictví! Uvádíme je v abecedním pořadí:

1. *FRANTIŠEK SAL. kardinál BAUER,*

kníže arcibiskup olomoucký, narodil se 26. ledna 1841 v Hrachovci u Val. Meziříčí ve mlýně. Studoval v Kroměříži, bohosloví v Olomouci, kdež byl na kněze vysvěcen roku 1893. Stal se kaplanem ve Vyškově, ale brzy byl povolán do Olomouce za adjunkta bohoslovecké fakulty. Roku 1869 povýšen na doktora bohosloví a roku 1872 jako skutečný profesor Nového Zákona povolán do Prahy od kardinála Bedřicha Schwarzenberga, zvolen tu děkanem sboru profesorského roku 1875 a za rok i děkanem doktorů bohosloví. Pro zvláštní horlivost a pro veliké schopnosti své byl od J. E. p. kardinála pražského ustanoven ředitelem bohosloveckého semináře. A při všech těchto mnohých pracích úředních ještě byl činný jako spisovatel i jako řečník oblíbený, tu v „Jednotě katolicko-politické pro Čechy“, tu pro „Akademii křesťanskou“, pro „Časopis katolického duchovenstva“, pro „Dědictví sv. Prokopa“ a jiné. Z bohaté hřivny své hojně těžil a bohatě rozdával.

Roku 1882 dne 15. srpna o svátku Nanebevzetí blahoslavené Panny Marie byl posvěcen na biskupa brněnského a první své biskupské požehnání poslal na posvátný Velehrad, jehož svatyně jest zasvěcena právě Nanebevzetí

Marie Panny. Telegram zněl: „Duchovenstvu i poutníkům první své biskupské pozehnání srdcem hluboce pohnutým posílá Franciscus Salesius, biskup.“ (Sborník Velehradský III., strana 304.).

Jako biskup „svědomitým šetřením práv obou jazyků zemských“ získal sobě lásku svých diecesánů, Čechův i Němcův. Proto se s ním velmi bolestně loučili, když byl od Jeho Svatosti Pia X. roku 1904 dne 13. května povolán do Olomouce na osiřelý arcibiskupský stolec sv. Methoděje. Slavný vjezd do Olomouce konal se 19. června 1904. Za své zásluhy byl od Papeže Pia X. jmenován 27. listopadu 1911 kardinálem. Byl to první kardinál rodem Čech. Zemřel 25. listopadu 1915 a pochován byl v metropolitním chrámu v Olomouci v kapli sv. Jana Křtitele.

Již jako bohoslovec, plna vroucí láskou k církvi a vlasti po vzoru Fr. Sušila, stál v čele bohoslovců česko-moravských, kteří ve vlastenecké horlivosti roku 1863 sebrali 1.000 K jakožto cenu za příhodné dílo literární na oslavu tisícileté památky příchodu svatých Cyrilla a Methoděje na Moravu. A ve šlépějích ss. Cyrilla a Methoděje kráčel po celý život. Neboť veřejně vyznal, kterak si pokládal za velikou milost, že mohl v jubilejním roce 1885 první na Velehradě 13. února začít řadu těch velikých a netušených slavností, jež se tu konaly na počest sv. Methoděje. (Sborník Velehr. V., str. 13.) Na posvátný Velehrad velmi rád zavítával, ať o nějaké slavnosti, ať zcela soukromě. Spravedlivě však, abychom zvláště vytkli, že v letech 1907, 1909 a 1914 byl přítomen na Velehradě jako protektor prvních tří unionistických sjezdů, jež zahajoval vřelými promluvami. Památnou kapli „Cyrillku“ i její okolí dal upravit roku 1908 velmi vkusně nákladem přes 4.000 K. Rovněž dal obnoviti sešlé sousoší svatých Cyrilla a Methoděje, sádrový vzorek Maxův, a postavil je velmi příhodně v arcibiskupské residenci v Olomouci, že každému příchozímu jsou na očích i nápisy na nich: „Tito jsou otcové naši!“ — Na Velehradě sádrové sousoší nahraženo jest novým sousoším ss. Cyrilla a Methoděje z kararského mramoru dle vzoru Maxova.

2. VINCENC BRANDL,

zemský archivář moravský v Brně. Narodil se na Starém Brně 5. dubna 1834. Rodiče jeho byli tam ve službě augustián-

ského kláštera. Roku 1858 dokončil universitní studia, stal se profesorem v Brně na obecné reálce německé a roku 1861 vyvolen za archiváře markrabství moravského a vévodství slezského. Upozornil na sebe svými pracemi. Ve svém spise z roku 1862, nadepsaném „O poloze starého Velehradu“ hájil toho mínění, že staroslavý Velehrad Rostislavův a Svatoplukův na Moravě ležel v těch místech, kde za naší doby stojí posvátný Velehrad a město Uh. Hradiště i Staré Město. Napsal též „Knihu pro každého Moravana“, obsahující dějiny Moravy a pamětihodné zprávy o městech, hradech i osadách moravských. A co jiných knih! Důkladnými pracemi v oboru vlastivědy moravské, z právních dějin, dějezpytu politického, z jazykovědy, literární historie a obsáhlými pracemi archivářskými získal si nehynoucí zásluhy o vývoj kulturního života českého na Moravě; tak čteme v jedné zprávě při smrti jeho, která jej zastihla na odpočinku 23. prosince 1901.

3. *BEDŘICH kardinál lantrabě FÜRSTENBERG,*

kníže—arcibiskup olomoucký, narodil se ve Vídni 8. října 1813 z rodiny šlechtické. Kanovníkem olomouckým stal se již 28. října 1832 a byl na kníže vysvěcen 14. října 1836. Kaplanoval v Olomouci u sv. Michala. Stal se arcibiskupem olomouckým roku 1853, kardinálem roku 1879.

Život jeho jest velmi bohatý na krásné a vzácné činy. Jako kníže církevní byl arcipastýřem ostražitým a velmi dobrým, hájil neohroženě práva i svobody církve svaté, hájil i práva naše národní, on první podepsal památnou deklaraci (osvědčení) našich poslanců národních a stál vždy na straně, na níž stáli poslanci naši. Bylť spravedliv ke všem a skutečně šlechticem i smýšlením svrchovaně šlechtným.

Jeho přičiněním byl za blahoslaveného vyhlášen kněz a mučedník pro zpovědní tajemství, Jan Sarkandr, 6. května 1860. Přičinil se, aby slavnost svatých apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoděje, přenesla se ze dne 9. března na den 5. července v jubilejním roku 1863 a zůstala již na vždy 5. července; on zařídil a nařídil, aby se v celé arcidiecezi, jmenovitě však na posvátném Velehradě slavně slavilo tisícileté jubileum příchodu ss. Cyrilla a Methoděje roku 1863, tisícileté jubileum úmrtí sv. Cyrilla roku 1869 a tisícileté úmrtí sv. Methoděje roku 1885. Zvláště zdar jubilea 1885,

hlavně jemu samému dlužno připočísti za zásluhu. Za tyto jubilejní oslavy, jež osvěžily a obrodily náš lid v duchu cyrilomethodějském, nemůže býti národ náš ani dosti vděčným.

Jeho nákladem buď úplně nebo z velké části bylo postaveno 8 nových kostelů, na př. ve Zvoli za 100.000 K a 16 kostelů nádherně opraveno: předně metropolitní chrám sv. Václava v Olomouci. Na Velehradě dal obnoviti „ex voto“ (dle slibu), památnou kapli „Cyrillku“ k roku 1863, získav sobě od barona Siny její patronát, pro basiliku mariánskou na Velehradě zjednal skvostný hlavní oltář z kararského mramoru za 72.000 K a posvětil jej 15. srpna 1868. Opravdu knížecí dar! Mimo to daroval velehradské svatyni k tisíciletému jubileu vzácné nádoby a roucha bohoslužebná.

Na oslavu jubilejní památky cyrilomethodějské roku 1863 dal na podporu chudého kněžstva v arcidiecési 100.000 Korun a tím založil fond čili matici diecéšní. (Sborník Velehradský IV., str. 246.)

Zemřel zbožně na zámku v Hukvaldech 20. srpna 1892, drže pevně ve své levici růženec.

4. ADOLF JAŠEK

byl vhodně nazván „pravou rukou“ arcibiskupa Stojana, neboť od svých bohosloveckých let až do svého brzkého skonu byl neustále jeho spolupracovníkem a hlavním šířitelem ideí cyrilomethodějských. Narodil se 14. července 1880 ve Štramberku u Příbora a vystudovav gymnasium ve Val. Meziříčí, vstoupil roku 1901 do bohosloví v Olomouci, kde jako předseda „Literární jednoty“ hleděl získati bohoslovce pro práci unionistickou a byl vysvěcen na kněze roku 1905. Když později jako kněz byl ustanoven katechetou v Kroměříži, ještě úžeji přilnul k myšlence cyrilomethodějské a spolu s proboštem Stojanem založil časopis „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje“, v němž sledoval pozorně církevní život mezi pravoslavnými Slovany a získával lid pro to, aby modlitbami a almužnou podporovali chudičké misie mezi Slovany. Také spolek Apoštolát měl v něm horlivého jednatele, který svůj zápal pro unii živil nejen studii, nýbrž i osobním stykem s předními pracovníky unie z ciziny, missiemi, konanými mezi Čechy v Porýní a Bulharsku, i cestami, zvláště cestou do Ruska v roce 1914. P. Jašek byl také jednatelem Akademie

velehradské od jejího založení a zasloužil se mnoho o vydávání vědeckého časopisu pro studium unionistických otázek, jenž napřed (od roku 1905) vycházel s názvem „Slavorum litterae theologicae“ a počínajíc ročníkem sedmým (roku 1911) byl převzán „Acta Academie Velehradensis“ (dosud vyšlo 11 svazků). Tam vyšla také Jaškova vědecká studie o kanonu knih Starého Zákona v pravoslavné církvi.

O Velehrad staral se jako jednatel Cyrillomethodějského družstva Velehrad a byl jedním z hlavních pořadatelů všech slavností za posledních let, neúnavný, všude přítomný, kde bylo třeba rady a pomoci, krajně obětavý a ve svých způsobech prostý. Staral se jen o druhé, na sebe nedbal; nejednou za návalu poutníků uléhal unaven, když vše utichlo, někam do koutku na slámu.

Nikdo by nebyl tušil, že úkol, jehož se s radostí a ochotou podjal na přání arcibiskupa Stojana, aby konal společně s P. Lvem Pospíšilem sbírky pro Apoštolát mezi americkými československými katolíky, bude proň osudným.

Odjel do Ameriky koncem dubna 1922, dostav požehnání od svého oteckého příznivce, arcibiskupa Stojana, ale za oceánem nakupilo se oběma apoštolským pracovníkům tolik neočekávaných obtíží, že se obávali, aby přízeň některých činitelů docela nepřekazila jejich poslání. P. Jašek tím hořce trpěl, jak svědčí četné jeho listy. K tomuto duševnímu utrpení přidružila se i nemoc, jež ukončila náhle jeho život, plný obětí a zapírání dne 11. ledna 1923 v Clevelandě u tamního českého faráře a přítele Velehradu Rev. Oldřicha Zlámalu. V Clevelandě byl také P. Jašek pohřben za obrovské účasti českého lidu od biskupa Msgr. Schrembsa. Zanechal po sobě památku obětavého, vpravdě apoštolského kněze, a na Velehradě, jež tak oddaně miloval, má býti na jeho paměť od amerických Čechů postavena v nádvoří Stojanova dvorana, jemu ku počtě nazvána „Jaškovým sálem“.

Adolf Jašek vydal spis: „Výklad idee cyrillo-methodějské“. Velehrad, 1909. Nakladatelství Cyrillo-methodějské literatury a památek velehradských, p. Melichárka. — Na str. 6. píše: „V moc a účinek modlitby, při sjednocení církví důvěřovali všichni, kdož se zabývali myšlenkou o unii.“ Tak již roku 1851 založil velký biskup slovinský Slo m š e k apoštolát sv. Cyrilla a Methoda, jehož členové modlí se na úmysl sjednocení Slovanů v církvi katolické.

5. PAVEL KRÍŽKOVSKÝ,

proslulý skladatel hudební. Narodil se z chudé rodiny 9. ledna 1820 v Holasovicích ve Slezsku. Jeho křestní jméno bylo Karel. Pocházejí z rodiny muzikantské, naučil se u strýce, výborného klarinetisty, již v sedmém roce svém notám a zpěvu. V dalších třech letech naučil se u rektora neplachovského klavíru, důkladněji zpěvu a varhanám. Přes tyto úspěchy chtěl strýc míti z Karla řemeslníka. Jednou však vzal Karla s sebou do Opavy a zašel s ním do kostela na slavné služby Boží. To rozhodlo pro budoucnost. Chlapec, uslyšev hudbu v Opavě, byl u vytržení a již nechodíval doma do kostela, nýbrž do Opavy, vzdálené dvě hodiny cesty, ač proto byl několikrát trestán od strýce. V Opavě stával u dveří kůrových a smutně pohlížel na zpěváky a hudebníky, chodící na kůr, až jeden vymohl mu na řediteli dovolení, aby směl na kůře postaviti se za zpěváky—sopranisty. Ale zpívati nesměl. Jednou se stalo, že se chlapec sólista zmýlil, tu Krížkovský začal zpívati místo něho a dozpíval k úžasu sboru i dirigenta celý part. Krížkovský následkem toho přijat za zpěváka—fundatistu. Tak se dostal ve 12. roce na studie do Opavy. Po 6. gymnasijsní třídě šel na filosofii do Olomouce, ale nemaje hmotných prostředků, nechal studii a stal se učitelem v Jamnici, pak v Opavě u řeholnic. Po tři léta byl učitelem, cviče se pilně v hudbě. Bez návodu vnikl do skladby a stal se v umění hudebním opravdu samoukem. Chtěje dokončiti svá studia, odebral se roku 1843 do Brna a vstoupil tam i do bohosloví. Seznámil se s výtečným sběratelem národních písní moravských Fr. Sušilem a na jeho i P. Wurma pobídku, dal se na studium národních zpěvů moravských a složil dle nich menší sbory, na př. „Anička“, „Čáry“, tak zharmonisoval téměř všechny písně ze sbírky Sušilovy, nesetřev původního rázu jejich národního.

Roku 1845 vstoupil do řehole sv. Augustina na Starém Brně, dostav klášterní jméno Pavel. Brzy mu svěřeno řízení kůru. Ze zátiší klášterního povolal ho roku 1872 kníže—arcibiskup olomoucký Bedřich z Fürstenbergu do Olomouce za ředitele kůru na dómě, aby zavedl zde zpěv v duchu církevním. Krížkovský ukázal se býti mistrem. Bohoslovci přivítali ho svým nejlépe nacvičeným sborem — až se za hlavu chytal, a hned jej s nimi přecvičil tak výborně, že radostí zářili. Při jubilejních slavnostech velehradských roku

1863 i 1869 ukázal P. Křížkovský své mistrovství. Jeho nápěvy velehradských písní „Ejhle, svatý Velehrad už září“, „Přístup Moravěnko“, „Ejhle, oltář“ znárodněny a jeho „Cyrillo—Methodiada“ na slova Sušilova „Hvězdy dvě“ mohutně uchvátily při národní cyr.—met. slavnosti v Brně 1863. Jeho „zpěv velehradský“ roku 1869, praví odborník, „nebyl ani milý, ani krásný, ani vznešený, ani dokonalý, tím bych málo pověděl, ale on byl nebeský!“ A jak vnikl v ducha hudby čistě národní, hudby české, svědčí památný čtvero zpěv „Utonulá“, „Dívča“ a jiné. Odchoval si několik výborných žáků: kanovníka Geislera, prof. Janáčka a jiné. Neduh oční překážel mu značně v díle záslužné reformy hudby církevní, ale kúr olomouckého dómu povznesl na vzornou výši. Roku 1883 raněn byl mrtvicí a dne 8. května 1885 povolal ho Pán na věčnost do sborů andělských.

Na pamět 25. výročí úmrtí postavili Slezané svému velkému krajanu v rodné obci pomník (18. září 1910). Také Brno pamatovalo na Křížkovského. Filharmonická beseda zasadila mu roku 1910 slavnostně desku, dílo Španielovo, na zdi kláštera Králové. Nový velký pomník na žulovém podstavci z bronzu, v nadživotní velikosti, dílo to sochaře Fr. Fabiánka, byl odhalen 28. září 1925 v sadě pod Špilberkem; zbudoval jej spolek Křížkovského za podpory státu, země, obce a celé české veřejnosti nákladem 128.000 Kč.

6. FRANTIŠEK PASTRNEK,

narodil se 4. října 1853 v Kelči na Moravě, profesor slovanské filologie na universitě v Praze.

Od roku 1901 začal serii článků o sv. Cyrillu a Methodu v časopise „Maticе moravské“, 1891, v časopise „Spolku přátel starožitností českých“, 1896, v „Českém časopise historickém“ 1897, 1901. Přednášel v Karlíně: Nástin života a působení, jakož i význam v dějinách osvěty slovanské. V Praze—Karlíně 1900. Vydal M. Knapp.

Vrcholné dílo Pastrnkovo jest: Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozborem a otiskem hlavních pramenů. — Sepsal: Dr. František Pastrnek, profesor slovanské filologie při c. k. české universitě. — Spisův poctěných jubilejní cenou král. české Společnosti nauk, číslo XIV. V Praze 1902. Nákladem jubilejního fondu král. české Společnosti nauk.

Nález o spise profesora dra Františka Pastrnka, napsaném „Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda“. S rozbořem a otiskem hlavních pramenů,“ který ve lhůtě dopadlé dne 31. prosince 1901 byl k soutěži o honorář z jubilejního fondu.

Královská česká Společnost nauk ve schůzi, konané dne 5. února 1902, vyslechnuvši posudky zde níže uvedené, usnesla se jednomyslně jmenovaný spis profesora dra Františka Pastrnka počtiti honorářem z jubilejního fondu pro vědeckou literaturu českou a vydati jej nákladem téhož fondu.

V Praze, 5. února 1902.

Za královskou českou Společnost nauk: V. E. Mourek, hlavní tajemník; W. W. Tomek, předseda.

Posudky.

I.

Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozbořem a otiskem hlavních pramenů.

K nejdůležitějším našim úkolům filologicko-historickým patří objasnění a vylíčení života slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoda a jejich velikého díla. První vědecká práce v tomto oboru je rozprava Dobrovského „Cyrill und Method, Apostel der Slaven“, vytištěná v rozpravách „Kral. čes. spol. nauk“ 1823-1824. Od té doby vyšly na jevo některé důležité prameny nové, a podniknuta celá řada badání nových, k témuž předmětu se táhnoucích.

Autor rozpravy zde v nadpise jmenované a k jubilejní soutěži „Kral. čes. Spol. nauk“ za rok 1901 podané, vzal na sebe úkol, vyhledati výtěžek těchto prací a vyložiti podrobně, soustavně a kriticky, co o svatém Cyrillu a Methodu a o jejich velikém díle víme jistého, nebo jaké jsou v té oné jednotlivosti domněnky pravděpodobně, nebo co dosud vůbec neobjasněno. Úkolu tomuto, zajisté velikému a pracnému, dostal pan autor měrou vrchovatou, jeho „Dějiny“ atd. podávají pečlivě nakreslený a velice poučný obraz života a činnosti sv. Cyrilla a Methoda a zasluhují plnou měrou, aby nákladem jubilejního fondu vydány byly.

Jako přílohy připojeny jsou „Hlavní prameny“, jimiž cena práce této velice je zvýšena, zejména pro ty, kdo chtějí

věc kriticky studovati a po případě v ní dále bádati; naleznou zde sneseno a pohromadě, co by jinak z různých konců shledávati musili. Tu však připomínám, že text staroslov. legendy o Konstantinovi a rovněž text legendy o Methodovi jsou normalisovány měrou větší, než to bylo dotud (u Šafaříka, Miklosiche) obyčejem.

V Praze, 24. ledna 1902.

J. Gebauer.

II.

Posudek o spise, kterýž přihlásil se k soutěži rozepsané z jubilejního fondu na rok 1901, jest označen heslem: „Pravda jest nebezpečný vězeň“ a nadepsán: Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozborem a otiskem hlavních pramenů.

V dějepřavě o slovanských apoštolích bylo vždy mnoho záhad a sporů. Četní slavisté a dějezpytci jedni po druhých zabývají se jimi déle nežli sto let. V posledních desetiletích byly vyneseny na světlo nové prameny, jimiž některé starší spory byly rozhodnuty. Ale za to přibyly záhady nové. Literatura o otázkách cyrillo—methodějských množí se na rozličných stranách vždy hojnější.

Přítomný spis v první části své dává soustavný přehled výsledkův, ke kterým v novějších časech došli badatelé o těchto otázkách, jak co se týče kritiky pramenů, tak co se týče dějův samých. V tom záleží účel spisovatelův i zásluha jeho. Vykládaje v hlavním textě o kusech, při nichž mínění se rozcházejí, původce netají se tím, kterého mínění on se drží aneb ke kterému se kloní. Klade náležitý důraz na veliký politický význam, jaký uvedení slovanské liturgie a založení slovanské literatury mělo, nebo dle úmyslu svých původců míti mohlo; ukazuje, kterak k tomu velikému zámyslu chovali se přátelé i nepřátelé, tehdejší mocnosti i světské, a kterak historická působnost díla cyrillo—methodějského osudnou součinností rozličných činitelů přešla od Slovanů západních, mezi nimiž byla prvotně štípena ke Slovanům jižním a východním.

V podrobnostech k výkladu a k řešení otázek Cyrillo—methodějských jest potřebí jazykozpytce neméně než dějezpytce. Spis přítomný hledí vyhověti úloze, při čemž ve stránce filologické jest znamenati plnější přípravu a větší zdar.

Druhá polovice spisu obsahuje důležitější prameny, jak

dávno známé, tak i nověji nalezené. Ježto dosud nacházely se rozptýleny v rozličných publikacích, přijdou tuším vhod historikům i slovanským filologům. Jazyková a pravopisná úprava, v jaké se tu podávají slovanské legendy o sv. Konstantinovi a Methodovi, bývá sice mezi jazykozpytci rozdílně posuzována, ale potřebám historiků hová dobře.

Spis přítomný dle mého mínění zasluhuje, aby byl z jubilejního fondu honorován a tiskem vydán.

V Praze, 31. ledna 1902.

Josef Kalousek.

Předmluva dra Pastrnka:

Přítomný spis svého druhu, první v našem písemnictví, skládá se ze tří částí, které podstatně souvisejí a vzájemně se doplňují.

V první části vytčeny jsou prameny dějin cyrillo—methodějských a vyložena jest stručně jejich historická cena. Kritické ocenění pramenů jest řádné dějepravy. Z podaného rozboru, jenž se pohybuje v nejužších mezích, vychází na jevo, že pro dějiny cyrillo—methodějské v první řadě jest nám čerpati z obou slovanských legend, které podle původu nazývám moravsko—panonskými. Zprávy těchto dvou vzácných, oběma slovanským apoštolům a jejich době nejbližších pramenů domácích vhodně se doplňují a objasňují současnými projevy a zápisy římskými. Při listech papežských vzniká těžký spor, jenž se dotýká pravosti některých z nich. Trvám při názoru, že římská stolice vůči slovanským knihám a liturgickému jazyku slovanskému zaujímala stanovisko politické opportunity, a nepochybuji, že schválení, které vyslovili papežové Hadrian II. roku 869 a Jan VIII., je stejně authentické jako zákaz, který vyřkl papež Jan VIII. roku 879 a později, jakmile arcibiskup Methoděj navždy zavřel oči, papež Štěpán V. roku 885. Nestranné vystihnutí styků římských jest nejdůležitější stránkou celých dějin cyrillo—methodějských. Tím zároveň nanáší se otázky, které vyžadují neméně náležitého objasnění, podstaty obrazu však nemění.

Z kritického rozboru pramenů vyplývá pak nástin života a působení obou velikých bratří apoštolů slovanských, který následuje jako druhá část tohoto spisu. To jest jádro celé knihy, jež vyniká i tiskovou úpravou nad kritické a pramenné své okolí. Četné vysvětlivky, které se do souvislého vypravo-

vání životopisného dobře nehodily, odkázány do poznámek, druhy dosti obširných.

Konečně připojeny jsou jako třetí část spisu, texty hlavních pramenů, jak slovanských, tak i latinských. Z důvodů, které na svém místě vyloženy jsou, upravil jsem text obou slovanských legend tak, aby poskytoval pokud možná věrný obraz onoho jazyka, ve kterém sepsány byly. Latinský překlad těchto legend je doslovný, bez nároků na klasickou stylisaci. Úkolem jeho jest usnadnit porozumění co nejvšeobecněji. — „Hlavní prameny“ jsou podstatným doplňkem dějepisného vypravování. Z té příčiny odpadly též zvláštní odkazy na místa uvedená.

Soubor vědeckých otázek, které se skládají v pásmo dějů cyrillo-methodějských, jest povahy více filologické nežli historické. Úkolem přítomného spisu jest poskytnouti nejstručnějším způsobem spolehlivé, nynějšímu stavu slovanské filologie vyhovující poučení o všech důležitých věcech, které k předmětu náležejí. Doufám, že spis takto složený poslouží všem, kteří o památné době cyrillo—methodějské hledají pravdivých, na určité církevní tradici nezávislých zpráv.

Je známo, že působení bratří apoštolů a dějinný rozvoj jejich díla vzbudil „ideu cyrillo—methodějskou“. Není pochybnosti, že tímto výrazem označuje se vůdčí myšlenka, kterou oba apoštolové při svém působení mezi moravsko—pannon-skými Slovany se řídili a kterou takřka jako svůj závět potomstvu zanechali. Kritickým vyličením dějů cyrillo—methodějských dospíváme k přesvědčení, že tato idea nejrázněji se projevila v jazykové stránce celého podniku. V samostatné, na Solnohradě a Pasově nezávislé diecési moravsko—pannon-ské měl se uplatniti slovanský jazyk ve všech výkonech církevních, vnějších i vnitřních. Jiných, najmě dogmatických odchylek, bratří apoštolové nepodnikali žádných, nýbrž trvali prostě při učení církve své cařihradské, při všech jejích věroučných a mravních a též obřadových zásadách a zvycích, uznávající zároveň, ve shodě s mocnou tehdá ještě stranou cařihradskou, římského papeže za společnou hlavu církevní.

Chceme-li tedy historicky věrně vystihnouti církevně—politickou myšlenku cyrillo—methodějskou, jest nám říci, že uložená jest v těchto třech bodech: ve vymanění z církevního područí bavorsko—německého, v liturgické řeči slovanské a zároveň v církevní jednotě s Římem. Nelze dopustiti, že by

jmenovitě poslední zásada nebyla dosti uvědomělá. Odlučné snahy Fotiovy projevovaly se tenkrát již velmi zřejmě. Kroky slovanských apoštolů, kterými se trvale připoutali k Římu, nelze vysvětliti jinak, nežli jako uznání společné církevní jednoty.

Konaje ke konci milou povinnost, vyslovuji díky panu dvornímu radovi prof. J. Gebauerovi a p. prof. Jos. Kalouskovi za příznivé posouzení tohoto spisu a některá vzácná upozornění, a slavné Král. české Společnosti za poctu, projevenou jednomyslným udělením honoráře a za vydání nákladem jubilejního fondu.

V Praze dne 14. dubna 1902.

Dr. Frant. Pastrnek.

7. LEOPOLD PREČAN,

arcibiskup olomoucký, narozen ve Velkém Týnci u Olomouce 8. března 1866, vysvěcen na kněze 5. července 1889, konsekrován a intronisován 30. prosince 1923.

Před nastoupením na arcibiskupský stolec činnost jeho nesla se jiným — pro diecési na výsost potřebným a užitečným směrem — po zaujetí svého vysokého úřadu stal se nejen Stojanovým nástupcem, nýbrž i následovatelem ve věcech cyrillo—methodějských. Dva sjezdy unionistické na Velehradě, od něho řízené (1924 a 1927), jsou toho skvělým dokladem — nemluvě o apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda a jiné.

8. MATĚJ PROCHAZKA,

důvěrný přítel Sušilův, kněz—vlastenec, životopisec sv. Cyrilla a Methoděje, prof. vyššího gymnasia v Brně. Narodil se 4. února 1811 v Brtnici na Moravě, studoval gymnasium v Jihlavě, filosofii a bohosloví v Brně. Studoval výhradně německy. Až ve II. ročníku bohosloví začal se vzdělávati horlivě v jazyku českém, aby mohl kázati českému lidu česky. Na kněze byl vysvěcen roku 1834 a slavil své prvotiny na svátek sv. Cyrilla a Methoděje 9. března. (Rokem 1863 začal se svátek svatých Cyrilla a Methoděje slaviti 5. července.) Po vysvěcení byl napřed kaplanem v Čejkovicích, pak u sv. Tomáše v Brně, kdež z uložení biskupa Gindela měl po prvé postní kázání v jazyku českém. Pro churavost dostal se odtud

do Komárova, pak byl od roku 1840 až 1850 kooperátorem v Zábrdovicích. Tu se začíná jeho spisovatelská činnost a přátelství se Sušilem.

Roku 1849 založil Matěj Procházka časopis: „Hlas jednoty katolické“, týdeník, byl jeho prvním redaktorem a zůstal povždy jeho hlavním spolupracovníkem. Roku 1850 byl povolán za katechetu na vyšší gymnasium v Brně; působil zde velmi zdárně, jak vzpomíná jeho bývalý žák Vincenc Brandl, archivář zemský. Vyučoval kromě náboženství také češtině, základům filosofie a dějepisu. Získal si neocenitelné zásluhy o mládež i vědu. Jako učitel češtiny budil národní vědomí a chtěl, aby žáci jeho dokonale poznali mateřský jazyk a dbali o jeho čistotu. Žákům byl pravým otcem. Roku 1850 vypracoval stanovy pro „Dědictví s. Cyrilla a Methoděje“, stal se hlavním jeho zakladatelem a po smrti Sušilově jeho starostou. Spisovatelská činnost jeho jest veliká. Psal mnoho o ss. Cyrillu a Methoději, vydal spisy: „Život sv. Methoda“, „Sborník Svato—Methodějský“, „Životopis Bl. Jana Sarkandra“, přeložil z němčiny učebnice pro české gymnasium v Brně, zřízené v roce 1867. Mnohé práce jeho mají různé časopisy, zvláště „Časopis katolického duchovenstva“, „Sborník Velehradský“, „Obzor“. Dosáhnuv 70. roku svého roku 1881, rozloučil se s úřadem učitelským a při loučení tom byl zahrnut od svých bývalých žáků, Čechův i Němcův i od jiných ctitelů přečetnými projevy úcty a lásky. Žáci mu podali drahocenný kalich, jež on — jako kdysi Sušil — také daroval svatyni velehradské.

Druhotiny kněžské slavil 9. března roku 1884 a při té příležitosti byl jmenován od Jeho Svatosti Lva XIII. „papežským komořím“ a od c. k. fakulty bohoslovecké v Olomouci „čestným doktorem“. Zemřel 25. listopadu 1889 v Brně, byv neopatrným, rychle jedoucím fiakrem povalen. Pohřeb měl slavný, sám biskup Dr. Frant. Sal. Bauer vedl pohřební průvod.

9. FRANTIŠEK SNOPEK,

narodil se 25. září 1853 v Kunovicích v blízkosti Velehradu, je muž zasvětil převážnou část svých životních prací. Ukončiv gymnasijní studia v Uherském Hradišti v roce 1872 a bohoslovecká v Olomouci, byl vysvěcen na kněze roku 1876. Působil na různých místech v duchovní správě, ve Velké,

v Kuželově, ve Veselí, Strážnici, Šumicích, Tovačově, Kroměříži. Počátkem jubilejního roku 1885 stal se kaplanem na Velehradě, aby byl za rušných příprav a ve dnech slavnostních ku pomoci faráři Josefu Vykyďalovi, svému příznivci od dětství, který ho křtil, vyučoval náboženství a získal pro studia cyrillo—methodějská. Z Velehradu, po ukončených slavnostech byl poslán ještě na různá místa, až byl jmenován roku 1888 expositou ve Svěbohově, roku 1893 kurátem v Blazicích a naposled 1898 arcibiskupským archivářem v Kroměříži, kde zůstal až do své smrti, která jej zastihla náhle 18. března 1921. Pohřbíval ho jeho spolužák a přítel, nově jmenovaný arcibiskup Dr. Ant. C. Stojan, spolu s metropolitou Lvovským, arcibiskupem Ondřejem Szeptyckým, právě dlicím v ten čas návštěvou v Olomouci. Za své vědecké zásluhy byl Snopek odměněn titulem papežského komořího a čestným doktorátem bohovědným od fakulty v Olomouci. Od roku 1880, kdy uveřejnil v I. ročníku Velehradského Sborníku, založeného P. Vykyďalem, první svou tištěnou práci o počátcích úcty cyrillo—methodějské na západě, zůstal věren svému předsevzetí a všecky síly svého ducha dal do služeb studia dějin cyrillo—methodějských. Zejména si všímal theologických otázek a osvětlil četnými monografiemi nejednu temnou stránku cyrillo—methodějského problému, třebaš, že v základní otázce pramenné se stavěl příliš nedůvěřivě k tak zvaným pannonským legendám o sv. Cyrillu a Methoději, jak nejnověji ukázal profesor lublaňské university Dr. Fr. Grivec ve svém spise „O pravověrnosti sv. Cyrilla a Methoda“ (v Lublani 1921, český překlad vyšel nákladem Akad. velehradské v Kroměříži.) Význam Snopkových výzkumných prací se ukázal hlavně v jeho obširných polemických spisech proti berlínskému profesorovi Alex. Brücknerovi, který novým, ale namnoze povrchním výkladem pramenů, snažil se vylíčiti sv. Cyrilla a Methoděje jako obratné a lstivé Řeky, věrné nohsledy Fotiovy, kteří prý chtěli svou působností na Moravě vyrvati papeži celou oblast krajinnou a přivtěliti ji k patriarchátu cařihradskému. Proti těmto nesprávným, a k památce slovanských apoštolů nejvýš nespravedlivým naukám vyvstal Snopek a v celé řadě statí a knih vyvrátil trvale spleť lží a křivd, jimiž měly býti působnost i život sv. Cyrilla a Methoděje sníženy na úroveň světské, vypočítavé, bezohledné a nemorální politiky. Jsou to hlavně jeho spisy: Konstantin — Cyrill a Methoděj, slovanští apoštolové (Olomouc 1908),

německé rozšířené vydání téhož spisu (Kroměříž 1911), Apoštolové slovanští Konstantin Cyrill a Methoděj. Slovo odvety (Praha 1913), Die Slavenapostel. Kritische Studien (Kroměříž 1918) a potom jeho životopisný nástin „Svatí Cyrill a Methoděj, apoštolové slovanští“ v III. svazku Bohovědného Slovníku (Praha 1920).

Velehrad přirostl k srdci Snopkovu od útlého mládí. Byl zde častým návštěvníkem. Přednášel o sv. Cyrillu a Methoději na prvních dvou unionistických sjezdech a naposledy dlel tu 5. července 1920, kdy se po prvé na Velehradě sloužila hlaholská mše svatá. Byl pohnut až k slzám, že po víc než tisíci letech opět v někdejší kolébce křesťanství u Slovanů ožívuje slovanská liturgie.

I když Snopek může býti někde usvědčen z nepřesnosti vědecké, přece nezaslouží si kritiky tak dravé jako ji provozuje inž. J. L. Červinka — podobně o dru Přikrylovi.

Universitní profesor Dr. Josef Kachník věnoval Snopkovi posmrtnou vzpomínku v „Našinci“ 1921.

10. JAN SOUKOP,

skladatel velehradských písní cyrillo—methodějských, narodil se 10. května 1826 v Třebíči. Študoval v Moravské Třebové a v Brně. Jako bohoslovec byl miláčkem Sušilovým pro své uvědomění národní. Na kněze byl vysvěcen roku 1849, kaplanoval na několika místech, až roku 1868 stal se farářem v Lipovci a brzy potom v Doubravici. Zemřel 26. března 1892.

Napsal a vydal mnoho básní, formou lahodných a bezvadných, na př. roku 1862 „Velehradský“; roku 1863 „Kytice velehradská“ i „Sbor k tisíciletému jubileu cyrillo—methodějskému“, uvedený v hudbu drem Jos. Chmelíčkem roku 1863. Nejvíce rozšířeny a nejvíc oblíbeny jsou jeho poutnické písně velehradské, z nichž vane duch zbožnosti i vlasteneckého zánění. Těmtó písním i Soukop přikládal cenu největší, protože vnikly v nejširší vrstvy našeho lidu a vpravdě znárodněly. Soukop nasbíral též mnoho pohádek a pověstí z okolí sloupského. Sepsal i několik povídek a přeložil zdařilou řadu drobností z němčiny, franštiny a zvláště z polštiny (Brodzinského „Věslava“ roku 1875 v Beseděj.).

Soukop vynikal ryzí povahou, jemným citem, uhlazeným jednáním, nadšen byl pro všecko krásné, horlil pro povznesení

svaté víry cyrillo—methodějské a podporoval účinně snahy národní. Byl na Moravě velmi oblíben a vážen.

11. ANTONIN CYRILL STOJAN.

Obnovitelem Velehradu možno nazvati arcibiskupa Stojana, nehynoucí paměti. Od prvního mládí do posledního dechu svého činného života zasvětil se tomu, aby na Velehradě vytvořil ohnisko náboženské obrody pro všechny Slovany. Naroděn 22. května 1851 v Benově u Přerova na Moravě, byl vysvěcen na kněze roku 1876 a působil na několika místech v duchovní správě, zvláště v Šilperku, v Příboře a Svěbohově, dvacet let farářoval (1888—1908) v Dražovicích, načež v roce 1908 byl jmenován nesídelním kanovníkem v Olomouci a jako takový ustanoven proboštem kolegiální kapituly v Kroměříži. Kromě práce pastorační a pilného studia, jež dovršil v roce 1896 doktorátem bohosloví, byl od roku 1897 poslancem říšské rady rakouské za moravské Slovácko a od roku 1902 též poslancem zemského sněmu moravského za Jihlavsko a Telečsko. Po převratě 28. října 1918, kdy vznikla československá republika, stal se členem Národního Shromáždění a posléze byl zvolen senátorem, jímž zůstal až do své smrti.

Horlivost vpravdě apoštolská, bezmezná obětavost, neznající přijímání osob, štědrost až marnotratná, svěží humor a upřímná bodrost, získaly mu jedinečnou úctu a oblibu v nejširších vrstvách národa, dokonce i u lidu jiného politického neb náboženského přesvědčení. Proto když arcibiskup Lev, kardinál ze Skrbenských, roku 1920 resignoval, možno říci, že souhlasným přáním všech vznesen byl na jeho místo Stojan, jakožto důstojný nástupce sv. Methoděje. Po prekonisaci 10. března 1921 byl 3. dubna 1921 za nadšené účasti celé české i slovanské veřejnosti na arcibiskupa olomouckého a metropolitu moravského vysvěcen a nastolen.

Ale jeho životní síly strávila tuhá práce a ustavičné klopoty minulých let, tak že nové starosti a trudy velepastýřské dolehly na 70-letého starce velmi těžce a již po dvou letech ho sklály do hrobu. Přetrpěv mnoho za své dlouhé a bolestné nemoci, zesnul tiše v sobotu 29. září 1923.

Nabalsamované tělo zesnulého metropolity bylo v neděli i v pondělí vystaveno v arcibiskupské residenci a nespočetné množství jeho přátel a ctitelů přišlo se s ním rozloučit v slzách a modlitbách.

V úterý 2. října o 9. hodině začaly církevní obřady na dómě. Po mši svaté, kterou sloužil světicí biskup Dr. Sedlák z Prahy, kázal k tisícím se davům strahovský opat Met. Zavoral na téma „Bůh dal, Bůh vzal, buď jméno Páně pochváleno“. Vzpomněl nedávné slavnosti intronisační, jež byla tak rychle vystřídána smuteční tryznou. Líčil Stojanovu lásku k Bohu a nesmrtelným duším, jeho zásluhy o posvátný Hostýn a Velehrad. O Velehradě pravil: „Je možno, aby kdo jiný než sám vševědoucí Bůh dovedl plně změřiti, co vykonal Stojan pro toto svaté místo? Jak je tam a jak tam na věky zůstane posvěcena všechna půda Velehradu jeho nesčetnými kroky, jeho horoucími modlitbami, jeho úmornými starostmi i jeho bolestnými slzami! Na jakou výši toužil vyzvednout to sídlo sv. Methoděje a co všechno po dlouhou řadu let přinášel v oběť, aby v díle Methodějově pokračoval a pokud po lidsku bude možno, ji i dovršil. Na Velehradě plány jeho šly nepoměrně dále než na Hostýně. Tam neměl už na mysli pouze český náš národ přivésti k Bohu blíž, vytrhnout z náboženské lhostejnosti a povznést k vyšší úrovni mravní; tam v duchu Methodějově, jako druhý Methoděj, zahlížel se na všechny ostatní národy slovanské a chtěl všechno nasadit a všeho se odvážit, aby je sblížil a spojil v téže Boží pravdě a v téže lásce Boží.“ Svou dojemnou řeč skončil slovy: „A nyní po lidsku mluveno: S Bohem, tatíčku náš! Spi sladce v té zemi velehradské, kterou jsi tolik miloval! V duchu křesťanské víry a naděje však volám: Ať vloží Bůh na tvoji hlavu korunu slávy, kterou těm připravil, kteří ho milují! Še sv. Cyrilem a Methodem, se sv. Václavem a všemi milými svatými patrony našimi, pros a oroduj za nás a přimlouvej se za celé Slovanstvo, aby Bůh zahynouti nedal nám ni budoucím!“

Potom vykonal apoštolský nuncius arcibiskup Dr. Fr. Marmaggi, a po něm biskupové Sedlák, Klein z Brna, Grosse z Litoměřic a apoštolský administrátor trnavský Dr. Jantausch kondukt, načež odvezeno bylo tělo Stojanovo špalírem škol na nádraží a odtud do Uh. Hradiště, kam dospělo za doprovodu inspektora ředitelství státních drah Pavelky o půl 6. hodině odpoledne.

Před nádražím vykropil je děkan Filip ze Štítné, a Pěvecký spolek „Svatopluk“ z Uh. Hradiště zapěl: „Úkol dokonán“. Za zpěvu „Miserere“ průvod, v němž kráčeli za rakví příbuzní, duchovenstvo, zástupci úřadů, v čele se správcem okresní politické správy v Uh. Hradišti drem Janušíkem,

presidentem krajského soudu Šimečkem a školním inspektorem Sehnalem, poslanci, senátoři, a lid hnul se k Velehradu. Měkké akordy smutečního pochodu mísily se v pláč chodců, kteří již za tmy dorazili na Velehrad a uložili rakev před oltář, kde po celou noc se střídala čestná stráž hasičů, Orlů, železničních zaměstnanců a věřících.

Pohoda jesenního dne, jakou uštedřilo nebe pro středu, dovolila, aby pohřeb Stojanův na Velehradě se rozvinul v dokonale slavnost stojanovského rázu. Nechyběly ani hudby, slovácká z Nivnice a orelská ze St. Města. Po obřadech v kostele, při nichž pontifikoval prelát Zik. Ledochovský z Olomouce, a kázal poslanec Rýpar, s ním současně venku na nádvoří Dr. Žůrek, šlo se v průvodu, v němž bylo na 250 kněží ke Stojanovu, kde poslanec Dr. Mořic Hruban, svědek Stojanova skonu, promluvil s balkonu za nesmírného pohnutí o lásce zvěčnělého metropolity k církvi, strážkyni dědictví cyrillo—methodějského a k národu, načež se ubíral průvod ke královské kapli, k jejímu vchodu zvenčí. Rakev vykropena a vsunuta do sarkofágu. Před královskou kaplí byla pak po způsobu Stojanově improvizována smuteční „akademie“, na níž se rozloučil s drahým zesnulým za Slováky poslanec Hlinka, za Cyrillo—methodějskou fakultu v Olomouci profesor Dr. Vašica, za lidové zemědělce poslanec Šamalík, za Orelstvo dr. Daněk, za Čechy ve Vídni superior české kongregace Těšitelů P. Litomišský, za Omladinu p. Smýkal, za terciáře P. Leander Brejcha, za katol. studentstvo akademik Rost. Sochorec, za slovenské dívky Marie Lisovská z Madunic.

Hrob Stojanův je od chvíle pohřbu lidem uctíván jako hrob světce, a možno tam spatřiti důkazy nejdojemnější oddanosti a lásky k svaté památce velkého metropolity.

Jako arcibiskup přikročil k uskutečnění svého dávného snu: vybudovati na Velehradě velký exerciční a poutní dům. Provedením pověřil svého synovce Baltazara Hřívu, děkana a faráře v Napajedlích, za jehož řízení dílo, sledované s opravdovým zájmem všemi přáteli Velehradu a ohrožené předčasným skonem arcibiskupa Stojana, bylo šťastně, aspoň z hlavní části, dokončeno. Po svém zakladateli byl tento dům nazván „Stojanovem“. Za rok, co trvá, konala se tam již dlouhá řada exercií, jichž se zúčastnilo sta a sta katolíků všech stavů.

Památku arcibiskupa dra. A. Stojana uctil vzácnou for-

mou invokace jeho vznešený nástupce arcibiskup Dr. Leopold Prečan, projevem při zahájení IV. unionistického sjezdu na Velehradě 1924.

„O beate Archipraesul, qui cursu consummato in regio sacello Tui Velehrad nunc requiescis mercede jam accepta virtutum, quae nobis omni tempore praelucebant, salve primus et respice familiam Tuam hic congregatam! Respice haereditatem Tuam et audias eam enixe orantem, ut, quorum semper fuisti cultor zelantissimus, Ss. Apostoli Cyrillus et Methodius nos adjuvent in opere conventus nec non in labore discessus ... “ (Acta IV. congr. union., Velehrad, strana 30.).

O Stojanovi vyšel pěkný spis: „Ad. Jašek — J. Staněk: Msgr. Th. Dr. Antonín Cyrill Stojan, probošt a poslanec. V Kroměříži 1911. Nákladem vlastním. Čistý výnos věnován na zřízení ikonostásu na posvátném Velehradě pro slovanské bohoslužby.“ — V tomto spise Ad. Jaška a J. Staňka Rud. Stupavský má na straně 7. krásnou báseň: *Obraz světlý před zrakem.*

Brněnský Spolek „Stojan“.

V Brně působí na počtu Stojanovu založený Spolek „Stojan“. Dle stanov má „Stojan“ za účel podporovati hmotně kulturní a národní snahy československých katolíků ve Vídni.

Vídeňský první český katolický týdeník „Pravda“ — orgán československé strany lidové v republice rakouské (Wien III., Rennweg 63a), má v čísle 18. září 1930 dlouhý referát o poslední návštěvě „Stojana“ ve Vídni počátkem září 1930.

12. BALTAZAR HRÍVA,

synovec a spoluvěrný druh a pomocník arcibiskupa Stojana, narodil se 8. ledna 1865 v Beňově u Přerova jako syn mlynáře. Bylo mu již 14 let, když se dostal na podnět svého strýce P. Stojana na gymnasium ve Val. Meziříčí a pak do Přerova. Roku 1890 byl vysvěcen na kněze a ustanoven kaplanem v Brumově, odkud po několika měsících přeložil do Napajedel, kde se stal po odchodu P. Ignáce Sauera (zemř. 1925) na odpočinek, farářem a později děkanem. Tam působí posavad, vážen jsa pro svou horlivost v duchovní správě i pro svou obětavou péči o hmotné povznesení chudého lidu; založil pro něj a vedl Raiffeisenku. Vedle P. Jaška byl P. Balta-

zar Hřiva hlavním spolupracovníkem Stojanovým a zúčastnil se s ním všech slavností velehradských jako hlavní aranžér.

Měl vždy celou družinu nadšených pomocníků, mužů i žen kolem sebe, kteří se starali o všechny potřeby poutníků a nelitovali pro slávu a čest Velehradu žádných obětí a námah. Hlavně sluší připomenouti jeho neúnavnou a zkušenou sestru, slečnu Marii Hřívovu. Mívala na starosti kuchyň a dovedla vždy najíti dobrodince, kteří přispěli, když byla nouze — a ta byla skoro vždy, potravinami neb penězi, aby bylo možno pohostiti všechny podle přání faráře a později probošta a arcibiskupa Stojana, jemuž od počátku spravovala domácnost. P. Baltazar Hřiva jest už posledním z kroužku Stojanova, odkud jako z ohniska vyzařovaly nadšené snahy cyrillo—methodějské, jsa zasvěcen do všech plánů svého zvěčnělého strýce a oddán s krajní zapíravostí a houževnatou vůlí jeho dílu, jemuž slouží věrně přes veškerou nepřízeň. Jeho zásluhy o vystavění Stojanova na Velehradě jsou veliké. Bez P. Hřivy by tento poutní dům nikdy nebyl býval tak krásně a pečlivě vybaven.

13. *FRANTIŠEK SUŠIL,*

kněz—buditel, učenec a první národopisec, profesor bohosloví v Brně. Narodil se 14. června 1804 v Rousínově u Brna. Stoletá památka jeho narozenin byla roku 1904 oslavována na Moravě, v Čechách i ve Slezsku. Patrný důkaz, že byl Sušil mužem znamenitým a velezasloužilým.

Sušilův otec byl mlynářem a zabýval se i polním hospodářstvím. Od svého strýce, kaplana ve Slavkově, Fr. Pospíšila, byl Sušil vycvičen pro gymnasium a vstoupil hned do IV. třídy gymnasijsní v Kroměříži. V tu dobu spadá i probouzení jeho národního vědomí. Filosofii (VII. a VIII. třídu) i bohosloví studoval v Brně. Vysvěcen byv na kněze roku 1827, dostal se za kaplana do Olbramovic, odkudž byl povolán biskupem Ant. Gindelem do Brna na učitelskou stolicí výkladu Písma svatého. Neboť učená práce, kterou podal Sušil, budila podiv university vídeňské, a nemenší obdiv způsobil ústní jeho výklad o překladech Písma svatého do jazyků slovan-ských. Od 20. února 1837 působil jako výtečný profesor plných 31 let. Jeho heslem bylo: „Církev a vlast“. — V tom duchu vyučoval své žáky. Povzbudil a získal písem-

nictví českému Jana Soukopa, pěvce velehradských písní, ano, vynasnažil se, aby všichni profesoři na bohovědném ústavě brněnském psali česky. Jako bohoslovec již překládal staré spisovatele latinské do češtiny, později vydal překlady: „Spisy ss. otců církevních“, „Hymny církevní“, kromě toho sám básnil a vydal několik sbírek původních básní. O národní život náš získal si převeliké zásluhy sbíráním národních písní; nasbíralť jich na 1800 a vydal je i s nápěvy třikráte. Roku 1835, roku 1840 a poslední největší sbírku roku 1853—1860. Mnohé z nich jsou pravé perly umění básnického i hudebního. Největším dílem jeho však jest výsledek jeho 30-leté práce „Výklad Písma sv. Nového Zákona“, kterýžto výklad byl vydán „k tisícileté památce blaženého příchodu ss. Cyrilla a Methodia do vlastí našich“ za tím účelem, „aby pod záštitou blahověstů našich Cyrilla a Methodia, k rozmnožení slávy Boží a ku prospěchu jeho sv. církve v národě našem posloužilo.“ Tak napsal Fr. Sušil sám v předmluvě „v Brně, v den sv. Cyrilla a Methodia, 5. Julia 1863.“ Takového díla výtečného nemá žádný kmen slovanský. — Velehradské svatyni daroval Sušil svůj převzácný kalich, který dostal darem od vděčných svých žáků. Kalich nese tento nápis: „Slavnému učiteli, spisovateli a knězi Páně, Františku Sušilovi na památku 25 let, ztrávených na učitelské stoličce Písem sv. N. Z. v Brně na Moravě věnuje úcta a vděčná láska ctitelův, přátel a žáků jeho 16. června 1862. Ad multos annos! — František Sušil obětuje kalich ten chrámu velehradskému k tisícileté památce příchodu sv. Cyrilla a Methodia. 1863.“

Na Velehradě v roce jubilejním 1863 dne 4. srpna byli a mši svatou sloužili nerozluční, věhlasní přátelé, František Sušil a Matěj Procházka.

Sušil tiše v Pánu zesnul 31. května 1868 v Bystřici pod Hostýnem, kdež léčil svůj neduh plicní. Duch jeho však žije v odchovancích jeho, kteří bývali nazýváni „Sušilovci“.

Na nádvoří chrámu a kláštera velehradského je mramorová deska s nápisem: „Památce Františka Sušila, kněze, spisovatele, národopisce a buditele lidu, narozeného v Novém Rousínově dne 14. června 1804, zemřelého v Bystřici pod Hostýnem dne 31. května 1868, jehož heslem životním bylo: „Dvě krásky spanilých duše mé ovládnulo stánek: zemská jedna, druhá z výšiny posla nebes, církev a vlast — — ty v mojich milují sestersky se nadrech, každá půl, každá má

moje srdce celé.' Z vděčnosti věnováno od bohoslovců československých léta Páně 1904."

14. VLADIMIR ŠTASTNÝ,

tichý, skromný pěvec moravský, narozen 17. března 1841 v Rudíkově, studoval gymnasium v Jihlavě a Brně, bohosloví v Brně, kde byl roku 1864 vysvěcen na kněze. Jako kněz působil v Židlochovicích, pak jako praefekt ve chlapeckém semináři a od roku 1867—1898 byl profesorem náboženství na I. českém gymnasiu v Brně. Po smrti M. Procházky stal se starostou Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, po 30 let byl redaktorem „Obzoru“. Jak želel, když pro chorobu musil opustiti kolbiště literární, vědí všichni, kdož se s ním stýkali. Od smrti sestry a matičky datovala se choroba srdeční, k níž přidružila se žaludeční rakovina: Ty zhasly život jeho neočekávaně... (zemřel 20. srpna 1910).

Šlechtná, ideální duše jeho, která tolik milovala dle vzoru Sušilova církev a vlast, vznesla se do výšin nadhvězdných. Pěvec Velehradské hymny „Bože, co's ráčil“, pěvec Mariánské hymny „Zdravas Maria“, pěvec písně k Božskému Srdci Páně — odešel nám na vždy. V něm zemřel jeden z nejlepších synů Moravy, vzorný kněz, vzorný vlastenec, vzorný učitel, ideální básník a spisovatel. Vydal několik ušlechtilých sbírek básnických a učebnici náboženství. Četné jeho básně byly uvedeny v hudbu.

Půvabná jest jeho báseň o schválení slovanské liturgie v Římě v basilice P. Marie Větší pod názvem „Svatí Cyrill a Method v Římě“.

15. VACLAV ŠTULC,

narozen 20. prosince 1814 v Kladně (Čechy), zemřel 9. srpna 1887 v Praze jako probošt kolegiátní kapituly na Vyšehradě.

V letech 1834—1836 vydal svoji sbírku „Na Tatrách a pod Tatrami“ — elegické, vřelé vlastenecké básně, které svědčí o existenci československé vzájemnosti již v těch ranných dobách našeho národního života.

V bouřlivém roce 1848 byl členem Národního Výboru a Slovanského sjezdu, jež zasvětil improvizovanou modlitbou k slovanským apoštolům sv. Cyrilla a Methoda v Týnském chrámě P. Marie.

Roku 1854 vydal obšírný životopis sv. Cyrilla a Methoda v brněnském „Dědictví cyrillo—methodějském“.

Václav Štulc dal první podnět k zbudování chrámu sv. Cyrilla a Methoda v Praze—Karlíně, jenž byl vysvěcen v jubilejním roce 1863.

Roku 1885 byl V. Štulc jako poutník na Velehradě. Ve spisech svých Štulc propaguje ideu cyrillo—methodějskou a sice se stanoviska přísně katolického.

Pochován je na Vyšehradě v čestném hrobě ve „Slavině“.
Životopis V. Štulce vydal Dr. Ant. Kresar ve Sbírce „Slavin“.

16. *IGNAT WURM,*

vikář při metropolitním chrámu sv. Václava v Olomouci, narodil se 12. července 1825 v Kloboucích u Brna. Studoval v Kroměříži a v Brně. Na kněze vysvěcen roku 1850 dne 25. července. Byl ustanoven kaplanem v Mutěnicích, pak v Dědicích. Ochuravěl roku 1857 a šel na dočasný odpočinek, ale již roku 1859 stal se ředitelem polepšovny pro zanedbanou mládež v Brně, roku 1866 ustanoven vikářem při dómě v Olomouci, kde zemřel 4. října 1911.

Za svého sedmiletého pobytu v Brně vydával „Moravana“, oblíbený kalendář, všimal si bedlivě dělnictva i všeho, což mohlo býti národu na prospěch. Byl již jako bohoslovec ve spojení s předními kněžskými vlasteneckými, Sušilem, Bílým, Kalivodou, Kuldou, Procházkou a jinými. Na táborech a schůzích lidových býval ohnivým řečníkem, rázným a věcným. Proto zvolen byl i poslancem za Přerov, jenž mu jest zavázán mnohými díky za zřízení první záložny, založení a sestátnění reálného gymnasia, za sbírku 60.000 K pro vyhořelé. Jako poslanec byl pojítkem mezi stranou národní a konservativní šlechtou, neschvaloval pasivní odpor, nýbrž byl pro aktivní opozici. Jeho styky s ostatními poslanci slovanskými na říšské radě byly veliké a prospěšné slovanským zájmům jak na poli církevním, tak na poli národním. Zúčastněn býval při všech čelnějších podnicích církevních i národních. Tak byl neúmorně činným při všech jubilejních oslavách cyrillo—methodějských na posvátném Velehradě. Na jeho podnět organizovány pouti velehradské roku 1863 a roku 1869 dne 19. srpna společná, velkolepá pout Čechů a Moravanů.

P. Wurm má také zásluhu o opravu převzácných chorových lavic. Rád přicházel na Velehrad pomodlit se a potěšit. Jednou za takového pobytu na Velehradě stal se bezděčným průvodcem bulharského cara Ferdinanda I., který si sem zajel se svým synem Borisem z Uh. Hradiště a zúčastnil se i se svou družinou slavnosti Božího Těla, načež byl v klášteře pohostěn. Když v Cyrillce spatřil dary Rusů, poslané k jubileu 1869, slíbil, že také pošle něco Velehradu na památku, ale přípovědi své nesplnil. Snad jej od toho zdržely ohledy politické, neboť jeho návštěva na Velehradě, jež vzbudila nemalý rozruch i v širší veřejnosti, byla v bulharských pravoslavných novinách nepříznivě posuzována.

O činnosti Wurmově mimo jiné vydává svědectví „Vlastenecké museum“ v Olomouci, zvláště oddělení jeho národopisné, o jehož založení a rozkvět se staral.

Jeho zásluhy byly krásně oceněny, když Vlastenecký spolek musejní v Olomouci slavil v říjnu 1923 40. výročí svého založení. Nejen, že mnohými řečníky vzpomínáno, co Wurm pro spolek vykonal, nýbrž na důkaz vděčnosti ozdobena byla někdejší vikárka Wurmova zdařilou pamětní deskou, provedenou sochařem Jul. Pelikánem a zasazenou ve zdi, tvořící roh Štefánikovy ulice. Deska tato odhalena slavnostně v neděli 7. října 1923 za veliké účasti lidu. Slavnostní řečník pěkně vystihl, v čem byla Wurmova velikost.

V časopise Vlast. spolku musej. v Olomouci, roč. 35., 1924, str. 168. čteme o tom ve zprávě o jubilejní schůzi spolku a poctě Ignáta Wurma:

„Z Blažejského náměstí šli účastníci k někdejší vikárce P. Ignáta Wurma, již ozdobil spolek rovněž zdařilou pamětní deskou, provedenou Jul. Pelikánem. Deska je na zdi, tvořící roh Štefánikovy ulice, v níž oslovil přítomné jednatel Dr. B. Vybíral takto:

Z tichého romantického zákoutí Blažejského náměstí přicházíme, vážená společnosti, na živou tepnu života našeho města, po návštěvě místa, jež bylo zrovna předurčeno, aby poskytlo ideálního útulku hloubavému badateli i něžnému lyriku a pilnému popularisátoru vědeckých poznatků, stojíme před tvrzí bojovníka a dobyvatele takřka u samé brány velké nepřátelské pevnosti. Neboť Olomouc druhé polovice let šedesátých minulého století, kdy sem přišel náš oslavenec, byla nám skutečně nepřátelskou pevností a 41-letý Ignát Wurm přicházel opravdu jako zkušený a statečný bojovník.

Už roku 1848 se zúčastňoval horlivě hnutí národního a přes to, že byl za to citelně potrestán, šířil i nadále národní uvědomění mezi našim lidem, tu jako redaktor kalendáře „Morava“, tu jako propagátor Velehradu a ideje cyrillo—methodějské, dnes jako plamenný řečník táborový, nebo na sněmu zemském či říšském, zítra jako zakladatel a organisátor českých záložen. Je jenom docela přirozeno, že muž takové povahy musil se státi spoluzakladatelem našeho spolku, spolku, jenž chtěl a chce historií obrozovat přítomnost a pracovat pro lepší budoucnost českého lidu. Ignát Wurm našel v Olomouci novou vzpruhu a nové pole pro svou činnost. Našel ji v museu a v našem časopise; pořádal výstavy a horoval neúnavně slovem i tiskem pro zachování a obnovu našeho národního svérázu jak na poli uměleckém, tak i kulturním, náboženském a politickém. Nebyl takovým geniálním badatelem jako Wankel, jeho vědecký význam se nevyrovná ani zdaleka významu Havelkovu, ale Wurmovo zlaté srdce dovedlo se přiblížiti dávné naší minulosti pudem velké vrozené lásky a tou ji pochopilo a krísilo v národu, pomáhajíc mu takto, aby si znova dobyl starých svých práv, staré své svobody. Nechť je tato pamětní deska, kterou odhaluji jménem Vlasteneckého spolku musejního, nejenom důkazem vděčnosti naší generace za velkou práci, již vykonal Ignát Wurm pro náš spolek, naše museum a naši vlastivědu, ale nechť je také — a to v prvé řadě — výrazem našeho vřelého pochope ní a ocenění buditelské a politické činnosti šlechetského vlastence a velkého slovanského demokrata!“

Za zvuků národní hymny „Kde domov můj“, přednesené mužským sborem „Žerotina“, byla pak s pamětní desky snata rouška a po svolání „slávy“ památce Wurmově následoval odchod do musea a společná prohlídka sbírek i místností, naší největší pýchy i největší ubohosti.

O Ignátu Wurmovi jako pracovníku ideje cyrillo—methodějské mluví velmi oddaně a věcně poslanec Karel Adámek ve svých vzpomínkách v časopise „Vlast. musea 1911: „Fixování a realisování jeho idey cyrillo—methodějské Velehradem nutno nazvati za neobyčejně šťastné, právě jako důkaz samostatné slovanské lidové kultury výstavou národopisnou. Velehrad má zároveň pro Slovany význam státoprávní. Jest jako symbolem politické jednoty a neodvislosti Slovanů. Vzpomeneme-li ještě, že Velehrad jest také centrem starobylé kultury slovanské, pochopíme teprve význam Ve-

lehradů náboženský, státoprávní a kulturní pro myšlenku jednoty Slovanské.“

Dojemné jest, co sděluje o Ign. Wurmovi v témže časopise (1911) Dr. Opluštil: „Psal mi, že se smrti nebojí, máť prý tam dva mocné přímluvce ve sv. Cyrillu a Methodu“. —

Stůž zde i tento dokument: Z poslední vůle Ignáta Wurma. Počátek: „Ve jménu Boha Otce, Jeho Syna i Ducha Svatého. Stojte nad hrobem, modlím se, aby mne před soudnou stolicí našeho Pána Ježíše Krista doprovodili svatí Cyrill a Method a se i s Jeho Matkou přímluvili, aby mi ráčil býti milostiv“.

17. JINÍ PRŮKOPNÍCI.

Mimo pracovníky dosud uvedené, jimž jsme věnovali více pozornosti — dlužno uvésti aspoň jména ještě jiných našich dělníků na vinici apoštolů slovanských: Jan Ev. Bílý, V. Bitnar, Dr. Beda Dudík, Karel Dostál—Lutínov, Method Halabala, Ferdinand Harna, Alois Hlavinka, Dr. Josef Chmelíček, F. Jemelka, Dr. Herm. Jireček, Dr. Josef Kachník, Fr. Kretz, J. Krlín, Dr. J. Nevěřil, Dr. J. Přikryl, Dr. J. Schneider, Jan Tenora, Dr. O. Tauber, Dr. Jos. Vašica, R. Volný. Všichni tito mohou se honositi cennými pracemi literárními neb organizačními za otázku cyrillo-methodějskou a velehradskou.

B. Cyrillo-Methodějství u Čechů.

I. PAMÁTKY, SVATYNĚ, SOCHY, OBRAZY, ZPĚVY.

Hlavním předmětem kultu (úcty a výzkumu) cyrillomethodějského jsou hroby našich svatých apoštolů a jejich relikvií.

1. Památky (relikvie).

Po sv. Methodu nemáme arcibiskupských relikvií pražádných. A jeho hrob? Máme o něm pouze literaturu.

2. Hrob sv. Methoděje.

Dle Dr. J. L. Červinky (Slované na Moravě a říše velkomoravská“, str. 317) místo jeho hrobu určuje prolog (Prameny děj. čes. I. 70): „leží ve velikém chrámě Moravském po levé straně zdi za oltářem sv. Boží Rodičky“. Otázka tato byla již často řešena, ovšem beze zdaru. (Čechmánek, Homola, Snopek). Zatím musíme se spokojiti vědomím, že arcibiskup Methoděj leží v metropolitním chrámě své residence, o níž však nevíme, kde byla, napsal správně prof. Novotný ve svých „Českých dějinách“ I. 394.

Antonín Šín ve svém spise „Omyl dějin, studie dějepisná a jazykozpytná“ — Kyjov, 1926 — mluví apodikticky, (str. 218):

„Důkazem o městě Moravě v Panonii je zpráva biskupa Clementa, že sv. Methoděj leží ve „velikém chrámě moravském“ (Šafařík, Starožitnosti, II. 503); vysvětlení Šafaříkovo, že to znamená v zemi moravské velehradský chrám, není možno uznati....

Šafařík věří v naši Moravu, v náš Velehrad, a proto nevěří v pravdu letopiscem napsanou, ale vykládá si ji, jak je mu přístupná.“

A dále píše:

„Tvrdím v tomto okamžiku, že Ráb je městem Moravou,

sídlíštěm (kdysi) knížete Rostislava a pravděpodobně (ta největší pravděpodobnost) i Mojmíra I.; tvrdím dále, že zde odpočívá ve velkém moravském kostele Panny Marie sv. Methoděj, jakož že toto město nastoupí za náš Velehrad:

Město Ráb-Morava je nejdůležitějším objektem archeologickým pro nás a pro Slované západní vůbec.“

I když předpokládáme, že hrob sv. Methoda je daleko nynějšího Velehradu (u Uh. Hradiště), přece mám pocit, že jest uctíván a sice fiktivně, jako by byl ve chrámě našeho Velehradu.

Svědčí o tom úprava hlavního oltáře a památky v jeho blízkosti... Nelze popřít, že použito i umění ku projevům tohoto kultu.

Všimněme si hlavního oltáře a presbyteria!

Nepatrným zdá se oltář od vchodu. Ale kterak převzácným se objeví, když staneme u něho! Jest celý z mramoru kararského. Sloh čistě románský, ozdoby dle vzoru předních kostelů římských. Stojíce před oltářem, pozorujeme dole troje skupení.

a) Sv. Cyrill, umíraje v Římě († 14. února 869), loučí se s bratrem Methodějem a dojemně žádá: „Neopouštěj, bratře, Moravany dobré!“ — jak svědčí obraz i nápis v levo (evangelní strana), kdežto na prostředku

b) obraz připomíná pozorovateli poslední květnou neděli roku 885, kdy se sv. Methoděj na Velehradě loučil, napomínaje svůj věrný lid a něžně prose: „Děti, bděte u mne až do třetího dne!“ — což i po německu vytesáno: „Wachet, Kinder, bei mir bis zum dritten Tage!“ Prorocká tato slova se vyplnila 6. dubna r. 885. V krásné té skupině nejzdařileji provedena jest postava klečící ženy s chlapečkem. V pravo, tedy na epištolní straně

c) zobrazeno, kterak sv. Methoděj po smrti sv. Cyrilla přijímá od papeže Hadriana „pallium“ odznak moci arcibiskupské roku 869, což i doloženo latinským nápisem: „S. Methodius archiepiscopus Moraviae constitutus ab Hadriano II. Ao. 868“.

Všimněme si, kterak nápisy jsou vhodně voleny: rodní bratři Cyrill a Methoděj loučí se jazykem mateřským, tudíž umístěn nápis český; duchovní otec svatý Methoděj loučí se jazykem lidu v říši velkomoravské, tudíž nápis český a

německý; při posledním obraze s úkonem církevním máme nápis latinský.

Na boku epištolním jest vytesán sv. Václav, na boku evangelním sv. Ludmila, přední ovoce apoštolské činnosti svatých Cyrilla a Methoděje.“

3. *Sochy sv. Cyrilla a Methoděje,*

stojící zde při pilíři, zhotoveny jsou dle sádrového vzorce českého umělce Emanuela Maxy. Provedeny jsou z kararského mramoru Ferd. Neumannem v Kroměříži za 9.300 K r. 1907 a byly téhož roku posvěceny kníže-arcibiskupem olomouckým Dr. Frant. Bauerem 8. září o velké manifestační schůzi katolického rolnictva moravského na Velehradě. Em. Max zhotovil své sousoší sv. Cyrilla a Methoděje v Římě z kararského mramoru pro † císaře Ferdinanda, který je daroval Pražanům do chrámu Panny Marie před Týnem, kde dosud stojí. Stálo 20.000 K. Maxův sádrový vzorec dostal se na Velehrad a po mnohých překážkách postaven. Byl tu ve velké vážnosti všeho lidu. I věhlasný biskup slovanský Josef Jiří Strossmayer, miláček papeže Lva XIII., před tím sousoším klečel a modlil se 26. srpna 1885. (Jan Vychodil: Popis velehradských památek.)

V časopise „Náš domov“ 1892, bylo o tom psáno: „Biskup Strossmayer krokem volným zaměřil přímo k oltáři hlavnímu a opět modlil se před Nejsvětějším a modlil se dlouho. Potom vstal a popošel před Maxovy krásné sochy sv. Cyrilla a Methoděje, zadíval se na ně, a jak tudy stál, tak poklekl na kamennou dlažbu do prachu, jako poutník obyčejný a sepjav ruce modlil se vroucně, modlil se dlouhou dobu. Ruce složené povznášely se výš a výše až k trůnu Božímu. Pohřížen u vroucí modlitbu veliký biskup Strossmayer byl úchvatným zjevem. Všecek trnul jsem a plakal jakousi dosud neznámou blažeností: Veliký biskup Strossmayer v prachu na zemi před apoštoly slovanskými sv. Cyrillem a Methodem klečí a vzývá celou duší svou tyto mocné orodovníky u Boha, prosí je, žádá, aby orodovali v nebesích za lid slovanský!“

4. *Korouhve, prapory.*

Před sochami sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje zahledí se oko na korouhve červeno-bíle pruhovanou s bílými

hvězdičkami. Nápis hlásá: „K ročence 1000letého úmrtí sv. Methoděje věnovali Čechoslované — Katolíci Spojených států Ameriky.“ — Byla tu posvěcena 21. srpna 1885 pražským kněze-arcib. Fr. Schönbornem.

Vedle americké stojí korouhev velkopolská z Poznane. — Krásná jest i drahocenná i významná. Na jedné straně je obraz Panny Marie čenstochovské, na druhé straně stříbrný orel, kterýžto vzat byl s praporu vojenského, na 300 let starého.

Prapor katolického rolnictva, stojící též vedle korouhve americké má po jedné straně pluh a spojené dvě ruce, držící kříž; nápis zní; „Katolický spolek českého rolnictva na Moravě“. Na druhé straně jest obraz sv. Cyrilla a Methoděje s připojenou prosbou: „Dedictví otcův, zachovej nám, Pane!“ Prapor byl posvěcen na Velehradě 8. září 1907 Drem Frant. Sal. Bauerem, kněze-arcibiskupem olomouckým. Matkou praporu byla pí Marie hraběnka Serényiová, kmotrami: Čapková, Hrubanová, Šamalíková, Sojková, Býčková, Fousková, Zemanová, Pillerová a Zavřelová. Prapor drahocenný jest vkusně pracován. (J. Vychodil, Popis velehradských památek.)

Prapor tento byl 6. července 1929 při orelských slavnostech sv.-václavských prohlášen za prapor všech katolických zemědělců v československé republice.

5. Hrob sv. Cyrilla

je v Římě v basilice sv. Klementa. Přesné udání místa není zaručeno. Zatím se uspokojujeme výzkumy Wilpertovými. Poutníci z Československa do Říma uctívají vždy hrob sv. Cyrilla v dolejší basilice.

Basilika sv. Klementa jest jedním z nejpamátnějších chrámů v Římě. Sestává vlastně ze 3 nad sebou, z nichž oba spodnější jsou pod zemí.

Sv. Klement byl třetím papežem a podstoupil smrt mučednickou tím způsobem, že byl s kotvou na krku v Chersonesu uvržen do moře. Ostatky tohoto světce našli slavní bratři sv. Cyrill a Methoděj, kteří nosíce ostatky ty, kázali slovo Boží u nás na Moravě a zakládali kostely sv. Klementa. Nejspodnější část onoho chrámu římského jest podzemní kostel z prvních dob křesťanských, zbudovaný v podobě soukromého římského domu. Nad ním nalézá se druhý podzemní

kostel ze IV. století, postavený od Paschala II., zasvěcený sv. Klementu, který jest větší kostela hořejšího. Kostel tento — prostřední — má předsíň a tři lodi, vše na sloupech. Zdi jsou většinou zdobeny vzácnými, z části zachovalými freskami z V., IX. a XI. století.

Fresky z XI. století znázorňují legendu o sv. Klimentu a ony z IX. a X. život sv. Cyrilla a Methoděje. V kostele tomto jest též hrob původní sv. Cyrilla, který za papeže Hadriana II. roku 869 v Římě zemřel, a na přání sv. Methoděje místo v basilice sv. Petra, v kostele tomto vedle ostatků sv. Klementa pohřben jest.

Ve XII. století byl teprve postaven horní — třetí — chrám. Všechno zařízení chrámové přeneseno pak ze spodního do tohoto. Tato basilika o třech lodích se čtyřhranným nádvořím a podloubím jest vzorem starých křesťanských basilik. — Nádvoří a atrium s podloubím bylo určeno pro kajícíky; uprostřed stojí veliká kamenná nádoba na svěcenou vodu.

Lev XIII. s biskupem Strossmayerem postavili zde svým nákladem překrásnou, nádhernou kapli, zasvěcenou sv. Cyrillu a Methoději.

Šest let pracovalo se o její stavbě. Příčinou toho bylo právě, že pod basilikou nynější byly zasypány ony dvě jiné. Plány k stavbě učinil architekt Fontána, po jeho smrti stavbu provedl žák jeho architekt Buonanni. Kaple má podobu obdélníka, který na straně oltáře jsa zaokrouhlen, vybíhá v apsidu; malou kopulí nahoře vniká světlo.

Architektura, stavba, okrasy, malby al fresco na stěnách i na stropě jsou velmi vzácné. Dovedný štětec profesora Nobiliho ozdobil kapli třemi obrazy: v apsidě mimo jiné znázorněn Kristus, sedící na trůně, drže v levici otevřenou knihu, v níž staroslovanským písmem jest zaznamenáno: „Já jsem cesta, pravda a život.“ Před Kristem klečí papež Lev XIII., maje po levici sv. Cyrilla, po pravici sv. Methoda, a podává Synu Božímu model nov ékaple. Obraz na pravé straně představuje sv. Cyrilla a Methoda, kterak ve shromáždění duchovních před Hadrianem II. vydávají počet ze svého apoštolování a obhajují se z nařknutí proti užívání jazyka slovanského při bohoslužbě. V polooblouku nad obrazem jest nápis: „Josef Jiří Strossmayer, biskup bosenský a Sirmijský, vznešený řád kanovníků Ďakovarských..... peníze na část díla (tohoto) ze své vůle poskytl.“ Na levé stěně jest vyobrazeno slavné přenesení těla sv. Cyrilla z basiliky Vatikánské ke sv. Kle-

mentu. Nápis nad obrazem hlásá, že roku 1886 „tato kaple sv. Cyrilla a Methodu, jejichž naukou a námahou všichni slovanští národové poznali křesťanskou moudrost, zbudována byla a vyzdobena štědrostí Lva XIII.“ —

O ostatcích sv. Cyrilla vydal Jan Vychodil informační spisek, který nás ubezpečuje o původu relikvií, uctívaných na Velehradě ve zvláštní kapli, zvané „Cyrillka“, od které chodívá průvod zahajovací při velehradských slavnostech dle tradice Stojanovské.

Biskupský stoličný chrám brněnský měl až do roku 1811 v prastarém pouzdře podloktí pravé ruky sv. Cyrilla, dar to Augustina, od roku 1506 do 1513 probošta olomouckého a brněnského. Nedbalostí tehdejšího kanovníka — kustoda přišel drahý skvost na zmar, když stříbrné pouzdro státu bylo odvedeno na úhradu válečných výloh. Na štěstí již před tím, úlomek dostala kapitula mikulovská a jiný dán klášteru rajhradskému. Opat rajhradského kláštera daroval relikvii sv. Cyrilla roku 1881 sv. Otci Lvu XIII., kterýž jí podělil klášter rajhradský, basiliku velehradskou, metropolitní chrám olomoucký a katedrální brněnský, zbytek si ponechav k volnému rozdělení.

6. *Svatý Kliment u Osvětiman.*

Po Velehradě u Uh. Hradiště nejvíce památným místem cyrillo-methodějským je sv. Kliment u Osvětiman na Moravě.

Hradiško sv. Kliment v horách Maršovských pokládá se za jedno z nejpřednějších památek cyrillo-methodějských u nás. Svatí naši apoštolové vychovávali tam v zátíší a v bezpečí lesů slovanský dorost kněžský a to řeholníky Basiliány obřadu slovanského.

(Dr. Jan Svoboda „Úvodem“ k II. vydání spisu dra Fr. Příkryla „Sv. Kliment u Osvětiman“, Brno, 1930.)

Dr. František Příkryl, obětavý badatel, vydavatel, zásvětil svoji práci pátráním po cyrillo-methodějských památkách. Vydal (mimo menšího spisku o sv. Klimentu):

1. Ss. Cyrill a Method v upomínkách památek starožitných na Moravě. Díl prvý. V Týně u Lipníka, 1905.

2. *Ss. Cyrill a Method v památkách starožitných na Moravě a ve Slezsku. Díl druhý. Sebral Dr. Frant. Příkryl. V Týně u Lipníka, 1907.*

3. *Denkmale der heiligen Konstantin (Cyrill) und Method in Europa. Mit Tafeln, Karten und Photographien von Dr. Franz Příkryl. Wien 1920. Verlag von Heinrich Kirsch.*

Někteří badatelé podceňují, ba odsuzují výzkumy Příkrylovy (na příklad o cyrillo-methodějských křížích, studánkách a pod.), ale nelze souhlasiti s jízlivostí a téměř nenávisťností protivníků. Dr. Příkryl sice nosí takové rány v srdci, ale putuje, putuje a sděluje:

„Památky se mi množí v šír i dál. Ve chvíli volné navštívím po letech všechny na celém území království moravského a v III. části tohoto spisu uveřejním. Aby díla sv. Cyrilla a Methoda jevílo se jasně jako výsledek dějinného vývoje národa našeho, konám studia z původních pramenů, chtěje z nich sestaviti dějiny pokřesťanění národa slovanského v Evropě za prvních devíti stoletích.“ (Úvod k II. dílu.)

Tradice poutního místa Tuřany u Brna hlásá, že starobylá socha „P. Marie v trní“ pochází z dob cyrillo-methodějských, ano, že sám sv. Cyrill ji na Moravu přinesl a proto jí bylo dáno „Cyrillská Matka Boží v trní“. Poutě z Brna, hlavně „Cyrillské Jednoty“ organisoval ve velkém slohu Dr. František Kolísek (zemřel jako správce fary na dómě v Brně, roku 1906).

Přesně historických dokladů zde není.

7. Jubilejní chrám sv. Cyrilla a Methoda v Praze-Karlíně.

Kult cyrillo-methodějský u Čechů rozkvetl přelíbezně jubileem roku 1863 i dalšími oslavami. Vnadnými květy úcty té jsou mnohé svatyně, sochy, obrazy a zpěvy na počtu našich drahých světců.

Známý Jan Vychodil věnuje soupisu těchto projevů kultu cyrillo-methodějského bedlivou pozornost ve svém spise — „Vzpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863“. Zájemce tam odkazují.

Obzvláštní zmínky zasluhuje jubilejní chrám sv. Cyrilla a Methoda v Praze—Karlíně.

Chrám byl vysvěcen 18. října 1863. Svatyně je chloubou nejen Prahy, nýbrž celých Čech, vždyť po celých Čechách sbírány byly příspěvky na tento jubilejní chrám cyrillo-metho-
dějský.

Vedle mužského sboru pro sbírky na dostavění chrámu Páně spolčily se i ženy na týž úmysl, získavše také choť vůdce národa dra Fr. Riegra. Paní Marie Riegrová, byvši pozvána k oné práci, vydala svolání: „Jsouc požádána od velevážené paní hraběnky (Schönbornové, roz. kněžny Lobkoviczové), odhodlala jsem se bez váhání ke skutku tak bohumilému přispěti a pokládám to za povinnost jako křesťanka i jako Slovanka vyzvati Vás, milé sestry české, abyste oslavily — příspěvky hojnými, účelu a době přiměřenými — památku apoštolů slovanských i ve vlasti naší.“

(Blahověst 1863, str. 93.)

Blahé paměti spisovatel moravský, Václav Kosmák, byv z Prahy požádán, zařídil sbírku na „obraz Moravanů“ v karlínském chrámě sv. Cyrilla a Methoděje. Na můj dotaz o podrobnostech odpověděl mi nynější farář — konsist. rada Václav Šproc, že v záznamech farních nic bližšího o této věci nenašel. (List z 11. října 1930.)

V arcidiecési olomoucké jest 13 farních chrámů Páně a v diecési brněnské 4, zasvěcených sv. Cyrillu a Methoději; kaplí pak jest v olomoucké arcidiecési 30, v brněnské diecési 31.— Ve Sp. státech sev.-amerických jest českých farních osad zasvěceno sv. Cyrillu a Methodu 13; 1 sv. Cyrillu a 1 sv. Methoději.

8. Sochy svatých Cyrilla a Methoda na Radhošti.

Ve dnech 11. a 12. září 1930 bylo z Frenštátu dopraveno sousoší sv. Cyrilla a Methoda z bronzu ve váze 8 centů, měřící 2.60 m, které daroval Matici Radhoštské profesor Albert Polášek z Chicaga, t. č. ve Frenštátě. Sousoší bylo umístěno na nejvyšším místě Radhoště, poblíž kaple, kde stojí kříž. Pod sousoší byl pořízen žulový podstavec ve výši 1.50 m.

Na Radhošti je rozhledna, zvaná „Cyrillka“.

9. Sochy sv. Cyrilla a Methoděje jinde.

Český sochař Vojtěch Šaff, (studoval v Římě, žil dlouho ve Vídni, zemřel jako profesor české techniky v Brně) — sám bez objednávky, jen z umělecké a nábožensko—národní touhy, stvořil sousoší „Sv. Cyrill a Method“ — které posud hledá umístění (totiž i provedení v trvalé látce). Dr. Alois Kolísek (pseudonym L. P. C.) ve svém fiuilletonu „Už konec písničky“, (brněnský „Hlas“, 22. prosince 1912) upozornil na toto dílo. Obrázková reprodukce byla dána před titulní list velkého kancionálu brněnského „Cesta k věčné spáse“.

V Brně v katedrálním chrámu P. a u Minoritů jest pěkný oltář sv. Cyrilla a Methoděje. V měst. chrámu Páně v Brně sv. Jakuba jsou sochy sv. Cyrilla a Methoda na hlavním oltáři po obou stranách velkého kříže.

Kult cyrillo-methodějský vnikl i do odlehlých dědin.

Tak v Protivanově na Moravě (rodiště 6 bratří—kněží Kolísků) již před 40 lety byly postaveny krásné sochy apoštolů slovanských s dojemnými, do kamene vrytými básněmi:

Pod sochou sv. Cyrilla:

„Bratře milý, netuž po svém kraji!
Na Moravě pro Tě líchy zrají.
Na nebeském jsme my na úkolu
pracovali posavade spolu.
Aj — já padám nyní na té líše — —
Ó, jdi — bratře — do Moravské říše!
Dokonej to dílo započaté — —
připrav Pánu tamto stádo svaté!“

Pod sochou sv. Methoděje:

„Methoděj se vrací do Morávy,
jako v Římě Cyrill bratru praví.
Morava se v církve sbory druží,
víra v Krista jednotu jich tuží.
Dokonáno dílo — Bohu chvála,
Vám pak, světci — budiž vzdána sláva!
Udržte nás, Krista u praporu,
na naši i vlasti na obrodu!“

10. Kříže — medaile.

Někde byly v jubilejních letech cyrillo-methodějských budovány kříže.

Nápisy na tyto kříže cyrillo-methodějské navrhl Jan Soukop. Jeden z nich zní.

„Tisíc let již vlasti září
prapor kříže vítězný,
Kristus — vůdce líbezný,
milostnou nám kyne tvář.
Slyšte, jak nás k Sobě volá,
Cyrillem a Methodem:
Ó, kéž celým národem
láska Boží zaplápolá!“

K sv. methodějskému jubileu roku 1885 byla vydána pamětní medaile s obrazem sv. Cyrilla a Methoda, která byla ražena v mincovně v Kremnici na Slovensku.

11. Z obrazových památek cyrillo-methodějských

dlužno zmíniti se o 3 obrazech:

I. Velehrad královský po roku 863. II. Velehrad markrabský roku 1198. III. Velehrad klášterní roku 1668. Jsou reprodukovány v knížce J. Vychodila „Popis velehradských památek. Velehrad 1926.“

„Nový život“ z roku 1906 uveřejnil reprodukci obrazu: „Sv. Cyrill a Methoděj se sv. Václavem“. Je to stará malba na zadní zevní zdi dómu olomouckého, jak ji před 20 roky okopíroval malíř Prousek.

Největší malíř moravský Joža Uprka chystal se stvořiti velké dílo cyrillo-methodějské. Zatím zůstalo při menším obraze sv. Cyrilla a Methoda (olejomalba), který jest umístěn v Uměleckém domě v Hodoníně.

Nejrozšířenějším obrazem cyrillo-methodějským hodnotné ceny z novější doby je barevná reprodukce malby moravského umělce Jana Köhlera. Jeden způsob jest jako obraz k zarámování, druhý jako malé „poutní“ obrázky.

12. Kult cyrillo-methodějský zpěvem.

Zvláštní studií nábožensko-esthetickou mohl by býti „Kult cyrillo-methodějský zpěvem“. Zde nutno se omeziti jenom na nejnutnější ukázky a informace a sice: o zpěvích lidových — mešních, poutních a k rozličným pobožnostem:

Hymnus ad Laudes. — K sv. Cyrilla a Methodu.

Z kněžských hodinek:

Lux o decora patriae
Slavisque amica gentibus,
Salvete, fratres: annuo
Vos efferemus cantico.

J. Pavelka, 1905. (Cesta k věčné spáse, str. 1557):

Ó, světlo, vlasti ozdobná,
a Slávů rodům náchylná,
Vás, bratří, písní chválíme,
Vás u výročí slavíme.

Vl. Hornof, 1920. (Český kancionál, str. 518):

Ozdobná světla otčiny,
zářící s nebes výšiny,
vítejte, jásá Slávů zem,
výročním vám dnes pozdravem.

(Nápěv složil J. B. Foerster, 1920.)

Zpěvy cyrillo-methodějské — v největším českém kancionálu:

„Cesta k věčné spáse“, I., II., III. Karel Eichler, Brno.

Sedibus coeli nitidis — Do sídel nebes.

Církevní hymna k nešporám. Přeložil Jakub Pavelka, 1905.
Hudbu složil Jan Bádál.

Lux o decora patriae — Ó, světlo vlasti.

Církevní hymnus ku „Chválám“. Přeložil Jakub Pavelka, 1905. Nápěv: Karel Eichler.

Hvězdy dvě se z východu. (Příchod sv. Cyrilla a Methoda.)

Slova: Fr. Sušil. Hudba: Pavel Křížkovský, 1850. Upravil Karel Eichler.

Ejhle, oltář.

Cyrillo-methodějská mešní. Slova: J. Soukup, 1863. —
Nápěv Pavel Křížkovský, 1863.

Přístup Moravěnků...

(Na den úmrtí sv. Cyrilla.) J. Soukup — P. Křížkovský.

Zavítejte, svatí bratři...

Fr. Sušil. Hudba Meth. Ryšánek, 1905.

Bože věčný, nebes králi...

F. Sušil, 1851 (Hlas). Hudba Meth. Ryšánek, 1905.

Ejhle, svatý Velehrad už září...

(Po příchodu poutníků.) J. Soukup, 1863. P. Křížkovský:
(jako „Ejhle, oltář...“).

Dítky, na odchod se strojme...

(Na rozloučenou s Velehradem.) J. Soukup, 1863 — Ná-
pěv Dr. Jos. Chmelíček, 1863.

Bože, co's ráčil...

VI. Šťastný. — Polský nápěv.

Otce světla zvelebujme...

Slova z kancionálu Pojmona, hudba Bádala 1907.

Cyrille a Methoději, naši patronové...

Slova Pojmona, nápěv Karla Eichlera.

Svatí bratři ze Soluně...

Slova dle svatoj. kanc. čís. 506 upravil J. Pavelka. —
Nápěv dle J. Bádala, 1905.

Ze všech těch zpěvů cyrillo-methodějských nejpopulár-
nější je v Československu píseň mešní „*Ejhle, oltář Hospo-
dinův září...*“

Tím zpěvem zvučí basilika velehradská, ty tóny hlaholí
tam často i pod širým nebem..., dojemná melodie ta line se
k srdci i výšinám po celé vlasti ve venkovském kostelíku
i v katedrále..

V našich světových lázních — Karlových Varech — byl 5. července 1930 lázeňským orchestrem ponejprv hran a rádiem vysílán „chorál“ cyrilomethodějský — píseň „Ejhle, oltář Hospodinův září“... —

„V neděli na památný den státní sv. Cyrilla a Methoda půjdou zvuky tohoto zpěvu po vlnách radia celým světem“. Tak psal sám Dr. Alois Kolísek v „Lid. Listech“.

(*Poznámka red.:* Dr. Al. Kolísek ve své skromnosti nezmínil se, že on jest hlavním původcem onoho radostného počinu!)

A jak je duše plna vznešených citů, když i v cizině, na příklad v Římě, nebo na Kalvarii v Lurdech při mši svaté našich poutníků u 12. zastavení křížové cesty do těch skal a hor pyrenejských, českým slovem, českou melodií zaznívá to velebné „Ejhle, oltář Hospodinův září...“

II. SPOLKY, ÚSTAVY, PODNIKY.

Cyrillomethodějský kult vyvolal řadu korporací, z nichž některé týkají se přímo Velehradu, pěstující pečlivost o Velehradě na nynější Moravě a sice o jeho svatyni, slavnosti i archeologické památky a výzkumy, jiné pak, nesouce jméno sv. Cyrilla a Methoda, slouží náboženským nebo jiným kulturním zájmům, případně též hospodářskému pokroku.

Zmíníme se nejprve o korporacích, jejichž péče a práce soustřeďovala se hlavně na Velehrad sám.

1. *Koruna Soluňská.*

„Koruna Soluňská“ tvoří sama o sobě zajímavou část dějepisnou v kultu cyrillomethodějském.

Zařizena byla původně od kněží a z kněží, kteří se uvolili zdarma sloužívati mše sv. za dobrodince svatyně velehradské a to z té příčiny, že pozorovali, jak zbožný lid slovanský, aby se stal účastným obětí mše sv., do dalekého cizozemsku posílal ochotně dary peněžité. Domácí kněží tedy poskytnouti chtěli tutéž výhodu na mších svatých lidu svému doma, aby týž lid tím horlivěji přispíval na svou velesvatyni cyrillomethodějskou na posvátném Velehradě.

Initiátorem a vlastním původcem „Koruny Soluňské“ byl Ant. Dudík (kaplan v Týnci u Olomouce, později farář a místoděkan ve Vyškově) r. 1861.

Když se r. 1862 chystaly stanovy „Koruny Soluňské“ jako spolku, rozhodnuto, aby členy mohli býti i nekněží, laikové. Stanovy byly schváleny 6. února 1863 od arcibiskupa olomouckého a 12. března od biskupa brněnského.

Konečně papežským odpustkovým Brevem z r. 1864 a vyřízením arcib. konsistoře olom. 31. května 1865 „Koruna Soluňská“ byla přeměněna na „Bratrstvo“ a jako taková trvá posud.

2. *Maticе Velehradská.*

Nejpřednější mužové na Moravě dostali před jubilejním rokem 1863 povolení místodržitelské (14. května 1862, čís. 1757) ku založení Výboru, jehož úlohou býti mělo zařizovati sbírky, aby důstojná duchovní správa zřídila se na poutnickém místě Velehradě, a chrám tamější aby mohl ozdoben býti.

Mužové tito nadšeným provoláním zvali národ, aby podporoval „Matici Velehradskou sv. Cyrilla a Methoda“, z jejichž stanov aspoň toto budiž uvedeno.

„Účelem jednoty jest:

utvořiti fond dobrovolnými příspěvky, ze kteréhož

a) duchovenstvo pro správu duchovní na Velehradě potřebné, nadáno býti může, aniž by fond náboženský více než posud obřemeněn byl, při kteréžto dotaci k tomu směřováno buď, aby tomuto duchovenstvu se strany církve dána byla hodnost taková, kteráž by určení jeho přiměřena byla;

b) zříditi potřebné místnosti a obydlí pro ono duchovenstvo;

c) okrášení velehradského chrámu poutnického nejvydatněji podporovati.“

Stanovy schváleny byly 23. září 1870 od morav. místodržitelství.

Maticе Velehradská radostně byla uvítána od lidu všeho, zvláště od kněžstva i od laikův urozených. Příspěvky hojně se scházely. Básník Jan Soukop daroval Matici svou píseň „Přístup, Moravěčko“. Roku 1863 měla Maticе Velehradská již na 30.000 zlatých. Z úroků podporovány slavnosti velehradské, jako jubileum příchodu sv. Cyrilla a Methoděje r. 1863, svěcení hlavního oltáře r. 1868, jubileum úmrtí sv. Cyrilla 1869, zjednány postele pro kněze-poutníky, podporováno duchovenstvo velehradské a varhaník velehradský, obnovena kaple sv. Jana Nepomuckého, vydáno hojně na různé tiskopisy, jimiž Velehrad v lidu ve známost uváděn větší a větší, za kteréžto známosti vzrůstala náchylnost a štědrota k Velehradu tak, že k jubileu sv. Methodějskému r. 1885 byl obnoven celý velký chrám velehradský ze samých darův a příspěvků dobrovolných. (J. Vychodil, Popis.)

3. *Jednota paní a panen moravských.*

Tento spolek obral si za úkol nikoli sbírat peníze na ozdobu svatyně velehradské, nýbrž rychleji a přímo zásobovati svatyni potřebnými rouchy mešními, prádlem kostelním a jinými věcmi. —

Zanikla smrtí své věhlasné předsedkyně hr. Kristiny Belcrediové 12. ledna 1877. (Vychodil, str. 212. a 224.)

4. *Družstvo „Velehrad“.*

R. 1902 utvořilo se na podnět věrného strážce posvátného Velehradu P. Jana Cibulky Družstvo „Velehrad“, které má za účel pracovati pro zvelebení posvát. Velehradu, podporovati duševní činnost, poskytovat poutníkům výhody po čas pobytu na posvátném místě. Družstvo zakoupilo dům a připravilo asi 20 postelí pro noclehy. Tento spolek zřídil na Velehradě „Museum“ se slušnými sbírkami.

5. *„Starý Velehrad“.*

Nynější archeolog. spolek „Starý Velehrad“ se sídlem na Velehradě, vznikl po likvidaci dlouho nečinného archeol. spolku „Starý Velehrad“ se sídlem v Uh. Hradišti, 28. září 1925. Účelem jeho jest archeolog. prozkoumání území Velehradu a okolí a bádání o životě a činnosti sv. Cyrilla a Methoda pomocí darů, sbírek, subvencí a příspěvků členských (500 Kč základ a 12 Kč ročně řádní členové). Spolek má 91 členů, z nichž jest 8 obcí, 1 zakládající, 1 čestný.

Při spolku jest 8členný pracovní odbor, který je pověřen vlastním úkolem spolkovým.

Roku 1929 dostal spolek do správy archeologickou sbírku musea velehradského od „Družstva Velehrad“.

Čestným předsedou spolku je světící biskup olomoucký Msgre J. Stavěl, konservátorem Ant. Zelnitius, správce školy na Velehradě.

Mimo tyto spolky čistě „velehradské“ máme korporace a ústavy nebo podniky, které užívají jména sv. Cyrilla a Methoděje, nebo jinak mají k těmto světcům slovanským vztah.

6. Dědictví sv. Cyrilla a Methoda.

Tak zní původní název tohoto velezáslužného díla na Moravě.

Tuto stať zpracoval jsem sám (vydavatel) dle důkladné historie spisovatele P. Em. Masáka „Dějiny dědictví sv. Cyrilla a Methoděje v Brně 1850—1930“, vyšlo r. 1932 jako podíl číslo 100 na rok 1931—1932.

Původcem a šířitelem myšlenky na založení Dědictví C.-M. byl P. Jan Ev. Bílý, kaplan v Židlochovicích u Brna. S ním o to se dělí Benediktin rajhradský P. Guntíř Kalivoda, tehdy profesor filosofického ústavu v Brně, později opat svého kláštera.

P. Jan Bílý vydal „Provolání“ jako leták dne 15. června 1850, které uveřejnil v brněnském „Hlase“ v září v tomto znění (prvá část):

„Ctění vlastencové! Katolíci moravští!

Nastala doba, bychom se obnovili duchem. Nejedny smutné výjevy věku našeho dosvědčují hlasitě, žeť usiluje nepřítel více než kdy nasíti tolik koukolu na roli Boží, by naskrze udusena byla síje nebeská, svatými apoštoly Cyrilem a Methodem k našim předkům přinešená. Denně rostoucí nevěra, liché náhledy o svobodě, zvláště pak hříšný spánek, do něhož se lid v pohodlném pokoji tak rád ukonejšívá, byly v tom příčinou, že ne jeden z nás potratil živé povědomí, jaké to štěstí, pravým katolíkem býti.

Odkud sobě vyložíme, že mnozí tam hledají spásy, kde ji nikdy nalézti nelze. Či zda-li kde spasení, nežli v Kristu a v Jeho svaté Církvi? — Pohlédněmež na všechny strany kolem, všude i státníkové nejzkušenější s důvěrou obracejí zraky své k Církvi katolické, vidouce v ní jedinou skálu, o kterou se rozraziti mohou vzteklé útoky žívlů nepřátelských, uznávající v ní nezvratný sloup a utvrzení pravdy uprostřed měnivých myšlenek lidských, vítající v ní bezpečnou štěpnici lepšího pokolení lidského.

Moravané! Katolíci! Musíme se probuditi ze spánku, by nám neodňal Pán vinici, věda, žeť nepřinášíme leč plané ovoce víry křesťanské. Netečnost jedněch musí proměnit se v horlivost, nevědomost a hříšný život jiných musí ustoupiti skálopevné přesvědčenosti a obcování křesťanskému. Vizte, kterak neúnavně sestavuje nepřítel pravdy věčné vojska svá v šíky proti Církvi Páně! — Časopisy, obrazy, divadla, vůbec

nesvědomité zneužívání slova živého i tisku znát on upotřebovati ku svedení neostražitých a neopatrných oveček Kristových. Cože vadí nám, bychom jemu na odpor touže zbraní ho odbíjeli? — Buďmež jako bratři Makkabeové, hájící vlast milou a Církev mnohem dražší — a dá Pán, že musí padnouti Antiochus věku našeho, kterýž nám chce odejmouti dědictví cyrillomethodějské.

Proto jsme se sestoupili v tábor posvátný, nazvaný „DĚDICTVÍ SV. CYRILLA A METHODA“ abychom duchovní boj vedli pod těmito oslavenými vůdci proti pohanstvu, jaký bylo jim vésti před tisíciletím sámým dvorem. Naši bratři Čechové již před léty zřídili „Dědictví sv. Jana Nepomuckého“, a knihami odtud vydanými ne jeden Šavel obrácen jest na Pavla.“ —

Později byly uveřejněny stanovy, obsahující 4 části:

1. Účel Dědictví sv. Cyrilla a Methoda.

Dědictví zamýšlí péči vésti o zvedení lidu moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základu víry katolické, s vyloučením všelike politiky.

2. Prostředky ku dosažení účele toho.

Spisování a vydávání knih..... Časopisy a listy běžné..... Předměty umělecké...

3. Zřízení Dědictví.

4. Vydávání knih a spisů.

Stanovy byly již 9. července r. 1850 schváleny biskupem brněnským Ant. hr. Schaaffgotschem. Z vůdčích osobností z počátku DCM. dlužno jmenovati Fr. Sušila, Fr. Poimona, Mat. Procházku, Ignáta Wurma, Jana Soukopa, G. Kalivodu, B. hr. Sylvu Taroucu, Ed. Karlíka a Beneše Methoda Kuldu.

Dějiny DCM. jsou dle Em. Masáka rozděleny na tato období: Františka Sušila (1850—1868); Matěje Procházky (1868—1889); Vladimíra Štastného (1889—1910); Dr. Josefa Pospíšila (1910—1925); Jana Tenory od r. 1925.

Činnost DCM. jest veliká: Členů bylo celkem za 80 let 17.829; spisů vydáno 100 v 982.750 výtiscích; grafických děl 7 v 7.400 výtiscích. Náklad na vše činil 306.202.35 zl. stř. a 523.650.61 K mimo náklad na knihu P. Em. Masáka.

Končím tuto stať slovy nynějšího starosty DCM vys. důst. p. č. kanovníka a spisovatele Jana Tenory u příležitosti dojemné slavnosti ve schůzi výboru na pamět osmdesátého výročí DCM. v Brně 27. října 1930:

„Dnes s úctou vzpomínáme těch, kdo stáli u kolébky Dědictví, všech, kdo pro Dědictví pracovali, knihy psali, všech, kdo dobré knihy Dědictví šířili, všech, kdo jako členové dílo podporovali všech zesnulých i živých příznivců Dědictví. My přítomní i všichni, kdo Dědictví spravují — jistě věrní chtějí zůstatí přání Sušilovu, aby katolický duch udržel se v české knize, aby česká kniha pomáhala udržeti katolickou víru, dědictví sv. Cyrilla a Methoděje.

Zakladatelé Dědictví měli již velké myšlenky před očima: členové měli se modliti za sjednocení u víře. Veliká otázka unionismu již zaměstnávala zakladatele...

Přejeme, aby dílo Sušilovo nezhynulo, ale vzrůstalo, kvetlo, aby veliké myšlenky zakladatelů byly jednou šťastně uskutečněny!“ —

7. „*Matice moravská*“,

nyní spolek světský pro pěstování vlastivědy, vznikla r. 1852 z „Národní jednoty sv. Cyrilla a Methoda“, spolku to vědeckého a humanitního, jenž byl založen r. 1849 a vydal řadu poučných spisů. Při spolku bylo 7 odborů: historický, filosofický, přírodovědecký, umělecký a j.

8. *Umělecká Beseda*,

založená v Praze, zvolila si den sv. Cyrilla a Methoděje ku první valné hromadě — totiž 9. března 1863.

Jinak je to spolek rázu světského se 3 odbory: výtvarnický, hudební a literární.

9. *Jednota sv. Methoděje ve Vídni*.

Byla založena r. 1874, aby se starala o české bohoslužby v německé Vídni. Pracuje svými „odbory“ v rozličných okresech vídeňských. Význačnými činiteli v Jednotě byli dómský praelát u sv. Štěpána ve Vídni Dr. A. Horný (ze Strážnice na Moravě), Dr. Ant. C. Stojan, P. Tomáš Blaha — kněz diecése brněnské, zemřelý jako pravý apoštol 18. prosince 1920; hrabě Harrach. Jednota koupila kostel na Rennwegu, kde se český živel hlavně soustřeďuje a v poslední době i Slováci pohostinsky přijímání bývají se svým Spolkem „Svatá Rodina“.

Při 50letém jubileu 1924 o slavnosti ve dvoraně českého hotelu „Post“ slavnostní řeč konal prof. Dr. A. Kolísek. Tehdy bylo s plným a vřelým citem řečeno Vídni i dalšímu světu, jak obrovské dílo vykonala tato jednota pro duševní život opuštěných a zanedbávaných Čechů i Slováků ve Vídni pod mocnou ochranou sv. Methoděje!

Ku připravovanému 60letému jubileu Jednota sv. Methoděje právě vydala srdečnou výzvu ku podpoře velkého díla: zvelebení české svatyně na Rennwegu!

10. *Cyrillské Jednoty.*

Spolky a společnosti vpravdě líbezné: vždyť pěstují nejkrásnější umění, zpěv pro chválu Boží a potěchu lidského srdce.

Vydáváním časopisu „Cecilie“ pro posvátnou hudbu (od r. 1873) a „Metoda“ pro křesťanské výtvarnictví, jejich zakladatel a redaktor připravil sebe i obecenstvo pro založení hlavní „Obecné Jednoty cyrillské“ a pobočných „Farních jednot Cyrillských“. Byl to pražský kaplan Ferd. J. Lehner, předseda hudebního odboru „Křesťanské Akademie v Praze“.

Z jeho rozličných zápisů a zpráv máme přehled o založení a postupu Cyrill. Jednoty. F. J. Lehner svolal na den 29. listopadu 1878 valnou hromadu odborovou a uvítav četně shromážděné členy sekce, vyložil jim potřebu naléhavou, aby odbor hudební při Akademii křesťanské se rozšířil a v organizaci svou pojal i diecéšní a farní jednoty pro pěstování hudby chrámové. Když shromáždění uznalo potřebu takového přeměnění a rozšíření činnosti a svorně souhlas svůj vyslovalo, činil předseda dále návrh, aby sekce hudební při Akademii takto rozšířená pojmenovala se „Obecnou Jednotou Cyrillskou“, ku počtivosti a na trvanlivou i vděčnou památku apoštola našeho, který první „slavnou mši sv. a ostatní hodinky kanonické v našich zemích prozpěvoval a kněží vyvolených podobně zpívati učil“ a od něhož zdělili jsme nejstarší píseň českou, která od lidu až po dnešní den se prozpěvuje, tak že vším právem sv. Cyrill jest nejen zakladatelem zpěvu církevního u nás, nýbrž také representantem i liturgického i obecného zpěvu kostelního.

O účelu Jednoty poučují nás počáteční odstavce stanov pro odbor hudební při Akademii křesťanské v Praze, jehož jméno jest — Obecná Jednota Cyrillská.

Článek I. Jméno a sídlo.

§ 1. Odbor pro hudbu kostelní při Akademii křesťanské v Praze nazývá se: „Obecnou Jednotou Cyrillskou“ a má sídlo své v Praze.

Článek II. Účel.

§ 2. Účelem Jednoty jest: zvelebení a povznášení katolické hudby církevní ve smyslu a v duchu církve, na základě rozkazů a stanovení církevních.

K dosažení účelu pěstuje jednota:

- a) chorál sv. Řehoře;
- b) zpěv vícehlasný původu staršího i novějšího;
- c) píseň kostelní v řeči mateřské;
- d) církevní hru na varhany, přihlížejíc ku zřizování nových a ku opravě starých varhan;
- e) hudbu nástrojnou, kde již stává, pokud neodporuje duchu církevnímu.

A proč se nazývá Jednotou Cyrillskou? Důvody jsou na snadě.

1. Každá země má své svaté patrony. Jsou to největší dobrodincové lidu. Prvními patrony, poněvadž prvními učiteli a apoštoly nás všech společnými, jsou svatí bratři ze Soluně. Po věky bylo zapomínáno na největší dobrodince. Lid na své a na sebe zapomínal. Když konečně poznal svou nevďěčnost, splácí starý dluh vděku láskou a oddaností. Cyrillským a Methodějským nazývá, co jest mu nejmilejšího. Země ráda se chlubí svými světcí. Sv. Cyrill jest naší chloubou.

2. Jako jednotlivé země vyzývají také jednotlivá společenstva, své patrony. Sv. Eligius jest patronem zhotovovatelů drobného umění kovového, sv. Lukáš patronem malířů, sv. Cecilie, sv. Řehoř, sv. Ambrož patrony hudby posvátné. Sv. Method náš se zálibou platí za patrona umění výtvarného. Jen na sv. Cyrilla dosud zapomínáno a neoceňováno, čím byl katolické hudbě posvátné na Moravě a v Čechách. Sv. Cyrill byl zakladatelem a prvním učitelem liturgického zpěvu církevního a prvním pěstitelem písně kostelní mezi námi. Kterak bylo možno na to zapomínati!

Slovutný historiograf moravský dr. Beda Dudík našel roku minulého v Petrohradské knihovně Zaleských, která byla svého času z Varšavy do Petrohradu odvezena, kodex z XV. věku, jenž na 26 listech osmerky z větší části obsahuje modlení k hodinkám kanonickým v jazyku latinském. Na 9.

listu je nápis: „Istoria sanctuorum Cyrilli et Methodii, confessorum“. Dr. B. Dudík míní, že našel nejstarší officium sv. našich věrozvěstů. V těch kratinkých třech lekcích třikráte se čte o sv. Cyrillu, že „mše a božské služby prozpěvoval“, do Říma pak povolán jsa k papeži, zpěv hájil slovy: „Proč kněží vyvolení zakazujete slavné mše zpívati jazykem....? I vymohl toho obranou svou, že v oněch zemích smí se zpívati slavné mše a ostatní hodinky kanonické“ dovoleným ovšem tehdáž jazykem slovanským. Když v tak kratinkém životopisu třikrát se zmínka děje, kterak sv. Cyrill s kněžími svými „slavné mše, božské služby a ostatní hodinky kanonické prozpěvoval“, shledáváme, že ještě v XV. věku považován jest sv. Cyrill za prvního učitele a tudíž patrona zpěvu liturgického. Jen my měli bychom na to dobrodiní zapomínati?

Sv. Cyrill jest přirozeným patronem katolické hudby posvátné, jako bratr jeho sv. Method jest obecně ctěn za patrona výtvarných umění.

3. Máme svou vlastní minulost v oboru hudby kostelní — a to zajisté velice slavnou. Slavné kůry literátské a skvostné kancionály a graduály jsou toho důkazem. Zakládáme si na té individuálnosti. Zvláštní individuálnost vyžaduje zvláštního patrona. Kdo zpěvu církevnímu nás vyučil, také dále nás povede — sv. Cyrill. Učitel jest nejlepším ochráncem.

4. Slovatný Fr. Sušil napsal v předmluvě k evangeliu sv. Matouše: „Úcta k apoštolům těm našim — sv. Cyrillu a Methoději — učiní nám jednomyslnost živlem, v němž se pohybovati, a vzduchem, jimž volně oddychovati budeme.“ Jest úkazem potěšitelným, že úcta velkých dobrodinců pomalu více a více se šíří. Kde jaký nový oltář se staví, obyčejně po ooku postaví se sv. Cyrill a Method; i sem tam obrazy jejich v kostelích a na cestách nalézáme, což dříve nebývalo. Probudili jsme se a litujeme dřívějšího nevděku. Před kostely stavějí kamenné sochy jejich. I křestní jména jejich namnoze novorozenátku se dávají. Není-li spravedливо, abychom novorozenou Obecnou Jednotu pro pěstování důstojné hudby chrámové pokřtili Jednotou Cyrillskou? Až potom Jednota Cyrillská do života vstoupí, hodlá redaktor i „Cecilii“ pokřtiti na jméno „Cyrilla“, aby Jednota a orgán Jednoty jednomu světcí sloužily. K „Methodu“ přidruží se starší bratr „Cyril“. Čtrnácte roků slouží pisatel v duchovní správě sv. Cyrilla a Methoděje při votivním jejich svatostánku, velebně zbudova-

ném pomníku, který po tisíci letech, na památku tisícileté ročnice postavil nejdůstojnější metropolita s lidem cyrillo-methodějským. Léta mládí byla jim zasvěcena. Jim zasvěcuje se i ten zbytek života. Bratrským patronům hudby posvátné a křesťanského umění výtvarného — sv. Cyrillu a Methoději — nechť v oddanosti a lásce slouží zase bratři „Cyrill“ a „Method“. — („Cecilie“, roč. VI., č. 3. 1879.)

O přeměně časopisu „Cecilie“ na „Cyrilla“ píše Lehner sám (15. června 1879):

„Aby Obecná Jednota Cyrillská a orgán Jednoty pod záštitou jednoho světce byly, odevzdává po půlšestileté přípravě svatá Cecilie, všeobecná patronka hudby posvátné, list svůj „Cecilii“ domácímu patronu hudby posvátné sv. Cyrillu. V měsíci červenci slavíme svátek našich svatých věrozvěstův a apoštolů Cyrilla a Methoděje. K jejich svátku přináší v dar „Cecilie“ sama sebe. Z lásky k svatému patronu vzdává se svého jména a přijímá jméno jeho. Příštím číslem počínaje vyměňuje „Cecilie“ dosavadní pojmenování své v název:

C Y R I L L.

Čtenářům a přátelům uvádí se to k vědomosti s podotknutím, že s vyměněním jména vše ostatní zůstává beze změny — směr, láska a vytrvalost. Dva sv. bratři zůstanou strážci obou větví umění církevního. Jeden patronem hudby posvátné, druhý patronem výtvarného umění církevního. Jmenovec „Cyrill“ sloužiti bude odvětví prvnímu, jmenovec „Method“ sloužiti bude druhému. Dva bratři ve službě dvou bratrů a světců. Sv. Cyrill zůstane patronem Obecné jednoty Cyrillské, sv. Method patronem odboru pro výtvarná umění.

Sv. Cecilie! — drahá patronko! — neskonale díky Tobě za pomoc v přípravné práci šestileté! Zůstaň záštitou!

Sv. Cyrille! Přispěj přímluvou i pomocí! Opatruj, chraň, braň, rozšiřuj Jednotu na Tvé jméno zasvěcenou v lidu Tebou na víru obráceném. — Lehner.“

Z bohaté a sv. Cyrillem požehnané činnosti Cyrillských Jednot nutno uvést zvláště tak zv. „cyrillské exercicie“ po vlastech českomoravských. Byly v rozličných městech hudební konference s přednáškami i produkcemi — v kostelích i v koncertních sálích. Kulturní práce prvotřídní — pod ochranou sv. Cyrilla.

Někde byly to velkolepé slavnosti nebo festivaly. Tak v Brně 27. a 28. srpna 1884 — vigilie k jubileu cyrillo-methodějskému 1885 (hlavní pořadatel Dr. František Kolísek).

Lehner sám napsal: „Slavnost brněnská stala se korunou všech dosavadních exercitií cyrillských i co do lesku i co do množství účastníků.“ — („Cyrill“ 1884, č. 9).

Tak šly cyrillské sjezdy naší milou vlastí: V Plzni, v Hoře Kutné, v Hradci Králové, opět v Brně 1909... až r. 1929 konán jubilejní sjezd Cyrillské Jednoty v Praze v červnu 1929 (po 50 letech působení) a v Kroměříži na Moravě v červenci 1930.

O pocitech nynějších vůdců cyrillského hnutí svědčíž projev v časopise „Cyrill“, červen, 1929, před sjezdem pražským:

„Jen několik takořka hodin dělí nás od okamžiku, kdy z Čech i Moravěnky sejdem se v Praze k jubilejnímu svému sjezdu.

Který uvědomělý Cyrillista by se netěšil na radostné shledání?

Sejdeme se, abychom stanuli u pomníku zásluh a práce, kterou vykonalo nadšení padesáti let, abychom vzdali dík Bohu a všem, kteří pracovali a roznášeli radostný žár cyrillského hnutí slovem i sladkým zpěvem v naší vlasti.... Strážní duchové našich svatých patronů v čele s Cyrillem budou s námi a budou nám žehnatí.“

11. *Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda.*

„Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie“ jest církevní spolek pobožný a misijní, jehož účelem jest katolickou víru mezi Slovany rozšiřovati, hájiti a zvelebovati, a proto všecko podnikati a podporovati, co by k tomu konci prospěšným bylo, a to vždy se zřetelem ku platným církevním předpisům. Založen byl r. 1885 na Velehradě ve smyslu a na základě cyrillo-methodějské encykliky Lva XIII. „Grande munus“ ze dne 30. září 1880. Mezi zakladateli byli jmenovitě známí horlitélé a pracovníci cyrillo-methodějsťi: dr. A. C. Stojan, nyní probošt v Kroměříži, a Jan Vychodil, nyní assesor a farář v Cholině. Když překonány všechny obtíže, byl spolek církevními a světskými úřady konečně r. 1891 potvrzen. Apoštolát má ústřední sídlo na Velehradě a působí popředně na Moravě, avšak práce a snahy jeho přesahují daleko hranice Moravy, ano sahají ke všem národům slovanským. Správu spolku vede ústřední výbor na Velehradě a dále výbory diecesních odborův, a to

v arcidiecesi olomoucké, v diecesi brněnské a v rakouské části diecese vratislavské. Prostředky k účelu Apoštolátu jsou modlitba a peněžní příspěvky členů (2 h. měsíčně). Členové modlí se denně na úmysl Apoštolátu; již roku 1905 bylo jich na 50.000, v roce 1910 jest jich z Moravy a Vídně na 60.000. Roku 1909 zaveden „Apoštolát“ též u Slovinců, r. 1910 v Chorvatsku a též v Bulharsku a Turecku mezi Slovany má býti zaveden — zajisté tedy veliká armáda, která svými modlitbami ustavičně útočí na milosrdenství Boží, zvláště aby všichni národové slovanští brzy byli sjednoceni u víře v církvi římskokatolické. Apoštolát zařizuje každoročně duchovní cvičení pro různé stavy na Velehradě a v Přerově, pořádá na různých místech sv. misie a duchovní přednášky, poskytuje podpory na školy, chrámy a jiné dobré účely na Moravě. Polovici členských příspěvků každý rok odvádí Propagandě do Říma, odkudž se odevzdávají na misie a nejdůležitější ústavy mezi Slovany, zvláště na Balkáně, na kterýž účel věnováno již přes 16.000 K. Vůbec mnoho působí ve prospěch unie Slovanův a proto též věnuje péči a podporu příloze „Časopisu katol. duchovenstva“, „Slavorum litterae theologicae“, kteráž pěstuje theologickou literaturu slovanských národů.

Apoštolát pořádá každoročně slav. schůze na Velehradě, kteréž bývají velikolepými projevy katolických Slovanů různých národů. Z úkolů, kteréž si Apoštolát vytknul, náleží uvést zřízení zvláštních docentur pro starocírkevní dějiny moravské a vůbec otázku cyrillo-methodějskou při fakultách a bohosloveckých ústavech v našich krajinách, aby se tak v této otázce úsilovněji bádalo a pracovalo; dále zavedení svátku sv. Cyrilla a Methoda jako svátku zasvěceného zvláště v Čechách a jiných zemích slovanských. Apoštolát plní horlivě svůj vznešený úkol a může se již z mnohých pěkných úspěchů těšiti. Tak značně přispívá k uskutečnění veliké myšlenky Lva XIII. — sjednocení Slovanův u víře v pravé církvi Kristově — v pravdě „Grande munus“!

(Český slovník Bohovědný. Sešit 12.)

Na unionistickém sjezdě r. 1921 na Velehradě bylo za předsednictví arcibiskupa Dr. Ant. Stojana v přítomnosti P. d'Herbigny usneseno:

Specialiter Conventus petit atque cupit: 1. Ut *Apostolatus SS. Cyrilli et Methodii*, cujus finis est fidei catholicam, ubi inter Slavos viget, confirmare atque unitatem catho-

licam inter orthodoxos restituere, — per totam Ecclesiam catholicam introducatur et instituat.

Nitranský biskup Msgre Dr. Karol Kmeťko podal skvělý referát o Apoštolátě sv. Cyrilla a Methoda na IV. unionistickém sjezdě na Velehradě r. 1924.

V unionistické sekci světového sjezdu eucharistického v Chicagu mluvil o Apoštolátě kanovník Dr. J. Hanuš z Prahy.

Na sjezdě unionistickém r. 1927 přednesl o Apoštolátě zprávu senátor Dr. J. Buday, kanovník v Nitře.

Pěkné — poučné i povzbuzující — byly referáty o Apošt. C. M. na VI. sjezdě unionistickém v jubilejním roce svato-
václavském v Praze 1929.

Msgre Fr. Jemelka podal výstižnou zprávu o Apoštolátu C. M. vůbec, Dr. Fr. Pechuška pak zvláštní referát o činnosti arcidiecesního odboru pražského.

12. *Malice cyrillo-metodějská.*

Liberalistické ovzduší, které zasáhlo také naše země, donutilo katol. pracovníky, aby jako jinde, tak i na poli školském počali se emancipovati a vytvořili základnu, na které by se dalo budovati katolické školství a zachraňovati to, co již tenkrát bylo školou ohroženo — náboženství. I když útoky na víru a náboženství neděly se tenkrát ve školách tak zjevně jako dnes, přece jen dalo se souditi, že poměry po této stránce budou čím dále horší. — Ale nejen to. Důležité byly také momenty národnostní, které při budování Malice cyrillo-metodějské hrály roli velmi významnou. Město Olomouc bylo uměle germanisováno, jak to již Rakousku bylo zvykem, správa města byla v rukou německých, ačkoliv ani zdaleka nebylo zde německé většiny obyvatelstva, české školství bylo popelkou a život českého člověka, zakřiknutého tvrdým německým slovem, neradostný a těžký. —

Umíraly české duše! A snad nikde neprojevoval se německý útisk ve větší míře než ve školách. Cizí ruka dobře věděla, že při vší své síle stěží podaří se jí zlomiti staré, tvrdé české stromy, a sahala raději po mladičkých, teprve vyrůstajících stromcích a ratolestech — po českých dětech. Měli jsme obranné instituce, ale to všechno nestačilo, když na druhé straně byl nepřítel daleko mocnější: vídeňská vláda, úřady, německý průmysl, kapitál! Však bylo mnoho těch,

kteří nezoufali a kteří se postavili na obranu českých práv a pracovali na záchraně českého dítěte.

Za této těžké situace schází se nevelký počet národních a katolických pracovníků v olomouckém Národním domě, které svolal dr. Mořic Hruban a dne 25. června 1900 ustavuje se Matice cyrillomethodějská, která si tehdy vytkla za úkol rozšiřovati a podporovati české školství v Olomouci. Byl tedy spolek míněn původně pouze pro Olomouc, později donucen poměry a okolnostmi, činnost svoji rozšířil na celou oblast Moravy a Slezska. Však již v té době — a hned na zmíněné již ustavující schůzi bylo patrné, že poproková část českého tábora nerada vidí katol. školský spolek. Přes všechny hlasy oposice a nepřátel katolického tábora uznala velká část přítomných potřebu spolku a přiklonila se k názoru dra Hrubana, by Matice cyrillomethodějská byla zřízena.

(O spisech, vydávaných Maticí C. M. viz odstavec „Literatura“ tohoto článku).

Třicet let práce Matice cyrillomethodějské oslavili v neděli 18. května 1930 v Olomouci valnou hromadou. Cílem spolku, kterému vyvstávají v budoucnosti úkoly větší minulých, jest udržovati soukromé katolické školy v zemi moravskoslezské, dosáhnout zřízení učitelského ústavu katolického, soustředit všechno katolické svobodné školství a konečný nejhlavnější cíl: uvědomiti katolický lid, aby si vynutil náboženské školství. V jednatelské zprávě rozvedl tyto úkoly pan kanovník a poslanec P. František Světlík: Matice cyrillomethodějská se stává centrálou katolického školství, centrálou již hmotnou, a to tím, že udržuje a podporuje jsoucí katolické školy, povětšinou klášterní. Ale stává se i centrálou mravní, když začíná vydávati katechismus a později jistě bude třeba, aby vydala ostatní školní knihy, neboť ty jsou živou ranou na školách státních. Bude třeba sestaviti a vydati statistiku náboženského stavu na všech školách, stejně jako je nutno poříditi a vydati ročenku katolického školství, abychom přesně věděli, na čem jsme. Práce pro soukromnou katolickou školu je u nás velmi těžká, neboť naše státní školství je velmi dobře vybaveno, a škola soukromá se mu musí nejméně rovnati. Školy musí si pomalu budovat, ale toho nelze bez vyučujících řádů, a ty nejsou u nás všechny dosud dosti početné. Proto tím cennější je spolupráce s katolickým učitelstvem, aby ono svým duchem naplnilo školy stát-

ní, bylo věrným pomocníkem Matice Cyrillo-methodějské a rádcem a vychovatelem katolického lidu. Uvědomiti musíme katolický lid, aby všemi prostředky hájil a také žádal plnění zákona.

K valné hromadě Matice došel pana arcibiskupa Prečana vzácný přípis:

APOSTOLSKÁ NUNCIATURA.

Praha, 28. dubna 1930.
Číslo 15.734.

*Vaše Excelence!
Nejdůstojnější pane!*

S opravdovou radostí jsem přijal zprávu, že katolický spolek „Matice cyrillo-methodějská“, jehož ústředí je v oné slavné, v dobrých dílech vždy první arcidiecési, chce 18. května t. r. slavnostně vzpomenouti třicátého roku svého založení.

Zajisté není si v těchto dobách vážiti tolik jiného katolického díla, jako toho, které se věnuje výchově a výuce hochů i děvčat. Proto zasluhuje Váš spolek největší chvály a podpory. Zasluhuje chvály, pravím, neboť stěží byla kdy jeho práce tolik potřebná, jako dnes. Proto jak kněží, tak laici, kteří se o tento spolek záslužně starají, mají býti všemi způsoby podporováni, ať modlitbami, ať slovy a příkladem, ať — což velmi důležitě — penězi.

Zvláště však chci pochváliti podivuhodnou činnost, kterou spolek rozvíjí tiskem; vždyť je tento prostředek velmi přiměřený našim časům. Mimo větší a menší knihy, vzpomínám, jak příležitostných brožur a letáků, tak i časopisů, především „Rodina a škola“, „Vychovatelské listy“, „Pán přichází“. Sám jsem je poznal a vážím si časopisu „Rodina a škola“, jimž se výborně projevuje horlivá činnost dra Štancla.

Proto rád posílám požehnání sv. Otce řečenému spolku, jeho tiskům a příznivcům i pomocníkům. Toto požehnání jim buď znamením a zárukou pomoci Nejvyššího a tak i pramenem nového vzrůstu a rozmachu.

Prosím Vaši Excelenci, abyste obsah tohoto listu ráčil oznámiti všem, kterých se týká.

Zůstávám Vaši Excelenci v úplné úctě všecek oddaný

PETR CIRIACI,
arcibiskup tarsský, apoštol. nuncius.

Matrice cyrillo-methodějská vypsala právě ze „Špačkova fondu“ dvě ceny po 500 Kč na tato pojednání: „Výchova mužské mládeže k čistotě“ a „Význam Eucharistie ve výchově mládeže“. Rozsah prací vymezen na velikost 32 stránek hluchinských brožurek „Životem“. Soutěž je volně přístupná a končí 31. října 1930. Práce pod heslem, (adresa autora v zalepené obálce pod stejným heslem) jest poslati ústřednímu sekretariátu Matice cyrillo-methodějské v Olomouci, Wilsonovo náměstí 16.

13. *Katechetský spolek.*

pod ochranou sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě.

Založen 15. listopadu 1905. Profesory střed. škol diecese olomoucké a brněnské: zakladatelé: Ant. Sauer, Dr. Alois Kolísek, Ant. Janda, Cyrill Stojan, Dr. Otokar Tauber, Matěj Chládek, Dr. Method Kubiček.

O sjezdech (kursech), pořádaných Katolickým spolkem na Velehradě, viz v jiné rubrice tohoto článku!

14. *Akademie velehradská.*

První paragrafy spolkových stanov, schválených c. k. ministerstvem vnitra (rakouským) 18. května 1910.

Sídlo akademie — Velehrad.

Účelem je pěstiti a podporovati vědecké studium o církvi východní (řecko-slovanské).

Prostředky: Akademie svolává schůze učenců a přátel studia o církvi východní; pořádá vědecké kursy, zřizuje a podporuje vědecké podniky, vypisuje ceny..., vydává vědecké publikace a přispívá na spisy, vydávané podniky jinými, udílí stipendia na studium otázky o církvi východní.

V latinské zprávě (Acta) o II. unionistickém sjezdě Msgr. Dr. Antonín Stojan vřele píše o akademii:

Lecturis salutem!

„Ut omnes unum sint“ hoc precantem audimus Christum Dominum, cum Patris voluntatem est impleturus, hoc desiderantem, cum rebus omnibus renuntiatis mortem pro nobis est subiturus. Quantum eius interfuit, ut omnes unum essent! Quid facere potuit, ut unitas in ecclesia conservaretur, quod non fecerit, quibus verbis id magis commendare,

quam quae accepimus! Verum abusi sunt homines perperam donis Dei, ut unitatem corporis Christi lacerarent. Quanta mala inde sunt orta, quantae res impeditae, nemo est, qui ignoret. Magno illo et diuturno schismate, quo Orientis et Occidentis homines Christi corpori inserti inter se separati sunt, ecquid tristius est in historia ecclesiae supra petram fundatae?

Quae ignominia nominis Christiani ut tolleretur multa tempore procedente tentata — plura tentanda sunt. —

Atque, cum ad disiungendas ecclesias Occidentis et Orientis — praeter humanas perturbaciones — diversitas et ingenii et rerum traditarum non solum in profanis, sed etiam in sacris disciplinis, unde tot opiniones praeiudicatae manarunt tantaeque dissensiones et controversiae, plurimum contulerit, nihil ad animos reconciliandos atque concordiam restituendam videtur magis fovendum esse quam accurata ecclesiae et theologiae orientalis cognitio, unde appareat, et quae impedimenta sint consensus et quibus modis falsae opiniones tolli possint. Quibus studiis simul utrorumque existimatio atque amor, concordiae caput, augebitur Opportuniorem hoc modo ad praeparandam animorum reconciliationem peritissimus quisque rerum, sive catholicus sive orthodoxus, fatetur se ignorare.

Hoc igitur modo, ut quam plurimi et quam efficacissime conspirarent ad hoc opus via ac ratione exsequendum, Conventus II. Velehradensis, a 1909 congregatis undique viris doctissimis et unionis ecclesiarum studiosissimis omnium consensu decrevit, ut Academia Velehradensis institueretur ad concelebranda haec studia. Cuius societatis leges ab imperio Austriaco die 18. Maii 1910 (N. 18178) approbatae sunt.

Ut quam plurimi Academiae Velehradensi nominarent et ut socii eam sublevent, desideramus. Opus magnum et sanctum est, opus pietatis et opus doctrinae. Quare omnes invitamus, ut se in Academiam recipiendos curent. Omnia fausta a Deo optimo interced. B. M. V. ss. Cyrillo et Methodio apprecamur.

Pro Academia Velehradensi:

Dr. ANT. CYRILL STOJAN,
praepositus, Kroměříž in Moravia.

Na sjezdě unionistickém roku 1927 na Velehradě pěknou přehlednou zprávu o akademii velehradské podal Dr. J. Matocha, profesor theologické fakulty v Olomouci.

15. *Společnost sv. Cyrilla a Methoda.*

Je to vlastně „Vědecký odbor Akademie křesťanské v Praze“. Společnost sv. C. a M. je organisována po místních skupinách, z nichž skupina olomoucká je zvláště čilá. Vydává „Věstník“, o němž více viz v oddíle „Literatura“ (v tomto článku).

Založena byla roku 1917.

16. *Malice svatoklimentská.*

Roku 1930 založena drem J. Svobodou z Brna, má za účel:

1. Šířiti slovem, tiskem a každým dovoleným způsobem úctu svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje i sv. Klimenta, papeže a mučedníka, na hradisku sv. Klimenta u Osvětman zvláště a v národě československém, jakož i u ostatních Slovanů vůbec.

2. Starati se o opětné vybudování důstojného chrámu Páně a kláštera na hradisku sv. Klimenta, udržovati a zvelebovati je, starati se o duchovní správu tamtéž, rozmnožovati podle potřeby přísluhu kněžskou a pečovati o čl. dorost kněžský vůbec, vše v duchu sv. Cyrilla a Methoděje a pokud možno a účelno, v jazyku staromoravském, staroslovanském.

3. Pořádati hromadné pouti ke sv. Klimentu a pečovati o duchovní i o tělesné potřeby poutníků svatoklimentských zajištěním potřebných pozemků a budov s vyloučením všech žvlů spekuláčnických a poutního místa nedůstojných, hlavně však zříditi a udržovati vhodný dům poutnický.

4. Obnovovati, udržovati a zvelebovati umělecké a historické památky cyrillo-methodějské, pátrati všude po nich — především také po hrobě sv. Methoděje — sbírat je a pomáhati morálně i hmotně korporacím v tomto směru působícím.

Všechno podnikání spolku, jenž je nepolitický, děje se v mezích státních zákonů čl. a církevních předpisů.

Následující provolání vydal JUDr. Jan Svoboda:

„Svatý Kliment u Osvětiman.“

Příštího roku bude tomu 510 let, co zničena byla nej-
přednější naše památka cyrillo-methodějská, totiž slovanský
seminář s kostelem sv. Klimenta v horách maršavských
u Osvětiman.

Nepřízeň první generace Cisterciáků (německá) na Ve-
lehradě ke všemu, co připomínalo činnost sv. apoštolů Cyrilla
a Methoděje, hlavně obřad slovanský, jež jim byl kacírským,
způsobily, že hleděli především potlačit památku místa, kde
se obřadu slovanskému vyučovalo, a odkud vyšla osvěta
slovanská, památku Hory svatoklimentské. Přes tuto nepří-
zeň stala se Hora svatoklimentská oblíbeným poutním mí-
stem okolního kraje moravského Slovácka a západního Slo-
venska. Také roku 1930 v pondělí svatodušní putovalo tam
23 procesí a počet všech poutníků toho dne odhaduje se na
šest až deset tisíc.

Roku 1358 zřízeno na Hoře svatoklimentské probošství,
jež patřilo až do roku 1421, kdy bylo do základu zničeno Hu-
sity za vedení Bedřicha Strážnického, Augustiánům na Starém
Brně.

Podrobné dějiny sv. Klimenta jsou popsány v brožuře
dra P. Přikryla: „Sv. Kliment u Osvětiman“, kterou letos
vydala Matice svatoklimentská, Brno, Plotní ulice 2., a je-
jíž cena je 5 Kč. Dnes je z bývalého kostela viděti jen zá-
klady, na nichž zbudována dřevěná kaple.

Bylo by hanbou katolíků československých a křesťanských
Slovanů vůbec, kdyby nechali kolébku své kultury trvale
zarůstati mechem. Jen popřevratové starosti mohou je omlu-
viti, že roku 1921, t. j. o pětistém výročí zničení semináře
svatoklimentského, nezačali s opětným vybudováním této své
nejcennější památky, kde nejen vychovávání po 3 a půl
roku samými sv. apoštolů kněží obřadu slovanského, ale kde
tvořeno i písmo slovanské a překládáno Písmo svaté. Dřívější
hlasy jednotlivců zapadly asi z ohledu na Velehrad a jeho
veliký kostel, s prostornými budovami a s blízkostí dráhy
a města, kdežto Hora svatoklimentská až do nedávna byla
skoro nepřístupná, schovaná v lesích, bez dráhy a bez silnice.
Nyní vede dráha do Koryčan, 4 km od sv. Klimenta vzdálených,
a z nich přímo pod Horu svatoklimentskou krásná horská
silnice do Vřesovic, odkud pak do Kyjova a do Uh. Hradiště.

Proto přišla doba dáti sv. Klimentu co mu patří, obnoviti kostel i klášter a vrátiti ho původnímu účelu, totiž výchově slovanského dorostu kněžského. Morava snese ještě jedno místo poutní — národní, nehledě k tomu, že sv. Kliment je poutním místem československým.“

17. *Cyrillo-methodějská fakulta bohoslovecká.*

Ročenka cyrillo-methodějské fakulty bohoslovecké v Olomouci (1918—1928) na str. 25. nás poučuje:

Národní shromáždění dne 11. března 1919 přijalo tuto resoluci: „Vláda se žádá, aby bohoslovecké fakultě olomoucké bylo propůjčeno pojmenování: „Cyrillo-methodějská fakulta bohoslovecká“.

Ministerská rada rozhodla věc 28. dubna 1919, ministerstvo školství a národní osvěty uveřejnilo nařízení dotyčné ve svém Věstníku 15. května 1919.

18. *Podniky cyrillo-methodějské.*

V Praze je „Knihtiskára cyrillo-methodějská“ (V. Kotrba, nyní dědicové jeho), vydavatel „Čecha“. Dále knihkupectví cyrillo-methodějské (Gustav Francel) rovněž v Praze.

V Brně netušeného rozmachu finančního a požehnané činnosti hospodářské i sociální dopracovala se „Cyrillo-methodějská záložna“.

V Praze působí též záložna „Velehrad“, zapsané společenstvo s ručením obmezeným.

19. *Kongregace sester sv. Cyrilla a Methoděje.*

Byla kanonicky zřízena J. E. ndp. arcibiskupem olomouckým Dr. L. Prečanem — po úchwale Svaté Stolice — 8. září 1928 se sídlem (mateřincem) v Brně, Lerchova 65.

Její účel byl Svatou Stolicí takto stanoven: „Kongregace bude pečovati o výchovu ženské mládeže ve víře a mravech křesťanských, zvláště pak v šíření skutků lásky křesťanské za sjednocení rozkolných Slovanů s církví římskou“.

V Brně a v jiných pobočkách pečuje o mládež úchylnou. (Roku 1933 založila Kongregace v Brně „Cyrillo-methodějské dívčí gymnasium“ a otevřela I. třídu. Letos bude otevřena již III. třída. — Gymnasium má právo veřejnosti — (Pozn. redakce.)

III. POUTĚ A SLAVNOSTI, SJEZDY.

1. *Slovanská pout do Říma.*

Nejslavnější poutí cyrilomethodějskou byla slovanská pout do Říma r. 1881 na poděkovanou papeži Lvu XIII. za encykliku „Grande munus“.

V tomto článku přísluší zmíniti se o účasti na tomto projevu ze zemí nynějšího Československa. A tu můžeme s radostí i hrdostí zaznamenati, že Čechy, Morava a Slovensko už tehdy byly spojeny ideou cyrilomethodějskou. Hlavní propagatoři a také osobní účastníci probošt vyšehradský Václav Štulc (Čech), známý pracovník Ignát Wurm (Moravan) a spisovatel i buditel Fraňo Sasinek (Slovák — „Uherský“). A tak i nynější Československo podstatně přispělo k pouti Slovanů do Říma, kterou nadšený zpravodaj „Sborníku velehradského“ (R. I., 1881) nazývá „událostí epochální, novou tvořící dobu v dějinách národů slovanských“.

Poutníci z Československa do Říma i při jiných příležitostech vykonávají vždy dojemnou pout ku hrobu sv. Cyrilla v basilice sv. Klementa.

2. *Poutě a slavnosti na Velehradě.*

Všimněme si nyní blíže poutí cyrilomethodějských, jejichž cílem je sám Velehrad.

Dle spolehlivých záznamů první hromadná pout na Velehrad byla pořádána z Přerovska r. 1858 a hned na to r. 1859 další, už s 10 kněžími.

Hlavní rozkvět poutí velehradských a spojených s nimi slavností počítá se od jubilejního roku 1863, na památku příchodu apoštolů slovanských na Moravu.

Zde hlavní události o poutích jubilejních z r. 1863, 1869, 1885, 1913.

Roku 1863. 1000leté jubileum příchodu sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu.

Prvního dne slavnostního 5. července bylo na Velehradě na sto tisíc poutníkův. Kardinál pražský, Bedřich kníže Schwarzenberg, měl slavné služby Boží za velmi četné asistence. Po celý týden střídali se biskupové a preláti ve slavných službách Božích, a dne 12. července zakončil olomoucký kníže arcibiskup, Bedřich lantkrabě Fürstenberg. Přivedl velký průvod z Olomouce. Toho dne bylo poutníků všech na 80.000.

Ale i po uplynutí svátečního oktávu konaly se okázalé slavnosti, jelikož docházely stále nové a nové průvody, na př. 1. září připutoval Dr. Xav. Škorpík, děkan a farář z Kučerova, s kněžími svého děkanátu a se 2.800 poutníky. Celkem bylo toho roku na Velehradě poutníků přes půl milionu, 1 kardinál, 1 arcibiskup, 3 biskupové, 12 prelátův a 1758 kněží. Tisícové a tisícové přistoupili ke stolu Páně.

Roku 1869. Úmrtní památka sv. Cyrilla.

V celém národě ruském slaven 14. února svátečně a na Velehrad poslali Rusové ke dni 14. února obraz sv. Cyrilla a Methoděje, podle staré ikony na dřevě malovaný r. 1867 v masívním, vyřezávaném rámcí ze dřeva, a stříbrnou lampu, vyslovivše v dopisu svém: „Tento malý dárek buďž svědectvím o našem vřelém přátelství k Vám i rukojemstvím na lepší a slavnější časy pro veškerý slovanský svět.“

Společné oslavy konaly se na posv. Velehradě ve slavnostní oktáv cyrillomethodějský od 5.—12. července v týž způsob jako r. 1863. Zase byly děkanáty rozděleny po 6—7 na jednotlivé dny a poutníků bylo přehojně. Tak 5. července sešlo se poutníků na 80.000. — Slavné služby Boží měl brněnský biskup Antonín Arnošt Schaaffgotsche, ostatní dny střídali se infulovaní preláti z Olomouce a infulovaný opat Řehoř Mendl ze Starého Brna. Současná zpráva dí, že lid se hrnul se v nepřehledných zástupech a v nesčetném množství s rozjařenou tváří a v nevídané roztouženosti po osm dní na Velehrad a se zaslzeným zrakem vracel se z Velehradu u víře posílněn a v národním vědomí upevněn.

Mimo to byla ještě jedna společná, velmi významná oslava jubilejní a to česko-moravská slavnost na Velehradě 19. srpna. S kardinálem pražským Bedřichem Schwarzenbergem dojeli Čechové zvláštním vlakem a byli

vítání celou cestu a pozdravování. Na Velehradě jejich příchodu čekal a je vítal sám olomoucký metropolita kardinál Bedřich Fürstenberg. — Ranní mši svatou sloužil kardinál pražský a podával Tělo Páně zástupům kněžstva, šlechty moravské i české a nesčetnému lidu. Slavné služby Boží měl olomoucký metropolita. Bylo 6 kázání. Slovatný mistr Křížkovský řídil zpěv. Kněží bylo na 700, českých poutníků 1.300, všeho lidu přes 40.000. — Slavnost opravdu velkolepá a velmi dojemná vyloudila z očí mnohou slzu radosti, ano, zaslzeli též oba bratřenci, oba Bedřichové, jeden metropolita český, druhý metropolita moravský. Ejhle, vroucně srdečné sbratření Čechův a Moravanů na posv. Velehradě před očima sv. bratrů rodných Cyrilla a Methoděje! Tato slavnost česko-moravská nazvána „korunou slavností velehradských“.

Roku 1885. Úmrtní památka sv. Methoděje.

První slavnost osmidenní začala úmrtním dnem sv. Cyrilla 14. února. Úvodní kázání slavnostní měl zástupce J. Em. kardinála a metropolity olomouckého, brněnský biskup Dr. Frant. Sales. Bauer, který též sloužil slavnou mši sv. pontifikální. Ostatní dny v oktávu sv. cyrillském pontifikovali infulovaní preláti a kanovníci olomoučtí a infulovaní opatové z Rajhradu a Starého Brna. Průvody byly hlavně z uh.-hradištského děkanství, družičky nesly rozžaté svíce a bylo jich 600 v procesí z Buchlovic, více než 400 z Boršic; dvě krásné, nepřehledné, dlouhé řady a na jejich konci čtvero bohatě zapentlených nevěst z Huštěnovic v procesí z Uh. Hradiště. Kněží doprovázeli poutníky. Ač bylo v zimě a nepohoda, přece může se směle odhadnouti počet poutníků v oktávu sv. cyrillském do 100.000. Ke stolu Páně přistoupilo přes 5.000, jelikož nebylo dosti zpovědníkův, a poutníků došlo více, než se byl kdo nadál za zimní doby.

Druhá slavnost osmidenní začala úmrtním dnem sv. Methoděje. 6. dubna 1885. Toho dne měl světící biskup olomoucký, Gustav, hrabě Belrupt, pontifikální slavnou mši sv. a druhého dne slovatný Václav Štulc, infulovaný probošt z Vyšehradu (Praha); ostatní dny infulovaní hodnostáři církevní. Účast lidu byla větší a větší. Nadšení se vzrážalo zřejmě.

Třetí slavnost osmidenní začala 5. července výroční slavností sv. Cyrilla a Methoděje tím, že sám kníže-arcibiskup olomoucký, kardinál B. Fürstenberg měl slavné služby Boží pontifikální a on také ukončil oktáv 12. července. V pondělí

měl podobně slavnou bohoslužbu infulovaný opat Benedikt Korčian z Rajhradu, v úterý biskup brněnský Dr. Fr. Sal. Bauer, ostatní dny infulovaný probošt Kistersitz z Klosterneuburku a Schum z Opavy a infulovaný prelát hrabě d'Orsay z Olomouce. Lidu bylo na tisíce každého dne. Dne 5. července bylo přes 100.000, kněží přes 100. Podobně 12. července. Vynikající mužové slovanští, jako Dr. Lad. Rieger, Mich. Horník a jiní zahraniční poutníci slovanští byli 5. července na Velehradě. Z Poznaně 4 sedláci.

Čtvrtá slavnost osmidenní začala 15. srpna o slavnosti Nanebevzetí bl. Panny Marie, patronky chrámu Páně velehradského. Slavné služby Boží zase začal olomoucký kardinál B. Fürstenberg 15. srpna, kníže-arcibiskup pražský Fr. de Paula hr. Schönborn, primas království českého, ukončil oktáv dne 22. srpna. Ostatní dny pontifikovali infulovaní hodnostáři církevní Prašinger z Král. Hradce, Dr. Hanel a hrabě d'Orsay z Olomouce, Huspeka, Dr. Mautner a Hora z Prahy.

V této oktávě byl konán na Velehradě také učitelský sjezd — všeobecný, t. j. nejen učitelů—rozhodných katolíků, nýbrž i takových, jako byl dosti pokrokový Josef Sokol z Prahy. Předsedal při hlavní schůzi biskup brněnský, Dr. Fr. Bauer.

Z jihoslovanských biskupů připutovali na Velehrad v roce 1885:

14. července biskup seňský a modrušský Juraj Posilovič, dne 27. srpna biskup bosensko-sriemský Josip Juraj Strossmayer, a 7. září řecko-katolický biskup Ilija Hrenilovič z Križevce, jenž sloužil mši sv. v jazyku staroslovanském.

Poláci přinesli s sebou na Velehrad jubilejní dar: Matějkův obraz sv. Cyrilla a Methoděje (sám slovatný mistr Matějko a přední šlechticové polští byli mezi nimi), dále přinesli prapor polský ze západních Prus, na němž obraz Panny Marie z Lak (Louk), a korouhev velkopolskou (Poznaň), na níž obraz Panny Marie častochovské.

Roku 1913. 1050leté jubileum příchodu sv. apoštolů na Moravu.

Hlavní slavnosti, jak přirozeno, soustředily se v oktáv svátku sv. Cyrilla a Methoděje. Již v předvečer 5. července

bylo tu na 5000 poutníků, kteří se zúčastnili průvodu a slavnostního uvítání cizích hostí: katol. arcibiskupa sofijského Menini z Bulharska a světícího biskupa ze Sarajeva Dr. Ivana Šariče, jakož i lužických Srbů a Rusínů (mezi nimi poslanců Onieckieviče a Folyse). Na vlastní svátek, 5. července od čtyř hodin ráno valil se lid v procesích, na vozech, po různu k Velehradu, takže již za ranných služeb Božích, jež konal p. biskup Šarič, chrám byl přeplněn. Když o 9. hodině začala holdovací akademie na nádvoří, celé velké prostranství bylo nabit; hlava na hlavě tísnily se tu davy poutníků se zástupci všech slovanských národů. Probošt dr. Stojan zahájil velebný tento projev úcty sv. Cyrillu a Methoději za nesmírného pohnutí celého shromáždění. Při řeči poslance Navrátila přibyl na tribunu arcibiskup krakovský, kníže Sapieha, a byl uvítán bouřlivým „sláva“. Arcibiskup Menini ve svém proslovu žehnal té chvíli, která ocenila tak významně velikost díla slovan, apoštolů, dosud v celém rozsahu ani nepochopeného. Biskup Šarič nabádal Slovanů ku svornosti a shodě a k věrnosti odkazům sv. Cyrilla a Methoděje. Po ukončení akademie kázal venku nadšeně Dr. Alois Kolísek, doporučuje lidu Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje, jehož zásluhou se slavnost koná. Poukázal na to, kterak se na Velehradě sešla celá slovanská rodina, jinak rozeštvaná. „Vlasti, milá vlasti, ty slovanská máti — když pozřím na tebe, musím zaplakati“, volal kazatel, líče různice a nesvár v našem národě i jinde u Slovanů. slavnou mši sv. sloužil v chrámu arcibiskup kníže Sapieha, zatím co na nádvoří se konala bohoslužba v jazyce slovanském.

Jubilejní slavnosti skončily se na svátek sv. Klimenta, papeže a mučedníka, v neděli 23. listopadu 1913. Již v sobotu dojel kníže-biskup dr. Jeglič z Lublaně, albánský biskup Bumci z Alexia a jeho průvodci, františkán Ambrož Marlajski a Michal Scialli, dále kardinál dr. Bauer, arcib. olomoucký, který po prvé v nové důstojnosti kardinálské byl uvítán na posv. Velehradě.

Po pontifikálce, kterou sloužil biskup Jeglič, probošt dr. Stojan děkoval všem, kdož se přičinili o zdar jubilejních slavností, zvláště Tovaryšstvu Ježíšovu na Velehradě, prose je však, aby Velehrad nečinili toliko jen svým klášterem, nýbrž národní slovanskou svatyní. Svou tklivou promluvu skončil třikrát opěťovanou invokací: „Bože, spasiž národy slovanské!“ Po něm ještě kardinál dr. Bauer vzpomenuť své nedávné cesty do Říma a tamního chrámu sv. Klimenta, na jehož

svátek se jubilejní slavností končí. Žádného jiného sv. papeže ostatky neprošly Moravou, leč jeho. Má pevnou naději, že budou brzo nalezeny i ostatky sv. Cyrilla. Vyzývá k pevnosti ve víře. Všichni přítomní modlí se hlasitě: „Věřím“, jež se nese velebně ke klenbám velehradské svatyně, jako nejvhodnější závěr všech jubilejních projevů. — —

Dojemná byla pout „třiašedesátníkův“, t. j. poutníků, kteří už r. 1863 byli na Velehradě.

Sešlo se jich 137, mezi nimi 92letá pí Janáčková z Vídně. Pouti v letech jubilejních, jakož i rozličné podniky cyrilomethodějské, měly vliv na ustálení a rozhojnění poutí i slavností na Velehradě také v letech obyčejných. A tu stává se 5. červenec opravdu „Svátkem Moravy“ — náboženským i národním.

3. *Poutě a slavnosti mimo Velehrad.*

Slavnosti cyrilomethodějské konaly a konají se hojně také mimo Velehrad.

Z těch byla jistě nejvelkolepější národní slavnost v jubilejním roce 1863 v hlavním městě Moravy v Brně. Máme o ní obšírné a nadšené zápisy od Jana Vychočila („Popis...“) a prof. Karla Eichlera (v životopise Pavla Křížkovského). Pořádána byla dne 25. a 26. srpna 1863. Sešlo se 1100 českých zpěváků a na 50.000 účastníků z našich vlastí. Byla tak ohromná, jako žádná před ní ani po ní; tak pamětníci všichni ujišťují. Lvi podíl přípravných prací připadl P. Pavlu Křížkovskému, jako sbormistru Besedy Brněnské, pod jehož taktovkou se soustředilo 52 zpěváckých spolků z Čech, Moravy i z Vídně.

Hlavním číslem programu byl sbor na sv. Cyrilla a Methoděje od Křížkovského složený. —

Ráz slavnosti byl nábožensko-národní, jak lze seznati z programu. Dne 25. sloužena u OO. Minoritů mše svatá. P. Křížkovský řídil při ní vokální mši novou od Zvonaře. Pak byla společná zkouška v rečutním sále. Odpoledne o půl 4. hod. šel ohromný průvod z Radvitova náměstí do Lužánek a tam za účasti 15.000 nadšených posluchačů zapěno pod širým nebem: „Sv. Cyrill a Method“ — od P. Pavla Křížkovského, píseň sv. Vojtěcha od Zvonaře, „Staročeská“ od Fr. Škroupa,

„Vlasti“ od Procházky, „Kdož jste Boží bojovníci“ od Bohuslava z Čechovic, „Na Prahu“ od V. Vaška, „Otče náš, milý Pane“ od Zvonaře a slavnostní sbor k 1000leté ročníci od H. Vojáčka.

Při této slavnosti byli přítomni: Palacký, Rieger, Purkyně, Šembera, Zeithammer, Mathon, Macháček, dr. Lachnit, Bílka, Šrom a Josef Wurm, Weber, Skopalík, Pauliny Toth, Jablonský, Sabina, Fingerhut, Procházka, profesor Popov z Moskvy, Sušil, Klácel, Škorpík atd. Když spustilo 1100 dobrých zpěváků českých chvalozpěv cyrilomethodějský „Hvězdy dvě se z východu“, všechno obecenstvo uchváčeno bylo nejhlubšími dojmy. Velebnost sboru unášela mysl každého v jiné světy a když zapěly sborové: „Zlomte svodnou osnovu těchto nectných okovů“, nebylo lze ubrániti se slzám pohnutí. Ovace skladateli činěné lze přirovnati jen vichřici, zachvátivší obecenstvo. To tleskalo, dupalo, křičelo, mávalo šátky, a Palacký osobně vzdal čest a chválu skladateli, za ním také jiní.

Dne 26. srpna r. 1863 pořádán koncert v městském divadle. Závodily tři spolky: vídeňský, králové-hradecký a prostějovský. Vídeňský dostal první cenu za sbor „Přijde jaro“ a národní píseň ruskou. Pak zpívala slečna Eleonora z Ehrenbergu, koloraturní pěvkyně, tenorista Lukes a hrál houslista Laub. Odpoledne byla národní beseda v Pisárkách, při níž zapěny: „Kde domov můj“ a „Moravská čtverylka“ od Hellera, „Utonulá“ od P. Křížkovského, „Cikáni“ od Vogla, „Naprej“ od D. Jenka a „Hej Slované“.

Od té doby je celý, celý řad projevů a slavností cyrilomethodějských mimo Velehrad — buď „ipsadie“ t. j. 5. července, nebo kdykoliv jindy.

V Olomouci od dávných let bývají bohoslovci vysvěceni na kněze na svátek sv. Cyrilla a Methoděje 5. července.

V Brně bývá v ten den slavný průvod z chrámu Páně sv. Tomáše do chrámu katedrálního na Petrově, zde pak je slavnostní kázání české (bývalo také i za éry rakouské), svátostné požehnání a líbání ostatků sv. Cyrilla (z ramenné kosti).

Slavnosti cyrilomethodějské mimo Velehrad pořádá každý rok na několika místech „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje“ z důvodů čistě pietních i propagačních.

Také jiné spolky čas od času podobné slavnosti uspořádají. Tak „Katolicko-politická jednota“ v Brně oslavila 25. jubileum encykliky *Grande munus* 5. listopadu 1905. Slavnostním řečníkem byl Dr. Alois Kolísek.

O slavnosti v Praze r. 1923 čteme:

„Památku cyrillomethodějskou vhodně uctily korporace, propagující ideu cyrillomethodějskou slavnostní schůzí na Žofíně. Idea cyrillomethodějská nalézala již půdu i v širokých vrstvách lidových. Včerejší slavnost žofínská jest toho dokladem. Velký sál Slovanského ostrova byl naplněn pražskými katolíky, kteří přišli uctit památku věro-zvěstů slovanských. Všichni řečníci, dr. Hronek, prof. Pechuška i P. Málek, vyzdvihli význam ideje cyrillomethodějské pro náš národ v minulosti i nyní. Idea tato vzrůstá pomalu do širokých vrstev a lze doufat, že stane se opravdovým pojítkem nejen našich katolíků, ale i všech Slovanů vůbec. Program slavnosti zpestřen byl sbory cyrillské Jednoty kanov. Müllera a projevy Rusů, Bělorusů a Ukrajinců. K 10. hodině večerní byla tato zdařilá a radostná slavnost zakončena. — („Lid“ z 8. VII. 1923.)

Hlavní vedení „Orla“ v Československu zvolilo pro svoji oslavu svatováclavskou r. 1929 velkolepým sletem orelským a gymnastickým právě dny okolo svátku sv. Cyrilla a Methoda, a 5. červenec byl tak slavným projevem cyrillomethodějským, jakého Praha posud neviděla.

Letošní (1930) jubileum encykliky „*Grande munus*“ na svátek sv. Václava oslavila bratislavská jednota „Orol“ v hlavním chrámu Páně. Sv. omšu měl Slovák dp. Konstantin Hudec, slavnostní kázání pronesl prof. Msgre Dr. Alois Kolísek, vzpomenuv 50. výročí encykliky „*Grande munus*“. Vylíčil památné jubileum a podstatu cyrillomethodějství pro křesťanstvo, Slovanstvo a československé bratrství, abychom Slované tvořili slávkou rodinu duchovní. Vzpomenul Sušila, Wurma a jiných našich buditelův, podobně Strossmayera a pouti slovanské do Říma roku 1880. — Dále jubilejních oslav cyrillomethodějských roku 1863, také na Slovensku při založení Matice slovenské (za účasti též evangelíků, tak faráře Josefa Miloslava Hurbana). Tehdy byl na slavnosti v Brně Pauliny Toth a Dr. Radlinský. Od těch dob putovali

Slováci na Velehrad jako k bratřím českým a cyrillomethodějským upevňovalo bratrství československé. Bohoslužbám bylo přítomno hojně obecenstva, též předáků českých a slovenských.

K oslavám cyrillomethodějským mimo Velehrad přispěl také zákon československé republiky ze dne 3. dubna 1925, dle něhož 5. červenec je státním „památným dnem“. Je to sice junctimované s památným dnem Jana Husi, ale na dobrých katolicích jest, aby si památný den sv. Cyrilla oslavili co nejkrásněji.

4. Sjezdy a schůze velehradské.

Sjezdy bohoslovecké.

Dle pořadí časového i dle početnosti výkonů na prvním místě jsou sjezdy bohoslovců, t. j. studujících v kněžských seminářích.

Po slavném jubileu 1885 bylo rozhodnuto, že bohoslovci, sdružení také literárně okolo časopisu „Růže Sušilova“ v Brně budou se každý rok scházeti ke společným poradám. Počátek učiněn sjezdem na Velehradě, kde však roku 1887 bylo usneseno, že sjezdy bohoslovecké mají míti ráz poutí a že se mají konati postupně na všech významných místech poutních naší vlasti.

A tak byl bohoslovecký sjezd roku 1888 na posvátném Hostýně, roku 1889 ve Sloupě (na Moravě, poutní chrám P. Marie Bolestné).

Potom však bylo stanoveno, že sjezdy bohoslovecké mají býti pořádány vždy jenom na Velehradě. A tak se staly a jsou až posud bohoslovecké sjezdy velehradské konstantní složkou cyrillomethodějského hnutí u kněžského dorostu a jeho přátel mladších i starších.

Sjezdy bohoslovecké trvají dva dny. Na programě mají: průvod, akademii hudebně-literární, odborné přednášky vynikajících pracovníků veřejného života, organizační rokování.

Aspoň malou ilustraci o provádění sjezdů s akademií a informaci o významu jejich, dle časopisu „Nový život“ (red. Karel D. Lutínov).

O sjezdu roku 1901.

Akademie bohoslovců, kterou pořádali 1. srpna 1901 na Velehradě, přilákala na 300 posluchačů, neboť akademie tyto mají dobrou pověst, jsou pravými hrami olympskými, hody duševními. Kdyby posluchači fakult netheologických znali jejich podstatu, zajisté by čteněji zúčastnili se rokování svých kolegů bohoslovců, neboť otázky, o kterých se tu jedná, jsou vlastně všenárodními a všelidskými.

První přednášel Msgr. Vlad. Š t a s t n ý o dědictví cyrillo-methodějském a dovozoval, že jím jest víra katolická; organizace církevní s římským papežem v čele, literatura, bohoslužba slovanská (kde jest u nás?), úcta k Matce Boží, všem Slovanům společná, a konečně úcta k našim svatým věrověštům.

K této řeči, akademicky klidně, za našich pohnutých dob sluší dodati: Dědictvím po sv. Cyrillu a Methoději jest nám především hlas jejich: 1. Buďte svými! Vymaňte se úplně z područí Němců, z něhož my jsme vás vyprostili. Vymaňte se v řeči, v kroji, umění, v hospodářství — nebuďte česky mluvícími Němci! 2. Buďte lidovými! Setřeste pouta feudalismu, buďte křesťanskými demokraty, buďte českými bratry! 3. Buďte stateční! Hajte své dědictví nahoru i dolů! Nedejte jména naše vyškrtávat z litaní, nedejte staročeské modlitby vyhánět od svatého Víta, a tak jak my jsme neúnavně putovali do Říma, abychom vám bohoslužbu slovanskou a samostatnost uhájili, tak také vy neumdlévejte vymáhající práva své víry a vlasti!

Toť jsou tři světla cyrillo-methodějská! (Nový život, číslo 8. a 9., 1901.)

Na sjezdě byl přítomen i brněnský prof. gymnasia Frant. Bartoš, znamenitý spisovatel z oboru národopisu a sběratel lidových písní.

Roku 1902.

Velehradský sjezd bohoslovců dne 30. července 1902 se letos valně nevydařil. Bylo cítit mrazivý vítr, vanoucí z Olomouce. Účastníků bylo na 200, asi 8 uherských Slováků, 2 Slovinci. Pozoruhodná byla přednáška univ. prof. Albína Bráfa o studiu věd sociálních. Vůdčí myšlenky: Mladší kněžstvo v komplexu různých moderních požadavků volá také po intensivnějším vzdělání sociologickém. Vyčítají vám

tmářství, ale já u vás vidím hlad po světle a vědění: tak jako kněží už jednou budili národ, tak ve vás roste touha po novém buditelství.

Bohoslovec Fr. Hruďa mluvil o náboženství budoucnosti. — Vadil nedostatek směru a vyššího stanoviska. Farář, Ant. Pavelčík dovozoval, že kněz katol. je dnes paria, P. Svozil poukázal na pokrokovou činnost sv. Cyrilla a Methoda. Bohoslovec z Uher prosil o zasilání českých knih na Slovensko. (Nový život, číslo 9., 1902.)

Roku 1903.

Na Velehradě sjelo se letos dne 29. července opět na 200 bohoslovců, kněží a akademiků (těchto ovšem velmi málo), většinou z arcidiecése olomoucké. Bohoslovci olomoučtí vůbec vynikají vědeckým ruchem nad ostatní semináře, jak o tom svědčí bohosl. časopis „Museum“. Příčiny toho jsou různé. Dobrý materiál, snaživí mladí profesori a potom: Vzdor drakonským persekucím duch Nového Života v semináři tom ještě nevymřel.

Ve skvostném chrámě velehradském vítal shromážděné mladý jesuita P. Jež. Mluvil o ideji cyrilomethodějské. — S obvyklou akademickou odměřeností přednášeli v sále bohoslovci p. A. Šalomoun z Brna o poslání církve a p. A. Kolář z Olomouce o zakladateli křesťanského socialismu a biskupu Kettelerovi, p. Richard Koritnik, bohoslovec ze Zábřeha o vážnosti staroslovanské liturgie u kulturnom životu Slavena. Zástupci Rusínů, uherských Slováků, Poláků atd., vyřizovali své pozdravy. Universitní profesor M. Zdziechovski s odbornou znalostí, na základě vlastních zkušeností, hovořil o katolicismu ve východním Slovensku. (Nový Život, 1903, číslo 8. a 9.)

Trvalou, vždy viditelnou památku na Velehradě zanechal bohoslovecký sjezd roku 1904, totiž pamětní desku s poprsím Sušilovým, zasazenou na nádvoří vedle brány do „prelatury“.

Její text zní:

PAMÁTCE FRANTIŠKA SŮŠILA,

kněze, spisovatele, národopisce a buditele lidu,
nar. v Novém Rousínově dne 14. června 1804,
zemř. v Bystřici pod Host. dne 31. května 1868,
jehož heslem životním bylo:

„Dvě kráské spanilých duše mé ovládnulo stánek: zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes, církev a vlast — ty v mojich milují sestersky se nadrech, každá půl, každá má moje srdce celé.“

Z vděčnosti věnováno od bohoslovců českoslov.
léta Páně 1904.

5. Sjezd „Katolické Moderny“.

Mimo sjezdy bohoslovecké — k roku 1899 zaznamenati dlužno rušný sjezd velehradský „Katolické Moderny“, jejich vážní, opravdoví pracovníci byli: Karel Dostál Lutinov; Jan Šrámek a František Světlík. Pozdější činnost těchto tří ukázala, jak dobře to mysleli s katolickou modernou. Někteří jiní arcíť ztroskotali, ale jistě jenom tím, že odbočili od Velehradu.

6. Sjezd eucharistický, pracovní.

Počátky organisovaného hnutí eucharistického vidíme také na Velehradě a sice významným sjezdem eucharistickým roku 1900, při němž hlavní úkol měli: kanovník Droběna, redaktor J. Blokša, kaplan Josef Ocetek a prof. Dr. Al. Kolísek (řečnil na thema: Eucharistie lék moderní doby).

7. Sjezdy rolnické.

Nesmírně důležitého významu náboženského, stavovského i politického jsou velehradské sjezdy rolnické!

Bylo to roku 1901 na Velehradě, kdy založen byl Katolický zemědělský spolek.

Josef Šamalík, rolník, vypracoval pro něj program zemědělský; P. Vincenc Ševčík program stavovský.

Od té doby katoličtí zemědělci téměř každý rok slaví svoje sjezdy na Velehradě.

8. Sjezd tiskový.

K roku 1913 zaznamenán jest „Pracovní sjezd“ 26. a 27. července — porady o „Cyrillomethodějském tiskovém spolku.“

9. Katechetské kursy.

Brzy po převratě hlásí se k svým duchovním patronům „Katechetský spolek“ a pořádá za sebou dva velehradské sjezdy ve formě kursů — roku 1920 a 1921.

Na kursu roku 1920 přednášeli (mimo jiné): Dr. J. Hejčl, universitní profesor v Olomouci „Sociologické prvky v prvních desíti kapitolách Genese“; Dr. Jan Sedlák, univ. profesor z Brna: „Mistr Jan Hus“.

„Dr. Stojan byl centrem referentů, on však ještě v jiném směru byl centrem celého našeho kursu. Podával nám chléb duchovní. Z přednášek po práci duševní, vodíval nás před svatostánek, řídil naše pobožnosti, posvěcoval naše duše i naši práci.“ Kniha A. Jandy: „Katech. kurs, 1920.)

Na konci kursu celé shromáždění za bouřlivého souhlasu povstalo a nadšeně zapělo národní hymnu „Kde domov můj?...“, načež za volání „za rok na shledanou!“ účastníci odebrali se nejprve do velechrámu, kdež Dr. Stojan zapěl „Bože, chválíme Tebe“ a udělil svaté požehnání a pak do Cyrillky, kdež byly uctěny ostatky našeho velikého apoštola a učitele sv. Cyrilla.

O druhém „katech. kursu“ velehradském, roku 1921, účastníky do pravé nálady cyrillomethodějské uvedl prof. P. Josef Špatný, t. j. 11. července 1921 pozdravem z kazatelny:

„Nuže, použijme těch zlatých chvil na posvátném Velehradě, abychom naplnili se světlem Kristovým, posvátným nadšením a žářem, abychom později mohli zapalovati jiné, zvláště srdce drahé mládeže, naděje vlasti!

Staňme se na Velehradě kalichy, plnými Kristovy milosti, abychom ze svého pokladu a přebytku mohli rozdávat jiným, abychom co nejvíce duší nesmrtelných přivedli k Srdci Ježíšovu!“

10. Sjezdy žen.

Časově poslední, t. j. roku 1930 — sjezd velehradský — promluvily ženy...

Dne 17. srpna 1930 konal se na Velehradě jubilejní sjezd žen, které jsou členkami jednot křesťanských matek. Hlavním bodem sjezdového jednání bylo řešení otázky: Jak si mají matky počínati, aby daly církvi a národu hojnost apo-

štolů — kněží i laických pracovníků na vinici Páně? — Odpovědí na tuto otázku byly přednášky, na sjezdě pronesené.

Mnohé náměty, řečníky dané, stojí za to, abychom o nich uvažovali. Co znamená pro katolickou matku Velehrad? Na Velehrad přišli první apoštolové Slovanstva a rozžehli zde světlo pravdy. Apoštoly ty dala naší vlasti zbožná jejich matka Marie. Legendy o ní vypravují, že zrodila 7 dětí, z nichž nejmladší byl Konstantin (Cyrill). Potom žila se svým manželem Lvem v Pánu zdrženlivě, jako s bratrem, po 14 let a zůstali oba věrni tomu slibu, až je odloučila smrt. Když Lev byl na smrtelném loži, chvěla se starostlivá matka úzkostí o své dítky, jak je vychová. Nejvíce se strachovala o svého nejmladšího synka Konstantina. Ale důvěra v Boha ji sílila a vedla, takže svou výchovou docílila velikých úspěchů, což dokazuje život a působení světců Cyrilla a Methoda. Když se loučila Marie s těmito ušlechtilými syny před nastoupením jejich misijní cesty do vzdálených krajin, kladla jim na srdce, aby, jestliže jednoho z nich zachvátí smrt v cizině, živý bratr přenesl tělo mrtvého do domácího kláštera na Olympu. V této žádosti se zračí touha matky, aby synové její pochováni byli v klášteře, kde ztrávili část svého věku, a aby tak podíl měli s řeholníky. Řeholní stav považovala zajisté matka našich věrozvěstů za stav nejvyšší, nejkrásnější, protože v něm nejspíše možno dospěti k vrcholům křesťanské dokonalosti.

Žena tato musí býti vzorem vychovatelek, které chtějí dáti národu apoštoly. Pro katolickou matku tedy Velehrad znamená: Usilovati o následování skvělého příkladu, jaký dala matka slovanských věrozvěstů. Matce té se podobají babička sv. Václava sv. Ludmila, matka sv. Vojtěcha Střezislava, matka sv. Prokopa, matka blahoslavené Anežky české Konstancie a četné ženy, které zrodily naše velikány, naše kněze—buditele a mravní horlitele. Všechny tyto ženy musí býti ideálem našich katolických matek, které musí žíti, jako žily ony. Ve shodě s vůlí boží, v takové shodě, aby se ničím neprotivily tvůrčímu dílu Všemohoucího, ale ochotně braly na sebe břímě častějšího mateřství, aby usilovaly o křesťanskou dokonalost u sebe i svých dětí. Jen takový život našich matek — život mravně čistý, zajistí církvi i národu apoštoly, zajistí dostatek kněží, jejichž působením bude „Velehrad víry rozkvétat vždy znova — nižádná moc nám ho nerozboří...“

Ke konci vypracována byla a přijata resoluce, obsahující

praktické pokyny k činnosti v jednotách, mezi jiným tyto: Aby všude byla věnována zvýšená pozornost dětským besídkám, aby byly zřizovány exerciční fondy, aby byly čteny a šířeny spisy nábožensko—vzdělávací.

Vrcholným bodem resoluce bylo vytýčení požadavku: Každoročně budtež pořádány na Velehradě sjezdy katolických matek nejen z okolí, ale z celé Moravy, ano i z celé vlasti, a to v neděli po svátku Nanebevzetí Panny Marie.

Je to jistě krásná myšlenka, posvátný Velehrad, kam přišli první apoštolové Slovanstva, učiniti shromážděním těch, jež chtějí dáti národu apoštoly — kněze. Kéž tato myšlenka dojde pochopení! Kéž Velehrad, kde vzešlo před více než tisíci lety světlo pravé víry, stane se místem, z něhož vyzařovati bude světlo katolického chápání mateřského poslání do všech končin vlasti. — (Dle referátu M. Sázavské, „Lidové listy“ 7. září 1930.)

11. *Sjezdy unionistické.*

V oboru sjezdů činnosti velehradské, vrcholným bodem jsou sjezdy unionistické.

Poučuje nás o nich přehledně článek prof. J. Vašice v příručce IV. sjezdu unionistického na Velehradě 1924 a pak referát na VI. sjezdě unionistickém v Praze 1929.

Též v knize Jana Vychodila: „Popis velehradských památností“, nejnovější vydání z roku 1926 věnuje se jim zvláštní kapitola.

Účelem unionistických sjezdů, jejichž svolavatelem a hlavním pořadatelem býval arcibiskup Stojan, bylo poskytnouti zástupcům pravoslavného východu příležitost, aby se seznámili s katolickým západem a nestranným studiem sporných otázek připravovati cestu k odklizení neblahé roztržky v církvi.

První takový sjezd konal se od 25. do 27. července 1907 za předsednictví haličského a lvovského metropolity dra Ondřeje Szeptyckého a za přítomnosti protektora arcibiskupa olomouckého dra Fr. Bauera a bulharského arcibiskupa katol. Fr. Roberta Menini.

Přítomno bylo 76 bohoslovců, z cizích národů byli tu Poláci, Rusíni, Rusové, Chorvaté, Slovinci, Italové a Němci.

Bylo ustanoveno, aby se takové kongresy pořádaly každý druhý rok.

Druhý sjezd připadl na rok 1909, a konal se od 31. července do 3. srpna za účasti jak domácí, tak cizí — daleko větší. Dostavili se také zástupci Rumunů, Francouzů a Bulharů. Přednášek bylo celkem 14. Dva pravoslavní theologové se zúčastnili také sjezdových prací: Alexej Malcev, probošt ruského vyslanectví v Berlíně, jenž přednášel o stopách epiklese v římské mši sv. a Vasilij Goeken, pravoslavný farář z Reinickendorfu u Berlína. Protektor a předseda byl opět metropol. Dr. O. Szeptycki.

Dr. Svet. Ritig ze Záhřebu přednášel: „Vztahy Solovieva k Horvatům“.

Třetí sjezd byl v roce 1911 od 27. do 29. července. Sjelo se na 200 unionistů i s protektorem arcib. olomouckým Bauerem. Místo nemocného metropolity Szeptyckého, který, ač nepřítomen, byl zvolen za své zásluhy čestným předsedou, řídil sjezdové práce, při nichž se vystříдалo devět hlavních řečníků, probošt Dr. Stojan.

Čtvrtý sjezd byl stanoven na rok 1913, ale pro balkánskou válku, která nedovolovala přijíti Jihoslovánům, byl přeložen na rok 1914. Propuknutí světové války jej však i tentokrát překazilo. Teprve po uzavření míru mohlo se pomýšlet na novou práci.

Za ztížených poměrů poválečných, aby unionistická myšlenka neochabla, uspořádal Dr. A. C. Stojan, tehdy již arcibiskup olomoucký, roku 1921 ve dnech 5. a 6. srpna, a roku 1922 od 6. do 9. srpna, dva menší sjezdy na Velehradě, které sice nedosáhly světové výše prvních tří, ale přece přinesly značný a trvalý prospěch.

Skutečný čtvrtý sjezd, svolaný na 31. července (do 3. srpna) 1924 nástupcem Stojanovým, arcibiskupem drem Leopoldem Prečanem, jemuž sv. Otec Pius XI. při té příležitosti poslal zvláštní list, kde schvaluje a žehná jeho počínání a přeje si zvláště, aby se zúčastnili unionistických porad také pravoslavní — převýšil leskem i hodnotou všechny předchozí. Byl mu přítomen jako protektor papežský nuncius arcibiskup Fr. Marmaggi a 20 biskupů, 10 z Československa, 4 z Jugoslaviie a 6 z Polska. Jinak byli přítomni hosté ze všech krajů evropských: z Anglie, Francie, Belgie, Španěl, Italie, Bulharska, Cařihradu, Řecka, Rumunska, Německa, Litvy, Ruska a Spojených Států Amerických. —

Všech kongresistů se čítalo na 380. Význam sjezdu krásně zdůraznil ve své allocuci na začátku Milostivého léta (18. prosince 1924) sv. Otec Pius XI. Sjezd byl ukončen v neděli 3. srpna velkolepými slavnostmi, jichž se zúčastnili také obrovským počtem moravský a vůbec český lid. Za asistence papežského nuncia a všech přítomných biskupů byl vysvěcen „Stojanov“, který ve svých, nově zřízených a upravených místnostech první pohostinství poskytl pracovníkům sjezdovým a nemálo přispěl ke zdaru kongresu. — Šťastnou shodou okolností připadlo také na tuto neděli svěcení nového biskupa řecko-katolické diecése mukačevské v Podkarpatské Rusi, se sídlem v Užhorodě, Petra Gebeje, dávného přítele Velehradu, který vystřídal biskupa Ant. Pappa, přeloženého do Maďarska. Světiteli jeho byli uniatští biskupové: Dr. Josafat Kocylovskij z Přemyšlu a Dr. Dionysius Njaradi, biskup z Křiževců v Jugoslavii a spolu apoštolský administrátor řecko-katolické diecése prešovské ve východním Slovensku. Byl to den slávy pro Velehrad, a všichni přítomní, zvláště cizí hosté, odnášeli si dojmy, na které se nezapomíná.

Některé dokumentární projevy k unionistickému sjezdu 1924:

Pius XI., 21. Junii 1924 ad archiep. Prečan:

„Amplissime edocemur in civitate „Velehrad“ penes gloriosum sepulcrum Sancti Methodii Episcopi, qui cum sancto Cyrillo Slavorum gentes ad Christi fidem perduxit, proximo mense Julio, studiorum conventum, te moderatore ac praeside, celebratum iri pro aptioribus rationibus comparandis, quae incepta peropportuna provideant unioni orientalium populorum cum catholica Ecclesia Romana, immo etiam eandem „unionem quoque pacto provehant“.

Msgre Marmaggi ve svém pozdravu na samém sjezdě:

Viatorum charitati coelicularum charitas ex altissimis societur!

Super has regiones, quas Slavi incolunt, super nos hic coadunatos, gloriae constellationem antiquae enitere videmus, inter cujus sidera sancti in fide patres Cyrillus et Methodius lumen numenque suum in dilectum Slavicum genus adhuc diffundunt.

Nicolaus Klimenko:

„Continuanda sunt pro Russia et Ucraina et domui et in emigratione — generosa, sine studio utilitatem percipiendi, opera charitatis christianae.

Anima Slavica, tam sensibilis, aperitur, repeto, solummodo, quando illi porigitur manus generosa, plena misericordiae.“

„Puto clavem hujus gransis questionis (unionis) inveniri in sphaera psychologiae, sicut et aliarum multarum quaestionum, quae Orientem tangunt.

Non ratio, sed sensus, affectus. Ita semper in historia Slavorum erat. Anima nostra patiens desiderat fraternam reconciliationem....“

Msgre Dr. Herbigny:

„Per Slavos Sanctifica mundum“.

„Uno verbo concludam. Si consideretur finis, quem Christus per gratiam Spiritus Sancti prosequitur, pauca hucusque perfecta sunt, at plura incepta sunt quae laetam messem caritatis fraternae, amoris divini, unitatis ecclesiae promittunt: confidentes ergo inter difficultates, oremus laboremus, et super omnia in dilectione Cordis Jesu amemus.

Spasitelji mira spasij Rossiju!

Servator mundi, serva Russiam, serva Slavos, et per Slavos ceteris fraterne conjunctos, per alios ex eorum gentibus Cyrillum et Methodium sanctifica mundum. Amen.“

Jako „intermezzo“ uvádíme:

Roku 1925 zúčastnili se mnozí cyrillomethodějští pracovníci z Československa unionistické porady v Lublani a roku 1926 unionistické sekce při světovém sjezdě eucharistickém v Chicagu. Schůze této sekce nebyla však dosti dobře organizována; na př. mezitím, co Msgre Dr. J. Hanuš, kanovník z Prahy, přednášel za Československo krásný referát, Msgre Hlinka se svými lidmi měl docela jinde politickou poradu v zájmu své (l'udové) strany.

Krásný, požehnaný unionistický sjezd pátý — opět na Velehradě — přinesl nám rok 1927 — cyrillomethodějsky památný jako 1100 letá ročnice narození sv. Cyrilla. (Oslavil

ji také sám papež Pius XI. krásným listem na episkopát jihoslovanský a českoslovanský.) K 5. unionistickému sjezdu samému poslal sv. Otec srdečný list, adresovaný na arcibiskupa olomouckého dra Leop. Prečana, kterýž byl i aktivním předsedou sjezdu, konaného ve dnech 20.—24. července.

Úspěch sjezdu byl dokonalý; program bohatý, vyřízení svědomité a hladké.

Pozorujeme-li na všech těchto sjezdech celou řadu týchž pracovníků, dlužno v tom viděti vedle podmanivé moci, jež tkví v myšlence unionistické, též přitažlivost Velehradu. Kdo jednou na Velehradě pobyl, nelituje obětí a námah, aby na pozvání opět přispěchal, byť to bylo z nejvzdálenějších končin Evropy. Můžeme tudíž právem mluvit o vznikající tradici, která již nyní jest slávou Velehradu, ctí Moravy a nadějí církve.

Jako by Bůh na tomto místě, jež skrývá svaté pozůstatky Methodějovy, zvláště žehnal dílu sjednocení! Jako by se tu plnila vroucí slova, kterými slovanská legenda vzývá tohoto prvního arcibiskupa moravského: „Ty pak s výše, svatá a ctihodná hlavo, modlitbami svými přihlížej na nás, kteří toužíme po tobě, chraň učedníky své od všelikého nebezpečí, šíře nauku svou a stíhaje bludy...“ — Cítíme, že tu vane odevšad duch velikého Methoděje.

Velehrad Svatoplukův byl ztrozkotán nájezdem divých Maďarů v roce 906, ale Velehrad Methodějův a Cyrillův trvá posud, zaskvívaje se novým leskem jako zářivý symbol církevního sjednocení! (Viz Příručku IV. sjezdu.)

Šestý sjezd unionistický vzdal poctu sv. Václavu a byl v jubilejní milleniový rok svatováclavský 1929 konán v Praze. Vlastní název dle oficiální terminologie měl „Conventus Pragensis pro studii orientalibus“ a byl konán od 11. do 15. srpna se zakončením ve Staré Boleslavi.

Také k tomuto sjezdu poslal papež Pius XI. otcovský přípis, adresovaný arcibiskupu pražskému dru F. Kordačovi.

Průběh sjezdu byl zdařilý. Milým dojmem působil přátelský večer seznamování 11. srpna na Žofíně, kde pozdravy zahájil arcibiskup Dr. Fr. Kordač a skvěle mluvil světící biskup Dr. Podlaha — vedle jiných řečníků.

Vlastní sjezdování, konané v benediktin. klášteře v Emausích v pohostinství opata Dra Arnošta Vykoukala, bylo zahá-

jeno dne 12. srpna proslovem hlavního předsedy apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda.

Do výkonného předsednictví byli zvoleni: biskup d'Herbigny, prelát prof. Grivec z Lublaně a Msgre Dr. J. Vajs. — Rokování bylo důstojné a věci velmi prospěšné idei cyrillo-methodějské.

O všech sjezdech unionistických vyšly oficiální zprávy ve formě knižní: tvoří velmi cennou složku literatury cyrillo-methodějské v Československu.

Zmíníme se o nich v příslušném odstavci toho článku.

IV. LITERATURA.

V rámci tohoto článku není možno předložit celou bibliografii velehradskou nebo dokonce cyrilomethodějskou.

1. *Soupisy.*

Poukážeme tu především na některé hotové soupisy, již tiskem uveřejněné.

Z roku 1913

máme soupis literatury velehradsko—cyrilomethodějské v knize Jana Vychodila: „Vzpomínky na Cyrilomethodějský rok 1863“.

Tam jest arcibíbrán hlavní zřetel k literárním pracím, které vyvolalo jubileum 1863.

Tu je zaznamenán i překlad evangelia sv. Matouše od Fr. Sušila, jenž v předmluvě praví:

„Tisíc let tomu jest, co sv. věrozvěstové k nám zavítali, aby předky naše ke spáse v Kristu dané příúčastnili. Přinesli s sebou Písmo svaté a v popředí Nový Zákon, jakožto hlavní částku jeho, a odtud v národě našem čtení písma, obzvláště pak čtení evangelia, tak se rozmohlo, že samo evangelium čtením pojmenováno, jakoby, kdo čte, především a jedině k těm knihám se měl obracet. Od té doby ne jeden osud se nad národem naším převřídil, a nejedna pokuťta Boží ho zastihla. Jednak přece uprostřed divých vichřic zachován, ano k novému nadějnému životu povolán jest. I povinen jest ruku k dílu přičiniti a na popluží Páně práce úsilně se podjímati: Bůh zajistě, jak žádnému člověku zaháletí nedává, tak ani národa žádného nenechal bez úlohy.“

Ke II. vydání Výbor Dědictví sv. Prokopa (nakladatel) předeslal: „Nelzeť nám knihu tuto nyní po druhé vložit do rukou čtenářů slovy případnějšími, než jaká zesnulý spisovatel na konci své předmluvy k prvnímu vydání pronesl:

„Požehnání Toho, jenž v Písmě svatém mluví, spočívej na tom díle, aby pod záštitou blahověstů našich Cyrilla a Methodia k rozmnožení slávy Boží a ku prospěchu církve jeho svaté v našem národě posloužilo.“ (V Praze 20. února 1871.)

2. Topografie církevní.

Jako vzpomenutým evangeliem sv. Matouše začala řada překrásných výkladů Sušilových, tak ukončil celou řadu knih, poskytujících o Moravě přerozmanitých zpráv ohromné množství, právě v tomto roce jubilejním, neunavný sběratel Ř e h o ř V o l n ý, benediktin rajhradský. Současná zpráva nechť i zde vydá svědectví: „Velmi zajímavé zprávy o slavnosti velehradské podává ve znamenitém díle „Topographie církevní“ (místopis) důst. p. podpřevor Řehoř Volný v pátém svazku arcidiecése olomoucké na straně X. oprav a přídavek. Jako rozhodný příznivec a ctitel Velehradu ocenil tam důkladně naše millenarium (tisíciletou památku). Celé dílo osmidílné, ukončené rokem velepamátným, jest důstojný pomník minulého tisíciletí, nevyvážený poklad vědomostí vlasteneckých, z něhož zajisté tisíce učencův a kněží povždy s užitkem mnohým těžiti budou. — (Jan Vychodil.)

Jako zvláštní znak doby a nálady zaznamenává J. Vychodil:

„S radostí jsme pozorovali, že slavnosti naší katolické si všímaly časopisy všech barev, netoliko naše politické i nepolitické, nýbrž i jinojazyčné i zahraniční, ano i listy, zájmům jiným než náboženským věnované, přinášely zprávy o tisícileté památce naší.“ (Strana 301.) —

Z roku 1908—1912.

Jedinečnou cenu má „Catalogus bibliothecae Cyrillomethodianae“, uveřejněný v prvních třech zprávách o sjezdech unionistických na Velehradě („Acta Conventus I., II., III.) a sice v I. zprávě základ katalogu, v II. zprávě rozšířený katalog, ve III. zprávě „Apendix catalogi...“.

Knihovna cyrillomethodějská sama byla před několika lety převezena z Velehradu do Olomouce a zde dána pod správu profesora dra J. Vašice, mladého osvědčeného pracovníka cyrillomethodějského.

Z roku 1923.

Z doby pozdější máme bibliografickou práci dra J. Vašice, profesora státní theologické fakulty cyrilomethodějské: „Přehled novější literatury cyrilomethodějské“ — („Hlídka“, 1923).

Menší seznamy literatury cyrilomethodějské jsou uveřejňovány v rozličných publikacích cyrilomethodějských, hlavně časopisech.

3. Časopisy.

Radostně můžeme zaznamenati, že v zemích nynějšího Československa bylo a jest vydáváno několik časopisů, věnovaných hlavně myšlence cyrilomethodějské.

V bibliografii Vychodilově je zaznamenán — asi nejstarší — časopis: Časopis „Cyrill a Method“, roku 1849 v Olomouci.

K bližšímu poznání odkazují na „Catalogus bibliot. cyrilomethod.“, o kterém je řeč níže.

Všimněme si trochu časopisů pozdějších a významnějších.

Prvním z těchto časopisů byl — pod redakcí J. Vykydala, později J. Vychodila — „Sborník velehradský“, vycházející v letech 1880—1885, 1896 a 1899.

Prvý ročník nemohl býti lépe zahájen, nežli otisknutím celé encykliky Lva XIII. „Grande munus“ v českém překladě.

K orientaci o obsahu tohoto časopisu, i co do látky zpracované i co do osob spolupracujících, uvádíme zde „Obsah“ I. ročníku dle záznamu samé redakce:

Úvod, encyklika „Grande munus“

Mohyla Methodova, Jan Soukop (báseň).

Pravda-li, že církve a papežství vědu a pokrok ohrožují? — J. Vykydal.

Vzpomínky na cyrilomethodějský rok 1863. J. Andrejev. Legenda petrohradská ze života ss. Cyrilla i Methoděje, apoštolův Slovanstva. — Method Halabala.

O počátcích úcty sv. Cyrilla a Methoděje na západě. — Ivan Knigoljubec.

Dvojitá služba obřadu římského na počest ss. Cyrillu a Methoději, přev. Ivan Knigoljubec.

O starožitných obrazech s cyrilskými nápisy v Římě se nacházejících. — Matěj Procházka.

Náboženské názvosloví slovanské. Dr. Jos. Jireček.

Památka svitavská. Dr. Jos. Jireček.

Kaple a kostely sv. Klimenta. Dr. Herm. Jireček.

O některých památkách cyrilomethodějských. J. Havelka.

Očistec v církvi řecké. Dr. Alois Jiráek.

Pravoslavi svatých Cyrilla i Methoděje. P. Method Habala.

Opravme chrámovou hudbu! Jan Soukop.

Úvaha o dějích sv. Marie od dra Jul. Pelesze, Ig. Wurm.

Tři listy papeže Jana VIII., přel. Jos. Vykydal.

Na posvátný Velehrad! J. Andrejev.

Jubilejní pomníky cyrilomethodějské, Jan Vychodil.

Jak oslavíme jubilejní rok 1885?

•

V druhém ročníku přistupují nová jména spisovatelská: František Kyselý, František Snopek, Václav Zelený, Hynek Krch, Josef Souhrada, Jan Trajer, Juraj Slotta (Slovák), Ferd. Harna.

Vzácnou ozdobou tohoto II. ročníku jsou obě slavné řeči — biskupa Strossmayera a papeže Lva XIII. — které vyzněly při slovanské pouti roku 1880 v papežské audienci 5. července. Redakce „Velehradského sborníku“ dává k nim tento úvod:

„Nechceme na tomto místě připomínati těch uchvacujících řečí, které činěny byly od slovutných řečníků na oslavu sv. Cyrilla a Methoděje v basilice svatoklimentské, nemůžeme zde ani pouhý obsah podati výtečných básní, jež prosloveny byly v mnohojazyčné akademii 7. července ve Vatikáně k vůli poutníkům slovanským odbývané: co však nám není dovoleno tuto mlčením pominouti, jsou ony dvě řeči, kteréž u veřejném slyšení dne 5. července od Jeho Milosti, Josefa Jiřího Strossmayera, biskupa bosenského a srémského, a od Jeho Svatosti papeže Lva XIII. činěny byly, není dovoleno, poněvadž v nich vrcholí celá slavnost, v nich zřejmě udána příčina slavnosti, vytknuty cíle a úkoly naše.

Dne 5. července dopoledne shromáždili se poutníci slovanští ve veliké papežské dvoraně, aby holdovali sv. Otcí. Okolo dvanácté hodiny objevil se sv. Otec s veškerým sborem kardinálův a s četným svým komonstvem uprostřed poutníků, a když se byl usadil na trůn sobě přichystaný, předstoupil vůdce poutníků, chlouba Slovanstva, převýborný řečník, biskup Strossmayer, před Jeho Svatost a jménem všech promluvil.“

Když po desítileté přestávce, která ve vydávání „Sborníku velehradského“, nastala právě po roce jubilejním 1885 — nadšenci cyrillomethodějští opět překonali překážky a vydali ročník VI. roku 1896, věrný pracovník cyrillomethodějský Methoděj Halabala, benediktín rajhradský, vítá Sborník nadšenými verši, v tomto Sborníku uveřejněnými:

„Deset let jsi ležel v hrobě,
Velehradský sborníku!
Jako zrno v zimní době,
jako růže v skleníku.
Nyní jarní slunko hřeje,
taje sníh a krutý led.
Proto zrno vzhůru spěje,
k nebi vznáší oka vzhled.“

Po opětovné přestávce od roku 1897 ještě jednou hlásí se „Sborník velehradský“ k životu — roku 1899 a tímto ročníkem zaniká úplně.

Sborník velehradský plnil svůj úkol — za podmínek nepříznivých — velmi dobře. Sám Dr. Fr. Pastrnek v „Časopise Matice moravské“ (1891, strana 129) praví na příklad o ročníku 1885, že Sborník velehradský byl „jediným utěšeným plodem“ mezi spisy, vydanými u příležitosti tisíci ročnice úmrtí sv. Methoděje.

(Upozorňujeme, aby se od Sborníku velehradského rozlišoval „Cyrillomethodějský sborník“, vydaný roku 1863 v Lipsku a Paříži.)

Roku 1930 ožívuje opět „Sborník velehradský“.

Archeologický spolek Starý Velehrad vydává první publikaci o své činnosti a rozhodl se knížce dáti název „Sborník velehradský“.

Tím chce naznačiti, že hodlá postupovati ve šlépějích prvního Sborníku velehradského, který vycházel v letech 1880—1885, 1896 a 1899.

Ve sborníku nebudou tedy uveřejňovány pouze zprávy archeologické, nýbrž i historické a místopisné, pokud se týkají Velké Moravy a Velehradu.

Redakce Sborníku přijme každý vážný literární příspěvek a ponechávajíc volné pole k diskusi, zve odborníky k spolupráci a doufá, že Sborník vzbudí živý zájem širší veřejnosti.

Dotazy na redakce přijímá Ant. Zelnitius, správce školy na Velehradě.

(Sborník velehradský 1930, čís. 1. Úvodem.)

Zde dvě ukázky z referentsko—kritické rubriky nového „Sborníku velehradského“, která nás informuje o dvou největších pracích našeho oboru.

Dr. L. Červinka: Slované na Moravě.

Spis je životním dílem spisovatelovým. Kdo se chce rychle informovat o životě a dějinách Slovanů v říši velkomoravské, nenajde knihy vhodnější. Jest jen litovati, že spisovatel opouští strážlivé vědecké stanovisko, jakmile se mu naskýtá příležitost zmíniti se o poloze starého Velehradu. Z každé řádky tu cítit, jak spisovatel se stává nedůtklivým a zaujatým, ačkoli sám přiznává, že dosavadní výsledek archeol. badání na Děvíně nesplnil očekávání. Způsobem přímo hrubým odbývá názory Snopkovy a Homolovy. Avšak, ať chce nebo nechce, bude se musiti znova a vážně obírat Velehradem — Starým Městem. Dost možná, že bude musiti své dosavadní stanovisko k té otázce hodně pozměnit. Jinak podává kniha tolik vědeckých poznatků lehkým slohem, že je možno spis každému, kdo hledá poučení o nejstarších dobách našich dějin, doporučiti. —H. (Sborník velehradský, č. 1., roku 1930.)

Dr. Ludovit Zachar. Sv. Cyrill a Method na Devine. Trnava 1928. Vydal Spolok sv. Vojtecha.

Dílko nemá valné ceny vědecké. Je to kompilace, opírající se hlavně o Zavadila a Červinku, částečně také o podvržený list papeže Eugena II.

Výsledkem pojednání je, jak u pisatele Slováka není ani jinak možno, jistota, že arcibiskupským sídlem Methodovým byl Děvín, ač autor sám přiznává slovy dra Eisnera, že archeologické badání na Děvíně nemělo výsledku všeobecně očekávaného. Spisek neuspokojí nikoho, kdo je alespoň poněkud s otázkou, o jejíž řešení běží, obeznámen. — J. H. — (Sborník velehradský, Nová řada, čís. 1., 1930.)

O svém prvním čestném členu spolek „Starý Velehrad“ v I. čísle nového „Sborníku velehradského“ zaznamenává:

Dr. František Přikryl, konsistorní rada a farář v Drahotuších u Hranic, Morava, čestný člen archaeolog. spolku „Starý Velehrad“.

Vydal práce: Sv. Kliment u Osvětiman.

Sv. Cyrill a Metod ve vzpomínkách starožitných na Moravě. Sv. Cyrill a Metod v památkách starožitných na Moravě a ve Slezsku.

Zeměpisný zlomek o zemích Slovanů — v Králov. knihovně v Mnichově z doby sv. Cyrilla a Metoda. Velehradsko v pra- a v předvěku. Denkmale der hl. Konstantin (Cyrill) und Method in Europa.

4. *Slavorum litterae theologicae.*

Od roku 1905—1910 vycházel časopis tohoto názvu.

O programu redakce nás poučila prospektem: *Separata editio supplementi publicationis periodicae cleri bohemicus „Časopis katolického duchovenstva“.*

Slavorum litterae theologicae. Conspectus periodicus. Dirigentibus Dr. Jos. Tumpach et Dr. Ant. Podlaha. 1905. Pragae Bohemorum. Nr. 1.

Programma:

Edere nobis in animo est periodicum litterarum theologicarum sub slavicae linguae generibus latentium conspectum opulentum, quo studiis theologis augmenti aliquid atque incitamenti afferatur.

Imprimis Slavos occidentales conspectus hic vinculi instar ad vires in unum conferendas litterasque theologicas nimia Slavorum gentis divisione aliisque incommodis laborantes alendas augendas juvabit.

Idem Slavos cum gentibus linguae slavicae in tot divisae genera ignaris jungens communicationem bonorum ingenii omnium nationum ejusque fructum singularem augebit.

Maxime autem illud, quo moti hoc opus aggressi sumus, omnibus viribus contendemus et laborabimus, ut controversiae, quibus Occidens et Oriens distinentur — opinionibus praedjudicatis, quae causam utrimque impediunt, sublatis — paulatim minuantur ac dirimantur.

S. Cyrilli et Methodii, qui Slavorum Occidenti Orientique verum veri Dei cultum atque humanitatem attulerunt, excelsa consilia secuti, dolendum illud ecclesiastici coetus dissidium inter Orientem et Occidentem—tantorum originem malorum—quantum humanis viribus fieri potest, componere, turbamenta frangere, concordiae impedimenta remove contendemus.

5. *Acta Academiae Velehradensis.*

K roku 1911 oznamuje „Velehradský Věstník“ (R. II., číslo 3.):

Academia Velehradensis ab hoc anno (1911) editura est: „Acta Academiae Velehradensis“, qui commentarii ea continebunt, quae in Slavorum litteris theologicis „hucusque“ afferebantur: commentationes irenicas, nuntios ad Academiam pertinentes, conspectum librorum recentium, similia.

Favorem igitur, quo Slavorum litterae theologicae florebant eundem vel autem Actis suis, quae illas excipiunt, petit Academia Velehradensis. Idem enim eorum institutum est, iidem iis dant operam. M. Jugie, Dr. Leonini, J. Vajs, M. Halušijiskyj, V. Židek, Dr. Dočkál, Dr. Šimrak, aliorumque nominibus primus fasciculus ornabitur.

Opera Academiae Velehradensis:

Tom. II. *Konstantinus-Cyrillus und Methodius, Die Slavenapostel* von Franz Snopek, Kremsier 1911. 30Cč.

Tom. III. *Nomenclator (incompletus)*.

Tom. IV. *Acta Conventus Velehrad.* III. uti supra.

Tom. V. *Die Slavenapostel, Kritische Studien* von Dr. Franz Snopek, Kremsier 1918. 30 Cč.

Tom. VI. Trudy, *Acta Conventuum Velehradensium in lingua russica.* 10 Cč.

Tom. VII. Popov, *Katechismus (germanice)*. 5 Cč.

Tom. VIII. *Vladimír Sergijevič Solovjev, jeho život a působení* od K. Jindřicha. 5 Cč.

Tom. IX. Dr. Fr. Grivec, *Pravoslavi, ze slovinského rukopisu přeložil Martin Chudoba, Kroměříž 1921, 5 Cč.*

Tom. X. *Byzantinské pojmání církevního prvenství s dodatkem o pravověrnosti sv. Cyrilla a Metoda* od Fr. Grivce, univ. profesora, přeložil Martin Chudoba, Kroměříž 1922 (exhaustum).

Tom. XI. *Acta V. Conventus Velehradensis 1927.* 50 Cč. (2 Dol. am.).

Tom. XII. Dr. Grivec, *Die hl. Slavenapostel Cyrillus und Methodius.* (In commissione: Mathias Grünewald - Verlag Mainz.) 5RM (leg. 6 RM).

Tom. XIII. Dr. Bonifác Segeta, *Církev východní a západní. Z jazyka řeckého český překlad.* 25 Cč. (Socii A. V. 16 Cč.).

In deposito Acad. Velehrad. prostant:

Slavorum litterae theologicae:

Conspectus periodicus, Praegae. (Prostant incomplete!)

Tom. I. 1905 Tom. III. 1907 Tom. V. 1909

Tom. II. 1906 Tom. IV. 1908 Tom. VI. 1910

Singuli tomi per 10 Cš.

Acta Academiae Velehradensis:

(Prostant incomplete.)

Tom VII. 1911 fasc. 1.—2., fasc. 3., fasc. 4. 20 Cš,

Tom. VIII. 1912 1.—3. fasc. 10 Cš.

Tom. IX. 1913 1.—2. 5 Cš.

Tom. X. 1914 — 1919. 30 Cš.

Tom. XI. 1920 — 1922. 15 Cš.

Acta Conventus Velehradensis:

Acta I. Conventus Velehradensis. 10 Cš.

Acta II. Conventus Velehradensis. 10 Cš.

Acta III. Conventus Velehradensis. 15 Cš.

Acta IV. Conventus Velehradensis. 40 Cš. (leg. 50 Cš).

Nejnovější publikace (koncem roku 1930) za redakce A. Špaldáka jest svazek:

Acta Academiae Velehradensis. Annus IX. Fasc. III.—IV.
(Supplementum ad AAV anni 1913. Olomucii 1930.)

Bedlivá je tu práce:

Libri a., 1912 editi I. — XVIII. kapitol.

I. Apologetica.

II. Quaestiones particulares de doctrina religionos.

A. Polemica et irenica.

B. Sectae, Latomi.

a) Sectae in genere.

b) in specie.

A. Adventistae.

B. Bezpopovci.

C. Hebraei.

D. Novo—Israel.

E. Staroobrjadcy.

F. Theosophi.

G. Varii.

III. Dogmatica :

A. Generalis.

B. Specialis:

- a) **Christologia.**
- b) **Eschatologia.**
- c) **Sacramenta.**
- d) **Ecclesia.**
- e) **Alia.**

IV. Biblica.

V. Patristica.

VI. Jus ecclesiasticum.

VII. Liturgica.

VIII. Pastoralis, Homiletica, Missiones.

IX. Theologia moralis et ascetica.

X. Ethica et Oecon. Social.

XI. Ctisiologia, philosophia et theologia historiae, eschatologia naturalis.

XII. Psychologia, Psychologia practica. Paedagogica, Catechetica.

XIII. Psychurgia et magica.

XIV. Philosophia generalis.

XV. Historia Philosophiae — De Tolstoj.

XVI. Historia artis ecclesiasticae.

XVII. Historia ecclesiastica.

XVIII. Sancti, loca sacra, miracula.

6. Velegradskij vestnik.

Roku 1909 začal vycházeti nákladem V. Kotrby, cyrillo-methodějské tiskárny časopis tohoto programu:

Ve prospěch slovanské vzájemnosti odhodlali jsme se vydávati nový čtvrtletník, „Věstník velehradský“. Má především šířiti zájem pro ideu cyrillo-methodějskou, jež význam na katol. sjezdě byl náležitě oceněn a osvětlen. Má v irenickém duchu a populár. způsobem všimati si bedlivě církevní otázky východní, života východní církve, povzbuzovati a spojovati všechny slovanské kmeny k nadšené snaze o sjednocení a má býti všem slovanským národům přístupný. Tím zároveň vyhoví zajisté i jiné potřebě, dlouho pocíťované a často vyslovené; seznámení se s jazykem, jenž jediný může nabýti významu více méně společné řeči slovanské a jenž usnadňuje

západním Slovanům styky všeho druhu s velikou říší slovanskou, jaké dosud v neprospěch věci slovanské udržujeme stále jen s říší německou. Zavádějíc takto ruštinu mezi západní čtenářstvo, neužijeme cyrillského písma, nýbrž latinské transkripce (přesné grafické, nikoli dle výslovnosti), protože počítáme i na ty zájemce, které různost písma, jakožto největší překážka počáteční odvrací. Myslíme, že tento podnik znamená krok vpřed směrem ke dvěma ideálům: slovanské vzájemnosti a sjednocení církví. — (Velegradskij vestnik, 1909, č. 1.)

Tento časopis neměl všeobecných sympatií, na III. unionistickém sjezdě bylo mluveno dosti proti němu (Dr. Grivec). Přestal také brzy vycházeti — roku 1911.

7. *Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda.*

Roku 1910 začal Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda vydávati v Kroměříži jako svůj spolkový orgán ilustrovaný měsíčník Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda, který šíří zájem o myšlenku cyrillomethodějskou v našem národě a všimá si bedlivě ostatních národů slovanských. Podává přehled o náboženském životě a církevních otázkách všech větví slovanských především o úspěších katolických misí a hnutí unionistickém mezi Slovany.

V posud vyšlých 21 ročnicích pod rozličnou redakcí vykonána veliká práce cyrillomethodějská.

Z mnohých a mnohých podniků a popudů uvádíme aspoň některé věci literární.

Apoštolát cyrillomethodějský získal ku práci unionistické několik mladých ruských literátů směru filokatoického. Jejich práce uveřejňoval nejen apoštolátní věstník (na př. A. Vissarionov, Optina Pustýň, týž Ruská duše, V. V. Iverskaja, V. Vilinskij, Minulost a budoucnost ruského unionismu, týž. Z dějin ruské církve a jiné), ale i jiné časopisy české (Našinec, Lidové listy, Hlídka, Časopis katol. duchovenstva, Akord, Archa, Na Hlubinu, Věstník společnosti sv. Cyrilla a Methoděje, Život, St. louiský Hlas a jiné) i cizojazyčné (ruské: pařížské „Vozroždanie“, „Katoličeskij Vremennik“, varšavský „Kitěž“, vilenský „Christianin“, pořížský Věstník, orgán „Dviženie“, polský Przegłond powszechny, Glos naroda, německé: Westoestlicher Weg, Theologie und Glaube a jiné).

Apoštolát cyrillomethodějský vydával i pomáhal vydávat těmto autorům ruským jejich samostatné publikace: V. Moravskij, Sevremennoe položenie ruskoj cerkvi, Vilno, týž, O cerkevnom edinstvě, Vilno, tamtéž, A. Vissarinov, Katoličeskaja Akcija, Dr. V. Vilinskij — kromě dříve už vydaných prací: Čerty ideologii rusko-katoličeskago dviženija, Praha, Ruský národ a sjednocení církví, Olomouc, Katoličesstvo i ocerkovlenie žizni, Apoštolát sv. Kirilla a Methodija, Paříž; O sjednocení církví — v Hlučíně, sbírka „Životem“.

S podporou ACM vydal dr. Nik. Russnák v Prešově knihu: Disciplina jejunandi Ecclesiae catholicae secundum ritum orientalem, P. M. Jugie Theologia dogmatica christianorum orientalium, Paříž, tom. III. a prof. Dimitrij Popovič v Užhorodě, Molodym děvčatam.

Sekretariát ACM. rozšířil 17.000 exemplářů modliteb ke světové oktávě za sjednocení, opatřil několika emigrantům ruským modlitební knížky (Ratkov, Jacovce) přispěl knihami buď darovanými (Malé Berezno) neb zlevněnými (Lublinský seminář východní) k založení studijních knihoven slovan sk ý ch.

Rokem 1931 začíná časopis „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda“ svůj XXII. ročník.

V 1. čísle tohoto ročníku na úvodním místě jest uveřejněn článek jubilejní a vzpomínkový. Jubilejní proto, že se v něm připomíná založení a schválení spolku „Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda“ před 40 lety; vzpomínkový, protože zpráva o počátcích „Apoštolátu“ je vlastně text vlastnoručního zápisu (protokolu) P. Ant. C. Stojana v jednatelské knize „Apoštolátu“.

8. Časopisy a jiné tisky Matice Cyrillomethodějské.

Vědecké:

V y c h o v a t e l s k é L i s t y, časopis pro paedagogiku a filosofii. Redaktor prof. Dr. Josef Kratochvil. Nákladem Matice Cyrillomethodějské. Vychází 1. každého měsíce vyjma prázdniny.

Populární:

R o d i n a a š k o l a. (Věstník Matice C-M.) Vychází každý měsíc mimo prázdniny. Řídí Msgre Dr. Aug. Štancl

s redakční radou. Vydává Matice cyrillo-metodějská v Olomouci.

Propagační přílohy „Rodiny a školy“. Kalendář „Stráž Moravy“, „Poutník svatohostýnský“, „Posel apoštolátu“, Velký kalendář Matice cyrillo-metodějské“ a „Rodina cyrillo-metodějská“.

9. Věstník Společnosti sv. Cyrilla a Methoděje.

Jako „vědecký odbor Akademie Křestanské v Praze“ vychází časopis „Věstník Společnosti sv. Cyrilla a Methoděje“. Prvým redaktorem byl Fr. Světlík, potom byl Dr. F. Hrachovský, nyní je Dr. J. Čihák, kanovník u metropole sv. Víta v Praze.

Poslední generace katolické české pojaly v kritiku i sebe. Pracovalo se, ale roztráštěně! Běží o to soustředit se, abychom vykonali i velké činy. A tu oživila myšlenka katolické kulturní koncentrace, která žila zapomenuta v Křestanské akademii, a došlo na mocných základech Křestanské akademie k založení Společnosti sv. Cyrilla a Methoda, aby stala se koncentračním bodem jednotné katolické kulturní fronty v českém národě a nositelkou katolické kulturní ideje v našem národě.

Český národ potřebuje nové orientace. Protikatolické proudy navázaly na husitství. My musíme však orientovat národ na ideji cyrillo-metodějské, která byla ideou pozitivní práce kulturní v českém národě a která vyvrcholila v úsilí Karla IV., otce vlasti, povznést národ katolickou kulturou na světovou duševní a mravní výši. Idea cyrillo-metodějská vedla národ k politické samostatnosti a Karel IV., který vybudoval suverenní český stát do všech podrobností, založiv českou universitu, postavil český národ na svícen střední Evropy. Husitství znamenalo konec české samostatnosti — zánik českého kulturního státu, třebaže protestantská orientace je považuje za vrchol českých dějin. A v probouzení národa idea cyrillo-metodějská hraje opět hlavní úlohu. — (Věstník Spol. sv. Cyrilla a Methoděje 1. XI. 1917.)

10. Časopisy všeobecného rázu.

Vedle časopisů, věnovaných výlučně nebo převážnou většinou obsahu otázkám cyrillo-metodějským, dlužno vzpome-

nouti též časopisů, jejichž program je všeobecný (arčit katolický), ale zpestřován, obohacován je často i tematy cyrilomethodějskými. Jsou to hlavně „Časopis katolického duchovenstva“ v Praze, „Hlídka“ v Brně, „Nový Život“ v Prostějově (zanikl) — a mnohé jiné menší.

11. *Noviny.*

Katolické noviny v Československu (Čech, Den, Hlas, Lidové listy, Lid, Našinec) nezanedbávaly žádné příležitosti, aby nevěnovaly svoje sloupce věcem cyrilomethodějským.

12. *Časopisy „Method“ a „Cyrill“.*

Z výkladu našeho o „Cyrillské Jednotě“ pro obrodu církevního zpěvu známo jest již jméno Ferdinand Lehner.

Se zvláštní pochvalou je nutno toto jméno připomenouti také v odstavci „Literatura“, poněvadž tento ideální pracovník založil, vydával i redigoval dva časopisy, které mají názvy po našich sv. apoštolích slovanských: „Method“, časopis věnovaný umění křesťanskému (výtvarnému) od r. 1875 řada ročníků (už zanikl), a „Cyrill“, časopis pro církevní hudbu a zpěv, jehož redaktorem po F. Lehnerovi byl od r. 1909—1919 Dr. Dobroslav Orel a od r. 1919 kanovník vyšehradský Václ. Müller.

O nezištnosti, obětavosti a vůbec ideálnosti Lehnerově svědčí jeho sdělení: „Jelikož však každá záležitost i nejideálnější mívá materiální stránku, přiznávám se upřímně a bez ostýchání, s jakými nadějemi pouštím se do díla, které v jistém smyslu za úkol života svého považuji. Mecenáši prý u nás nerodí se a nerostou — na dosavadní pouti života jsem až dosud alespoň žádného z nich nepotkal. Domnívám se však, že přátelé „Cecilie“ (předchůdce „Cyrilla“, poznámka pisatele) jsou přirozenými spojenci „Methoda“. Kdo miluje jednu družku nebes, musí milovati ostatní její sestry. Přátelé zpěvu jsou již přáteli ostatního umění. Pánu Bohu poručino! Přidávám tedy k „Cecilii“, pokud málký sáček kaplanský stačí, „Methoda“ bezplatně. Až bude prázdný, oznámím. Do té doby seřadí se snad přátelé církevního umění v pevný šik a umožní a zabezpečí vydávání a budoucnost samostatného „Methoda“ v rozšířenější úpravě. Kde který přítel umění nechať přispěje pracemi literárními a hojným rozšířením. Po-

čátkové jsou sice nepatrní, Pán Bůh však vzrůstu požehná. „Fortes fortuna juvat.“ Na křesťansky řečeno: „Pán Bůh již tolikrát přispěl pomocí, Pán Bůh opět pomůže!“

13. Zprávy o unionistických sjezdech velehradských.

Skvělou součástí novější literatury cyrilomethodějské je 5 svazků „Acta conventus“, čili oficiálních zpráv o velkých unionist. sjezdech velehradských v knižním vydání (latinsky).

Jsou tu podány nejen referáty o průběhu sjezdových jednáních, nýbrž i všechn materiál přednáškový.

Celou věc nejlépe ilustrují obsahy oněch knížek:

I. sjezd:

Relatio de conventu.

I. Urban, De iis, quae theologi catholici praestare possint ac debeant.

A. Palmieri, De tendentiis catholicis in theologia Russica.

Fr. Grivec, De unionis cum Russia conatibus.

M. Haluščyňskij, De nova illustratione epicleseos ex liturgia ecclesiae orientalis petita.

A. Špaldák, De Russorum debita relatione ad ecclesiam catholicam.

F. Snopek, Methodium orthodoxum fuisse.

II. sjezd:

Relatio de conventu.

Joanes Vychodil, Brevis memoria sacrae vetustatis Velehradii.

Prof. Dr. J. Nevěřil, De situ Velehradii.

A. Palmieri, De academiae ecclesiasticae Kioviensis doctrina B. Mariam V. praemunitam fuisse a peccato originali.

M. Jugie, De Immaculata Deiparae Conceptione a byzantinis scriptoribus post schisma consummatum edocta.

Prof. Dr. A. Straub, De principio essentiali unitatis ecclesiae Christi.

Dr. Josephus Bocian, Quomodo studia liturgica ad dissidium ecclesiarum tollendum pertineant.

A. Gratieux, De elemento morali in theologico systemate Khomiakovii.

Franc. Snopek, De discipulorum s. Methodii ad Roman relatione.

Aloysius Bukowski, Quid Russi orthodoxi doceant de poena temporali pro peccatis remissis ac de fine epiti-
miarum.

Dr. Basilius Suci, De natura medicinali et vindicativa
epitimiarum in Ecclesia graeca.

Dr. Svetozar Ritig, De relationibus Solovjevii ad Croatas.

S. Saleville, Quae fuerit Sancti Theodori Studitae doctrina
de Beati Petri Apostoli deque Romani Pontificis primatu.

A. Mal'cev, De vestigiis epicleseos in Missa Romana.

Nic. Franco, De solidaritate Christiana contra solidarita-
tem sectarum modernarum per unionem utriusque Eccle-
siae propaganda.

Catalogus librorum bibliothecae Cyrillo-Methodianae.

Index I. lustri Slav. litt. theol.

Akta tohoto sjezdu vyšla i rusky pod názvem „Trudy“.

III. sjezd:

Basilus Goeken, Possit-ne fieri, ut ecclesia orientalis
occidentali uniatur?

Adolf Špaldák, Quae sint psychologicae condiciones con-
cordiae eorum, qui inter se de doctrina contendunt, resti-
tuendae.

Dr. Nicolaus Malinjak, De Ecclesia Russa orthodoxa
a Ruthenis adiuvanda et quid in hac re sit sperandum
et desiderandum.

Martin Jugie, De precibus pro ecclesiarum reconciliatione
fundendis.

Dr. Janko Šimrak, De impedimentis unionis graeco-orien-
taliu cum sede Romana in regno Croatiae et Slavoniae.

P. Methodius Ustičkov, De Ecclesia bulgarica cum
Ecclesia romana catholica reconcilianda.

Pavel Hristov, De Panteleimonis monachi Bulgari ad
ecclesias inter se reconciliandas momento.

Dr. Julius Hadzsega, De discrimine inter sententiam
theologorum orthodoxorum et S. I. Chrysostomi de pri-
matu S. Petri.

D. Placidus de Meester, Quid ex historia dogmatis In-
fallibilitatis Papae comparari possit pro unione dogmatica
utriusque ecclesiae.

Jako intermezzo vyšla (česky) zpráva o unionistické schůzi,
konané r. 1922 na Velehradě — separátní otisk z časo-
pisu „Apoštolát sv. C. a M.“.

IV. sjezd:

Praefatio.

Epistola Pii PP. XI.

I. Actio unionistica Velehradensis ab anno 1911 usque 1924,
Consultationes a. 1914 Velehradii- Conventiculum a. 1921
Conventiculum a. 1922, Praeparationes ad Conventum IV.

II. Acta Conventus IV. anni 1924.

A.) Feria V. 31. Julii.

1. Inauguratio Conventus, Salutationes.

2. I. Conventus in pleno.

Dr. Fr. Grivec: Doctrina hodierna Orientis separati de Ecclesiae constitutione, Dr. Jul. Hadžega: Doctrina hodierna Orientis separati de Ecclesiae constitutione.

B.) Feria VI. 1. Augusti.

1. II. Conventus in pleno.

P. Glěb Verchovskij: Auctoritas patriarchatum sub respectu hodierni status unitatis consideranda. P. Steph. Sakač S. J.: Synodi Trullanae auctoritas, Discussio, Episcopus Dr. Car. Kmetko: De Apostolatu SS. Cyrilli et Methodii qua efficacissimo medio ad unionem promovendam.

2. Consultationes practicae.

De organisatione actionis unionisticae, praesertim de Apostolatu internationali fundando, De organisatione laboris scientifici, De Academia Velehradensi.

C.) Sabbato 2. Augusti.

1. III. Conventus in pleno.

Protoiereus Serg. Bulgakov: Ad Congressum Velehradensem, M. d'Herbigny: Quidnam in Oriente slavico ad unitatem Ecclesiarum instaurandam recentissime factum et proxime faciendum sit, Archiepiscopus Dr. Nic. Dobrečič, Baro Const. P. Romualdus Souarn, Dr. Aloisius Totu: De conditione Ecclesiae et otrhodoxae in Rumenia, Miss Anna Christitch: De vita religiosa in Serbia, P. Damianus Giulov: De mediis ad unionem, P. Glěb Verchovskij: De sociali et religiosa conditione necnom de affectibus emigrationis Russicae ad unitatem Ecclesiarum instaurandum.

2. Sectio practica.

Metropolita Andreas Szeptycki: Ad archiepiscopum

Olomucensem Dr. Leop. Prečan, Dr. A. Živkovič: De conditionibus Ecclesiae catholicae in Jugoslavia, Episcopus Dr. Henricus Przewdziecki: De obstaculis unionis, Dr. Jos. Vajs: De liturgia palaeoslavica ritus occidentalis, Nic. Klimenko: de Ecclesiarum reconciliatione, Administrator apost. Msgr Ferd. Hrdý: De Ecclesia catholica in Jugoslavia, Dr. Const. Loskij: De momento ecclesiae ucrainicae in unione, Canonicus Dr. Nic. Russnák: De mediis unionis (de juris eccles. orientalis codificatione), P. Sev. Salaville: Quomodo liturgia sacra nos doceat veram unionis methodum, Decanus Ign. Zavřel.

IV. Conventus in pleno: Resolutiones.

D.) Die Dominica 3. Augusti.

1. Congressus finis.

Nuntius Apost. archiep. Fr. Marmaggi: Oratio ad finem Congressus, Episcopus Dr. Fischer-Colbrie, Episcopus Dr. Josaphat Kocylovskij, Archiepiscopus Dr. Ed. Ropp. Archiepiscopis Dr. Leop. Prečan.

2. Consultationes de proximo futuro Congressu.

III. Supplementa Actorum IV. Conventus.

Dr. Josef Vašica: Velehrad, Canonicus Fr. Světlik: De Apostolatus Ss. Cyrilli et Methodii, Dr. Jar. Durych: Ad Congressum unionis advenis, Dr. Alfred Fuchs: Quale momentum pro vita hominum culta habeat unionismus, Dr. Jos. Slipyj: De valore S. Thomae Aquinatis pro unione eisque influxu in theologiam orientalem, Solemnitates Velehradii tempore Congressus,

IV. De IV. Conventu voces.

Ex allocutione PP. Pii XI., Ch. Quénet in Échos d'Orient, Miss A. Christitch in The Tablet et in The Catholic Times and Catholic Opinion, Félix Donau in Études, P. sev. Salaville in Union des Églises, Remi Chibon in Revue des Jeunes, Anonymus in Misje Katolicke, Dr. Fr. Grivec in Slovenec et Bogoslovni Vestnik, Anonymus in Civiltá Cattolica, Pierre de Quirielle in Journal des Débats, Fr. L. Walker S. J. in The Universe, P. Hil. Gil S. J. in Razón y Fe. A Palmieri in l'Europa Orientale, P. Botinelli in Revue des Jeunes, Responsa ad litteras a protoiereus S. Bulgakov ad Congressum missas. I. Kn. P. Volkonskij: V Zaščitu Velegrada, II. Dr. Jar.

Durych: Odpověď Rusům.
Nomina eorum, qui Conventui IV. interfuerunt.
Index nominum personalium. Index rerum. Corrigenda. Adnotatio. Index synopticus.

V. sjezd:

Praefatio.

Epistola SS. N. Pii PP. XI. De Mc. saeculari nativitate s. Cyrilli.

Epistola Pii PP. XI. de Conventu ad Excelemum D. archiepiscopum Dr. Leopoldum Prečan.

I. De praeparatione Congressus.

Decisa IV. Conventus Velehradensis, Comitata generalia ACM. Velehradii, Commissio praeparans programma et ipsum congressum constituta, Petitio ad S. Patrem, Rescriptum S. Congregationis pro Ecclesia Orientali, Sessiones praeparantis commissionis.

II. De celebratione conventus.

A.) Feria IV., 20. Julii.

Introductio hospitem,

Processio in sanctuarium, praedicatio P. Habeš, Academia in honorem hospitem.

B.) Feria V., 21. Julii.

1. Inauguratio Conventus. Salutationes.

2. I. Conventus in pleno.

Sermo moderatoris Prečan, breve S. Pontificis (uti supra), Ordo agendi, Electio praesidii, pia memoria Dr. Stojan, Dr. Fischer—Colbrie, Salutatio Nuntii Marmaggi Salutantes Dr. Bauer, archieppus Ropp, Oklo—Kulak, Dr. Przewdziecki, Lajbrzykowski, — Card. Reig. Aziz Hoh, Dr. Jantausch, P. Vykoukal, Řihák, P. Kalysz, Dr. Spiletak, Dr. Hudec, Relatio Dr. J. Vašica (vide in III. p.) Telegrammata, Litterae salutantes, Panichida Stojan.

3. II. Conventus in pleno.

Relationes Dr. Dvornik, (vide in III. p.), P. Mauritius Gordillo: (vide in III. p.), Ulteriores salutationes: Dr. Fischer, Litterae Card. Bertram, Myers, Card. Bourne, P. Česla S. V. D.

C.) Feria VI., 21. Julii.

1. III. Conventus in pleno.

Relationes Msgr. Petrus Aziz Hoh, (vide in III. p.), P. Theophilus Spačil, Salutarunt: Dr. Hornikiewicz, Rogošič, Msgr. Viscont, Msgr. Dorožinskyj, Dr. Winter, Dr. Štrottmann, Dr. Kolpinski, Relatio: Dr. Lübeck (vide in III. p.), Litterae card. Dubois.

2. Cursus informativus et didacticus.

Relatio Msgr. Quénet, (vide in IV. p.), Salutarunt: Rešeč, Prof. Bryl—Holynskij, Jegorov. Relationes: Msgr. Michaelis d'Herbigny, (vide in IV. p.), Dr. Ernestus Böminghaus, P. St. Szakács, De SS. Cyrillo et Methodio (imagines).

D.) Sabbato, 23. Julii.

IV. Conventus in pleno.

1. Locuti: D. Cikota, Relationes: P. S. Saleville, Msgr. Aziz Hoh.

2. Cursus informativus et didacticus, Dr. Fr. Grivec. Deliberatio episcoporum de Apostolatu unitatis, Litterae archieppi Cursus informativi et didactici: Referebant Msgr. Dr. H. Przezziecki, Dr. J. Buday, Miss A. Christitch, P. Dabrowski A., Dr. A. Chyra, Dr. H. Dostal, P. S. Saleville. Lectae sunt relationes P. Damiani Ghiulov, Dr. Berg, Dr. Vilinskij.

E.) Die Dominica, 24. Julii.

1. Missa sollemnis pro sollemnis gratiarum actione archieppi Dr. Bauer.

2. E. Praedicatio pro populo Msgr. J. Stavěl, eppi auxiliaris: De momento actionis unionisticae.

3. Finalis Conventus in pleno. Resolutiones, Electio praesidii executivi permanentis, Allocutiones praesidum: Dr. A. Szeptyckyj, Msgr. d'Herbigny, peroratio moderatoris archieppi Dr. Leopoldi Prečan. Processio Eucharistica academia juventutis, Consultationis peritorum.

III. Dissertationes in conventu propositae.

1. Dr. Vašica J.: De momento ss. Cyrilli et Methodii pro unitate Ecclesiae restituenda.

2. P. Mauritius Gordillo: Juridismus apud ss. Patres Orientis et Occidentis.

3. **Msgr Petrus Aziz Hoh**, Primatus in doctrina Nestorianorum illustratus novis argumentis.
4. **P. Theophilus Spačil**, Juridismus et indoles efficacique Sacramentorum juxta doctrinam catholicam et orthodoxam.
5. **Dr. Conradus Lübeck**, De conceptu Sacramentorum in theologia Orientis separati et Sacramentorum Confirmationis, Poenitentiae et Extremae unctionis.
6. **Saleville**, Spiritus liturgiae orientalis et doctrina de epiclesi in theologia orientali.
7. **Msgr Aziz Hoh**, De Epiclesi juxta Syrochaldaeos.
8. **Dr. Fr. Dvorník**, De sancto Cyrillo et Methodio in luce historiae byzantinae.

IV. Lectiones cursus didactici et informativi.

1. **Msgr Michael d'Herbigny**, De statu Ecclesiae apud gentes slavicas in Statibus Unitis in America.
2. **Dr. Ernestus Böminghaus**, De exercitiis spiritualibus tamquam medio ad unionem fovendam aptissimo.
3. **Dr. Franciscus Grivec**, De Methodo agendi pro unitate in confinibus Orientis.
4. **Msgr Dr. H. Przewdziecki**, De statu conaminum et Republicae Poloniae, unitatem Ecclesiae promoventium.
5. **Dr. Jos. Buday**, Actio unionistica apud Slovacos.
6. **Miss A. Christitch**, De sorte Ecclesiae catholicae apud Anglos.
7. **Ch. Quénet**, De actione unionistica Parisiis.
8. **P. Dabrowski Ant.**, De missione orientali Societatis Jesu ritus Graeco—slavici.
9. **Dr. Chira Alex.**, De statu conaminum unitatem Ecclesiarum promoventium in patria (Podkarpatska Russ).
10. **P. S. Saleville**, Conamina unionis in Oriente.
11. **Damianus Ghiulov**, De statu unionis in Bulgaria.
12. **Dr. Ludovicus Berg**, Quomodo saluti Russorum in exilio degentium Berolini provideatur.
13. **Dr. Vladimirus Vilinskij**, Methodi unionisticae propagandae.
14. **Franciscus Jemelka**, De statu et conditione Apostolatus ss. Cyrilli et Methodii, de Apostolatu unitatis.

15. Dr. H y n e k D o s t á l, Myšlenka unionismu v Americe.
16. J o s. M a t o c h a, De Academia Velehradensi.
17. Protocollum de deliberatione episcoporum.
18. Statuta Apostolatus Unitatis.
19. Relatio de consulatione peritorum.

V. Judicia publica de Conventu.

1. Marco Weirich, L'Europa e l'Unionismo (Corriere d'Italia).
2. S. Saleville, Le Congrès de Velehrad (La Croix).
3. A. C. Slav., Congress on Re—Union (The Univers).
4. Per la riunione degli Orientali con Roma (L'Osservatore Romano).
5. Marco Weirich, Le giornate di Velehrad Comme si svolse il V. Congresso unionista (Corriere d'Italia).
6. Univ. Prof. Dr. Artemjeff, Vom V. unionistischen Kongress zu Velehrad (schönere Zukunft).
7. G ü l d e n J o s e f, Die Union der katholischen mit der slavischen und orientalischen Kirche — (Allgemeine Rundschau).
8. S a l a j k a A n t., V. unionistický sjezd na posvátném Velehradě. (Časopis katolického duchovenstva.)

K integrálnímu doplňku věci sdělujeme, že vyšel také krásný svazek jako „Acta conventus...“ o sjezdu za studium orientální, konaném v Praze ve svatováclavském roku 1929.

Jest do jisté míry pokračováním „Acta Conventus“ velehradských. Bližší informace u „Akademie velehradské“, Olomouc (Dr. Josef Matocha, univ. profesor theolog. fakulty).

Unionistické sjezdy velehradské měly četný i čestný průvod literární také v dobrých pracích: brožury (Dr. A. Fuchs), články (Krlín, Jemelka, Dr. Vyskočil, Dr. Hynek Dostál v Americe atd.), básně (viz níže).

14. Knížky: Katechetský kurs.

Oba katechetské kursy na Velehradě konané, jak jsme

1. Katechetský kurs na Velehradě 1920, upra-
 již psali, přivodily také literární přínos dvou knih:
 vil prof. Antonín Janda. Nákladem „Katechetského spolku pod
 ochranou sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě“. Kurs 3.—5.
 srpna.

2. Katechetský kurs na Velehradě 1921, upravil profesor Antonín Janda. Nákladem „Katechetského spolku pod ochranou sv. Cyrilla a Methoda na Velehradě“.

15. Práce dra. F. Pastrnka.

„Dějiny slovanských apošt. Cyrilla a Methoda.“

Do oddílu „Literatura cyrillomethodějská“ musí býti zařazeno cenné vědecké dílo:

Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozborem a otiskem hlavních pramenů. Sepsal: Dr. František Pastrnek, profesor slovanské filologie při c. k. české universitě. Spisův poctěných jubilejní cenou Král. České Společnosti Nauk číslo 14. Cena 3.60 Kor. V Praze, nákladem jubilejního fondu Král. české společnosti nauk. 1902.

Úsudky o knize Pastrnkově z pera odborníků jsou co nej-příznivější.

Připojujeme ihned jinou literární práci Pastrnkovu:

„Apoštolé slovanští Cyrill a Method“. Nástin života a působení, jakož i význam jejich v dějinách osvěty slovanské. — Přednáška, kterou o slavnosti cyrillomethodějské na radnici karlínské dne 1. července 1900 konal: František Pastrnek. Tiskem M. Knappa v Praze-Karlíně, nákladem výboru „Cyrillomethodějské slavnosti v Karlíně“.

Poučný a příznačný jest již úvod této publikace:

„Velectěné shromáždění!

Do šeré minulosti, do časů dávno zašlých, obracím dnes Váš zrak. Je tomu již více než tisíc let, co z dalekého východu zavítali k nám na Moravu bratří Konstantin, později nazvaný Cyrill, a Method. Úkolem jejich bylo učiti náš lid pravé víře křesťanské. Ujímajíce se s horlivostí apoštolskou vznešeného úkolu svého, zvolili ihned prostředek, který již z předu jim zabezpečil úspěch; tlumočili předkům našim spásonosná slova Písma svatého jazykem našim, jazykem slovanským. Tím vykonali skutek, kterým zahájena nová doba v kulturních dějinách slovanských a který původcům svým pojistil mezi všemi Slovany nehynoucí, vděčnou památku. Neboť uvedení slovan. jazyka do církevní služby, to znamenalo povýšení řeči naší, dotud barbarské, v samém srdci Evropy na stupeň jazyka kulturního, jakým tehda byl jedině jazyk řecký a latinský.

Je pochopitelné, že taková neslýchaná novota způsobila urputné boje. Předně vzplanul zápas na západě. Vznítali jej

biskupové němečtí, jejichž zájmy nejbližší byly dotčeny. Síla tohoto odboje byla veliká. Dokud žil ctihodný arcibiskup Method, vítězně odolával příboji nepřátelských vln, které odevšad na něj dorážely. Když však po jeho smrti kníže Svatopluk i s kurií římskou zaujal stanovisko nepříznivé, zvítězili odpůrci bohoslužby slovanské na Moravě a v Pannonii.

Ale tím dílo obou apoštolů nebylo uloženo do hrobu. Vypuzeno byvši z krajin našich, našlo útočiště na jihu slovanském a překonavši odpor církve řecké, stalo se tam panujícím a přeneslo se odtud záhy též mezi Slovany ruské.

Veliký skutek bratří soluňských stal se takto uhelným kamenem vlastního slovanského písemnictví a samostatné kultury slovanské.

Cyrill a Method, ač vyšli z církve východní řecké, našli blahodárné působiště v oblasti církve západní, latinské. Tak se stalo, že kosti své složili v zemích západních, Cyrill v Římě, Method na Moravě, a že nejen církve slovanské, nýbrž i církev latinská je ctí za svaté.

Posvátná úcta obou těchto velikých zakladatelů písemnictví slovanského spojuje podnes celý slovanský svět; oni podnes, po více než tisíci letech, nenáleží cele dějinám, nýbrž působí dosud jakožto jasní představitelé někdejší kulturní jednoty slovanské“.

16. *Jiné samostatné knížky.*

„Velehradský“ spis dle místa vydání: Christlicher Katechismus von A. Popov. — Velehrad 1920.

Vorwort.

Ich übergebe hiemit der Oeffentlichkeit ein Dokument, das durch seinen Inhalt vielleicht nur wenige völlig befriedigen wird, aber immerhin ein wertvolles Denkmall ernsten Strebens nach der Kirchenvereinigung darstellt und als solches verdient denen, die gleiche Interessen verfolgen, zugänglich gemacht zu werden. Uebrigens scheint dieser Versuch auch vom Standpunkte der praktischen Psychologie eine beachtenswerte Leistung zu sein.

Der Akademie von Velehrad sei hiemit der gebührende Dank für die freundl. Aufnahme dieses Werkchens erstattet.

Cyrillomethodějský spis od učence z Československa:
Orientalia Christiana. Vol. II., 2. Dr. Theophilus

Spáčil S. J., professor theologiae dogmaticae comparat. in Pont. instituto orientali.

Conceptus et doctrina de ecclesia juxta theologiam Orientis separati. Pontificio instituto orientale. Roma.

Nejnovější spis:

Otázky cyrillo-metodějské, díl I., II., III. Dr. Otakar Tauber. 1928. Nákladem „Nového Národa“. Vytiskla Společenská knihtiskárna v Přerově (Morava).

Autor neřeší vědeckých otázek cyrillo-metodějských, nýbrž rozebírá zjevy potřeby denního života v našem národě a přísným názorem myšlenkovým i mravními předpisy víry cyrillo-metodějské chce napravit, čeho u nás třeba.

17. Drobnosti.

Jakým duchem byl proniknut náš kněžský dorost z let osmdesátých, toho dokladem je záslužná práce literární — jubilejní Almanach bohoslovecký z roku 1885 (Brno), a v něm hlavně článek bohoslovce Františka Kováře: „K čemu nás povzbuzuje památný rok svatometodějský.“

Dokumentuje, jak idea cyrillo-metodějská má proniknouti všechen náš život národní a náboženský a končí přímo u vytržení citátem z pastýřského listu biskupa brněnského dra F. Bauera o oslavě jubilea svatometodějského.

Od bohoslovce — k universitnímu profesoru:

(„Lid“, Praha, 15. listopadu 1923):

Nový rektor, Jeho Magnificence prof. Pastrnek měl vstupní řeč „O prvním písmu slovanském a jeho původu“. Před Konstantinem Soluňským, který v církvi katolické má hodnost světce pod jménem Cyrill, nemáme zpráv, že by Slované měli nějakého písma. — —

Cyrillo-metodějství pěstují také publikace Matice staroboleslavské. Jedna z nich jest obrázek F. Fišera, jak sv. Metoděj odevzdává sv. Ludmile památný obraz Panny Marie Staroboleslavské. Legenda obrazu zní: Dle staré pověsti odevzdala sv. Ludmila po svém křtu své sošky pohanských bůžků sv. Metodějovi, který z nich dal v Korintě v Řecku ulíti památný obraz P. Marie Staroboleslavské.

O dru Svetozaru Ritigovi píše Dr. Červinka o citovaném spise „Slované na Moravě“ (strana 268):

O původním listu a instrukci papeže Štěpána V. (VI.) biskupu Dominikovi a kněžím Janovi a Štěpánovi „— euntibus ad Slavos“.

Jagič myslí, že je to list zfalšovaný ve prospěch Wichingův a téhož mínění byl Dr. Ritig, zvláště z toho důvodu, že se tu o Wichingovi mluví jako o Methodovu nástupci, kdežto v Commonitoriu, o jehož spolehlivosti nemůže býti pochyby, není o Wichingovi ani zmínky...

Commonitorium, nalezené roku 1880 v Britském museu, přineslo novou orientaci.

O národnost sv. Cyrilla a Methoda.

Profesor bratislavské university V. Pogorielov „O národnosti apoštolov Slavianstva“ (Bratislava, 1927, I., 183—193) soudí, že sv. Cyrill a Method byli slovanského původu, neboť není možno, aby rodilí Řekové mohli znáti tak podrobně ducha a fonetiku jazyka slovanského.

Profesor Grivec připouští, že mohli být aspoň po matce slovanské krve (... Fr. Grivec o národnosti slovanských apoštolů. Bratislava, I., 1927., 510—5 11.).

Za cyrillomethodějský lid.

Z nejnovějších projevů.

K 60. narozeninám ministra dra J. Šrámka, napsal brněnský „Den“ (1. srpna 1930):

„Tak si uvolnil ruce, aby se mohl věnovat dílu politické a hospodářské emancipace katolického lidu cyrillomethodějského“.

„Dnes je jisto, že také mladá generace katolická bude pokračovat v díle Šrámkově, které je pokračováním díla Sušilova a jež bude brzy míti za sebou 100-letou tradici, krásnou a skvělou tradici nejobětavější práce pro cyrillomethodějský lid“.

Proti Velehradu a sv. Cyrillu a Methodu.

Po vystoupení anticyrillomethodovém a protislovanském prof. Dr. Alex. Brücknera, ukázaly se i v Československu tu i tam následky — ale bez hlubších stop. Zaniklo i prsknutí vynikajícího literáta, básníka československého dra F. Šaldy

proti našim sv. apoštolům. Napsal, že sv. Cyrill a Method přišli — pozdě, vpravdě přišel pozdě Šalda.

Prof. Brücknerovi pro jeho nevědecké nájezdy na sv. Cyrilla a Methoda dostalo se vážného odmítnutí v Českém časopise historickém od dra Jos. Pekaře v záhřebském Vienci a zvláště obšírně ve slovanském klubu učenců v Krakově.

Tam Konstantin Czaykovski S. J. důkladnou rozpravou vyvrátil domněnky Brücknerovy. (N. Živ., 1904, č. 1.)

Ze samostatných, protivelehradských spisů opakují jenom knížku dra Zavadila a jednu menší, druhou velkou práci dra Červinky. Něco protivného najde se i ve spise dra Huga Richtera (viz níže v odstavci „Slovanská liturgie“).

S velkým sebevědomím a vše jiné odsuzujícím gestem mluví Antonín Šín: „Omyly dějin“. Studie dějepisná a jazykozpytná, 1926. Nákladem vlastním.

Z obsahu:

Jazykozpytem a zeměpisem ku přesvědčení o Moravě v bývalých Uhrách. Jméno Morava. Řeky nejsou dárci jmen. Pannonie a poříčí Dunaje jsou země, kde vzniklo jméno Morava. Nemožnost útvaru slovanské země; její hvozdy a hory jsou neosídleny do 12. století. Slováci, na kmeny rozdělení, sedí v nížinách uherských. Avari, Bulhaři, Moravané, Frankové a Maďaři v Potisí. Vyvrácení možnosti národnosti bulharské u Pešti a na Veliké nížině vůbec.

Avari a Moravané. Naše německé vnímání avarské otázky. Avari jsou vůdci Slovanů jižních a tvůrci první veliké slovanské říše. Slované jsou jádrem obyvatelstva Avarie. Avari jsou poslovanění už před rozpadem jejich říše.

Pannonie, hlavní a mateřská země moravská. Dějiny Moravy začínají v Pannonii. Stoliční Belehrad. Důležitost archeologie v Pannonii. Pannonské Legendy, Titul biskupa moravského a pannonského jsou tituly podle sídel vzniklé. Právní stav v Moravě po „dobytí“ Maďary je zachován.

Podvodné zápisy v Annálech fuldských. Morava Vyšší zaujímala vždy severní část Pannonie. Dobyť části Pannonie roku 860. Záludné zápisy v Annálech fuldských; jejich účel: maskovati ztrátu důležitého a velikého území, dále chrániti, a zveličiti moc panovnického domu. —

Nespolehlivost dalších německých zpráv. Národní charaktery a dějepis. Překážené zněmčení Čech.

Maďaři a Moravaní. Jazykozpyt a heraldika. Jevení se Maďarů; šalbou zmocnili se země hlavního kmene v Moravě, pak dohodou se Slovany Moravy Vyšší zůstali seděti v zemi jako vůdci.

Drobné články. Knížectví Svatoplukovo. Král Svatopluk. Povaha Svatoplukova. Skupiny slovanské. Kmeny a knížectví moravská. Situace Moravy. Tituly zemí moravských. Skutečné dokumenty. Ku rozsahu moravské říše. Zánik moravské říše. Jména Brno — Olomouc. Jen Slováci jsou původní Moravané, Hanáci a jiní kmenové přistěhovalci čeští a slezští. Ztracené území kmenů dnes českých. Pozdní původ jména Čech. Glomači, nejbližší příbuzní Čechů. Středohoří české na hranicích saských. Pusté jižní Čechy. Jméno Slovani.

Velehrad = Vielogrod = Veliká Ohrada. Zahradá Uher. Ohrada Moravy. Děvín, předpevnost Ohrady. Město Morava jest Ráb, sídlo Mojmíra I. i Rostislava. Pannönská hora. Žitný jest šidný ostrov. Důležitost archeologie. Atď.

Antonín Šín prohlašuje:

„Dějiny moravské země až do roku 906, tedy do pádu Veliké Moravy, jsou jediným velikým omylem, neboť ony, budovány pouze na jméně Morava, nedbaly skutečnosti, že v naši zemi není možno lokalizovati z dějin t. č. ani jediné místo. Ani jméno Brna neb Olomouce, ani jméno řeky Moravy nejsou v dějinách dokumenty, jimiž jsou v prvé řadě zachována a zaručena místa dějů, ukazují, že jádro Moravy bylo jinde, a naše Morava že je pouhou okrajovou její částí. Jsou to jména země: Morava Pannönská; řek: Dunaj, Rába, Zála, Knesaha, Enže, Travna; jezera: Blatenské; hradů a míst: Nitra, Děvín, Trnava, Blatno, Faviana (Videň), Dudleipa, Baden, Marabos, Lorch, Mons Comiano, Raffelstätten; župy: Dudleipa; dále známý titul: arcibiskup pannönský a jiné“.

18. *Krásné písemnictví ve službách cyrilomethodějství.*

Belletristickou prosou myšlenka velehradská byla přímo zvelebena dvěma vynikajícími spisovateli českými — z Čech i z Moravy.

Prvý je slavný básník Svatopluk Čech, v jehož knize „Vzpomínky z cest a života“; (Fr. Topič, Praha), je také črta „Velehradská pout“.

Básník věnuje svoji pozornost, ba více — svoje srdce velehradským poutníkům, jejich krásným krojům a rozličným výjevům o velehradské pouti a končí jakoby elegicky:

„Zrak můj zalétá do dálky. Jako dva duchové z pohynulé říše romantiky pohlížejí tam sivý Buchlov s Modlou do přívětivé krajiny, ozářené posledními úsměvy letního slunce. V paprscích jeho zastkvívá se i zasmušilý kříž nad silnicí, pod nímž jsem četl nápis: „Až budu povýšen od země, všechno potáhnu k sobě“. A jako na dotvrzení těch slov, vystupuje poutník za poutníkem od silnice vzhůru ke kříži, klesá před ním na kolena a líbá vroucně kamenný jeho podstavec.

Znova hledím na stezku lesní, přímo před sebe. Šohaj s dívkou jde kolem. Oba jedna pentle, jeden květ. Jak krásný pel národní poesie rozestřen je po té dvojici. Jest to sen?

Ano, je to sen. Sen minulosti, jehož poslední duhový zákmit ještě pohrává na tiché tváři tohoto kraje. Také on brzy procitne, setrese sladkou nevědomost — ale s ní bohužel i všechny ty duhobarvé květy své samorostlé, milé poesie!“ (Strana 61.)

Alois Mrštík — starší, se známé spisovatelské dvojice „Bratři Mrštíkové“ ve své krásné knize „Rok na vsi“ pod názvem „Svátek Moravy“, líčí rovněž pout na posvátný Velehrad.

Jeho popis lidové pobožnosti se zpěvem na Velehradě jest jedinečný.

„Kdo nezná Velehradu, nezná Moravy, nezná nezměrné té síly lidu, když v ohromných masách do sebe sražených těl z plna srdce, celou myslí, duší, jako vichrem zachvácenou — udeří svým zpěvem v klenbu nad ním rozepjatou a zajásá tak, že daleko už od kostela slyšeti úžasný ten zpěv tam uvnitř, v ohni svého vlastního nadšení, u vytržení hořícího množství.

Nezhyne rod, jenž věřit neustane,
dědictví otců, zachovej nám, Pane!

A znovu ožívá nadšení velikého století, znovu se vlní prostory do hloubky jak propadlého chrámu Páně, zas vzduch hoří — země se pění úbělem rukávců sněžných, rdí se velká a rudá ohněm nachu napitého kvítí.

Vyslyš, Pane, vyslyš prosbu vřelou,
kterou k trůnu Tvému skládáme,
požehnej vlast, žehnej církev celou,
zůstaň s námi, zbožně želáme.
Provázej nás na vezdejší pouti,
nedej lidu svému zahynouti.

Ten zpěv září úchvatnou svojí čistotou a vznícenou svou silou po všech těch tisících a tisících venku meškajícího lidu, jako bouře rozlívá se z chrámu hrůzně krásnou svojí velebou...“

Alois D o s t á l vydal na Velehradě samém v knihkupectví Met. Melichárka milou knížku „Vzkazy velehradské“. Ve formě novellistické a feuilletonové je zde podána historie Velehradu i jeho kulturní a náboženský význam od nejstarších dob do nynějšíka.

Bá s n í k e m opravdu cyrillo-metodějským byl František Sušil. Napsal osm básní na toto téma.

Prvá je „Hvězdy dvě se z východu“, kterou Pavel Křížkovský, brněnský augustián zpracoval hudebně jako velebnou kantátu — přijatou nadšeně o národní slavnosti cyrillo-metodějské v Brně roku 1863.

Od srdce k srdci jde prosba:

„Orodujte u Boha,
ať se vzdálí mátoha,
vždy ať v kráse
zastkvívá se
nad Slovany obloha“.

Druhá báseň „Zasvitnul blažený den“, jest óda se závěrečnou invokací:

„Ó, kdož Vás zvelebit dosti umí slovem?
Ve vděčných Slovanův, vy jste si útrobách,
zbožné slávy památník
na věčné věky uzdili.“

Třetí báseň „Zavítejte, svatí bratři“ zhudebnil jako lidovou píseň J. Ryšánek. Tam pějeme vroucně:

„Ó, vy hvězdy jasně stkvoucí,
na náš národ na prahnoucí
roňte svatou osvětu!

Z myslí naší tmou zlou smette,
símě Boží u nás vedte
k radostnému výkvětu.“

Čtvrtá, podobně na píseň zhudebněná je báseň „Bože věčný, nebes Králi.“

Vedle cyrillomethodějské lyriky Fr. Sušil zachytil nám epikou význačné události historické i legendární ze života sv. apoštolů slovanských: „Sv. Cyrill, pachole“ (ze tří pan.en volí prostřední — Sofii — Moudrost), „Sv. Cyrill zástupce“ (vlastně zastánce Slovanů u anděla, jenž byl vyslán potrestat Slovaný za odpad od Říma), „Smrt sv. Cyrilla“ (dojemné loučení s Methodem a prosba ujeti se Moravanů) a konečně „Smrt sv. Metoda“ (odkaz nástupci Gorazdovi).

Pravým pěvcem, nebo-li písničkářem cyrillomethodějským je Jan S o u k o p, již od let šedesátých.

Ve Sborníku velehradském R. I. (1880) má jímavou báseň „Mohyla Methodova“ s významnou strofou závěreční:

„U hrobky té — si, bratři, ruce dejme,
druhdy jak bylo, k práci ku svorné,
k matce se všichni ku společné znejme,
Velehrad nový sobě vzdělávejme
na skále Církve Páně nerozborné. —“

„Slavík moravský“ Vladimír Štastný napsal rozto-milou báseň „Sv. Cyrill a Method v Římě“, zařazenou kdysi i do čítanky gymnasijní. Obsah nás půvabným způsobem vede do Říma ku obraně a vítězství slovanského obřadu sv. Cyrilla a Methoděje samým provedením jejich liturgie v basilice Santa Maria Maggiore.

Obsahově cenné i formou dobré básně cyrillomethodějské zapěl nám Fr. Kyselý (pravým jménem Fr. Sauer, strahovský premonstrát), na př. „Velehradský chrám“ (Sborník Velehradský II. 1881) „Zlaté stopy“ („Růže Sušilova“ jubil. Almanach 1885), kdež čteme i verše:

„S důvěrou lid tichý prostě věří,
že mu svítíte v tu lepší zem,
kam v dob uplynulých mračné šeří
kynuli mu Cyrill s Methodem.“

Jubilejní rok 1885 přinesl vůbec řadu básní a veršovanek.

Zvláštní zmínky zasluhuje dlouhá báseň, uveřejněná v časopise „Obzor“ (Brno, 20. prosince 1885) pod názvem „Před otlářem velehradským“ — dozpěv k posvátnému roku 1885. Autorem je anonym, skrytý pod chifrou K. K.

Ukázkou aspoň jedno osmiverší:

„A tato jednota náš přední cíl
i nepodlomné, zbožné předsevzetí,
co k Methoději vede zdárné děti,
by svazek posvátný v nich utvrdil, —
nač tedy ještě prodlévati mocně,
kdy nejstkvělejší září Velehrad,
kdy vhodná chvíle stisknutí si dlaně
a vyvrhnouti z duše svár a chlad.“

Milé a dojemné, protože z mladistvých citů vyšlé jsou verše „Věnování“ v Almanachu bohosloveckém v jubilejním roce 1885. Autor není udán.

Postupem času objevují se dále básně cyrillomethodějské, tu Sigmunda Boušky, O. S. B. v „Novém Životě“ pod názvem „Velehrad — slovanských národů Kathedrál“, tu Rudolfa Stupavského „Hymna na počest sv. Cyrilla — k 1050letému výročí úmrtí Světcova“, od téhož autora básně k šedesátinám Msgra Dr. Ant. C. Stojana — (v knize „Msgr Th. Dr. Ant. C. Stojan“ od Ad. Jaška a J. Staňka).

Snad posledním — časově — veršovním plodem rázu cyrillomethodějského je báseň Josefa Rudoleckého, věnovaná šedesátinám ministra Msgra Dr. J. Š r á m k a, „Velká Morava svému velkému synu“, („Den“, 9. VIII. 1930), kde autor přirovnává Stojana ku sv. Methodovi a Šrámka ku Svatoplukovi.

Heslo cyrillské:

Mistr Sychra Cyrillským Jednotám k jubileu:

„Posvátnou písní
Bohu i vlasti
sloužiti chceme
v obětech svých —
s nadšením, s nadšením,
Cyrille Svatý,
půjdeme vždycky

v šlépějích tvých.

Kyrie eleison.“

Slova: J. Boháč. Hudba: J. C. Sychra. Stará Boleslava 12. VI. 1929. (Cyrill, červen 1929.)

Autory posud uvedených básní cyrillomethodějských jsou katoličtí kněží.

Můžeme se však pochlubiti, že i největší epický básník český Svatopluk Čech věnoval této myšlence některé svoje verše.

V básni „Moravě“ jsou to vřelé, vlastenecké strofy. Svatopluk Čech:

„Či vzpomínáš, jak stavil Hostýn svatý
kdys koňstva tatarského divý hon?
Či mlhou zříš trůn Velehradu zlatý
a slyšíš zapadlý své slávy zvon?
Ó sestro naše, družko, hled' jen stále
v tu stranu bratrskou, slyš družný hlas:
Sny svoje tiché, sladké spřádej dále,
však také činů nepromeškej čas!
K nám věrně stůj! Až nad Vltavou vzplane
zas hrdoskvoucí slunce z matných clon,
i Velehrad tvůj zlatý z rumu vstane
a z výše zahřímá tvé slávy zvon.“

V článku „Cyrillomethodějský den“ („Našinec“ 5. VII. 1928), Frant. Kretz uvádí tyto verše jako citát ze Svatopluka Čecha:

„Ó, vy dvě holubice ráje,
jež s ruky Boží slétly v zem,
by haluz míru v naše kraje
přinesly s lásky zákonem,
věčně budou velebena
vděčných Slávů národem
vroucím hymnem drahá jména:
Svatý Cyrill s Methodem.“

R. 1900 vyšlo v Brně nákladem A. Piše sbírka básní „Růže Velehradská“. Jako autor jest veden M o j m í r H a n a r.

Je to pseudonym bývalého městského úředníka na Moravě J. Grmely, jenž ve válce světové v Paříži psal revoluční verše, napodobeniny básníka Petra Bezruče, jenž za výplody Grmelovy byl nevinně vězněn. Napsal do „Růže velehradské“ čtyři básně: „Morava“, „Z diademu Moravy“, „S hory Buchlova“ a „Kořen“, dlouhý veršovaný s refrénem „O Velehradě“, ale bez hlubší souvislosti s pravou ideou cyrillomethodějskou.

Hnutí unionistické vyvolalo si také svoje básně.

Ze starší doby je to Jana Soukopa „Vzhůru bratři katolíci!“ (též poslovenčená).

Známý, velmi cenný básník—kněz z novější generace Kar. Dostál-Lutinov složil „Hymnu unionistů“ pod názvem „Zvony velehradské“, r. 1913 jako ohlas balkánské války osvobozovací, nejprve o 4 strofách, jež doplnil později na 6. Nápěv jeden složil Ezechiel Ambroz, druhý Josef Nešvera. Ve válce byla píseň jako panslavistická zkonfiskována.

K unionistickým sjezdům velehradským, po válce konaným, složeny byly pozdravné básně a též hymna, jejíž autorem je známý horlivec Hynek Dostál z Ameriky, redaktor „Hlasu“ v St. Louisu. Jeho „Velehradská hymna — nadšeným a věrným slovanským pracovníkům na poli cyrillomethodějského unionismu“ byla uveřejněna 11. června 1926 v americkém „Hlase“. Zde jedna strofa:

„Děti Slávy jásají,
s nebeštany plesají:
svatou pravdu pochopili,
by se všichni postavili
v pevný, nerozborný voj.
Stojan líbá Solovjeva,
Lev třináctý Strossmajera.
Ustal mezi bratry boj,
tvoří láskou mocný řád,
žije, zkvétá Velehrad.“

V. V ZAHRANIČNÍM ODBOJI NA RUSI.

V obrovském, v pravdě dějinném zápase národa československého v zahraničí za svobodu národa i státu, má i kult cyrilomethodějský svůj podíl.

Emil Dostál ve svém sympatickém spise „Svatý Václav, patronem čsl. odboje na Rusi. Dokumenty ze zahraničních odbojových časopisů. V Praze 1929. Nákladem Knihovny „Života“ —“ uvádí na rozličných místech řádné doklady, hlavně o pojmenování 2. pluku našich družiníků na Rusi „cyrillo-methodějským“.

Podáváme zde ony dokumenty jako kytici dohromady svázanou.

1. Založení České Družiny.

První dobrovolníci hlásili se „Výboru České Družiny“ a již v srpnu 1914 sjížděli se do Michajlovského kláštera v Kyjevě skupiny dobrovolců ze všech oblastí Ruska: Charkova, Kavkazu, Moskvy, Oděsy, Petrohradu, Rostova, na Donu, Varšavy a z Volyně. S moskevskými dobrovolci, odjíždějícími do Kyjeva do České Družiny, rozloučil se protorej Němeček touto řečí:

„Milení rodáci, potomci Božích Bojovníků!

Nepropadly marně ty nesčíslné oběti, které přinášeli předkové na oltář své domoviny, neprolévali oni marně slzy nad zkázou rodné země, nešeptaly nadarmo naše pramatičky vroucí modlitby Milosrdnému Bohu za nešťastnou vlast. Bůh vyslyšel orodovníka české země sv. Václava, přímluvy slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje, smiloval se nad Slovanstvem, odpustil mu jeho hříchy nesvárů a bratrovraždy...

Ó jděte, milení, jděte! Spěchejte tam na západ pod české nebe. Tam najdete horu Blaník, probud'te její rytíře z tisíciletého spánku, řekněte jim, že se ta česká pohádka, to proctví stává skutkem, že je čas, aby se už pozvedli a českou

zem od Teutonů očistili. Tam najdete Velehrad, i polibte tu půdu, po které kráčel uštváný německými biskupy svatý Methoděj.... Jděte, milení, a vstupte do hradčanského velechrámu a zapějte tam vroucně staročeské chorály „Hospodine, pomiluj ny, Jezu Kriste pomiluj ny. Ty, spáso všeho míra, spasiž ny i uslyšiž. Kyrie eleison. Svatý Václave, pros za nás Boha svatého Ducha. Kriste eleison!“

(„Čechoslovan“, r. IV. č. 80. Výňatek z řeči protoreje Manuila Němečka, pronesené k českým dobrovolcům v Moskvě. — Manuil Němeček byl česko-pravoslavný duchovní, misionář v českých osadách na Volyni.)

Jaroslav Červinka ve článku „Hodina tvá udeřila, stará česká vlasti“, vzpomíná sv. Cyrilla a Methoděje. („Čechoslovan“. R. IV. č. 80.).

Svatováclavské tradice odbojové praví, že první československý pluk nesl jméno sv. Václava a druhý pluk jméno sv. Cyrilla a Methoděje.

Úředních dokladů pro to není, jinak by byly při tak přetřásané otázce již dávno uveřejněny. Štábní vlak 1. pluku, v němž byl archiv, zanechán byl při přepadení bolševiky dne 27. května 1918 ve Zlatoústě, na stanici Tunguš, a ostatní majetek s sebou vzatý ztracen byl při přechodu přes rozvodněnou Aj. Tak bohužel, ztraceny důležité dokumenty, jež by mohly objasniti, co je pravdy na ústním podání. Není také vyvráceno, že by se tak pluky nenazývaly. (Emil Dostál „Svatý Václav patronem čsl. odboje na Rusi“. V Praze 1929 str. 40.).

Prvý pluk úředně obdržel svého patrona, tak jako druhý pluk a každý jiný ruský pluk (pro československé pluky platily ruské vojenské předpisy), — a to rozkazem č. 666:

2. Zvláštní svátky pro československé vojáky.

Armádním rozkazem ze dne 16. června t. r. (1916) povolují se našim udatným bojovníkům v české brigádě dva svátky, jež stávající naše dva české střelecké pluky mohou každoročně světiti. Den 28. září svátek sv. Václava určen je pro první a den 11. máje svátek slovanských věrozvěstů sv. Cyrilla a Methoděje pro druhý československý střelecký pluk.

(„Čechoslovan“. R. VI. č. 15.).

Tytéž názvy prvních dvou pluků uvádí Dr. Frant. Stejskal: „Svatý Václav. Jeho život a úcta“.

Doklad z R u s k a, který udává pojmenování prvních dvou pluků:

„Jejich postavení, (rozuměj družiníků), zlepšilo se teprve koncem roku 1914 příchodem plukovníka Trajanova a přetvořením České Družiny na 1. československý pluk „Sv. Václava“ rozkazem ze dne 31. prosince 1915.

(„Čechoslovan“ r. VI. č. 41.).

Začátkem roku 1916 zformována i 6., 7. a 8. rota, které potom odeslány s 5. rotou jako kádr 2. československého pluku sv. Cyrilla a Methoděje a na jaře téhož roku povolena již československá brigáda, nad níž vedení svěřeno plukovníku Trojanovi.

Skládací ikona se sv. Cyrilem a Methodem, sv. Václavem a sv. Jiřím z polního oltáře 2. československého pluku zhotovena byla r. 1917 na Ivani od družiníků F. Parolka a Biebla.

3. Proti Habsburkům a za — Slovensko ...

Faktem, že na sv. Václava vyhlášen byl odboj proti Habsburkům, nikdo neotřese.

„Den sv. Václava, výročí zjevné války mezi národem českým a dynastií habsburskou, vyzněl v našem listě řadou úvah, hledících do minula i do budoucna, a vším právem.“

(„Čechoslovák“ r. I-V., č. 21. v článku „Výroční rozvaha naší války“.)

L. V. Tuček: „Nebot dne 28. září 1914 vyhlásil národ český, nikoli svými diplomaty, nýbrž svým prostým lidem bez rozdílu stavu a vzdělání, rakouskému státu válku.“

(„Čechoslovák“ I-V. č. 18.)

„Na den sv. Václava (28. IX. 1914) byl posvěcen prapor družiny, ten drahý náš červenobílý prapor se znaky Čech, Moravy a Slezska a Slovenska a svatováclavskou korunou uprostřed....“

(„Čechoslovák“ r. I-V. č. 11.)

Legionář Fr. Turek: „Kalendář vyšel začátkem r. 1919, četli ho všichni bratři v 1. pluku, dostala ho většina bratří

starodružiníků, byl rozeslán do všech útvarů, četlo jej mnoho lidí, kteří dobře znali historii vojska i hnutí, byly o něm uveřejněny kritické posudky, byl posuzován i můj „Nástin historie“, ale ten sv. Václav a Cyrill a Methoděj nikomu tehdy nepřekážel, nikdo mi také nevytkl.....

„Dnešní tahanice o pluk sv. Václava a o různé ty historické „pravdy“ a „pravdičky“ jsou jen důkazem, jak někteří bratři cele podleli stranickému nenávistnictví“.

(Fr. Turek: O pluk Sv. Václava Legie v IV. č. 12.)

Od přítomnosti prof. T. G. Masaryka na Rusi datuje se pojmenování 1. pluku plukem Jana Husi. Bylo to 18. srpna 1917 v Berezně, kdy 1. pluk hostil ve svém středu prof. T. G. Masaryka.

Zástupci mužstva po prohlídce i při besedování po obědě žádali o svolení, aby pluk byl pojmenován plukem Jana Husi. Prof. Masaryk vysvětloval, že je rozdíl mezi dobou husitskou a naším bojem, a že Hus jako náboženský reformátor nemá nic společného s vojskem. Když však zástupci opětovali svou žádost, odůvodňující ji tím, že „Hus bojoval za pravdu, právo a spravedlnost“, prof. Masaryk vyhověl.....

Jaroslav Kratochvíl, Cesta revoluce, I. vydání, 1922: „Těm kruhům (národním) děkuji první naše dva pluky za svá původní pojmenování: první pluk Sv. Václava a druhý pluk Sv. Cyrilla a Methoděje, i za plukovní ikony.“

Pamětní kniha 1. střeleckého pluku Jana Husi: „Hned z jara 1916 rozšiřuje se první pluk, tehdy ještě „Sv. Václava“ na brigádu a jeho velitel plukovník Trojanov stává se velitelem brigády. V květnu 1916 z prvního pluku vyděleny byly 5. až 9. rota jakožto základ 2. pluku, tehdy zvaného „Sv. Cyrilla a Methoděje“.“

Dr. Fr. Vl. Šteidler: Československé hnutí na Rusi: „Plukovním svátkem prvního pluku stanoven den sv. Václava, druhého pluku den sv. Cyrilla a Methoděje.“

Poznámka: Dr. Fr. Vl. Šteidler v Irkutsku sbíral historický materiál československých legií na Rusi. Co nebylo v úředním originále, hledělo se nahraditi zprávami očitých svědků, zápisníky dobrovolců, atd.

VI. SLOVANSKÁ BOHOSLUŽBA.

1. Před převratem.

Do převratu r. 1918, či lépe do 21. května 1920, nebylo v zemích Československa dovoleno při mši sv. užívati ani jazyka staroslovanského, liturgického ani jazyka domácího, nového vyjma oblasti, kde žijí katolíci řecko-sjednocení, totiž na východě Slovenska v Podkarpatské Rusi, mající vůbec slovanský obřad bohoslužebný.

Ovšem, jestliže kněží tohoto obřadu východního přišli do krajů ritu latinského, směli sloužiti také zde liturgií slovan-
gskou, jako jsme byli svědky právě na Velehradě, kde tito kněží i biskupové při slavnostech cyrilomethodějských slou-
živali mši sv. svým obřadem slovanským.

Msgr Dr. Stojan dal pro Velehrad zbudovati i krásný ikonostas, který po čas slavností stával na levé straně poblíž hlavního oltáře basiliky velehradské.

Avšak snahy po opětném zavedení slovanského jazyka bo-
hoslužebného do celé liturgie byly v Čechách a na Moravě stále živeny. Zvláště mladší klerus, ano i bohoslovci zajímali se vřele o tuto otázku.

Při bohoslovecké pouti ve Sloupě r. 1889 jednou z progra-
mových přednášek byla bohoslovce Aloise Kolíska „o slovan-
ské liturgii v minulosti i budoucnosti“. Upozornil řečník tehdy
zcela otevřeně, že se otázky „slovanské liturgie“ také u nás
zneužívá od bojovníků pokrokových proti církvi.

A ku bohosloveckému sjezdu r. 1901 máme zprávu věcně
i osobně příznačnou:

„Po slovinském a slováckém bohoslovci mluvil pražský
kaplan P. V a i s, který připravoval půdu pro slovanskou bo-
hoslužbu. Zajímavé bylo pozorovat všeobecné napjetí (radost-
né i ustrašené), jaké se při tomto slově zmocnilo posluchač-

stva. Doporučoval učiti se staré slovanštině a modliti se soukromně breviář slovanský. Tak jasně se o otázce té posud na Velehradě nepromluvílo. Leďy pukají!“ („Nový Život“ 1901.)

O slovanské liturgii psaly pražské „Katolické Listy“ ze dne 25. července 1901 v programovém článku toto: „Má-li idea cyrilomethodějská zazářit v čistém světle, řekněme si to upřímně, patří k nim i liturgie slovanská. Možno, že mnohému nabíhati bude husí kůže při vyřčení této věty, ale což není liturgie slovanská vymožeností ceny nesmírné, a důležitosti dalekosáhlé pro národy slovanské? Není to majetek, abych tak řekl, národům slovanským vlastní? Jsou ovšem mnozí toho smýšlení, že Kristus povolal národy ne k jednotě víry, nýbrž jazyka; to však se nám zdá býti přílišnou úzkoprsostí a nikoli smýšlením v pravdě katolickým. Dějiny české dokazují, jak knížata česká a králové země české se zasazovali o obnovení liturgie slovanské. Či snad není ani Lev XIII. dosti katolickým, když promluvil tu větu, která zlatými písmenami by měla býti v srdci každého Slovana, že totiž ochoten je za cenu sjednocení všech Slovanů a u víře vrátiti všem slovanským národům liturgii slovanskou? Jakkoliv nepřináležíme k těm, kteří myslí, že národ spasen býti nemůže bez liturgie slovanské, tož přece vydáváme pravdě svědectví, že liturgie slovanská je démantem čarovné krásy v životě národů slovanských. — Co by dali Němci neb jiní národové za to, kdyby se mohli honositi liturgií svou, a že ti tedy nemohou se pro liturgii slovanskou nadchnouti, leží na bíledni. Příčina toho však je buď závist aneb neznalost. — Svatí věrozvěsti naši svou výmluvností a zejména svatostí života v Římě vymohli, aby liturgie slovanská v Římě uznána byla. A že vědomí sobě byli sv. apoštolé naši této myšlenky, to dokazuje jednání sv. Cyrilla, jenž jsa na smrtelném loži v Římě, zapřísahal sv. Methoděje pod ztrátou spasení své duše, by neopouštěl Moravanů, to dosvědčuje jednání sv. Methoděje, když snášel raději pronásledování a jiná mnohá bezpráví, než aby upustil od slovanské liturgie a samostatnosti církevní u národa českomoravského oproti biskupům německým. —

Naši sv. bratři zasluhují tedy vděčnosti od potomků, kterým dali jazyk a víru, národnost a křesťanství, a které zachránili před jistou záhubou germanismu....

Všimli si věci také nadšenci starší. Ve „Sborníku Velehrad.“ 1896 P. Metod Halabala referuje:

„Co se týče privilegia čili výsady jazyka staroslovanského ve službách Božích, slyšeli poutníci římské ze všech téměř zemí a krajín slovanských v Římě na slavnosti sv. Cyrilla a Methoděje dne 5. července 1881 shromáždění, oficiálně, že výsada ta posud platí, jelikož nikdy formálně pro veškeren národ slovanský zrušena nebyla; privilegium to, udělené Hadrianem II. a Janem VIII., posud v moci své trvá a bohdá i budoucně navždy potrvá, pokud Slované na zemi žiti budou. Jen jednotlivé kláštery neb osobnosti kněžské, přející sobě privilegia čili výsady jazyka staroslovanského v ritu římském neb řeckém, buď pro osobu až do úmrtí, nebo pro jisté místo navždy, potřebují nutně zakročiti o to, a sice prosebně u státního apoštolského sekretariátu v Římě (nyní u kardinála Jacobini-ho), jelikož duchovenstvo slovanského národa nemůže a nesmí libovolně přecházeti od jednoho jazyka neb obřadu církevního ke druhému. Leč přechod jest nyní usnadněn.“

(Sv. kongregace obřadů dovolila kněžím glagolitům dle nutné potřeby užívati missálu latinského l. P. 1895.)

A v tomže „Sborníku Velehrad.“ uveřejněno:

Cin missy.

(Mše čili liturgie římská.)

Vyňato i přepsáno bez obřadů z knihy glagolské: Missale Romanum slavonico idiomate jussu Ss. D. N. Papae Urbani Octavi editum. Romae MDCCXLI. Typis et impensis Sacrae Congregationis de propaganda fide. Superiorum facultate. Na slavnost Nejsvětější Trojice Boží. Přepsáno P. Metodějem Halabalou, knězem řádu sv. Otce Benedikta.

Následuje celý slovanský text mešní.

Dr. Josef Vajs.

Hlavním pracovníkem v otázce slovanské bohoslužby, pracovníkem odborným je v Československu Dr. Josef Vajs, řádný prof. na universitě v Praze, tohoto běhu života:

Narozen 17. X. 1865 v Praze XVIII. (Liboci Dolní); maturoval 27. VI. 1885 v Praze; vysvěcen 21. XII. 1889; na doktora filosofie promován 20. V. 1911; habilitoval se na fakultě bohoslov. v Praze 13. V. 1912. Čestným doktorem theologie jmenován 20. II. 1915. Titul mimořádného profesora obdržel 7. V. 1918; řádným profesorem jmenován 25. VII. 1919. 16. III. 1911 zvolen dopisujícím členem jugoslavské akademie

v Záhřebě. 8. I. 1919 mimořádným členem Král. společnosti nauk v Praze. 19. III. 1927 jmenován čest. kanovníkem v Záhřebě. 8. V. 1927 jmenován čest. kanovníkem ve Splitu. 29. XI. 1928 zvolen mimoř. členem České akademie věd a umění v Praze. 28. III. 1929 zvolen členem Slovanského ústavu v Praze. 8. VII. 1929 jmenován papežským prelátem. 6. IV. 1930 jmenován kanovníkem u Všech Svatých na hrádě pražském.

Z literárních prací, kromě drobných i delších článků v Časopise katol. duchovenstva, ve Slavii, v Archivě für Slav. Philologie (Jagičově), ve Věstníku Král. společnosti nauk, ve Věstníku České akademie, v Bratislavě, v „Cecilií“ a j. vydal tyto spisy:

Nejstarší breviář hlaholský, v Praze 1910 (spis habilitační).

Analecta s. Scripturae antiquioribus cod. glagoliticis, 4 sv., Veglae 1908—1915.

Psalterium palaeoslovenicum, v Praze 1916.

Misal rimski slavenskim jezikom, v Římě 1922—27.

Codex Assemanův (Evangeliarium Assemani), v Praze 1929. (Vydání fototypické.)

Kritické studie staroslovanského textu biblického, 25 svazků, v Praze 1926—1927.

Joannis Pp. VIII. epistolae ad Svatopluk principem et Methodium archiep. Romae 1924 (Fototyp).

Sborník staroslov. literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile, v Praze 1929.

2. Po převratě.

Otázku slovanské bohoslužby zařadila do soujemu pro-seb u Sv. Stolice deputace (4-členná) kněží z Československa, kterou do Říma vyslala 1919 Jednota duchovenstva s pověřením církevní vrchnosti (administrátora pražského arcibiskupství Msgra dra Josefa Doubravy, biskupa v Hradci Králové). Deputace československá sešla se v Římě právě s Msgr em drem Svet Ritigem, který tam měl podobné posláni od svojí církevní vrchnosti.

Doma činila se ve veřejnosti nálada pro slovanskou bohoslužbu propagačními články, k nimž materiál, případně hotový text dodal známý pracovník A. d. Jašek.

Za těchto okolností brzy po jmenování Msgra dra Frant. Kordače arcibiskupem pražským, episkopát česko-moravský podal na Sv. Stolicí římskou prosbu o privilegium slovanské bohoslužby, eventuelní užívání jazyka domácího při mši sv. a jiných obřadech.

Svatá Stolica vyslyšela prosbu dekretem 21. května 1920:

J. S. Benedikt P p. XV.

vyhověl přání a žádosti česko-moravských biskupů a laskavě dovoluje:

1. Aby se směl na území republiky československé opakovati při zpívané mši sv. zpěv epištoly a evangelia v řeči lidové, i tehdy, nekoná-li se promluva k lidu;

2. aby na řečeném území při udílení svátosti křtu a uzavírání sňatku manželského, kromě otázek ke kmotrům a snoubencům v řeči lidové kladených, směly se opakovati exhortace ke křtěncům a snoubencům, obsažené v rituálu, jakož i za ně předepsané modlitby v řeči lidové;

3. aby na řečeném území při obřadech pohřebních směly se konati modlitby prostě v řeči lidu;

4. aby na témž území litanie a jiné modlitby při průvodech na sv. Marka, v dnech křížových a na slavnost Božího Těla mohly se konati řeči lidovou, kde toho poměry vyžadují;

5. aby se směla sloužiti zpívaná mše svatá jazykem staroslovanským, z knih písmem hlaholským tištěných a sv. Stolicí schválených v jisté dny v roce, a sice: o svátcích sv. Cyrilla a Methoda, sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Prokopa a sv. Jana Nepomuckého v těchto svatyních: na Velehradě na Moravě, na Sázavě, na Vyšehradě v Praze, v klášteře Emauzském v Praze, v kapli sv. Václava a u hrobu sv. Jana Nepomuckého, v kathedrále u sv. Víta, u hrobu sv. Ludmily, v kostele sv. Jiří na hradě pražském, ve Staré Boleslavi v kostele, v němž sv. Václav podstoupil smrt mučednickou a na sv. Hoře u Příbrami.

Když privilegium papežské o bohoslužebné věci bylo již uděleno, objevil se u nás spis: Dr. Hugo Richter: „Slovanské kapitoly z české historie“ (Olomouc 1922, R. Promberger), v němž mnoho a vřele psáno jest o slovanské bohoslužbě. Dr. Jan Vašica věnoval této práci pozornost článkem v „Našinci“ roku 1922, kde shrnuje svůj úsudek: „Nesouhlasím vlastně ani s jednou thesí Richterových kapitol, nicméně nacházím tu plno podnětů, upozornění, dobrých i ne-

dobrých nápadů, nových interpretací, polemik a obhajob, že je bez rozpaku doporučuji všem, kdož o našem českém dávnověku přemítají a čtou.“ (Dr. H. Richter byl advokátem v Olomouci, potom v Praze.)

3. *V otázce slovanské bohoslužby — roku 1930.*

Oslava 50. výročí příchodu beuronské kongregace do Emauz, v Praze vyvolala dva pozoruhodné články v novinách, jeden v Lidových listech ze 7. září a v ranních Národních listech z 9. září 1930. Oba články v Lidových listech nepodepsány, v Národních listech šifrovány, pojednávají o znovuzavedení staroslovanského liturgického jazyka do bohoslužby v Emauzích a souhlasně staví se proti němu. Ve věci máme přislíben dopis vynikajícího katolického učenice, dnes prozatím podotýkáme tolik: Věc se nevyřídí tím, jak se tvrdí v Národních listech, že se proti sobě (jistě ne právě šťastně) postaví s jedné strany svatyně, s druhé strany řád, který ji tou dobou drží, a že řád řekne: Ne! Pak by ovšem zbyla jen svatyně (zdivo), jež sama nemůže vykonávat privilegium, a staroslovanská liturgie v Emauzích by byla via facti zabita. Sotva však v intencích Sv. Stolicе, jež privilegium obnovila. Ale vývody pisatele článku v Národních listech jsou nesprávné. Je tu kromě svatyně a řádu ještě třetí činitel, věřící lid slovanský, pro nějž bylo privilegium obnoveno. Ten ovšem také nemůže privilegium vykonávat sám, nýbrž potřebuje k tomu prostředníka, katolického kněze. A tu vzhází řádu mravní povinnost, lidu vyhověti buď vlastními členy nebo jinými kněžími katolickými. Otázka slovanské liturgie v Emauzích — články obou zmíněných listů není rozřešena, je dosud otevřena a čeká na kladnou odpověď“ (Dle „Přehledu“, II., č. 9.)

Ve věci tak důležité bylo jistě potřebí slyšeti hlas odborníka, authority. A tak byl požádán prof. Dr. J. Vajs, aby podal svůj názor.

Odpověď dra Vajse zní takto:

„Zprávy, týkající se Emauzského kláštera, uveřejněné v Národní Politice a v Národních Listech, jsem nečetl; vím o nich teprv z rozhovoru. Slavností Emauzských jsem se nezúčastnil, protože v ty dny byla má pozornost obrácena jinam, nešťěstím, které se stalo na jiné straně. Četl jsem odpověď na článek Národní Politiky v našich Lidových Listech a mohu

řící, že mne tam některá slova zarmoutila. Nemohu věřit, že by slova o těch — „ne nejlepších zkušenostech se slovanskými bohoslužbami“ — psal buď někdo z Emauzského klášte-
ra nebo vůbec někdo — rozvážný z české katolické veřejnosti. Naše doba je dobou velikých činů, ale také leckdy dobou velikých, t. j. planých a prázdných frází. Se své strany mohu říci, že zájem o slovanské bohoslužby je. Loni se mne tázal na hodinu slovanské mše svaté Magnificus naší Almae matris university Karlovy: Té mši byli přítomni universitní profesoři Zlatarski a Karinskij; při té mši svaté podával jsem tělo Páně dámám a pánům z předních pražských rodin v kapli svatováclavské. Rád bych se otázal pisatele oněch řádků, co my jsme učinili k zvelebení slovanských bohoslužeb? Jedna slavná mše svatá byla u sv. Jiří se skladbou p. ředitele kůru Douši a loni neméně nadšeně přijata byla skladba prof. Foerstera; jinak jediný p. varhaník Janda a horlivý p. vikarista Šimoníček s lidovým zpěvem oslavují slovanské služby Boží. Až vynaloží p. pisatel oné výtky na slovanské služby Boží, neřku stejný, ale aspoň přibližný náklad jako na zpívanou mši latinskou a lid nepůjde do kostela, pak ať přijde se svými výtkami. Bojím se, že on sám prstem ve věci nehnul, a od české katolické veřejnosti očekávám, že mu odpovídá skutkem.

Já ovšem v té věci stojím stranou; o užívání nebo neužívání privilegia rozhodují činitelé, v jejichž prospěch toto vzácné privilegium bylo sv. Stolicí uděleno. Mně připadala v celé té záležitosti stránka čistě vědecká.

Jak soudí sám pan opat Vykoukal o slovanské liturgii, svědčí slova, která mi napsal z pouti svatoprokopské, kde on sám slovansky sloužil. Nevím, byl-li jste loni při odpoledních konferencích unionistického sjezdu, který se konal v Emauzích. Jak něžně se tam pan opat o slov. liturgii rozhovořil. Ostatně, můžete si celou jeho pěknou přednášku přečíst ve spise o kongresu samém, vydaném nákladem Akademie velehradské v Olomouci.

To jsou myšlenky, které mně při četbě Vašeho listu napadají a které Vám sděluji jako lék na novinářské fráze, které Vás pobouřily. Ostatně je to věcí samé Ligy svatováclavské a souvisí to s jejím programem, aby se věci ujala a podle možnosti ji podporovala. Co se mne týče, ujistuji Vás znova svou morální podporou, ježto jednáme po příkladu sv. Karla Boromejského a velikého kardinála Ximenese v intencích sv. Stolice.“ —

„Přehled“ dodává:

„To jsou jistě vážná slova, doložená fakty... A ne dosti na tom. Letošní svátek sv. Václava přinesl nový doklad, že je v lidu živý zájem o slovanskou bohoslužbu. U sv. Víta byla staroslovanská mše sv. po 11. hodině u improvizovaného oltáře uprostřed chrámu. Oltář obklopilo několik set věřících, kteří pozorně sledovali obřad a vytrvali do konce přes polední hodinu. Asi 15 osob různých stavů přistoupilo při této mši svaté v pozdní hodině polední ke Stolu Páně. To jsou zkušenosti jistě nejlepší. Troufáme si tvrdit: Až v Emauzích zazní zase slovanský zpěv při nejsv. oběti, zachvěje se celý chrám vroucí modlitbou slovanského lidu až v základech a modlitba jeho prorazí nebesa!“

C. Cyrillo-Methodějství u Slováků.

Tomuto temat^u věnujeme samostatnou kapitolu, nikoli z tendence separatistické, nýbrž z vážného důvodu, že postup kulturního a národního života na Slovensku šel jinak, nežli v tak zvaných zemích historických, kdyžtě Slovensko dle terminologie maďarské „Horní zem“ patřila k jinému státnímu útvaru, nežli jejich bratři na Moravě, ve Slezsku a v Čechách. To mělo také vliv na poměr Slováka k myšlence cyrilomethodějské.

I. PROTI ÚCTĚ CYRILLOMETHODĚJSKÉ.

Jak byl duch cyrilomethodějský u Slováků potlačován, máme doklady smutné, ano i hanebné.

Již k roku 1863 zaznamenává Jan Vychodil několikrát^e zvěsti ze Slovenska o překážkách cyrilomethodějství u Slováků. — Uvedeme zde některé:

1. Jiří Slota

píše: „Na Slovensku ve styku s Maďary nebylo lépe, nežli ve styku s Němci jinde, ano bylo ještě hůře, jak dovídáme se od chvalně známého Jiřího Sloty. „Já mám za to,“ praví, „že jakmile poměry naše polit.-národní sněmem pešt-budínským jen poněkud aspoň urovnány budou, a rovnoprávnost zákonem se stane, i náš národ, národ uhnětený k povědomí a životu národnému procitovati, k roku 1863 — což by teraz (nyní) u nás hříchem a snad i ‚haza árulášem‘ (zradou vlasti) slulo — se připravovati a tedy i fond k zvelebení chrámu velehradského podporovati počne.“ (J. Vychodil.)

V brněnském „Hlase“, 1863, čteme: „Z Báňské Bystřice dne 24. máje. — Sám nemaje peněz: „žebrák jsem a kromě knih horko, těžko z platu kaplanského a profesorského na-

koupených a národu slovenskému již napřed obětovaných — nemám ničehož“ napsal J. Slota a daroval výtisky svých spisů v ceně 22 zl. Velehradu.

A dále se tam dočítáme:

„Netečnost a nevšímavost na Slovensku tak zarmucovala statečného Slováka uherského Jiřího Slotu, katechetu v Báňské Bystřici, že prohlásil veřejně: „Bolestí usedá mi srdce, když sobě pomyslím, že tak malého, ba téměř nijakého neběrou účastenství rodáci moji ve velezbožném podniku z ohledu vystrojení a ozdobení chrámu velehradského k oslavení důstojnému tisícročné památky obrácení na víru téměř celé Slavie, najmě ale Moravanů, Slováků a Čechů. Vždyť, tuším, Trnavu vyjmouc, kde tak blahodárně p. M. Tomáškovič v oboru národním působiti nepřestává, odnikud odjinud ze Slovenska nepřibylo posavade žádných příspěvků k rozmnožení fondu k účelu svrchu dotčenému. A přece záležitost tato moravská jest i naší záležitostí nejsvětější.“ —

2. Karol Medvecký jako pronásledovaný svědek.

Více ještě o protivných činech na Slovensku dovídáme se z cenné knihy slovenského kněze:

„Církevné pomery katolíckých Slovákov v niekdajšom Uhorsku.“ — Napísal: Karol Medvecký. Nákladom vlastným. Tlačené v knihtlačiarňi Jána Paričku v Ružomberku, Slovensko 1920. (Na titulnej strane obraz sv. Cyrilla a Methoda.)

Tu Medvecký podává přehled hlavních křivd proti duchu cyrillomethodějskému na Slovensku.

Citujeme zde ještě jiná svědectví o překážkách rozšíření cyrillomethodějství u Slováků:

„Ač právě slávnej pamäti pápež Lev XIII. v pamätnej encyklike „Grande munus“ dorazne napomína biskupov slovami: „Aby na Vaše vyzvanie a na Vašu radu po celom svete sv. Cyrill a Method boli vzývaní,“ úradné kruhy církevné všemožne prekážajú prirodzenú úctu slovenských katolíkov k tým apoštolským mužom, ktorí našim otcom zažali svetlo pravej viery. Maďari si ctia sv. Štefana, Nemci sv. Bonifaca, utlačení Irčania sv. Patrika, svojich prvozvestovateľov sv. evanjeliuma, len Slovákom ešte aj túto prirodzenú úctu vzdávať bránia práve nástupcovia sv. Methoda.

Na celom Slovensku len dva kostoly sú zasvätené svätému Cyrillovi a Methodovi (Mojtýn a Selce). Biskup Radnay zakázal deň chrámových patrónov v Selcách dl'a dosavadného zvyku zasvätiť sviatočnými službami Božími, ale musela sa skoro ráno len tichá omša odslúžiť. V témže roku 1901 v diecezánskom kalendári (Directorium) v biskupstve čo duplex 1. classis dl'a pápežského nariadenia svätievaný deň týchto svätých degradoval na duplex a zo dňa 5. júla preložil ho na 7. júla. — Biskup Bende z príležitosti cirkevného cenzurovania kostolného spevníka Egryho, vyhodil z neho piesen k svätým Cyrillovi a Metodovi. — Jur Holček už začiatkom 19. stol. chcel v Hulle (Dolný Tekov) postaviť kostol ku cti sv. Cyrilla a Methoda, čo mu však tamojší zemančici prekazili. (Ústne sdel. J. Ohrivala.) — Káplnka (kaple) k ich úcte, ktorú chcel svojím nákladom v rodnej obci v Bzenici vystaviť Andrej Kmeť, cirkevné i svet-ské uradné kruhy prekazily. Obrazy týchto svätých, namalované na stene káplnky pod zvolenským Ďumbierom, dali zatrieť vápnom, a keď podoby predsa vysadaly na povrch, až dvanásť razi ich zabelili, kým aj stopa z nich nezmizla.“ („Slov. L'ud. Nov.“ 7. srpna 1914. „Hlasy z kat. misií“ II. 82.)

V Považskej Bystrici dal farár Fálfi Havliček roku 1890 vo farskom kostole od dávna jestvujúce fresko týchto svätcov odstrániť. (I. M. in litt. 9. VII. 1911.) To isté previedol aj farár Gratzer v Labe. Asi v roku 1870 za farára Juračku dali si Labania arcib. ostr. na hlavný oltár postaviť sochu sv. Cyrilla a Methoda. L'ud mal ich vo veľkej úctivosti, i po-božnosti k nim odbavoval. Keď farár Gratzer roku 1905 obno-voval kostol, sochy tieto odstránil, až na vzbúru farníkov, dal ich do bočnej kaple, k malému oltáru umiestniť. Ale odkedy on je tu farárom, l'ud vidiac jeho nevolu, prestal po-božnosti k sv. vierozv. konať. (B. Z. in litt. 26. VI. 1911.)

Na Mor. Lieskovom (bisk. nitr.) musel farár sochy sv. prvoapoštolov z hlavného oltára na bočný preložiť, inak mu biskup nechcel vysvätiť nový kostol.

Seminársky predstavený v Spiši vytýkal raz slovenským klerikom, že sa Slováci len za Cyrilom a Metodom šialejú (blázní). (L'ud. Nov. 5. VI. 1908.) — „Spišskopodhradský farár Zemančík odoprel krstiť slovenské dieťa Cyrilom, lebo

že je to panslávsky svätý.“ (Tamže 2. IV. 1909.) V takomto duchu odchovaný „vzdelanec“ potom sa predstavuje: „Volám sa Krčméry a — žiaľbohu Cyrill“.

Pod protektorátom biskupského sboru, kňazmi vydávaný časopis „Katholikus szemle“ surovými nádvkami a obviňami napadol sv. Cyrilla a Methoda. („A szláv keresztény ség bazánk területén“. Ročník 1895.) Biskupského zavrátienia sa mu za to nedostalo.

„Baňsko-bystrický biskup Bende vyhodil z povodnej osnovy Egriho spevníka pieseň o sv. Cyrillovi a Methodovi. (Fr. Rich. Oswald in litt. 3. XI. 1890) a čo musel pretrpeť farár Karol Medvecký za to, že sa opovážil na oltár bacúrovský postaviť sochy týchto svätých; bola to celá Kalvária.

Ani mu ich nedovolil požehnať.“

3. Katolický tisk český potvrzuje pravdivosť neblahého stavu na Slovensku.

„Ale Maďari potírali houževnatě kult cyrillo-methodějský, vymýtili a netrpěli obrazy Cyrilla a Methoděje v kostelích, ano i z litanie vyškrtili „Sv. Cyrille a Methoději, orodujte za nás.“ — (F. K., „Našinec“ 5. VII. 1928.)

A u mnohých kněží na Slovensku trvá ještě posud ta stará tradice protimethodějská.

4. Farár Cserny proti.

Slovenské „Robotnické noviny“ z 11. listopadu r. 1930 zaznamenávají z Liptovského sv. Jana:

„Farár Cserny....

„Národní sviatok Sv. Cyrilla a Methoda ešte nikdy nezasvätil a sviatočnú omšu slúžil iba na sv. Štefana. Len sa čudujem, že berie kongruu od štátu, ktorému takýmto očividným spôsobom prejavuje svoje nepriateľstvo.“

II. PAMÁTNÍKY, POMNÍKY, VĚCI ZASVĚCENÉ.

1. Nitra.

Nejskvělejším památkem cyrillomethodějstva na Slovensku je — Nitra, o které stará národní píseň slovenská pje:

„Ty si bola sväté mesto Methodovo,
keď tu otcom našim kázal Božie slovo.“

Jako zanikala tradice cyrillomethodějská na Slovensku vůbec, tak hynula i paměť Methodovy Nitry — až do utvoření státu československého. Roku 1918 byla Nitra provinční město „hornouherské“, pomaďarčené, požidovštělé bez nejmenšího významu národního a náboženského. Naopak! Dle záznamu J. Vychodila žaluje si jeden Slovák:

„Národovci naši chtěli v Nitře postavit sochu sv. Cyrilla a Methoděje, avšak pro velikou svobodu ústavní neuskutečnilo se toto panslavistické(?) podniknutí.

Kdož ví, zdali nám Slovákům budoucího roku nezakáže utěšené provisorium uherské nábožné poutě na velebný Velehrad, poněvadž se tam Slované budou modlit slovensky, což se lehce dá pokřestiti jménem — panslavismus.“

Na Slovensku bylo velmi strádati a zápasiti Slovákům v Uhrách.

„O blízké tisícileté slavnosti cyrillo-methodějské (1863) nedovoleno jim ani v novinách a spisech mluvit, čenichajíc zarputilí nepřátelé jejich jakési panslavistické spiknutí! Ubozí Slováci přáli by sobě slaviti blízkou slavnost ve starobylé Nitře, avšak marné přání jejich. Sdílejíce spravedlivý žal jejich, máme za to, že soud rozumu a spravedlnosti zvítězí konečně nad tvrdošijností jistých přepjatců, jižto z divoké Asie ani sv. víru křesťanskou, ani pravou osvětu a vzdělanost

s sebou přinesli do těch krajin, jež potom sv. Cyrila a Methoda již před jejich vpádem nakvašeny byly. Avšak všemohoucí a na nejvyšší spravedlivý Bůh všechno k dobrému obrací; připomínám sobě nešlechtné bratry Josefa egyptského. Čím nepřítel škoditi touží, to vám často k štěstí slouží! A přece, ačkoli neutěšené, velmi neutěšené poměry panovaly na Slovensku, přece neudusily náboženský cit a ducha cyrillo-methodějského. Neboť „každý rok zasvěcují se nové oltáře sv. věrověstům, apoštolům to slovanským sv. Cyrillu a Methoději. (Dle Vychodila.)

Památka Nitry jako města Methodova oživena byla teprve roku 1921, když na stolec Methodějův dosazen byl syn slovenské matky — biskup Dr. Karol Kmeťko. Sám apoštolský nuncius u vlády československé arcibiskup Micara přišel do Nitry, aby zde vysvětil nového biskupa nitranského společně s druhými dvěma biskupy slovenskými. Byli to: pro Baňskou Bystřici: Msgr. Marian Blaha, pro Spiš Msgr. Jan Vojtašák.

Z důvodu „historismu“ (silnějšího či slabšího) hovořilo se, že Nitra se nyní stane sídlem metropolitním pro Slovensko. Pravděpodobně však slovenské arcibiskupství bude dáno do Bratislavy, jako hlavního města Slovenska.

V jubilejním roce 1928, kdy Čsl. republika slavila desítiletí svého trvání, Slovenská Liga, obranný to spolek národní pro Slovensko zasadil na památném vrchu nitranském Zoboru pamětní desku, která však od nepřátel Slovanstva (ještě jsou tam i nyní) byla ukradena.

Tolik o Nitře.

Pro potěchu srdce uvedeme cyrillo-methodějské památky na Slovensku i méně významné (dle poměrů v historických zemích), ale přece milé.

2. Z Bystřice Povážské

na Slovensku v Uhrách poslal mi Tadeáš Novohradský, občan, tuto zprávu, již doslovně a slovenštinou podávám:

„Pamiatka 1000 ročnej jubil. slávnosti sv. Cyrilla a Methoda zvečněná je i v chráme povážsko-bystrickom (trenčan-stolica). Obraz totižto na strane evangelia a nad dvermi sakristie se nachádzajúci predstavuje nám malý kostelík, pred nímž klačia naši sv. apoštolia vzývajúc o prímluvu prebl.

Pannu Mariu, nad káplnkou sa vznášajúcu, pod jejž mocnú ochranu odporúčajú seba a svoje dielo, cirkvev založenú, v malej kapličke predobrazenú. Význam celého obrazu je vznešený, bárs malba chatrná, primitivná. Pamiatka táto ďakuje povod svoj nebohému Alex. Pongrác, miestnému tu nekdy dekanovi a farárovi, ktorý si nielen týmto obrazom, leč i ozdobením celého chrámu večný pomník nehynúcej povďačnosti v srdciach sebe sverených farnikov vystavil. — Pod obrazom stojí tento chronostikon: Deo et SLa Vlae ApostoLIS De DICant CVLtores.“ (Česky: Bohu a Slovanstva apoštolům věnují ctitelé.) (J. Vychodil.)

3. *Kopčany.*

Roku 1862 psáno z Hodonína: „Nedaleko odtud leží Kopčany; zde se staví zcela nový farní chrám Páně. Vkusný byzantsko-slovanský sloh, v němž dotčený kostel příštího roku dostaven, ozdobou bude tamější krajině. V kopčanském kostele bude pobočný oltář obrazem slovanských sv. věro-
věstův okrášlen.“ (J. Vychodil.)

4. *V Kútoch*

ve stolici nitrianskej nachádza sa takáž pamiatka, t. j. veľká koruhva (zástava) visiaca na jednej hlavnej a 3 bočných žrdkách. O b r a z predstavuje príchod sv. apoštolov na Velehrad z jednej a z druhej strany väčšie podobizne sv. apoštolov. Koruhvu túto bol priniesol Dr. Ondrej Radlinský, farár kútsky, keď tam roku 1863 i se svojími veriacimi bol putoval — tak zvästoval Ondrej Ralbovský, kooperator z Ladíc v říjnu roku 1882 soukromým dopisem Janu Vychodilovi.

5. *Račištorf,*

městečko u Bratislavy na trati k Trnavě a Žilině. Dle soukromé zprávy, zaslané farářem Mor. Alsterem Janu Vychodilovi má jubilejní zvon cyrillo-methodějský. Je to vlastně zvon 13-centový na novo přelitý, dne 19. listopadu 1863 od světícího biskupa ostrihomského Vébera posvěcený. Nápis na něm tento: „Sv. Cyrill a Method k 1000-ročnej pamiatke 1863“.

III. SPOLKY.

Z toho, jak proti cyrillo-methodějství bylo bojováno, vysvětlíme si téměř úplnou prázdnotou v organisaci cyrillo-methodějských korporací.

1. *Braterstvo sv. Cyrilla a Methoda.*

Z písně v „Nábožných výlevach“ od dra Radlinského Hore bratia katolíci „pri pobožnosti braterstva sv. Cyrilla a Methoda“ usuzujeme na někdejší existenci tohoto pobožného sdružení. Jinak neznáme žádného spolku cyrillo-methodějského na Slovensku.

Největší korporace nábožensko—kulturní má jiného patrona: Spolek sv. Vojtěch.

2. *Malice Slovenská.*

Největší kulturní spolek slovenský — Malice Slovenská — děkuje za svůj vznik jubileu cyrillo-methodějskému.

Dle záznamu o I. valné hromadě z pera Vajanského bolo shromaždenie prekvapené, keď Dr. J. M. Hurban vstal a oslovil biskupa Moysesu: „Vaša Exellencia!“ — Prvý raz bol tak oslovený. Za pobytu jeho v Martine prišla zpráva o jeho vymenovaní od kráľa za skutočného tajného radcu. Fascinujúcu reč svoju, akú na Slovensku sotva bol v stave kto povedať, zakončil Hurban návrhom, aby založenie Malice dialo sa na pamiatku cyrillo-methodějského krstu a tisícročného pokresťanenia nášho národa. („Čiňme všetko vo smysle ukrižovaného P. Ježíša Krista“.)

Moysesova odveta na tento krásny návrh je dokazom odovodnenosti nášho, horespomenutého obdivu. On radí držať sa stanov, ktoré zabraňujú týkať sa viery a pomerov cirkevných. Nakoľko však svatí Cyrill a Method boli nielen prvi

vierozvestovia národa slovenského, lež i spolu i tí, ktorí u nás základ položili slavianskému písomníctvu, z celého srdca súhlasí s návrhom dra Hurbana. Tak teda Matica slovenská založená bola „v tisícročnú pamäť pokresťanenia Slovákov a zavedenia písomnosti slavianskej“.

Dosaženie každého cieľa napomáha vhodná príležitosť. Takouto príležitosťou na dosiahnutie čo len minimálneho slovensko—národného usilia bol jubilejný rok 1863. Keď si zobrazotvoríme toto jubileum, i v tom najmenšom slavianskom národe vidíme akýsi voľnejší dych po slobode. Celá cirkev oslavovala toto jubileum, ktoré na c. kr. dvore natoľko posobilo, že sa stali Slovákom akosi prístupnejšími. Takto porozumieme zdaru deputácie Slovákov na čele s Moyzesom o potvrdenie a do života uvedenie Matice Slovenskej. Toto jubileum malo akýsi vliv na osobné styky katolíckych a evanjelických Slovákov. Toto jubileum i do najširších vrstiev preniklo a spojilo nás v myšlienke národnej. Bola toto ojedinelá príležitosť v krušných časoch národných, keď cez mrákavy sa predieraly lúče úsvitu kultúrneho života slovenského.

Písatelia dejin literatúry slovenskej a naši historici nepoukazujú na tento moment, hoci psychologicky je jasný, bez ktorého by sotva bolo prišlo k založeniu Matice Slovenskej. Malé utláčané národy len vtedy si dobudú nejakého práva, keď ich zachytí nejaká udalosť, alebo idea širšieho horizontu, ktorá má s nimi niečo spoločného, lebo ich dá na povrch širokej verejnosti, čím len získajú sympátie. Takouto ideou bolo tisícročné jubileum cyrillo-methodské, ktoré iniciatívou Ríma prešlo celou Európou a najmä celorišská a slavianská tlač donášala historické články o miestach posobenia týchto svätých vierozvestcov. Spomínal sa Devín, Nitra a s nimi i náš utláčaný národ slovenský. (Dejiny spolku sv. Vojtecha.)

Vlivem unionistických sjezdů popřevratových, při nichž význační biskupové Dr. K. Kmetko a kanovník Dr. J. Buday, Slováci, měli referáty o Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda, zahájena i na Slovensku akce pro rozšíření toho nejslavnějšího spolku cyrillo-methodějského.

Dle citovaných dejin Spolku sv. Vojtech a „Sdružení slovenských katolíkův“ v Amerike so svojim predsedom...., znamenitým výborom.... a ostatnými činiteli, preberá na seba hlavné jednatel'stvo nášho Spolku pre Ameriku

a vo svojom orgáne Dobrý Pastier sa rozpisuje o ňom, volajúc zámorských bratrov na pomoc. Sbiera Fond sv. Cyrilla a Methoda, ktorý sa uloží v Spolku na vydávanie Katolíckých učebníc slovenských a vierobranných kníh.

O fonde sv. Cyrilla a Methoda na výborovom zasadnutí dňa 21. novembra 1921. „Msgr. Hlinka oznamuje, že väčší obnos prišiel z Ameriky, a síce na nop. biskupa Kmeťku Kč 100.000, na vdp. biskupa Blahu Kč 100.000, na vdp. biskupa Vojtašáka Kč 100.000 a na Msgr. Hlinku Kč 100.000, ktorý obnos bol po spoločnej porade pod názvom „Fond cyrillo-metodejský“ v účastiny sriadený a uložený...

Ďalej sa dozvedáme:

„Vzmáhaním sa Spolku na členstve ozývajú sa hlasy, aby dávna túžba o založení Spolkovej tlačiarne a kníhkupectva bola splnená.

Ladislav Moyš ešte roku 1899 dáva verejnú výzvu na slovenských katolíkov, aby upisovali účastiny na kníhtlačiareň Cyrilla a Methoda pri Spolku sv. Vojtecha.“

Tak ako sa tu zamýšľalo, sa síce nestalo, no Spolok sv. Vojtecha ma už svoju modernú kníhtlačiareň.

IV. POUTĚ, SJEZDY, SLAVNOSTI.

1. *Cyrillo-methodějská pouť do Říma r. 1881.*

O účasti Slováků na cyrillo-methodějské pouti do Říma roku 1881 čteme ve spise dra Al. Kolíska „Fr. Sasinek“ (Skalica 1930):

„8. května 1881 vyšlo z Prahy pozvání k slovanské pouti do Říma a ze slovenských stran Uherska nikdo se nehlásil. Tu Sasinek vyzval v slovenských „Katolických novinách“ k účasti na té pouti a k sbírání podpisů na adresu Sv. Otcí Lvu XIII. Adresa byla vytištěna v Turč. sv. Martině a podepsané, k adrese přivázané archy, obsahovaly 4.000 mužských jmen, ačkoli na sbírání podpisů byl až příliš krátký čas. — Sbírký milodarů, ke kterým přispěl značně Jan Juriga, kanovník ostříhomský, vynesly 2.000 lír ve zlatě.

Když při slavné audienci probošt V. Štulc představil Sasinka Sv. Otcí jako slovenského spisovatele, Lev XIII mu pravil: „Milý synu, piš dobře, piš šťastně!“

„Roku 1887 je jubileum Lva XIII. Spolok vydáva jubilejnú knihu o pápežovi a vysíela Jurigu a Kubina, aby usporiadali slovenskú púť do Ríma, poďakovať sa Sv. Otcovi v mene slovenských katolíkov za krásnu encykliku o sv. apoštoloch Cyrilla a Methoda, a blahoželat mu k jubileu. Nesú dar sv. Otcovi od Spolku 300 zlatých frankov, ktoré pridali ku veľkej sbierke slovenskej. Tejto sbierky sa zúčastňujú prvý raz už aj americký Slováci a prosia Kubinu, aby aj v ich mene pozdravil Sv. Otca. Na znak vďačnosti usniesol sa Spolkový výbor posielat Levovi XIII. ročne 100 zl. na ciele unionistickej myšlienky, čiže na sjednotenie všetkých Slavianov vo viere katolíckej.“ (Dejiny Spolku sv. Vojtecha.)

2. *Poutě na Velehrad.*

Přes nepřítelů časů a nebezpečí putovali Slováci na moravský Velehrad. V nejkřutších chvílích života po ná-

vratu do rodiště Fr. Sasinek roku 1876 putoval na Velehrad, aby tu nabral síly pro další trudný život.

Při sjezdech bohosloveckých známé se objevoval postavy slovenské: farář Medňanský, Hornáček, který ve vysokém věku zúčastnil se i III. sjezdu unionistického.

Účast slovenských kleriků na velehradských sjezdech bohosloveckých byla již tradiční. Byli zde vždy bratrsky objímáni.

Tu lze uvést slova, která biskup nitranský Dr. Kmeťko napsal do „Pamětné knihy posviacky“:

„Slovenskí katolíci predsa s trpezlivosťou znášali i ten osud, vážili si i týchto predstavených nástupcov apoštolov, verne konali ich cirkevné predpisy. — Pri tom však zabehli na Velehrad, do susednej Moravy, aby na tomto slávnom, presvätnom mieste vyliali žiaľ svojho roztrpčeného srdca pred oltárom Božím a svojimi šťastnejšími bratmi, tam shromaždenými.“

Na I. sjezdě unionist. na Velehradě roku 1907 byl i Andrej Hlinka, tehdy suspendovaný a do vězení odsouzený. Fotografický obrázek: „Hlinka, Tománek, Kolísek“ právě tehdy na Velehradě zhotovený, byl podkladem při zatlýkači na Kolíska pro „panslavistické rejdy“ na Slovensku!

Roku 1910 Ferdiš Juriga řeční na bohosloveckém sjezdě na thema pastorální „Parva sapientia regitur mundus“.

6. července 1913 přijeli Slováci v čele s drem Okánikem ze Skalice; při Akademii rolnictva za uherské Slováky řečnil Michal Tomík.

Na pracovním sjezdě 26. a 27. července 1913 poslanec Juriga hovořil o propagaci Apoštolátu C. M. na Slovensku, žádaje, aby dvě stránky každého čísla v časopise „Apoštolát sv. C. a M.“ — byly vyhrazeny Slovákům.

Zdařilá byla v roce 1913 pout uherských a vídeňských Slováků 28. září, jež co do srdečnosti a svérázného půvabu byla korunou jubilejních slavností. Velehrad stával se Slovákům Betlémem obrození náboženského i kulturního. Průvod seřadil se již u hradištského nádraží, muži ve čtyřstupu, na 500, potom hudba, za ní ženy, a za zpěvů dospěl

v sobotu na Velehrad, kde je uvítal probošt Burian z Vyšehradu a P. Tomeček o jubileu konstantinském, vhodně je aplikuje na slovenský život, mši sv., při níž všichni poutníci přistoupili ke Stolu Páně, sloužil posl. Dr. Juriga, po něm sloužil slovanskou liturgií Lvovský metropolitní kanovník Havryšček. Na holdovací akademii vedle Slováků mluvil typický Hercegovec Msgr Angelko Glavinic z Trebinje, dobrořeče slovanským apoštolům, jejichž dílo tak hluboce zapustilo kořeny mezi Jihoslovany, že ani krutá poroba pod jařmem tureckým ho nedovedla zničit. Potom byli záslužným křížem cyrillo-methodějským od arcibiskupa Meniniho uděleným, dekorováni: archivář Msgr Fr. Snopek a P. Balt. Hřiva, farář z Napajedel.

Po akademii kázal Dr. Juriga, dojemně líče v utrpení Bolestné Matky strasti slovenského lidu. Slováci plakali jako děti. Pontifikální mši sv. sloužil probošt Burian.

Odpoledne pokračovalo se v akademii, při tom byla drem Jurigou odhalena kamenná deska, zasazená vedle desky Sušilovy na paměť této velké pouti slovenské na Velehrad v jubilejním roce.

Po večeri dávala se v pivovarském sále pro Slovaky „Maryša“, drama od Vil. a Al. Mrštíka, a pro ty, kteří se dovnitř nevešli, přednášel P. Jašek o balkánské válce se světelnými obrazy. V pondělí ráno o půl 6. kázal nadšeně o sv. Svoradu a Bohuslavu P. Andrej Cvinček, jenž o půlnoci s neděle na pondělí pěšky připutoval. Slováci zdrželi se na Velehradě až do poledne, kdy po požehnání se rozloučili se svatyní cyrillo-methodějskou a za zpěvu a hudby odcházeli k Hradišti.

Text pamětní desky slovenské na Velehradě zní:

„Na pamiatku
313 — 1913
oslavy konštantinského rozkazu
863 — 1913
oslavy príchodu svätých apoštolov slávského rodu,
sv. Cyrilla a Methoda.
1013 — 1913
oslavy naleznutia opatrovníka slovenského národa,
sv. Blahoslava a jeho súdruha sv. Svorada
z príležitosti obetovania slovenského národa Matičke

Sedmibolestnej, ‚Patronke Slávskej‘, z vernej
lásky k Otcu—Bohu, k matičke Sláve,
k svojemu slovenskému národu
venovali zbožní slovenskí pútnici z uhorského
Slovenska dňa 28. žiari 1913.
Slávni Slávi Slávne Slávme Slávu Slávnych Slávov
Slávnej Slávy“.

3. *Katechetský kurs na Velehradě 1921.*

Ze Slovenska bylo na kursu sedm kněží. Předseda prof. Ant. Janda to v prívětu zdůraznil:

„Přišli jste až přímo od Šumavy a pohádkových Krkonoš až k Tatrám, ano z krajů až pod Tatrami, od sivého Dunaje za Bratislavou...“

I. Odbor dogmaticko—apologetický:

Dr. Herodek Frant., administrátor a katecheta z Ochodnice u Žiliny na Slovensku:

Církev a vzdelanosť. Přednáška 12. července 1921 na Velehradě přednesená. V knize „Katechetný kurz na Velehrade 1921“ uveřejněná (slovensky).

4. *Dr. Pavel Žiška na obranu poutí velehradských.*

Povšimnutí a záznamu zaslouží projev dra P. Žišky (prof. náboženství, nyní senátora čsl. strany lidové) na obranu poutí velehradských — po převratě... i když se konají slavnosti děvínské:

„Odpověď pánu Granatierovi na článek „Národovcom dobrej vole“.

Pán Granatier, tajomník jubilarneho výboru v Bratislave v článku „Národovcom dobrej vole“ zo dňa 4. júl'a v „Slovenskom Deníku“ pozastavuje sa nad tým, že nerešpektovalo sa usnesenie jubilarneho výboru v tom ohľade, aby jubilarne slavnosti vyznely jednotne a zazlieva medzi iným i to, že „Dr. Žiška z Trnavy usporiada púť slovenských katolíkov na Velehrad“. Ďalej píše: „Nuž pýtame sa, je to v poriadku? Vedeli výšoznačení, že na Devíne a na Zohore je všenárodná jibulárna manifestácia. Isteže vedeli, ale čože im nejaký jubilarny výbor!“

Na toto upodozrievanie, akoby som nerešpektoval auktoritou jubilarneho výboru, dovoľujem si poznamenať, že púťou

usporiadanou z Trnavy na Velehrad vobec nechcel som demonštrovať proti devinským všenárodným slávnostiam.

I vlni sme usporiadali púť na Velehrad, i tohoto roku, a keď nás Boh bude živiť, i budúci rok. Tým, že z Trnavy a z okolia niekoľko sto ľudí zúčastnilo sa velehradských slávnosti, myslíme, že ešte neutrpeli na okázalosti devínske slávnosti. A dajme tomu, že keby sme neboli usporiadali túto púť z Trnavy, či je jisté, že by ti ľudia boli sa zúčastnili devinskej jubilarnej slávnosti?

Na Velehrade 5. júla každoročne sa konajú pobožnosti a akademie za účasti všetkých slavianských národov, kde odznejú prejavy vo všetkých slavianských rečiach.

Tak to bolo i toho roku.

Boli tam okrem susedných Moravanov prítomní i Poliaci, viedeňskí Česi, Juhoslovania, Podkarpatskí Rusi a keby sme tam my z Trnavy neboli zastupovali Slovákov, nuž nebolo by tam odznelo slovenské slovo, slovenská kázeň, slovenský spev, a velehradskí usporiadatelia každoročných cyrillo-methodejských slávnosti by boli mohli myslieť, že všetci Slováci chcú demonštrovať proti Velehradu a ostentatívne mu vyhýbajú.

Tým, že sme na Velehrad zašli, vykonali sme kus národnej práce, a preto nezaslúžime toho odsúdenia a vyhrážky s četnickým bodákom. Porovnanie našej velehradskej púti s istými zahradnými slávnostiami a matineami predsa nie je na mieste. (L'ud. politika 8. 7. 1928.)

5. „I Devín i Velehrad“.

Dňa 20. mája Biskupský Obežník spišský (č. 5. tlač.) odporúča:

Pod č. 1120 púť svätocyrillskú na Devín dňa 10. júla a na 14. aug. na Velehrade, kde prídu juhoslávski hostia z príležitosti 1100-ročného jubilea apoštolov slovanských Sv. Cyrilla a Methoda.

6. Další historie poutí.

O nynější pořádní poutí ze Slovenska na Velehrad i na posvátný Hostýn má velkou zásluhu kanovník bratislavský Msgre Evarist Czajkowský.

5. červenec znamená i Slovákům slavný den na Velehradě. Putují tam i jednotlivě.

Alois Mrštík v citovaném díle si jich povšiml:

„Velehrad!

V ústraní ohromných rovin, v závanu lesíky a mírnými vlnkami kraje chráněného údolí, za Hradištěm pod vysokým Buchlovem, věžemi svými k nebi se zdvihá pro tisíce a tisíce lidu vystavěný jeho chrám. Ticho snívá tu jindy svůj nerušený sen. Mlčí nádvoří, sladce tu hovoří v tichu ševelící koruny lip. A pojednou — jako zvonem když znamení dá, celou Moravou to trhne náhlým toužením, a roviny hradištského, hodonského kraje, žírné luhy strážnické i chudé kouty hornáckých dolin začnou oživovat malými i většími hloučky vesměs jedním směrem spěchajících skupin i celých procesí tak, že všechny cesty a silnice na konec sbíhají se v tichý Velehrad průvody se ani netrhou. Krví Slovače zalije se rázem celé jindy šedé a jakoby žizní zprahlé velehradské prostranství. Haná sem putuje v tisících, Valaši chudí ruce si tu tisknou se Slovenskem uherským.“

Tak psáno před převratem r. 1918. — Kéž by také nyní tak bylo!

7. Pout ku sv. Klimentu u Osvětiman.

Dr. F. Příkryl ve svém spisku „Sv. Kliment u Osvětiman“, II. vyd., Brno 1930, líčí pout jednoho slovenského kněze od Levár ku sv. Klimentu u Osvětiman. Zde malý úryvek:

„V hrůzyplném tom navštívení ohlédal se lid mimovolně po dávných dobrodincích svých sv. Cyrillu a Methodu a putoval na horu sv. Klimenta z blízka i z dáli v přeletných zástupech, aby na jejich přímluvu Pán Bůh odvrátil mor. Jistý kněz ze Slovenska uherského navštívil místo toto s mnohými poutníky a vyjádřil se v časopise „Cyrill a Method“, IV. 1855, z Báňské Bystrice: „Požehnání nebeské a blaho pozemské jest známou i rázovou známkou našeho nábožného, spolu také blaživého národa. Ze však už po sedm let jako druhdy v Egyptě nebesa požehnání želaného v úplné míře nevydala, čehož následkem, jako i neuprositelně uchvacujícími nemocemi (farní archiv) a hrozícími nepokoji i blaženost pozemská rušena byla, počal lid se ohlížeti samovolně po dobrodincích starodávných, jejichžto obětovným prostřednictvím nejen války utichly, ale i požehnání nebes dostalo se otčům našim...“

8. *Unionistické sjezdy.*

Jakési stopy hnutí unionistického máme v Radlinského „Nábožných Výlevoch“ v písni „Za obrátenie rozkolníkov“, ktorá je poslovenčením originálu českého od Jana Soukopa. Jinak veľmi potěšitelný je zjev, že nynější slovenský dorost kněžský hlásí se ku práci unionistické, arcit' nejprve, jak to u mladých bývá, — kritikou starých.

Ve „Sborníku lit. prací slovenských bohoslovcov“, vyšlém ve Spiši redakci Al. Miškovice, čteme:

„U nás na Slovensku je východná otázka skoro neznáma, na tom poli sa ešte vobec nič nevykonalo. A hoc je i známa, predsa v tlači a vo verejnom živote sa o nej vobec nehovorí, nepíše. Pravda, tým nechcem zapierať, že by u nás idea cyrilomethodejská nebola našla svojich stúpcov. Hej! Aj u nás boli, čo snili sjednotiť odštepencov, ktorí sú väčšinou Slaviani vierou i rečou. Spomniem len niektorých, hoci podobných im v tej veci, Slováci mali viacerých, sú to: Fr. V. Sasinek, Palárik, a najmä Radlinský. Palárik hlásal to v Cyrillo-Methodovi od r. 1851: Radlinský myslel, že jednoty vo viere môže sa dosiahnuť ruskou rečou. Vo sbierke ruských kázni, vydaných v Budíne r. 1852, vykládal učenie katolíkom a pravoslavným spoločné.

A predsa Slováci, hoci sú malým faktorom vo veľkej slavianskej rodine, i oni si majú vybrať v sjednotenskej práci svoju úlohu. Čo by urobil v tom záujme Hollý, Štúr a ich družiny, to aj nám treba urobiť. Aká smutná vec je na príklad, že českí a slovenskí biskupi, ktorí mali dosť veľký vplyv a nepoužili ho v prospech ubiedených kňazov a biskupov ruských; to isté by sa mohlo povedať o biskupskom sbore poľskom, ktorí celý stav ruskej cirkve majú pred očami, a o biskupoch horvatských, ktorých upovedomili Rusi pamätným spisom.

Ďalej to tak nesmie byť, ale aj u nás má byť východná otázka cirkevná aktuálna a vážna; má sa ňou zaoberať každý katolík od najvyššieho predstaveného na Slovensku až po ostatného poddaného, od biskupa až po najmladšieho klerikafilozofa, každý po svojom spôsobe. Ak si žičíme splň Kristových slov: „et fiet unum ovile et unus pastor“, nuž tak musíme podať ruku upadnutej cirkvi pravoslavnej s na to, že ona ju zavše od seba odstrkovala v prešlých časoch, treba nám cele zabudnúť.

Ale jako i katol. církve, tak aj my nijako nemožeme sa uspokojiť prozelitizmom jednotlivcov, ale ináč hľadiť na celé pravoslávie. — Našou najvážnejšou a aktuálnejšou úlohou je dnes starať sa, aby u nás každý vedel o tej veci, čiže oboznámiť verejnosť s východnou otázkou cirkevnou.

Naši kňazi a teológovia (hoci my Slováci ich máme ešte veľmi málo), majú oceňovať objektívne a dokonale životné okolnosti východnej cirkve; majú študovať jej históriu a zvedieť, čo poskytla ona vede, kultúre atď., aby ju trošku povzniesť a vzbudiť v nej väčšiu náklonnosť jednotiť sa. Vážnym štúdiom majú odstarňovať predsudky a zvrátiť pomlvy a vyrovnávať nedorozumenie a tak ukazovať pravdu. — Hoci sme malým národom, musíme to vykonať, to nás tiež nemože vyhovoriť, že iné národy majú iných a známejších teológov ako Slováci, nech sa ti zaoberajú tými vecmi. — Veď hoc málo vykonáme, i tak vykonáme voľačo, a ináč kto vie, či Slovákom nepreznalil dobrotivý Boh v riešení tej otázky nejakej špeciálnej úlohy.“ — —

Účasť Slovákov na unionistických sjezdoch velehradských byla vždy slušná. Vzpomenuli jsme přítomnosti A. Hlinky na sjezdu r. 1907.

Po převratě na sjezdě 1924 nitranský biskup Dr. K. Kmeťko měl skvělý referát o Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje, vytištěný celý (latinsky) v „Acta Conventus“.

Na sjezdě 1927 měl podobný referát nitranský kanovník Dr. J. Buday, senátor. Tehdy Slováci tvořili pěknou skupinu sjezdovou i fotograficky zachycenou.

Ohlas unionistických sjezdů slyšeti i u Slováků v Americe. V kalendáři „Jednota“ na rok 1925 je delší článek „Unionismus“, který napsal R. K.

Není bez zajímavosti, že pro práce unionistické v Římě byl od sv. Otce Pia XI. povolán Slovák P. Vendelín Javorka z Tovařystva Ježíšova. Přestoupiv z ritu římského na východní po náležitě přípravě, stal se rektorem Papežské Ruské kolleje v Římě.

9. Slavnosti.

Nejskvělejší a nejsrdečnější byly na Slovensku cyrillo-methodějské slavnosti a projevy v jubilejním roce 1863.

Máme o nich pekné záznamy slovenské — novinárske i knižné. — Tak v objemnej knize „Dejiny spolku sv. Vojtecha“, ktorou ku spolkovému jubileu 1930 v Trnavě vydal Msgr. Jan Pöstenyi, správce spolku sv. Vojtech.

„Rok 1863 je nielen v katolíckom ohľade významným, ale je ním aj v živote národnom. Tisícročná jubilejná oslava príchodu sv. vierozvestcov sv. Cyrilla a Methoda na slovenské kraje veľmi posobila na národné povzbudenie a oduševnenie, ktoré sa javilo najmä pri založení Matice Slovenskej. Toho-ročné časopisy obnovujú kult našich svätých vierozvestcov, pastierske listy biskupov, najmä Moyzesa a Zábojského, čítané v kostoloch, povzbudzujú veriacich na úctu týchto svätých a ich dedičstva. Radlinského časopis Cyrill a Method v prvom čísle vyzýva národ:

Slovensko! Nebuď po zadu
v tisícotej slávnosti;
Nedopusti čiernu zradu
Na cit dlžnej vďačnosti!!

Z rozkazu pápeža Pia IX. kardinál Patrizi otvoril jubilejnú slávnosť 1. januára vo všetkých kostoloch rímskych nádhernou procesiou po meste, o ktorej záhrebský katolícky list a za ním Hlas píše perom svojho rímskeho zpravodajcu: „Skvelé to divadlo, neobyčajné pre Rimanov a divné pre samých Slovanov!“ Na rímsky povel temer vo všetkých národoch, najokázalejšie ale v slavianskom svete sa slávalo toto jubileum. I slovenskí katolíci, posilnení touto veľkou ideou, po dedinách i po mestách sa sdužovali a obnovovali pamiatku svätých vierozvestcov. Na týchto schodkách všade sa spomínalo založenie Spolku sv. Vojtecha, ako prepotrebná vec na zvelábenie a šírenie dedičstva cyrillo-methodského.

Na schodzke dekanátu pružinského si žiadajú prítomní:

„Aby sa kostoly obrazmi a sochami sv. Cyrilla a Methoda okrášlili..., aby v katedrálnej kostole nitrianskej svätým apoštolom sa oltár vystavil, a aby sväté provody do Nitry sa vydržovali.“ Napokon, „Keď vidíme, jak mnoho zlého za sebou ťahá vydávanie a čítanie bezbožných kníh... preto veľmi žiaducno je: aby spolok slovenský, pod menom sv. Vojtecha čím skor potvrdený bol.“ — (Dejiny spolku svätého Vojtecha.)

O cyrillo-methodějských oslavách roku 1863 na Slovensku skvělým způsobem píše Svetozar Hurban Vajanský ve svém spise „Storočná pamiatka narodenia Štefana Moyzesa.“ Turč. Sv. Martin, 1897.

Byl to slavný biskup bansko-bystrický Dr. Št. Moyzes.

Jak povaha spisu přináší, hlavní pozornost je tu věnována oslavám cyrillo-methodějským, pokud s nimi byl ve spojení slavný biskup bansko—bystrický Dr. Št. Moyzes. Byl to vpravdě biskup cyrillo-methodějský, a ty byly četné, důstojné a dojemné v městě i na venkově.

Biskup Moyzes zachránil od zaniknutí a vydával na svoje trovy slovenský katolický časopis „Cyrill a Method“.

Moyzes ešte roku 1864 previedol u rímskej stolice, aby výročný slávnostný sviatok sv. Cyrilla a Methoda určený bol v celej katolíckej cirkvi na deň 5. júla.

Moyzes zomrel 5. júla 1869 — tedy na sviatok sv. Cyrilla a Methoda.

„Pešť—budinské Vedomosti“ rozniesly smutný chýr po slovenských stranách na úvodnom mieste smrtným oznamom utešeno a vzletne napísanom od Sasinka:

„Verný ctiteľ svätých apoštolov našich Cyrilla a Methoda, ich nástupník v biskupskej hodnosti, ich následovateľ v učiteľstve, spisovateľstve a milovaní národa, umiera vo výročný slávnostný sviatok sv. Cyrilla a Methoda, jeho úsilím na deň 5. júla ustanovený! Slovenský biskup umiera v svätý sviatok svätých slavianských apoštolov! Večná mu pamät a sláva v národe!“

Pro zájem cyrillo-methodějský charakteristické je i toto provolání z roku 1863:

„Náveštie umelecké.

Známa je všetkým znalcom zanedbanosť umeleckého spevu na Slovensku. Z čiastky jej odpomocť, bude moja snaha vydávaním národných slovenských stvorospevov v jednotlivých sväzkoch, k čemu o predbežný predplatok obsahujúci 1 zl. r. č. sl. Obecenstvo slovenské prosiť si dovoľujem. Vyzývam ale predovšetkým všetkých, ktorý se spevom robotu majú, jako velebné duchovenstvo a pp. učiteľov národných, aby ma v podujatí mojom čím najskor a najhojnejšie podporovať si nestázovali.

Zasielateľ 10 predplatkov obdrží jedenásty výtišk darom. Predplatky prosím rovno na mňa zasílať.

Jan Levoslav Bella,
bohoslovec na biskupskom semináru
b. bystrickom.“

(„Slovesnosť“. Príloha k Cyrillo-Methodovi 1863, č. 1., s. 16.)

Slovensko zúčastnilo sa také vzpomenuté slavnosti cyrillo-methodějské 25. a 26. srpna 1863 v Brně a sice svými zástupci, ktorí byli: Dr. Andrej Radlinský a Villiam Pauliny Tóth.

Bohužel z příčin vládního režimu maďarského, hlavně od uzákonění dualismu 1867, ruch cyrillo-methodějský, jubileem roku 1863 tak nadějně rozproudený zanikal...

Jen tu a tam zasvítá nějaký vážný projev. —

Tak Samuel Ruttkay, slovenský konvertita, doporučoval protestantským Slováckům uherským Bratrstvo sv. Cyrilla a Methoděje (založené mezi Slovinci Antonínem Slomšekem, biskupem lavantským), dávaje sám sobě doklad účinnosti bratských modliteb; vyznalť otevřeně: „Ja som bol údom tohoto spolku prvej nežli som prestúpil do cirkve svätej“ — a proto z celé pravdy v posvátné horlivosti vybízí pastory protestantské: „Poďte za mnou s l'udom verným do prístavu spasenia a pokoja!“ (S. Ruttkay. Viera, národnost, autonomie, str. 39. a 40. — Sborník velehradský I., strana 294.) —

Hluboko dojemný byl v Turč. Sv. Martine cyrillo-methodějský projev úcty v jubilejním roce 1885 — kdy na valném shromáždění „Živeny“ 5. srpna předsedka Elena Šoltésowa proslovila krásnou řeč, z níž citujeme:

„Keby všetky národy, každý svojou rečou zaspievaly hymnu, nuž hymna Slovákov zajiste musela by znieť najdotklivejšie, pretože pekná reč jeho od mnohých storočí je zaznávaná, zanedbávaná, tupená, znevažovaná a vytiskaná; pretože i teraz len potajmo smie si ju Slováck milovať, len akoby ukradomky smie si ju pestovať — tú vznešenú svoju reč, ktorá už pred tisíc letmi za hodnú uznatá bola dostať svojho pomazania od prvých slovanských vierozvestov, sv. Cyrilla a Methoda, keď tito i v nej volili si slovu Božiemu učiť národy slovanské.

Že od tých tisíc rokov, cez všetky búrlivé a jej vždy viac menej neprajnej doby nezahynula, ale udržala sa, to za-

jiste dejě sa s Božím láskavým pričinením a Boh nie preto nedal jej zahynúť, aby do nekonečnosti živorila, ale preto, aby dospejúc k úplnému rozvitku, vol'ne pozdvihla svoju ušľachtilú hlavu a dostojne zaujala miesto svoje medzi rečmi inými.

My slávime tisícročnú pamiatku smrti Methodovej, nuž že svätíme ju povedome a od srdca, nemožeme lepšie dokázať, ako keď upevníme sa v úmysle: milovať, vzdelávať, vo vzácnosti a úcte držať od otcov zdedenú reč svoju, za ktorú pred tisíc letmi boje viedli a neresti podstupovali sväti bratia solúnski, prví naši učítelia vo viere kresťanskej a reči našej. Úmysel v skutok uviesť, pričíňme sa s úprimnou, vytrvalou snahou a uvidíme, že Boh, ktorý dal nám reč našu, nezahanbí nás, ale popraje nám skvelého zdaru!“

V. RUCH CYRILLO-METHODĚJSKÝ VE SVOBODNÉM SLOVENSKU.

Abychom byli upřímní, musíme vyznati, že ruch cyrillo-methodějský v osvobozeném Slovensku nerozmohl se tak, jak se očekávalo a jak by se mělo státi.

Pořádání slavností anebo sjezdů pod zástavou cyrillo-methodějskou děje se velmi skrovně a pomalu s myšlenkou na starý Velehrad, moravsky tradiční.

Ku povzbuzení a nadšení novému, směřují nadšená slova Jura Kozy Matějova:

„Nad gigantným a grandióznym týmto zjavom slavianskej a katolickej historie stojíme okúzlení ich duševnou veľkostí a krásou ich mravnosti.

Toto grandiózne dielo žiada grandioznú oslavu. Takú, akú im len Slavianstvo a katolicizmus môže dať.

Smutný osud Veľkej Moravy a jej slavianských národov zatienil nie len Velehrad, ale i slávu slavianských apoštolov a toto je to, čo musíme čím prv napraviť.

Žiadame a prosíme čo najúctivejšie, ale i čo najrozhodnejšie Najdostojnejší Biskupský Sbor, aby jednotným výstupom a prosbou vydobyl v Ríme to minimum, čo týmto apoštolom patrí: sviatošné zasvätenie 5. júla, venovaného slávnej pamiatke týchto mužov. Chceme, aby to bol naším najväčším národným sviatkom, ktorý zasvätiť je povinný každý katolík vo svojej náboženskej, cirkevnej povinnosti a každý ostatný občan z povinnosti národnej a slavianskej.

Chceme, aby to bol národným sviatkom celeho Slavianstva. Aby sa ich sláva ozývala v srdciach všetkých Slavianov, po všetkých chrámoch a svätynách.

Nech ten deň ich slávu a slávu Slavianstva hlása každý zvon, každý organ, každý chrám a každá duša slavianskej rodiny. A my musíme byť ten najblaženejší národ, vediac, že v centre toho sviatku stojíme my, Slováci, jadro slavnej Veľkej Moravy, sídla to týchto apoštolov.

Idea cyrillo-methodějská celému Slavianstvu a nadovšetko slovenskému národu musí byť tou bethlehemskou hviezdou, ktorá nám zvestuje nové vykúpenie. Preto, aby sa nám táto grandiózna idea týmto mohla stať, o to sa musí obstaraf v prvom rade katolicizmus slovenský v čele so svojim horlivým apoštolským Episkopátom, potom katolicizmus moravský a český a konečne i katolicizmus celého Slavianstva.

To bude veľká, ale krásna úloha katolicizmu v novej historickej dobe Slavianstva. S ňou spravíme ten prvý a najväčší, najcennejší krok k vytvoreniu ideí všeslavianskeho sblíženia, porozumenia a možbyť i k vybudovaniu tak veľa snívanej a žiadanej myšlienky sväzu slavianských národov, kde by všetkých — tých najslabších a najmocnejších — rovným právom a rovnou cenou spájala krestanská láska, rovnosť a spravodlivosť.

Ti apoštolovia, ktorí priniesli vol'akedy Slavianstvu Krista, môžu nám dnes takto priniesť i Jeho požehnanie a jeho dary.“ — („Slovák“ 5. VII. 1923.)

Podobné články prinášajú také jiné noviny.

Nepřavím, že by se nic nedělo za změněných poměrů.

Při jednom sjezdě slovenského katolického studentstva jednomu slavnostnímu řečníku bylo dáno téma: Idea Cyrillo-methodějská (Dr. Al. Kolisek). Spolek „Carmen“ v Turč. Sv. Martině pořádal slavnost cyrillo-methodějskou s přednáškou dra Al. Kolíska.

Po vyhlášení 5. července za památný den státní republiky československé, sám „Osvetový sväz“ pro Slovensko pořádal cyrillo-methodějské slavnosti.

Za Velehrad moravský Slováci našli si Děvín — starý velkomoravský hrad u Bratislavy. Bez zjištěných dokladů soustřeďují zde nyní své slavnosti cyrillo-methodějské.

Pokud jde o projevy všenárodní a státní, jako byla na příklad slavnost na Devíně roku 1928 (jubilejní rok státu) — lze vítati tento „devinismus“ (jak to pojmenoval hlavně mladý spisovatel slovenský Aug. Baník); též se stanoviska náboženského vítáme ty slavnosti devínské, ale pokud někteří Slováci v nich vidí podporu svého separatismu atd. — nelze souhlasiti.

VI. LITERATURA.

1. Časopis „Cyrill a Method“.

V letech 50. minulého století měli Slováci časopis „Cyrill a Method“, jehož hlavním redaktorem byl Mich. Chrástek, přispivateli pak všichni přední literáti slovenští (Sasinek, Radlinský, Ósvald a jiní). Mocným a štědrým protektorem časopisu byl biskup Dr. Štefan Moyzes.

V „Cyrillu a Methodu“ napsal sám J. M. Hurban o „Slov. Pohl'adoch“ 28. I. 1852:

„Ciel' „Cyrilla a Methoda“ je sjednotenie cirkve krestanskej, na rozličné strany rozpadnutej. To je jedna z najvznešenejších úloh, ktoré Slavianstvo má uskutočniť. Pri menách Cyrilla a Methoda jedno citi každý upovedomilý slaviansky kresútan: že od tých apoštolov prijal národ jeho pred tisíc rokami krestanstvo. Kto na jednotu cirkevnú v Slavianstva myslí, nemože nemysleť i na apoštolov prvých. — Šťastne teda pracuj, „Cyrill a Method“ slovenský, blaho tebe, ak donesieš čolen jeden kameň ku kostolu jednoty cirkevnej vo velikom Slovanstve!“

2. Jiné časopisy.

Po zániku časopisu uchylovali se Slováci se svými literárními pracemi cyrillo-methodějskými do rozličných časopisů rázu všeobecného — národního nebo náboženského. Jen letmo některé z ukázek:

Josef Mil. Hurban (nar. 1817, zemř. 1888):

„Oduševnenie národné a дума nad zapadlou slávou viedly Hurbana k jediným dvom jasným bodom starých dejin slovenských: do doby Veľkej Moravy a do čias Matúša Trenčianského. V „Nitre“ 1842 je uverejnená „Svtba krále velkomoravského, obrazy ze století devátého“ a v „Květoch“ 1844 novelu „Svatoplukovci anebo pád říše velkomoravské“ po česky, v „Nitre“ 1846 „Oljekár, povest' z počiatku 14. storočia“ po slovensky. Z rečí Svätoplukových, Methodových, Matúšových

hovorí silné národné povedomie autorov: on za nich myslí, vraví, koná. Tak vtedy sa písalo napospol.“ — (Jaroslav Vlček: Dejiny liter. na Slovensku.)

Frant. V. Sasinek (nar. 1830, zemř. 1914), psával pilně do Sborníku velehradského. Velmi významné je, co v roč. VI. (1896) píše v úvodě ke článku „Osud Gorazda a sou-druhů“:

„Dvě desítky mu uplynuly ve věku, když jsem četl „Cyrillo-methodiaďu“, kterou náš slovenský básník Jan Hollý sepsal a roku 1835 vydal na světlo. Ačkoli spis ten nebyl dokonalý, přece vzbudil v mém mladistvém srdci zvláštní úctu k svatým bratřím Cyrillovi a Methodovi. Dne 4. září bylo tomu 43 roků, co jsem dal jako veřejný výraz té úcty na světlo píseň o sv. Cyrillovi a Methodovi, která se ihned v národě slovenském ujala a stala se církevní písní při službách Božích. Tím způsobem byl jsem jakoby zasvěcen sv. Cyrillovi a Methodovi, ano zavázán k dalšímu rozjímání nad jich dílem. Pokrok učinil jsem, maje po ruce životopis sv. Cyrilla a Methodia od Václava Štulce a Josefa Aug. Ginzla. Dosti skoro jsem zpozoroval, že Štulec podal dílo neúplné, Ginzl ale pochybené, ano pravým dějům sv. Cyrilla a Methodia nepřívlné. Výzkumy své uveřejnil jsem roku 1883—1885 ve „Sborníku velehradském“, ale nezastavil jsem pokračování ve svých zkoumáních, poněvadž jsem našel, že jest ještě mnoho tmavých a nerozluštěných otázek, týkajících se dějin sv. Cyrilla a Methodia i okolností, ve kterých konali své dílo apoštolské. — (Sborník velehradský, VI., sv. 1.)

Po převratě je to zvláště časopis „Duchovný Pastier“, kam se uchylují spisovatelé se články cyrillo-methodějskými a s kázáním na př. Viktor Milan (1923), Ján Porubský (1924, 1927), M. Boleček (1930), Dr. Kolísek (1924: O hrobě sv. Cyrilla).

Dále „Rozvoj“ (Dr. Kmetko, 1923), Tatranský „Orol“ (Briška 1924), „Orlík“ (Válek, 1924).

V ilustrovaném časopise slovenském „Nový svet“ roku 1928 je článek dra Al. Kolíska o basilice sv. Klementa v Římě a věcech cyrillo-methodějských s krásnými obrázky dle původin římských.

3. Noviny.

Jako české, tak po převratě i slovenské noviny používaly buď 5. července nebo jiné příležitosti ke článkům cyrillo-

methodějským noviny i bez vysloveného rázu katolického. Tak „Katolické noviny“ (1919, Dr. P. Žiška!), L'udová politika (1928, prof. J. Cvinček), Národné noviny, Národný deník, Povážské hlasy, Slovák, Slovenský deník (1923!), Slovenský národ (Jur. Koza Matejov), Slovenská politika, Slovenská pravda (Steller), Slovenské l'udové noviny, Trenčan, Vôla l'udu (trochu maďarónská).

4. *Almanachy a knihy obsahu cyrillo-methodějského.*

Milá je publikace slovenská k jubilejnímu roku 1869: Památník slovenských poslucháčov katolického bohoslovía k tisícíročnej oslave Svätého Cyrilla.

Rozpomienke na kňazské druhotiny Svätého Otca papeža — kráľa Pia IX.

V Skalici. Tlačou Jozefa Škarniela, čestného kníhtlačára Matice Slovenskej, 1869.

Redaktorem Památníku byl bohoslovec Pavel Blaho, pozdější buditel a spisovatel slovenský, který nyní jest kanovníkem v Bratislavě v požehnaném věku.

Památník slovenských poslucháčov má tento obsah:

Ján Tencer, bansko-bystrický poslucháč bohoslovía na r. III.: Životopis sv. apoštolov slovanských Cyrilla a Methoda.

Stanislav Kankovský Neosonliensis, SS. Theol. Alumnus, Initia religionis Christianae apud Slavos in a. II.

J. G.: Cyrill a Method. — Báseň.

Ignác Capko, bansko-bystrický poslucháč bohoslovía na r. I. Drievne písmo kresťanských Slovanov.

Andrej Čižmarovič, bystrický poslucháč bohoslovía na r. I. Písmo sv. Cyrilla.

Ján Datel, bansko-bystrický poslucháč bohoslovía na r. I. Svätí Cyrill a Method, zakladatelia školstva a spisovateľstva na Slovensku.

„Záverka a úvod“ — je báseň, kterou složil Pavel Blaho:

Tisíc už drahných rokov treba bolo k tomu,
oživiť vďaka cit dlhou uspatý nocou,
by nezmizla viacej zo slovenského domu
pamiatka apoštola svojich otcov.
Chrám stávať múzam, rozmaru,

zábave my tiež s inými o závod specháme;
pre tých, čo zrúcali bôžkov sochy neblahé,
— ni malej kapličky ešte nemáme!
Národe moj — pýtaš sa, kto je toho vinou,
že Svätých Tvojich nemáš hodný pomník?
Sám ty nie — utíš sa — príjmi od synov
záloh lásky k Nim: „Cyrillský pamätník“.

K jubileu 1885 vydán byl v Turč. Sv. Martině Almanach Živeny. Redaktor Ambro Pietor takto jej predstavuje:

„Posledné valné shromaždenie „Živeny“ pri všeobecnom súhlase schválilo, aby almanach tento venovaný bol:

„Pamiatke svätých prvoučiteľov slavianských Cyrilla a Methoda pri tisícletnej rozpomienke na blaženú smrť Methodovu.“

Skromný to pomník nášho cítenia, smyšľania a jestvovania. Pri našich krušných okolnostiach krajší nemohli sme postaviť, ale postaviť ho boli sme povinni, už preto, že my boli sme bezprostredne prvými, čo slovom i písmom prijali sme od sv. apoštolov našich učenie Kristove a zase preto, aby sme nevypadli zo slavnostneho koncertu slavianských národov, pamiatku túto oslavujúcich.“

Obsah Almanachu:

Sv. Cyrill a Method — a Turč. Sv. Martin (1885) „Živena“, Národní almanach. — Vyдалa: „Živena“, spolok slovenských žien.

Turč. Sv. Martin, 1885. Pamiatka svätých prvoučiteľov slavianských. Venovanie Cyrilla a Methoda pri tisícletnej rozpomienke na blaženú smrť Methodovu.

Žalm k tisícročnej pamiatke vierozvestov sv. Cyrilla a Methodeja. (Hviezdoslav.)

Úloha „Živeny“ — pí Elena Šoltýsová (O sv. Cyrillu a Methodu.)

Ambro Pietor (sekretár „Živeny“ a redaktor):

Za okolnosti, že väčšina činiteľů v Turč. sv. Martině jsou evangelíci, má tento almanach tím větší význam.

Fr. V. Sasinek vydal několik menších knížek obsahu cyrillo-methodějského. Zde uvádím:

Sv. Method a Uhorsko. Turč. sv. Martin, 1884.

Život sv. Cyrilla a Methoda. V Trnavě 1885.

Obrana sv. Methoda. Turč. sv. Martin 1907.

Toto je spis proti pojednání Ferdinanda Hummera v „Ka-

tholikus Szemle“ (naklad. Spolek sv. Štefana) pod názvem „Slovanské křesťanství na území naší vlasti před příchodem Maďarů.“

Spisy Zacharovy:

Sv. Cyrill a Metod na Devíne.

Devín, hlavné a sídelné mesto Veľmoravskej ríše. Dr. L'udevít Zachar. Trnava, 1928. Vydal Spolok sv. Vojtecha.

Spis je zahrocen proti moravskému Velehradu. Zmínili jsme se o něm již dříve ve svém článku.

„Borba za národnú slobodu“,

napísaná drom L'udevítom Zacharom na 300 stranách s ilustráciami, mapkami, pojednávajúca dejinné udalosti Slovákov v 9. storočí pod panovaním Mojmíra, Rastislava a Svätopluka. Kniha opisuje i pravek ako i praobyvatel'ov Slovenska, vstup Slovákov do svetových dejín, medzi ktorými národami žili, ich boje za národnú slobodu s Avarmi, Nemcami a Maďarmi, utvorenie svetoznámej ríše Veľkej Moravy, veľkosť, ako aj administratívne rozdelenie ríše.

K celoštátnym oslavám na 1100 ročnú pamiatku v Nitre odbavovať sa majúcim je táto kniha každému kňazovi, učiteľ'ovi, politikovi, verejnému činiteľ'ovi, ako vobec každému inteligentovi nevyhnutel'ne potrebná. Autor mal na zreteli r. 1930 a nasledujúce roky, v ktorých Slováci jubilujú historické dávne časy, na ktoré spomínať je nielen chvalitebné, ale i povinnosťou každého Slováka ako i Slovana vobec.

Tu uverejňujeme krátky obsah knihy: 1. Slovenský pravek a Slovensko. 2. Sloveni — Slováci za Karola Veľkého. 3. Doba národného prebudenia. 4. Devín v borbe za slovenskú slobodu. 5. Nevyriešené otázky. (Bratislava „antiqua urbs“ Rastislavova? — Lorch — laureatským arcibiskupom? — Devín biskupským sídlom. — Ostrihom sídelným mestom? — Ráb sídlom sv. Metoda?). 6. Slávnostné potvrdenie slovenských kníh a Boboslužieb v Ríme. 7. Sv. Metod na pannonsko-slovenskom kniežatstve. 8. Ján VIII. a staroslovanská liturgia. — Smrť sv. Metoda. 9. Kde je sv. Metod pochovaný? 10. Veľká Morava na rozkvetu a jej zánik. 11. Podunajskí Sloveni predkovia terajších Slovákov. 12. Slovenské obrodienie v 19. stor. a Devín. 13. Všeslovanská vzájomnosť. 14. Devín centrom národnej lásky a sily. 15. Menoslov. 16. Prílohy. 1. Legenda

Pannonica. 2. Epistola Hadriani P. II. ad Rastislavum, Swatoplucum et Cozellum. 3. Anonymi Salisburgensis A. 873 scriptoris Historia conversionis Carantanorum et de S. Methodio testimonium. 4. Excerptum de Karentanis. 5. Johannes P. VIII. ad Swatopluk comitem Mense Junio 880. 6. Epistola Episcoporum Bavariensium ad Joannem P. IX. scripta a. 900. 7. Memorabilia de Abbatia S. Adriani M. de Szalavár, conscripta per Dominicum Janke, Abbatem Szalavár. A. 1774 — 1801.

„Nákladom tlačiarne „Jednoty“ v Bratislave vydali sme preklad knihy dra Grivca: Sv. Cyrill a Method.“

Ústredie slovenského katolíckého študentstva: Zpráva o činnosti za rok 1929—1930, strana 25.

Knihy s vložkami cyrillo-metodějskými:

Storočná pamiatka narodenia Štefana Moyzesa, biskupa baňsko-bystrického. — Svojim nákladom vydal kníhkupecko—nakladateľský spolok, Turčiansky Sv. Martin 1897:

1. Život Štefana Moyzesa. Napísal Svetozár Hurban Vajanský. —

2. Črty z doby Moyzesovskej. Napísal Ján Francisci. —

3. Dokumenty. —

4. Doslov. Napísal Hviezdoslav.

O vzácném tomto spisu slavného básníka slovenského jsem se již zmínil v oddílu o slavnostech cyrillo-metodějských na Slovensku.

Pamätná kniha vysviacky slovenských biskupov. Sostavil J. P. Kysucký. Vydal Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1921.

Tam se dočítáme:

„Obnovme si v nás dielo sv. Cyrilla a Methoda od Kolísky až po Boží oltár.

Modlíme sa, pričíňme sa, aby sa všetky slávske národy spojily, že by po slávnom vzkriesení z tisícročného hrobu bol náš časný a večný život slávny.

Toto je cyrillo-metódovská myšlienka, ktorej nosičom, svietnikom ma byť zvlášte náš slovenský národ.

V tejto myšlienke vidím zvláštne povolanie, význam nášho národa...“ (Str. 28.)

Biskup nitrianský Dr. Karol Kmetko uverejnil tu článok: „Nitra—Velehrad—Olomúc“, ktorý, ako už názov spomína, je cyrillo-metodejský.

Ešte jedna spoločná slávnosť bola tento rok (1921): a to 5. júla, vo sviatok sv. Cyrilla a Methoda na Velehrade. Bol tam mimo pápežského nuncia, arcibiskupa dra Kordáča a arcib. dra Stojana i biskupi zo Slovenska, boli tam zastúpené všetky spolky a organizácie katolícké z republiky. Bola to slavnosť poďakujúca našim slavným slovianskym apoštolom, sv. Cyrillovi a Methodovi za tie dobrodenia, ktoré našim praotcom preukázali hlásaním evangelia, a ktoré slovianskym národom zaiste i teraz udeľujú svojou stálou prímluvou u Toho Najvyššieho, ktorý nikdy nedopustí, aby dúfajúci v ňom zahabnení boli.

„Miláček Moravanov Dr. A. Cyrill Stojan, ako riaditeľ tých cirkevno—národných sjazdov — píše tam na str. 13. biskup Dr. Kmeťko — vždy nás tam oduševňoval, tešieval, aby sme nezúfali, ale i naďalej ostali verní Bohu a národu.

Boh spravodlivý a milostivý, ktorý pozoroval naši krivdy, utrpenia a túžby, shliadnul konečne na uponíženie ľudu svojho, Jemu vždy verného, odmenil vytrvanlivosť a doveru našu neočakávané, vtedy sme sa dožili našej národnej slobody, keď sme už boli takmer na smrť odsúdení.“

Cyrillo-metodejský motiv má článok Andreje Hlinky:

„Význam posviacky prvých slovenských biskupov.“

Napsal tam:

„Po tisíc ročnom smútku dovolené nám bolo dnes sa zasmiať na tom mieste, kde stála kolíska „Slovenského katolicizmu“. Po tisíc ročnom mlčaní, horekovaní a vzdychaní bolo nám dovoleno dňa 13. febr. 1921 verejne po slovensky spievať

„Nitra, milá Nitra...
ty si bola niekdy sídlo Svätopluka,
keď panovala jeho mocná ruka.
Ty si bola sväté mesto Methodovo,
keď tu otcom našim hlásal Božie Slovo!“

Dr. Ferdiš Juriga (tam na str. 28.):

„Cyrillo-metodejská myšlienka. Dielo sv. Cyrilla a Methoda je základom duševného, kultúrneho, hospodárskeho, politického, spoločenského života skoro 200 miliónov duší počítajúceho slávského rodu a národov jeho.“

„Dielo cyrillo-metodejské bolo najväčšou silou, ktorá cez tisíc ročie udržala Slávstvo oproti hrozným náporom Tatarov,

Turkov, Germanov a ich pomahačov, medzi ktorými na nás najväčší nápor činili Maďari a židia....

V diele sv. Cyrilla a Methoda šťastne sa spojily nadprirodzená sila Slova s prirodzenou silou Slova, kresťanskej nábožnosti a slovenskej slávskej národnosti.“

Do Rima — Assisi vydal „Serafínsky svet“ roku 1925 jako popis terciárskej pouti do Ríma. Autor Dr. Alois Kolísek věnoval tam delší kapitolu sv. Cyrillu a Methodu, hlavně jejich památkám římským.

Velká kniha „Milan Hodža“, publicista, politik, vedecký pracovník, Praha 1930, má hojně míst cyrillo-methodejských. Na př. na str. 159: „Hlinka založil v Ružomberku tlačiareň; spomínal som Šrobárovi, že treba šíriť v massách myšlienku cyrillo-methodejskú, o ktorej sme sa mnoho shovárali s Hodžom...“ — (Denik Kornela Stodoly.)

Na str. 56: „A voliť ideu, pokiaľ možno všetkým príslušníkom čsl. národa spoločnú, pomáhajúcu prekleňovať nielen stavovské a politické rozdiely, ale i diferencie, vzniklé dlhým odlišným životom v roznych štátnych útvaroch.

Vychádzajúc z tejto snahy, hlása Dr. Hodža úctu k osobnosti sv. Václava, poukazuje na význam a prácu apoštolov Cyrilla a Methoda.“ — (Dr. Ant. Štefánek: „Tradícia“.)

Na str. 59: „Sjednotiť celý čsl. národ v úcte sv. Václava, učiniť tohoto kniežeta náboženský spoločným od Tatier k Šumave a potom zdorazniť jeho štátne organizačný význam — či nie je to viac než prirodzený postup u nás, kde trvale a bezpečne jednotiacích momentov sa stále ešte nedostáva?

Alebo vstúpiť všetkým Čechoslovákom presvedčenie o veľkom kultúrnom a mravnom význame Cyrilla a Methoda, ktorí boli našimi spoločnými hlásateľmi kresťanstva, či nevedie to k utúženiu sebavedomia.“ — (Dr. Ant. Štefánek.)

Na str. 206: „Slávnosť ošatenia, spojená s vianočným stromkom, bola vždy udalosťou v slovenskej spoločnosti peštianskej.

Nakoľko nadielkami tymito previeval duch národný, spomeniem len jeden prípad: Pri jednej takej príležitosti starý pán Bachát, miestny farár a neskoršie evand. biskup, rozohnil sa na toľko, že sa obecnosť a aj deti skoro poplakaly, keď spomínal Cyrillo-methodejský národ a nakladal deťom, aby sa stali hodnými tých darov tým, že budú, keď dorastú, národne žiť.

Ale na druhý deň ráno zavčasu cengal niekto na našom byte: bol to kostolník s odkazom, aby som vraj o tej reči nepísal do novín. Starý pán zľakol sa sám svojej reči. Ináčeť dobrá duša, len veľmi už zaviata v maďarskej Pešti... — (Dr. Wágner.)

Na str. 60: „Maďarom chovajúcim veľké porozumenie, ba až neobmedzenú úctu k historickým legendám, ba i historickým udomácneným nepravdám, spôsobíme ovšem neobyčajnú radosť, keď im povieme celkom bez obalu, že s Čechmi doby Svätováclavskej nemáme nič spoločného, že nás k nim nič nevieže a neviazalo.

Rovnako im dodáme materiál k zahraničnej propagácii, keď im my sami, dobrovoľne, bez donútenia budeme tvrdiť, že sv. Cyrill a Method, významní činitelia v slovanskej kultúre a cirkévné kapacity, uznáné a honorované i Rímom, sú pre nás celkom bezvýznamní svätí, ktorými sa zapodieávajú iba nevinné legendy. — (Dr. Ant. Štefánek.)

„Illustrované Dejiny slovenskej literatúry“. Napísal: Jozef Koreň. Prešov 1921. Nákladom Štebrovho knihkupectva. —

Na titul. liste obálky: Sv. Cyrill a Method: Obraz z Almanachu „Sokol“ na tisíc ročnú pamiatku sv. C. a M.

6. Básně cyrilomethodějské.

V této věci Slováci vynikají nad Čechy.

Jan Hollý (nar. 1785, zemř. 1849) básník, buditel-kněz slovenský, dal národu svému dva eposy jménem „Cyrillo-methodiada“ a „Svatopluk“, které mají látku cyrilomethodějskou.

Cyrillomethodiada není sice dílem naprosto dokonalým, jak i Sasínek prohlásil, ale je to dílo vzácné a drahé.

Ukázky klasických veršů Hollého a slovenčiny předstúrovské:

Prospewugem, gak wiprosení s Carihradu Bratri,
Konštantin a Metod, ku tatranským došli Slowákom,
Gak márné po celég wiwrátili Kragňe Modlárstwo,
A všelikí Národ w krestanskég Prawde i bozkém
Zákone wicwičení spasitelnég získali Wíre;
Gak též obwinění slawskému a od seba Chrámom

Nadstawenému dané powimáhali Obradu Práwo.
Než wi blahoslawení, co Ňebesách už Částku magíci,
Slávov Apoštolové, prispegte ku Práci, a černú
z Misli wižeňte Šerosť, i honíci zažnite Plápol,
Hodně abich mohel oslawowať waše Pesňami Čini!

(Z předzpěvu „Cyrillometh.“)

Slováci jsou vděčni za Cyrillomethodiadu, jak o tom svědčí tyto verše:

„Konečne zavznie v akorde mohutne
oslava Cyrilla-Methoda“,
čo rozprášili tmy pohanstva smutné,
Keď vädla Slováka sloboda.
Vyzýva, aby apoštolov
si hájil zaveť pevnou volou,
ctil Boha, reč si l'úbil a rod,
ba v tom že väzí bytia zárod.

(Ján Ďatel „Boh a národ“. — Vybrané verše str. 218.

„Na sté výročie nar. Jána Hollého“.)

L'udevít Žello (narozen 7. VIII. 1809, zemřel 21. XI. 1843).
Pád Miliducha. Báseň historická zo života Slovanov polab-
ských.

Idea basne: veľký plán, spojiť hřbu rozčesnutých, sa-
mostatkarstvom do krvi presiaknutých kmeňov a kmeníkov
polabských jednotou politickou, vyrástlou zo vzájomnosti, se-
bezaprenia, vysokého rozhl'adu, — je v osmom deviatom sto-
ročí nemožná.

1871 v „Orle“ Rastislav (Vodnia panna) 1872-1875 po
kusoch 12 časti: Dumka Černoboh, Duma Methodova, Slávnosť
na Velehrade, Pokúšanie k zrade, Honba, Vodnia Panna,
Svätopluk v Rezne, Svätopl. pád, Súd, Kain, Pokánie.

„A stouže dikciou hyperbolicou, zvroucnelou, kypjacím
citom presýtenou stretáme sa všade: tak rozpráva starý Slo-
van Rastislav i mladý jeho synovec; tak nemecký král L'ud-
vik i syn jeho Karolman; tak arcibiskup Method i koketná
dáma Adelína i tak rozpráva básnik sám. Je lyrik a čiastky
čisto lyrické, menovite tie, čo znesú kus rečnického pathosu,
daria sa mu najkrajšie (Duma Methodova); všeslovanská
idea lepšie pristane Metodovi alebo Svätoplukovi, než hmlis-
tým postavám ‚Miliduchovým‘.“

Andrej Sládkovič (Braxatoris) nar. 1820, zemř. r. 1872, napsal nádhernou báseň „Lipa cyrillo-methodejská“: —

Pospali ti, čo strom ten sadili,
Liet tisíc prešlo nad ich mohylou —
A tí, ktorých oni posvätili,
Zdriemali s povestou starobylou. —
Ba křkaly z bahien sveta žaby:
„Kacieri, vraj, noví dáki svätí!“
Klebetili, zlostní a pochabi
Brate svojej i matere kati,
Vysielajúc na holuba kane,
Tajne bijúc klíny do pňa slávy,
Čakajúc, že predsa sa nestane,
Čo dejstvo, ten veštec sveta, vraví —
Mlčte! nezovte to márnou pletkou,
Čo vzdedel Boh tisícročnou kázňou;
Tisíc liet, to tisíc mocných svedkov:
Vy čo? tisíc tohto veku bláznov! —
Obráťte sa, z mrzkej baby lona
K lonu matky, kam Boh slávu sype;
Od vrb ošumelých Babylona
Ku Cyrillo-Methodějskej lipe!

(Spisy básnicke Andreja Sládkoviča, sv. II.)

Biskupa J. J. Strosmyera oslavuje Jan Botto, slov. básnik (nar. 1829, zemř. 1881) nadšenou básní (z r. 1860), z níž závěrečné strofy znějí:

„Sláva Ti Otče! Tys' vyrkol to slovo
primreté na rtoch národa:
Slovanu srdce udrelo na novo
za zlatú jeho svobodu.
Oko sa jeho dvíha hoť do neba,
v prsiach nadšenie i viera:
a národ živý, Otče, večne Teba
v pamäť svú vďačnú zaviera!“

Při svém vřelém vlastenectví a odhodlaném národním citu

Fr. V. Sasinek pěje:

„Som Slovák, člen vznešeného
v rade iných národa

odchovanec to svätého
Cyrilla a Methoda.
Za rod svoj a jazyk svoj
žiť i mrieť i podstúpiť boj
všade proti vrahovi
som vždy čo muž hotový.“

Zdúrazňujeme tu, že prvotinami literárnymi (r. 1852) Sasinovými byla báseň na sv. Cyrilla a Methoda: „Buďte zvelebení“, hned hudbou opatřená a jako píseň cyrillo-methodějská užívaná.

Velebně žalmicky opěvuje bratry slovenské největší básník slovenský — éry druhé — Hviezdoslav (nar. 1849, zemř. 1921), svojí básní „Žalm k tisícročnej pamiatke vierozvestov sv. Cyrilla a Methodeja“, pod mottom Žalmu biblického č. 98.: „Spievajte Hospodinu píseň novú“.

Posudek o této básni napsal nejlepší slovenský odborník Dr. Pavel Bujnák, univ. prof. v Praze: — Posudek zní:

„Ešte nebol zakončil Hajnikovú ženu, — s prestávkami písal ju za tri roky, a až r. 1886 ju zakončil, — keď aj po inej stránke sa prejavila jeho mocná individualita básnická. Roku 1885 svet slaviansky svätil tisícročie svojho pokrestania, a Hviezdoslav k takejto príležitosti napísal prvý svoj „Žalm k tisícročnej pamiatke vierozvestcov sv. Cyrilla a Methodeja“. Žalm tento — ponevác Hájnikova žena nebola ešte úplne hotová, uverejnená, — hneď obrátil pozornosť i sveta širšieho na básnika slovenského, ktorý tak mocne a dostojne vedel zaspievať a osláviť významné výročie. Vajanský vo svojej oduševnenosti a radosti nad žalmom týmto vyslovil: „Neverím, žeby niečo podobného len bolo vzniklo v celom Slavianstve ku oslave našich apoštolov. Báseň táto bez sporu je prvou perlou celej cyrillo-methodej-skej poezie slavianskej“.

A skutočne perlou poezie robí Žalm tento mohutný pathos, vzlet citu, velebnosť reči, dostojnosť myšlienok, vrúcnosť národného cítenia a hl'бка viery, ktorá sa v ňom zračí.

K Bohu, ktorý sa zjavoval v minulosti, toho „zákon všetvládný dlie, milosť praje nad zákonom“, ktorého milosť sa zjavila i poslati k nám vierozvestov, k tomuto Bohu letia mocné vzdychy z duše básnikovej. K vzývaniu tohoto Boha volá i národ, aby sa rúšal „z tmy dolín vesele na vrchy“, ku Tatre,

k tomuto Sionu, kameňu uholnému. A tam sám básnik, ako veľkňaz na čele národa vykonáva službu Bohu, káže národu svojmu:

Tí vierozvestovia

„naučili ňa v mluve vlastnej vzývať Hospodina. Tým trval si posaváď od svätby tej, nebu súc verný i svojej bytosti, tým i trvať nesmrtné budeš, v tom pečať, záruka“.

A keď teraz i podlosť slávi hoďy, tupí národ bez trestu, predsa

„prijde deň božej súdby, prijde, prv než sa hriech nazdá, než stihne lovec lstivý namieriť na korisť; niet pravdy zmučenej, ó niet, ktorá neprešla by v slávu, niet krivdy najmenej, ó niet, juž Boh by nestrestal!“

A keď takto potešil národ, zas vyzve národ, aby velebil Boha; a na koniec zas prosí Boha v mene národa, aby nás udržal spolu svorných, ako doprial stádu rozptýlenému sa uspolčiť, tak národ ten

„ — — dojde istotne cieľ'a, jakýs' mu na pastve svetovej vykázal i zasadí palmu pokoja na zemi, v tej stínu bude hoveť si ľudstvo jak v prístave bez búre a prieky, a Ty s úľubou spočinieš zas jako po stvorení...“

Óh, koľko krás v tom, aká veleba! Ako vystihol básnik výšku, vzlet, velebnosť, silu žalmov starozákonných! Žalm tento uchvacuje nás práve tou bezprostrednosťou citu, tou úprimnosťou a silou viery, ktorá v najhlbšom kúte našej bytnosti nás priamo zastihuje a sebou bere.“ — (Pavol Országh—Hviezdoslav. K 70. Jeho narodeninám napísal Pavol Bujnák.)

Spisovateľ a kněz—buditel Josef Kompánek poslovenčil báseň J. Soukopa „Lvu XIII. k 1. jan. 1888“ a uverejnil ji ve svém popise pouti do Říma.

V Pamätnej knihe vysviacky biskupov slovenských Dlhomír Polský veršovnický se těší z toho, že noví biskupové dostali darem mitry, vyšívané Slovenkami:

„Nitra milá, rodná Nitra, Slovenská ty Nitra,
Kedyže ti skvostná prišla od Sloveniek mitra?
Nikda, nikda, Metodej len, Konštantin, brat umný,
jak dostali podarúnok od detičiek šumný.“

V téže „Pamätnej knihe“:

S motivem cyrillo-metodějským básně „Alleluja Slovákovi...“ Ján Ďatel, iná „Plesajte Tatry“ — Fr. Urbánek, zvláště pak aktuální verše „Slávnosť Slovenska“ — Dlhomír Polský.

Mladý bohoslovec slovenský z Nitry v Římě rozjímá 3. dubna 1923 ve verších „U hrobu sv. Cyrilla“. (Sborník lit. prác slov. bohoslov.)

Mimo básně je celý řad slovenských písní cyrillo-metodějských v rozličných zpěvnících slovenských. Tři z nich od Sasinka otiskuje i s hudbou Dr. Al. Kolísek ve svém spise „F. V. Sasinek“. Skalica 1930.

Do slovenčiny je nyní převedena i naše slavná píseň mešní „Ejhle, oltář Hospodinův září“.

VII. SLOVANSKÁ BOHOSLUŽBA.

Při známém pronásledování ducha cyrillo-methodějského a kruté maďarisaci na Slovensku, nedalo se ani mysliti, že by tu byl chován anebo dokonce projevován zájem o bohoslužebný jazyk slovanský a slovenský pro přítomnost nebo budoucnost.

Smělý František Sasinek troufal si aspoň o minulosti promluvit. Učinil tak spisem, který ani nevyšel na Slovensku, nýbrž v Americe v Pittsburgu 1892 pod názvem: *Jako povstala slovanská bohoslužba?* Napísal Frant. V. Sasinek, katolický kněz. Na pamiatku 40-ročného spisovateľstva povodcovho vydaly „Amerikánsko-Slovenské noviny“.

Zajímavý, vlastně smutný je stav věci na Slovensku i v době popřevratové a nynější.

Za neurovnaných poměrů na biskupských stolcích slovenských po převratě (první slov. biskup vysvěcen až roku 1921) stalo se, že o privilegium bohosluž. jazyka slovanského žádali jen biskupové česko—moravští. Bylo jim vyhověno, jak jsme již pověděli a sice zásluhou universitního profesora v Bratislavě dra Dobroslava Orla (jak mi on sám sdělil) — pokud se týče epištoly a evangelia v řeči domáci.

Ačkoli brzy po převratě byl rozšiřován na Slovensku článek (ve slovenčině) „Slovenská bohoslužba“, který Dr. Kolísek pro propagačnou kancelář ministerstvu s plnou mocí obstaral od Adolfa Jaška, ačkoli v „historických zemích“ vymoženo tak vzácné privilegium, na Slovensku zůstalo vše bez ozvěny, vše při starém.

Dr. Juraj Hodál sice v Pamätnej knihe vysviacky prvých slov. biskupov ve článku „Národný ráz v našom náboženskom živote“ napísal:

„Mnoho by prispelo konečne k vyjavovaniu nášho národného rázu uvedenie do obradov nášho staroslovenského a dneš-

ného jazyka. Staroslovenský jazyk už povolila svätá Stolica aspoň dvakrát do roka na dvoch miestach užívať (v Nitre a na Skalke); je to opravdu významné, lebo to už opravdu dýcha svojetou....“

Ale hned za tím čteme opravu:

„Poznámka vydavateľa a cirk. cenzora. Písateľ tohoto článku použil nesprávnu zvesť časopisu „Slováka“. Svätá Stolica nepovolila užívať staroslovenský jazyk na Slovensku a jako sa dozvedáme, ešte nik neprosil Svätého Otca o toto povolenie.“

Slyšme dra Ferdinanda Jurigu:

„Ale našim sv. apoštolom musíme vy dobyť patričnú úctu aj preto, lebo oni užívali pri službách Božích reči slovanskej, našej to reči. A za toto dostalo sa im pochvaly i od viacerých pápežov. Pápež Ján VIII. písal Svätoplukovi, kniežatu moravskému toto: „Užívanie slovanského jazyka..., ktorým Bohu príslušná česť a chvála se preukazuje, potvrdzujeme a nariaďujeme, aby týmto jazykom spievaná bola Kristu, Pánu nášmu sláva a česť a aby ním diela Jeho boly velebené. Vo skutočnej vierouke neni žiadneho zákazu, aby slovanským jazykom sv. omša slúžená nebola; tiež tak, aby týmže jazykom sv. evanjelium a všetky pobožné čítania Starého i Nového zákona, pokiaľ správne sú preložené, nemohly byť prevedené.“

Toto potvrdil tiež Benedik XIV. apoštolským listom zo dňa 25. augusta roku 1754. Prečítajte si, drahí bratia Slováci, viackrát tieto riadky a potom skloňte hlavu v dlane a rozjímajte o právach reči našich praotcov; o našom írečitom práve, o našej drahej, milulinkej slovenčine viacerými pápežmi potvrdenej a rieknite: „Ktorý naničhodný odštiepenec maďarón opováží sa ešte pohrdať našou materinskou rečou, našou slovenčinou?“

Jestli ťa, milý čítateľu, prozretelnosť Božia ustanovila za predstaveného, alebo za hospodára, alebo si sa z milosti Božej stal otcom rodiny, hľad' na to bedlive, aby v poddanstve tebe sverenom, v tvojom dome, v tvojej rodine predrahé deditvo svätých apoštolov našich, pravá viera kresťansko—katolícká a naša materinská reč, naša slovenčina, vyznávaná a skutkami dokazovaná bola.“ (Slov. L'ud. noviny 6. července 1928.)

Dr. Ferdiš Juriga horoval již dříve:

„Sv. Cyrill a Method svojim účinkovaním na pôde slovenského národa založili základy osobnosti nielen slovenského národa, lež aj slávského plemena.

Oni takej posvätenosti dali slovenskej reči a tým slovenskému národu, jakej žiadna reč, žiadon národ na svete nemá.

Ešte žiadon národ tak malého pochopenia a uznania nepreukázal oproti svojim najslavnejším jako Slováci a Slávi vôbec oproti sv. Cyrillovi a Methodovi.“ — (Slov. L'ud. noviny, 27. VI. 1923.)

D. Dodatek vydavatelův:
Dr. Alois Kolísek u Čechů a Slováků.

I. Dr. Alois Kolísek u Čechů.

Alois Kolísek narodil se 1. dubna 1868 v Protivanově na Moravě.

Gymnasijní studia konal od r. 1879-80 do r. 1886-87 na státním vyšším gymnasiu v Brně; bohoslovecká studia od r. 1887-88 do r. 1890—1890-91 na biskup. bohosl. ústavě v Brně.

Na kněze byl vysvěcen biskupem Dr. Frant. Sal. Bauerem v Brně dne 26. července 1891.

Působil jako II. kooperátor v Náměšti u Brna od 17. září 1891 do 20. října 1892.

Od 1. listopadu 1892 do 30. června 1894 byl na vyšších studiích v Římě, kde nabyl doktorátu filosofie.

Od 9. srpna do 26. září 1894 byl kooperátorem v Miroslavi. Od 1. října 1894 do 21. září 1898 katechetou a duchovním správcem zem. ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Od 21. září 1898 do 1. listopadu 1919 profesorem náboženství na zem. vyšší reálce v Hodoníně.

Dne 8. listopadu 1919 byl jmenován „ad personam“ řádným profesorem národní slovenské literatury a esthetiky na theologické fakultě v Bratislavě s platností od 1. listopadu 1919.

Poněvadž z důvodů církevně politických katolická theologická fakulta nebyla uvedena ve vlastní činnost, byl Dr. Al. Kolísek r. 1921 jmenován správcem věcí theologické fakulty a přednášel dle potřeby na některém slovenském ústavě bohosloveckém.

Dne 25. srpna 1931 zemřel v Brně v nemocnici Milosrdných bratří a dle svého přání byl pochován na Mariánském hřbitůvku na Sv. Hostýně dne 29. srpna 1931.

NA PAMĚŤ † MSGRA DRA ALOISE KOLÍSKA

uspořádal kruh jeho přátel v Praze v neděli 25. října 1931 v Grégrově sále Obecního domu v Praze přátelskou vzpomínku s bohatým obsahem, při níž pronesl velikou řeč spisovatel inž. Vilém Bitnar, kterou zde reprodukuji:

„Aloise Kolíska není již více... Vraceje se ze sídla milované Bohorodičky, divy tvořící v dalekých Lurdech podpyrenejských, zavolán byl náhle k Otcí nebeskému syn jeho pokorný... Zemřel nám přítel vzácný a srdečný! Jeho vysoká postava s krásnou lisztovskou hlavou nemihne se již ulicemi Prahy milované, a jeho úsměv přátelský neozáří již našich tváří. A melodický jeho hlas nezavzní na poradách i schůzkách, jeho neúmorná agilnost nepomůže nám zdolávatí obtíží všelikých projektů, jichž se vždy a všech i všude zúčastňoval tento idealista téměř nečasový!

Byl z posledních Mohykánů poslední generace sušilovské. Žije jich jen prořidlá hrstka ještě mezi námi, ale podzim šedesátky nastal jim všem skoro bez výjimky. I ti z nich, kdož ještě pracují v horoucím zápalu svých minulých let, sílení šťastnými výsledky svých plánů, ve chvílích nejintimnějších připomínají si již možnost odchodu do krajů Věčna... Z nich Alois Kolísek, kterého nedávno pochovali na hřbitůvku posvátného Hostýna, patřil k typu pracovníků všestranných, vše ovládajících a všude pomáhajících. Jako kněz rozjímal, kázal, zpovídal a putoval do Říma i do Lurd, jako katecheta učil, spisoval a cestoval, jako kulturní pracovník řečnil, schůzoval, organisoval, zpíval a sbíral, jako přítel umění obdivoval, kupoval, propagoval, jako politik pomáhal, vymáhal a intervenoval, jako borec Slováků těšil, posiloval, podporoval, obhajoval a osvobozoval. A všechnu tuto horečnou práci oblévala záře jeho vroucí a srdečné lásky k národu českému, který neměl nad něho syna věrnějšího.

Generace českých buditelů na Moravě šly po celé XIX. století za sebou, jedna druhé předávajíce dědictví patriarchy Sušila, a je příznačné, že dne 1. dubna 1868, kdy Alois Kolísek spatřil v Protivanově světlo tohoto světa, velebný stařec Sušil připravoval se v Bystřici pod Hostýnem k smrti, která se dostavila koncem května téhož roku. Z ruky do ruky byla tu podána číše velkého kulturního odkazu národního umírajícím Mistrem drobnému nemluvnátku, které ji mělo spolu s jinými nésti do budoucích desítiletí, aby z ní pili občerstvení nové a nové rody českých lidí, o jejichž lepší budoucnost se Sušil tolik strachoval.

A Kolísek tuto tradiční číši nejen převzal a nesl, ale i donesl. Narodil se zajisté v době svěžího národního ruchu, v čas, kdy mocná a plodná idea cyrillo-metho-dějská rozlévala jas plesných nadějí a jitrního očekávání do širokých

vrstev probuzeného národa a kdy český kněz měl závidění hodný úděl rozšiřovatele slovanského uvědomení do nejzapadlejších vísek a samot českých i moravských. Proto bylo tehdy kněžství i vznešeným úřadem vlasteneckým a jako tak přemnohým bylo i jinošskému Kolískovi jasno, že nelze mu lépe voliti, nežli když po vzoru svého miláčka Sušila oblékne na sebe kněžský šat, oslavený nesčíslným počtem národních buditelů.

Kolísek rozhodl se pro kněžství v době, kdy do bohosloví chodili jinoši vybraní, přinášející si vysvědčení s vyznamenáním a naplnění horoucí touhou pracovati na dalším obrozování národa. Z těch ovšem vyrůstali pak bojovníci schopní dojíti cílů, vytčených v době mladistvých snů. Kolísek přišel do brněnského semináře v době přímo těhotné novými činy obrodnými. Dlouhá setba předchozích Sušilovců na těžce zorávaných lánech národních počínala dozrávati k prvním žním zasloužené úrody. U vědomí těchto prvních radostných výsledků zdálo se i těm bohoslovcům, od světa na čas odloučeným, že dýchají jarní vzduch, ovlhlý jitřní rosou, a u vědomí, že na ně čekají úlohy nového období národního vývoje, studovali vše možné, aby se vyzbrojili k zápasům. Poznávali celou oblast moderního myšlení i tvoření, opírajíce se bezpečně o svůj pevný světový názor katolický. Neuniklo jim nic významného, aby o tom nepřednášeli ve své literární jednotě bohoslovecké a neotiskli prvních pokusů svých literárních prací. Majíce pod starobylou klenbou posluchárny starého alumnátu brněnského zavěšenou podobiznu Sušilovu, přimkli se, poučení jsouce a s rozšířenými obzory ducha, těsněji k velkému jeho odkazu, působícímu na ně neodolatelnou sugescí rodné, domácí, pračeské kultury.

Uvědomělí bohoslovci devadesátých let nepřejímali kulturního odkazu slepě a bez kritiky, jak je to již přirozeným právem každé mladé generace. Snažili se naopak poznati myšlenkové i citové formy české katolicity sušilovské s hlediskem současné orientace, uvažující často přebolestně, mohou-li je přejmouti a budoucně naplňovati mladým vínem svých bytostí. Také Kolísek mučí se těmito otázkami, studuje a hloubá, až posléze poznav dobrou jakost duchovního vína, rozhoduje se nésti číši Sušilovu celou poutí svého života. Poznal a vycítil, že Sušil odkazuje mládeži pevný mravní podklad křesťanský, víru čistou a vroucí, jakoby všecku ještě oblévanou sladkým čarem českého baroku. Tento stěžejní prvek su-

šilovské kultury, religiositu, mohl tedy Kolísek přijmouti bez výhrady, ten byl ryzí a čirý, pravověrný a český.

Odkaz Sušilův nabízel se však Kolískovi i svým živlem nacionálním, svojí vřelou láskou k národu. Netřeba jistě připomínati skvělého podílu sušilovského kněžstva na národní obrodě, kterou pěstovalo v tradicích staršího hnutí buditelského z přelomu XVIII. a XIX. věku. Vlast a národ byly vedle víry hlavními živly, které mu udávaly cíle a ukazovaly cesty k nim. Duchovní ovzduší, vytvořené generacemi sušilovskými, stalo se proto Kolískovi nutným k dýchání, neboť bylo prosyceno vzácnou a nevýslovně vonnou silicí jedinečného sjednotitelství. Sušilovcům náleží v české kultuře zásluha, že dovedli slíti kult náboženský i národní v jednu vzácnou slitinu, že starobylá víra svatováclavská a cyrilomethodějská stala se jejich úsilím neodlučitelnou od ideje národní. Sušilovci vytvořili pojem národa svatováclavského i cyrilomethodějského. Tato forma vlastenectví tehdy v letech devadesátých ještě žila, oduševňujíc takřka celý český národ, jí cítila a myslila dosud i mládež, vystupující na kolbiště ducha počátkem let devadesátých, jí cele žil i mladistvý Alois Kolísek. To dobře vystihl i básník X a v e r D v o ř á k v jubilejní apostrofě ke Kolískovým šedesátinám:

Dvojím tepem dal jsi srdci tlouci,
lásku svoji, kteroužto jsi žhnul,
pro vždycky už rozdělil jsi vroucí,
Madoně a vlasti, každé půl.

A přec každé dal jsi srdce celé,
hořící keř v lásky plápolu,
tak jak žili v dobách slávy skvělé
v našem rodě českém pospolu.

Ale v odkazu Sušilově ani básník a horlитель pro uměleckou kulturu nevycházel naprázdno. Generace let osmdesátých a tím spíše mládež let devadesátých žily již v ovzduší kosmopolitismu, jehož ideje ztělesňovali u nás Lumírovci. Otvírali nové obzory, poznávali cizí kultury, učili se od jiných národů, jaká to lákavá hesla, jaké výpravy za kořistí a za dobrodružstvím dosud nepoznaným. V boji o tato hesla stála i katolická mládež většinou v táboře Vrchlického a Zeyera a stál v něm záhy i Kolísek. Neboť pilným studiem

poznal, kterak Sušilovci již o celá desetiletí dříve před Lumírovci vtělovali svým dílem sourodý jim program kulturní, že Sušil první v české literatuře dávno před Vrchlickým překládal slavnou „Píseň slunečnou“ svatého Františka Serafinského a že jeho soudruh, český Sušilovec Doucha, první u nás jal se tlumočiti po česku Danteovu „Božskou komedii“ celé čtvrtstoletí před Vrchlickým.

Pojem národa komplikován byl u nás ovšem již v osmdesátých letech a tím ožehavěji na prahu let devadesátých hnutím sociálním. Ideje stavovského, třídního úsilí národa přijímány byly od českého lidu sympaticky nejen z důvodů blaha hospodářského, ale i s hlediska národního zabezpečení. Český lid byl v celku chudý nebo jen mírně zámožný, a bylo tedy jeho dobrým právem snažiti se o zlepšení svého bydla. Němci byli z velké části zámožní a bohatí, nijak se neštítící využívatí této své hmotné převahy k poněmčování pracujícího lidu již od školních lavic. Toto hnutí sociální bylo posíleno právě v době Kolískova pobytu v semináři roku 1891 encyklikou „Rerum novarum“ papeže Lva XIII. o dělnické otázce, poukazující, že není rozporů mezi sociálními snahami a katolickou vírou. Mladý Kolísek vlastním studiem poznal, že teoretické formy sociálního hnutí známy byly již před desetiletími i Sušilovcům, kteří svými spisy i spolkovým životem dávno před encyklikou připravovali půdu pozdějšímu hnutí křesťansky sociálnímu.

Touto cestou vedl však Sušil Kolíska i k bratrskému národu Slováků. Sušilovi vždycky záleželo nejen na jednotě zemí koruny svatováclavské, ale i na těsné jednotě Slováků s námi. Snažil se horlivě o rozšíření českých knih mezi Slováky, psal české dopisy předním mužům na Slovensko, žalostící nad rozlukou literární, básnil celý cyklus sonetů o slovenské zemi, k jejímž synům volal v jednom z nich:

Ó slyš sestry tebe vlídně volat,
jejich sdruž jen můž' ubránit tebe,
sama padneš, byť zbraň mělas z nebe...

Tyto hlasy, tehdy již staré celé čtvrtstoletí, mluvily ke Kolískově duši zvláště naléhavě. Právě onen rub sociální stránky národního našeho hnutí odhalil Sušil jinochovi v celé jeho krutosti. Klasický příklad sociálně národního hnutí Slezanů, českých chudáků, uhnětených nemilosrdně germanisují-

cími německými milionáři, nesmrtelně žvěčnělý verši Bezručovými, byl již na prahu let devadesátých téměř rovnocenně ujasněn Kolískovi Mistrem Sušilem na obraze chudých Slováků, zotročovaných maďarisujícími uherskými magnáty. Tady zabral Sušil v duši jinochově nejhloběji, ukázal mu jako v ekstatickém vidění cíl jeho životní pouti.

Odtud pak všechny cesty Kolískova života vedly na `drahé Slovensko. Přichází jako profesor náboženství do Hodonína, města slováckého, které se stalo osudným pro celou jeho další životní pout. Mladý římský doktor přijat jest občany jako bytost výjimečná, ozářená tajuplným kouzlem pověsti o chudičkém protivanovském tkalci Kolískovi, který od božeho rána do pozdní noci promítá článek osnovou na tkalcovském stavu, aby uživil svých dvanáct dětí, z nichž šest synů studovalo a vesměs věnovalo život svůj službě Kristově. Šest kněží z jedné rodiny a vesměs lidé vynikající, horlivě pracující o obrodě národní i náboženské lidu moravského. Jaká to událost, oblévaná svitem téměř pohádkovým! Alois Kolísek dovedl ušlechtilé využití tohoto nimbu, usnadňujícího počátky jeho kulturní práce, která se odtud záhy rozlévala širokými proudy po celé Moravě i do Čech a na Slovensko.

Neboť Kolísek bydlí právě v Hodoníně, na jihu Moravy, kde z oken svého domu vidí takřka uherské Slovensko, vidí, vidí a neodolá, musí do jeho niv, do jeho kopců, musí se polaskati s jeho městečky a dědinami... Bydlí v Hodoníně, národně tehdy ujařmeném, a vidí, že jařmo dobrých jeho bratří na Slovači uherské, které zrodilo Mahulenu a Samko Ptáka, je krutější a tíživější jařma moravského. Což divu, že jeho dům v Hodoníně stává se záhy asylem všech roduvěrných Slováků, kteří dávno před válkou a před převratem putovali k němu, aby si pohovořili, požalovali, kuli plány, vždy pak vzpružili ducha a zapálili srdce na ohni Kolískova nadšení. Přišli katolíci i evangelíci, přišli kněží i laikové, staří i mladí, Hurban Vajanský i Hlinka, Medvecký i Hodža, Vojtaššák, Juriga, Žižka. Cítili instinktivně, že jdou k příteli...

Říkalo se o Kolískovi, že byl na půl básník a na půl politik. Takového muže však Slovensko tehdy právě potřebovalo. Narodil se zrovna včas, aby zasáhl do vnitřních věcí slovenských, a veden jsa vrozeným citem pro trpící, stal se šťastným obráncem věcí na pohled ztracených. Nepřijímal tedy jen slovenských návštěv v Hodoníně, ale sám zajížděl na Slovensko, čím dál tím častěji, konečně tak často, že to bylo

Pešti nemilé, a na Kolíska vydán roku 1908 zatykač. Tím lil se pouze olej do ohně a láska platonická měnila se v praktickou, soustavnou propagandou. Za tisíce případů bude vždycky mluvití jeden, příliš skvělý a nezapomenutelný, případ jeho obrany ružomerského faráře Hlinky v Římě, kde dosáhl věci tehdy neslýchané: odvrátil suspensi, uvalenou na Hlinku maďarisujícím spišským biskupem Párwym!

Úspěch Kolískův v Římě byl příliš veliký, aby naň neupozornil celý kulturní svět evropský. A Kolísek uměl toho využití s ušlechtilou obratností, získáváje pozornost a pomoc velkého světa zahraničního. Tak vzniklo jeho slavné přátelství s dnešním velikým příznivcem Slovenska, se Scotem Viatorom. Od prosince 1907 si dopisují, na jaře 1908 setkávají se osobně. Kolísek stává se nejprve spolupracovníkem Viatorova díla o „Národnostní otázce v Uhrách“, píše mu do něho stať o slovenské písni a zjišťuje mu přesná data o procesech Hlinkových. Brzo na to roku 1909 byl Kolísek hostem Viatorovým na jeho škotském záměčku, kde spolurevidovali Úlehův český překlad výše zmíněného díla Viatorova. Roku 1911 realizovala se Viatorova myšlenka uspořádati v Londýně výstavu slovenského umění, která měla pěkný úspěch a zanechala památkou i dílka literární, společný anglický překlad slovenských pohádek a Viatorovu monografii „Slovenské lidové umění a písně“. Po nuceném přerušení styků za světové války sešli se oba zase na jaře roku 1919 v Praze ve sněmovně, zúčastnili se pohřbu Štefánikova a v létě 1921 byl již zase Kolísek hostem Viatorovým v Londýně, kde propagovali slovenskou píseň. K šedesátinám Kolískovým přijel Viator roku 1928 do Prahy, zúčastnil se jeho oslav v Bratislavě i v Praze a při té příležitosti konal u nás přípravy ke knize, jež by anglickou veřejnost dokonale informovala o skutečných poměrech v naší republice. Konečnou stylisaci díla provedl Viator společně s Kolískem roku 1930 v Londýně, kamž zajel náš neúnavný pracovník na několik měsíců. Dílo vyšlo nedávno tiskem.

Podobně navazoval Kolísek i jiné styky, velmi četné a velmi živé, z nichž chtěl bych připomenouti alespoň ony s anglickým publicistou Steedem a francouzským Ritterem. Kolísek dávno před světovou válkou viděl budoucnost Slovenska v bratrském přimknutí jeho k zemím českým ve svobodném státě československém. Za tento, kdysi tak smělý sen, šel hrdinsky bojovati do velikých měst staré, málo chá-

pavé Evropy, aby v nich získával mysl i srdce velkých Evropanů. V jmenovaných třech publicistech našel vřele oddané prostředníky, kteří mu umožnili navázati styky s osobnostmi opravdu velkého stylu. Jak takto získaná přátelství pomáhala v zahraniční akci osvobozenské, vidíme z netušeně radostných výsledků.

To však není ještě celý Kolísek. Jest i rozeným umělcem, básníkem a hudebníkem, výtvarníkem a divadelníkem. Studoval estetiku i poetiku, vyzbrojil se tak velmi dokonale pro svou rozlehlou činnost v umělecké kultuře, kterou zahájil psaním literárních studií a literární kritikou. Bohatou činnost rozvinul již jako bohoslovec svými studii o biblických motivech české poesie, zejména o Zeyerově biblickém dramatu „Sulamit“, později soustavně v literárních i uměleckých feuilletonech brněnského deníku „Hlas“, psaných v letech 1904 až 1913, které by samy vyplnily silný svazek.

Kolísek byl však předním organisátorem slovenského života uměleckého. Tato činnost vyvěrá z Hodonína, kde v květnu 1902 podařilo se mu již uspořádati znamenitou uměleckou výstavu, kterou obeslal i značný počet výtvarníků slovenských, takže slovenské listy tehdy jásalý nad tímto prvním souborným vystoupením slovenských malířů. To byla jistě významná událost v kulturním životě Slováků, neboť odtud bylo již nerušeně pokračováno v rozvoji, který vyvrcholil v ustavení „Spolku slovenských umělců“. Kolísek byl ovšem hlavním jeho spoluzakladatelem a v prvých časech i vůdcem, jsa poctěn funkcí čestného předsedy.

Ale organisování bylo pouze jednou stránkou této činnosti, kterou vedla především vášeň rozeného umělce a sběratele. Málo je lidí, kteří by měli tak jemný smysl pro melodii slovenského ornamentu a rozuměli tak vnímavě slovenským výšivkám jako on. A stejně i jiným oborům lidového výtvarnictví. Kdo poznal jeho příbytek v Hodoníně nebo Bratislavě, byl omámen sneseným v něm bohatstvím rozmanité krásy. Jako by člověk vstoupil do musea výšivek, řezeb, keramiky a maleb slovenského lidu.

Ještě bližší, než výtvarně umělecký folklor slovenský, byla Kolískovi slovenská píseň národní. Jeho zásluhy o tento poklad slovenské kultury jsou obsáhlou kapitolou jejich dějin. Mladý Sušilovec Kolísek zajímal se o ni již od mladých let studentských, kdy mu zněly v uších verše starého Sušilova sonetu:

Jak jsou sladky slovenské ty písně,
jaká tají v nich se lahoda,
Je to vírou ducha národa,
pramen živý, z útrob vyšlý tísně.

Již jako kvintán zpíval v malém sboru studentských zpěváků chlapeckého semináře v Brně písně slovenské a od těch dob nikdy nepřestal milovati, zpívati a propagovati tuto jedinečnou poesii a hudbu všemi možnými způsoby. Přednášel, psal a zpíval, ano zpíval ten výborný zpěvák nenapodobitelně. Sami Slováci bývali u vytržení a mluvili o tom slovy nejvyššího uznání. „Naše píseň byla jeho písní. Učili jsme se písním od něho, on učil se zase od nás, a všechny byly slovenské. Vytkl si téměř životním programem nésti slovenskou píseň do širého světa...“ psala o něm jistá Slovenka. O jeho zpěvu a hře na cymbál zahovořoval jiný lapidárními větami: „Zpíval tu cit, hned mluvila láska, hned zase hněv, na chvíli veselím rozjasnila se tvář zpívajícího, aby okamžikem zase zvažněla smutkem... Tenkrát jsem teprve poznal opravdovou krásu slovenských písní, jejich tajemné kouzlo a vztah k životu těch, kdož je po prvé zapěli. Dozněly již konečné akordy, ale duše cítila doteky minulých okamžiků v neochabující síle...“

Ta slovenská píseň líbezná i hravá,
ona má křidélka pěkně třepotavá...,
a kdo čísti umí, co v ní všecko stojí,
samou líbezností srdečko opojí...,
rozvlněná ňadra víc se neutíší,
kdo ji jednou slyšel, ten ji věčně slyší...

V slovanské kultuře zakotvil Kolísek i jako filosof. Setkal jsem se s ním kdysi v Praze po schůzi, kterou pražský arcibiskup Kordač na popud svatého Otce svolal k ustavení české odbočky „Akademie svatého Tomáše“. Mezi pozvanými učenci byl i Kolísek a mínil promluvit o pěstování kultu a filosofie nesmrtelného Akvináta na Slovensku. To byl jistě námět nevšední, u nás v Čechách nadobro neznámý. Ale tehdejší schůze byla pouze poradní a Kolísek neměl tedy příležitost svůj elaborát přednésti. Tehdy jsem si po letech zase uvědomil, že Kolísek je vlastně také odborníkem ve filosofii, že studoval v Římě, kde dosáhl doktorátu filosofie a domů že

se vrátil jako „laureát Akademie svatého Tomáše“. Věděl jsem, že psal již v devadesátých letech odborné studie do českých měsíčníků, ale domníval jsem se, že horečná práce pro Slováky odvedla jej nadobro od studií filosofických a že se do této oblasti subtilního badání již nikdy nevrátí. Ale neúnavný Kolísek nejen se navrátil k starým svým láskám, stal se dokonce průkopníkem v pěstování studia filosofie thomistické na Slovensku, kde tato důležitá větev katolické kultury ležela dosud úplně ladem.

Kolískův plán, vstřípiti v duchovním sadě slovenském scholastickou filosofii, jak to vřele doporučoval všem katolíkům kdysi papež Lev XIII., našel podporu u košického biskupa Augusta Fischera Colbrie, znamenitého thomisty, slovensky ovšem nepíšícího. Apoštolský administrátor Jantausch pochopil plodnost tohoto námětu v míře ještě větší, neboť sám mu svěřil přednášení thomistické filosofie a estetiky na bohovědném ústavě kdysi staroslavné university v Trnavě.

K této obtížné a odpovědné činnosti měl Kolísek již starou a dobrou průpravu literární. Byl již v devadesátých letech studoval Elserovo dílo o filosofii Aristotelově, uloživ výtěžek ve věcném posudku (Vlast 1894) a v studii „Nauka Aristotelova o působení božím“ (ČKD. 1894). V podrobném referátě vystihl pak činnost „Filosofické akademie svatého Tomáše Akvinského v Římě“ (Vlast 1895), po němž následovala monografická stať „O povaze vášní a jejich vlivu na vůli“ podle zásad filosofie scholastické (Hlídka 1896). Pro historii české filosofie důležitý je i životopis brněnského preláta Josefa Pospíšila, průkopníka thomistického studia v české kultuře (Kalendář duhovenstva československého 1899). Byla to pěkná žeň jeho usilovné práce na římském ústavě dell'Anima, odkudž se vrátil 1894 na Moravu.

Filosofie přivedla Kolíska i do oblasti apologetiky, v níž rovněž pracoval velmi horlivě, především působě na nespočetných místech živým slovem, ale také literárně obohacuje tento obor, u nás před válkou poměrně chudý. Podnes nezapomněly pěkná stať „Přednosti církve katolické podle protestantského učenice Fairbairna“ (Obzor 1906), důležitý článek „Náboženské poměry katolické na uherském Slovensku“ (Čítanka slovenská 1911) a spíše pedagogická stať „O důkazech jsoucnosti boží ve střední škole“ (Vychovatel 1913).

Je zřejmo, že nebylo vhodnějšího muže k úkolu tak delikátnímu, jako bylo probuzení kultu Akvinátova v krásné slo-

venštině, která až dosud nepokusila se vyjádřiti subtilních pojmů scholastiky výstižnými slovy domácími a latině rovnocennou definicí slovenskou. Jak dávno tomu bylo ostatně i v literatuře české, kde Josef Pospíšil teprve v osmdesátých letech sváděl úporné boje o terminologii filosofie scholastické v jazyku již bohatě odstíněném a se starou filosof. kulturou.

Kolísek našel mezi svými posluchači několik bohoslovců, kteří v něm vzbudili dobré naděje, že by časem mohli obohatiti chudičkou slovenskou literaturu filosofickou. Věděl, že bude třeba práce usilovné, neboť o scholastickém mudrctví poslouchali Slováci až dosud v diecézních ústavech bohovědných jen pramálo. Šťastnější byli ti, kdož se v bohosloví zdokonalovali v ústavech římských, ale do těch roduvěrný Slovák byl vysílán jen velmi zřídka. Teď po převratě, kdy v slovenských bohosloveckých učilištích stanoveno studium pětileté a kdy se probírá v prvním ročníku celá filosofie bez teologie, našli se na štěstí mezi Slováky i zdatní profesori filosofických disciplin. Jmenujme aspoň Jána Ferencíka ve Spišském Podhradí a Ladislava Mihaloviče v Nitře, ale z prvních, kdo otázky thomistické pěstovali v slovenštině, byl Kolísek. On jediný ze všech filosofů naší republiky zúčastnil se r. 1923 v Římě „Thomistického týdne“ a po svém návratu rozvinul v tomto oboru činnost soustavnou. Popsal především zevrubně pracovní program i průběh římského týdne v článku „Jubileum svatorečenia svätého Tomáše Akvinského“ (Duchovní pastier 1924) a slovenskému dorostu objevil význam světcův ve stati „Anjelský učitel“ (Rozvoj 1923). Slovensky psaná literatura thomistická má v dosud tištěných pracích Kolískových svoje prvotiny.

Z oblasti filosofie thomistické vyšel Kolísek i při svém hodnocení literárně kritickém a v studiích slovesně estetických. Činnost literárně historická, poetická a kritická datuje se již od r. 1890, kdy jako bohoslovec otiskl zmíněnou studii o „České poesii a bibli“ v brněn. „Museu“. Bohatě dokumentovaná studie „Kněz a krásné písemnictví“ (Nový život 1907) je podnes hledána, jako jeho články o lid. písni slovenské, z nichž stačí uvést alespoň „Za písni slovenskou“ (Naše Slovensko 1908), „Význam a umělecké zpracování slovenské písně lidové“ (Čítanka slovenská 1911) a přednášku „Mariánská píseň slovenská“ (1914). Jako kritik vynikl četnými literárními feuilletony v brněnském „Hlasu“, které byly ovocem

mnohaletého soustavného sledování literárních zjevů a zasloužily by souborného vydání.

Trvalým ziskem bohatých filosofických a literárních studií i zkušeností Kolískových bude jeho projektovaná veliká *Chrestomatie náboženská*, o níž pracoval již od roku 1909. Plán této edice, dosud rukopisné, je ovšem velkolepý. Kolísek podává pod zorným úhlem křesťanské filosofie celou apologetiku, dogmatiku, morálku a dějiny náboženské pro českou inteligenci vůbec i pro studující středních škol. Každý oddíl obsahuje články, citáty i básně, jak jich poskytují spisy pohanských klasiků, svatí Otcové a Učitelé církevní, hymnologové, papežské encykliky, křesťanští spisovatelé všech národů, laici i kněží, katolíci i nekatolíci, učenci i beletristé. Kolísek do díla zabral i umění a literaturu lidovou, pověsti, báje, písně a říkadla, chtěje čtenářům vystaviti vzory, podati příklady ze života, hlavně moderního. Takového díla v celé světové literatuře nenašel a vytvořil tedy něco zcela nového, co mu jistě pojistí vděk celého národa. (Dosud nebyla vydána; pozn. red.)

Kolískovu činnost vědeckou a uměleckou, jeho velkorysou koncepci buditelskou i propagační na Slovensku provázela vždy otcovská péče o českou menšinu vídeňskou, k níž zajel nesčíslněkrát jako národovec i jako kněz. — Význam tohoto působení vysvitne, uvědomíme-li si celé řetězy jeho přednášek ve vídeňských spolcích a jeho buditelských řečí ve schůzích katolických jednot politických a cyrilomethodějských jednot ve všech jejich odborech vídeňských okresů. Co tu bylo prosloveno slavnostních řečí při různých jubileích, co kázání v rozličných kostelích, v nichž Němci dovolili české bohoslužby, co se tu vykonalo národně demonstračních „poutních průvodů ve Vídni samé i v době válečné. Čechové nikdy mu nezapomenou odvahy, s níž vedl průvod z poutí ulicemi veleměsta a s níž dal zavzněti české písni „Dědictví otců zachovej nám, Pane“ právě před císařským hradem... Bylo to v roce převratu 1918, kdy Kolísek celebrou na Rennwegu a kdy konal významnou slavnost „Vzkříšení“ s průvodem na Bílou sobotu.

A stejně intenzivní byla jeho činnost i ve slovenské menšině vídeňské. Kolísek přivedl teprve Andreje Hlinku do Vídně, aby jej po vraždě černovské 1907 představil Slovákům i Čechům v českém „Národním domě“, mluvil k Slovákům ve spolku „Národ“, přednášel slovenským akademi-

kům, kázal všude tam, kde Slováci docházeli na bohoslužby Čechů — později spoluzakládal slovenský spolek „Svatá Rodina“ k udržování bohoslužeb pro vídeňské Slováky. Usilování o založení slovenského odboru „Jednoty svatého Metoděje“ zkazil mu roduvěrný Slovák Florián Tománek!

Ach, jaký zápal mělo srdce tvoje,
když návštěvou jsi chodil mezi nás,
a kolik lásky duše krásou vzňatá,
když naše křehké květy pálil mráz?
Bděls s námi, smutek náš byl твоjím smutkem,
když krev se lila ze slovenských žil,
byls s námi v žití bouře shoně prudkém,
z kalicha s námi duch tvůj hořkost pil...

Tak apostrofuje Kolíska jeden z nejlepších básníků a synů Slovače, Vladimír Roy. Ale už přešla zima slovenského lidu, nové jaro budí se v jeho krajích a Kolísek chápe, že jeho bratři potřebují nových forem buditelské práce. Plným právem byl kdysi nazván konsulem Slovenska. Nejen celou svou povahou a smyslem života tíhl instinktivně na Slovač, kde zasahoval do vnitřních dějů bratrské země, že ji uváděl na forum světové, že se staral o její uměleckou i vědeckou kulturu, za poměrů změněných pečoval i o její nejživotnější potřeby. Po převratě stal se naturalisovaným Slovákem, jednou z nejpopulárnějších hlav dnešní Bratislavy. Pomáhal budovati slovenský život hospodářský. Nezapomínaje na žádný ze svých oblíbených oborů činnosti, byl politikem i národohospodářem, pracoval v parlamentě stejně jako v organizačních kancelářích bratislavských veletrhů, zasahoval do lidovychovy a do činnosti nesčetných spolků, jezdil, přednášel, kázal, konferoval, hrál, psal, zpíval a orodoval. A vždycky mu ještě zbylo času na organisování poutí do Lurd, na redigování mariánského měsíčníku „Růže lurdská“, na spolupráci v oslavách tisíciletí smrti svatého Václava i 200. výročí kanonisace svatého Jana Nepomuckého... Což tedy divu, že nejlepší duchové Slovenska ocenili tuto jeho všecku práci a že tisíce roduvěrných synů země zaplakalo nad odchodem velkého a ideálního svého přítele!

Ale i my, zde v Praze, ztěžka si zvykneme na Kolískův odchod v nenávratno... Kdož by tu nevzpomínal třeba jeho veliké kulturní práce, již vykonal v duchu činnosti své mi-

lované „Moravsko-slezské besedy“, vždyť úsilím svým na Moravě a Slovensku ztělesňoval v nejlepším slova toho smyslu program této korporace... A mluvit o jeho spolupráci v „Československé jednotě“ bylo by nošením vody do rybníka. Vylíčil jsem jeho zásluhy o Slovensko, celá tato životní práce sledovala stejné cíle s jednotou. Zevně pak dostalo se této solidaritě výrazu v triumfální cestě Andreje Hlinky po Čechách, kterou právě Jednota organisovala s Kolískem po krvavém případě v Černové se zdarem tak oslňujícím...

Vzpomeňme i nepomíjejících zásluh Kolískových o staroslavnou pražskou konservatoř. Po stu letech svého trvání stala se po převratu ústavem státním především jeho přičiněním. Když v roce 1919 mluvil v Národním shromáždění pro toto zestátnění, strhl a získal poslance pro návrh ohnivou řečí, v níž zazpíval i překrásnou lidovou píseň slovenskou... Také „Pěvecká obec československá“ nikdy nezapomene Kolískovi, že byl z prvních těch, kdož prolomili ledy lhostejnosti pěvectva slovenského k českým bratrským jednotám. Brožurou „Slovensko, zpívej!“ vznítil oheň zájmu na Slovensku a po málu letech stal se již místostarostou kvetoucí pěvecké župy Bellovy v Bratislavě... Jeho přičiněním stal se zpěv na našich školách předmětem povinným. Vzpomeňme ještě krásného gesta, kterým roku 1930 dal rozhlasem rozezvučeti v Karlových Varech slavné velehradské písní „Ejhle, oltář Hospodinův září...“ „Československá jednota hudebních stavů“, hudební odbor „Umělecké besedy“, „Mozartova obec“ i „Státní ústav lidové písně slovenské“ nezůstanou pozadu, bude-li se kdy jednat o uznání Kolískových zásluh o hudbu.

Kolíška však počítají mezi své zakládající a mnohočinné členy i spolky výtvarného umění, ať je to „Sdružení výtvarných umělců moravských“, nebo „Spolek slovenských umělců“, „Umělecký odbor Matice slovenské“ nebo „Církevně umělecký ústav“ a „Umělecký odbor Osvětového svazu“...

Kolísek byl vzorným knězem katolickým a vedle oddané práce pro všenárodní dobro nezapomínal ani na prospěch drahé své víry svatováclavské a cyrillo-methodějské. Jeho zásluh bude vždy vzpomínati katolický „Orel“, jehož byl kdysi spoluzakladatelem, stejně jako pražský „Lurdský spolek“, jehož ideu počal před více než čtvrtstoletím ztělesňovati společnou prací se svými pěti bratry kněžími. Vymanil české výpravy do Lurd z vedení německé Vídně, byl duchovním vůdcem výprav, získal jim v Lurdech vážnost takovou, že český

živel katolický je tam zrovnoceněn s živly největších světových národů. Stejně truchlí po něm pražská „Liga svatováclavská“, stejně hojně jednot ostatních...

Posléze vzpomeňme jeho zásluh o mnohé plodné počiny v oné velké korporaci, jež je výkvětem celonárodního života, naší vzácné „Národní rady“... Z ní jako od teplého domácího krbu vycházel Kolísek do všech bojů o dobro národa celého, ať žije ve kterékoliv zemi slavné koruny svatováclavské, ať teskní po domovině ve Vídni nebo v Americe, ať se sdružil v „Národním svazu slovanské mládeže“, ve „Svazu národních jednot a matic“, ať v kterékoliv jiné bratřině...

Alois Kolísek padl na bojišti, unaven a zcela vysílen horlivou službou své družině, již doprovázel. Zemřel smrtí přirozenou, podlehnuv vleklému zánětu ledvin a ochrnutí srdce, přeplněného láskou... Zemřel příliš mlád, aby mohl dovršiti mnohý počin již započatý. Ale i tak bude nesnadno shledati všecky stopy jeho životní práce a zhustiti je v objektivní monografii. Po smrti takových agilních pracovníků rádo se na ně brzo zapomíná. Příliš často vzrušoval svými náměty a intervencemi. Teď bude od nich pokoj... Na hrobech i největších vyrůstá záhy mech zapomenutí. Toho by si horoucí idealista Alois Kolísek přece jen nezasloužil...

Jej prostá zrodila jen chata,
a chudičkový je rodný jeho kraj,
však v srdci jeho plála láska svatá,
jež proměnit zná pouště v ráj.

A láska ta ho vedla k žití metě,
on Čecha se Slovákem sblížit chtěl
a byl by dal snad za to vše v tom světě,
by uzřel splynout duše jejich těl.

Ten úkol plnil mužně, odhodlaně
a z píce jeho vyrost občas div:
ve stisku bratrském se sešly dlaně,
jež nepřátelsky hrozily si dřív!

Ne všechna setba jeho ujala se...
Zdaž rozsévač ti vždy žeň zaručí?
Však jiní po něm síti budou zase!
Nechť dríme sladce v Boží náruči!“

ZA † ALOISEM KOLISKEM.

Báseň k přátelské vzpomínce na zesnulého Msgra dra Aloise Koliska od jeho přítele prof. Xav. Dvořáka.

Odešel. A nám zůstal krutý stesk,
odešel, vavřín na svém čele,
nesmrtelnosti na svém jméně lesk,
přídomek slavný „buditele“.

Z těch jeden, jež zná česká epopej,
již svobodu nám připravili,
ať útěchu nám lili v beznaděj,
ať „úsvitem“ nám zazářili.

Syn Moravy, však Slovenska byl spíš,
tak do srdce mu vroucně padlo;
tvé sladké kraje prošel kříž a kříž,
tě stavě dávna před zrcadlo.

Tvé písně poklad on ti objevil,
jež čarovná s rtů jeho zněla,
že vzpomínáme rozkochaných chvil,
kdy srdce v nás se rozhořela.

Tak duši českou vroucně zaujal
pro sesterskou tu Slovač bédnou
a zanítil v nás mocné touhy pal,
jak kdysi být s ní Vlastí jednou.

On vašich vůdců rozbíjel pout kruh
a vyváděl je ze žaláře,
byť nenávisť spláceli mu dluh —
i tam mu nescházela záře.

Zář Trpitele, kříže, žluče, slin,
by zmocnila jen touhu jeho:
Den uzřít Slovenska — té Matky syn —
s Čechami navždy snoubeného.

Své dílo viděl naplněno, div
Československé naší říše;

poslání svoje, blažen naplniv,
jak Cyrill padá — na své líše.

A z mlčenlivých jeho nyní rtů,
Cyrilla závěť Methoději,
i k nám se line vroucně s blankytu:
„Naplněme, bratři, slávu její.“

Ta závěť srdce tvého naší je,
Slovensko úže přivineme.
Skvost růže s ňader Čech ať rozvíje,
tvým jménem drahým slibujeme —

V Slavíně českém „buditelů“ druh
sám zůstáváš nám ve paměti;
co nesmrtelností tě věnčí Bůh,
věčnou ti pamět národ světí.

II. Dr. Alois Kolísek u Slováků.

II. DR. ALOIS KOLÍSEK U SLOVAKŮ.

T. J. Gašpar ve své knize „Trvalé světla“, roku 1934, věnoval dlouhou kapitolu Aloisu Kolískovi, z níž uveřejňujeme:

„BORCOVI ZA PRAVA SLOVAKOV“.

Muža, ktorý sa pred prevratom, v ťažkých dozvukoch černovskej hrozy, spontánne a chrabro ujal úlohy zastánce bitej slovenskej pravdy, obdarily peknoduché ružomerské Slovensky zlatým perom, do ktorého boly vryté výstižné a pamätné slova:

„*Borcovi za práva Slovákov*“.

Týmto skvelým mužom, — týmto borcom za práva Slovákov bol Monsignor Dr. Alois Kolísek!

Človek lásky!

Čo Kolískovu osobnosť rozplameňovalo v jeden z našich žiarivých majákov, čo jej dodalo lesk trvalého svetla, bola naozaj láska. Jeho kresťanstvo a uprimný cit bratstva k Slovákom tvorily krásny celok. Bol z rodu našich veľkých heydukovských ideálnych a oddaných bratov. — Medzi menami Čechov, ktorí se tak zcela a úprimne oddali do služieb slovenského života à la Vlček, Votruba, Plicka, Zveřina, Jilemnický a vzácny protektor Živeny Mareš atp., velmi je-gavo žiari Kolískovo meno.

Zdá sa, že uprostřed stáleho hurhaju a dračky si už ani sami neuvedomujeme, alebo ľahko zabúdame to, čím sa o nás najskôr a najkrajšie sostaviť breviár pre tých, ktorí sa chcú zaslúžiť a veru, z čích, ak nic práve z jeho skutkov by sa dal cvičiť v pestování ozajstného bratstva.

„*Floreat Slovakia!*“

Ano, Kolísek vždy nadšene dychtil za slobodný rozkvet Slovenska a za nič lepší osud. Dávno vtedy, keď bolo ešte

škrtené púťami, zahorel čistou láskou k Slovensku a chrabro sa zúčastňoval priprav jeho oslobodenia.

Od chvíle, čo zo svojho bytu v Hodoníne uprel zraky do slovenských dial'ok, spolu s pohľadom zaletela tam i jeho duša a skoro zaletel i sám s odhodlaním k pomocnému činu. Z čistej bratskej lásky, z vrodeneho nadšenia za dobro, pobádaný čistými zásadami kresťanstva a zapálený duchom Hollého, Vajanského a Hviezdoslava, stal si do radu ochranných rytierov potupovanej slovenskej Popoluše a krásné čisté nadšenie ho nieslo v ťažkú borbu za jej vyslobodenie z kľatby. Na všetky strany nebojacne vytasoval ostrie svojho umu, zažihal pochodeň pomocného ducha a cez všetky nesnádze v tehdejších chmúrnych časoch nadšene niesol zástavu, na ktorej sa skvelo heslo: „Floreat Slovakia“ — „nech kvitne Slovensko!“

Zrno tohto hesla on zasial do duše Scota Viatora, z ktorej sa potom vyklasilo v zlatú žeň činov a za oslobodenie Slovenska on získaval priazeň četných Europeanov à la W. Steed, Mađam Rose, R. F. Joung a iní. Títo Kolískom získané duchovia upozornili svet na naše polozenie a ako sám T. G. Masaryk vo svojom diele: „Svetová revolúcia“ naznačil, stali sa nám vzácnymi pomahačami v zahraničnom odboji.

A podobne i na domácich pripravách prevratu má Dr. Kolísek veľký a nehynúci podiel.

Málokto dokumentoval faktické bratstvo Čechov a Slovákov tak skvele a s takým nežistným spôsobom, ako práve on.

J. Karásek nazval ho preto slovenským konsulom — a právom. On, Čech, všade, kde mohol, zastupoval slovenské záujmy. Robil im dobrovoľného, bezplatného konsula a že to myslel s námi ideálne, stačí zdôrazniť, že nemiloval len Slovensko, ale i Slovákov.

Miloval náš svojráz a horlil „za tú našu slovečninu“. — Slovenskou piesňou, jej ohnivým interpretovaním odomykal bratské: cudzie srdcia pre Slovákov a ich národné túžby. Všade a vždy mali slovenské národné snahy v Kolískovi svojho horlivého apoštola, ktorý či v cudzine či doma, účasťou na prácach Maffie, vo Viedni zase na schôdzkach u Stodolovcov, alebo na poradách českých poslancov a tiež v pražskom Národnom výbore, kde nás zastupoval vtedy, keď tam Slováci pre ohrozenie na živote nemohli byť, všade vždy ohnivým

slovom, dobrými skutkami a celou vervou svojej fulminantnej osobnosti, razil nám cestu k slobode.

No, najmä krásnou kapitolou jeho bratského konania bola obrana Hlinkova. V Čechách a na Morave ňou vyburcoval najviac obnoveného záujmu o nás a zrovna triumfálnym pochodom, vedeným pod heslem: „Za tú našu slovenčinu“, zapaloval lásku k Slovensku. Keď maďarská hrúzovláda prenasledovaním Hlinku chcela umlčať slovenské životné ozyvy, tu práve v chvíľach najväčšej potreby a nebezpečenstva sa s ním Kolísek objal a bojoval za neho heroický boj.

Ten nebol bez úspechu!

Zásluhou Kolískovej plamennej obrany Rím neschválil suspenziu nevinného, pre vernosť k svojetu prenasledovaného slovenského kňaza a Hlinka sa zase mohol vrátiť k oltáru i na ružomerskú faru:

Za túto obranu dostal Kolísek od ružomerských občanov striebornú plaketu a vďačné ružomerské ženy obdarily ho zlatým perom s nápisom: „Borcovi za práva Slovákov!“

Borcom za práva Slovákov bol a zostal Kolísek naozaj a vždy na všetkých frontách svojho čulého života.

Pri prevrate, keď sa jeho veľká túha splnila, ako člen revolučného Národného shromaždenia, znova nám venoval svoju vzácnu pomoc. Všade, kde mohol, zotavoval v dlhej porobe skrchnuté sily Slovenska. Umom, skúsenosťou, dobrotivým kresťanským duchom a bratskou láskou srdca zasahoval pomocne pri našom víťaznom zapojovaní sa do prúdu nového života.

Borca za práva Slovákov — hoci mu mnohý nevďak dosť chytro vrhol do duše svoj tieň — boril sa za nás neúnavne. Nedal sa znechutiť. Vytisnutý z politických a iných čelných miest špinavou konkurenciou, pre ktorú sám nikdy nemal potrebných ostrých lakťov, utiahol sa na pole dobročinej, bezplatnej práce a v nečíselných spolkoch kládol svoje dary na oltár nášmu obrodeniu.

Dary srdca a požehnaných činov.

Nezištne, pobádaný iba pekným heslom svojej čistej bratskej lásky: Nech kvitne Slovensko! — A čo mne, ako služebníkov Slova, najmä prichádza vyzdvihnúť, je jeho ohnivá láska k slovenčine! Nelakal sa nijakých obetí za túto zaznávanú Popolušu a rád podporoval všetkých, ktorí sa uprimne namáhali vymocť ju z kľatby a vrátiť jej odňatú kráľovskú hábu. Nadšene spieval jej piesne, miloval jej vôňu, farbu,

l'ubozvučnosť a neprestával vyznávať, že mu táto Dulcinea zostala drahou...

Ano, Vladko Roy dal tomu pekný výraz, keď napísal o ňom:

„Ach, aký zápal srdce Tvoje,
keď návštevou si chodil medzi nás
a koľko lásky, duša krásou vzňatá,
keď naše krehké kvety páčil mráz!“

Pravda, takéto neobyčajné nadšenie idealistu Kolíska, ktoré siahalo a blčalo temer za plot normálnych rozmerov, praktickí sobci veľmi radi zdegradovali na stupeň vysmievanej donquichoterie. Zamestnaní guľaním guľočky svojho prospechárstva ako Čapkovi lajníci, odkiaľ by boli vedeli, že práve donquichoteria tohto ušľachtileho druhu, bola a je vždy a v každom čase najvzácnejšou pohonnou silou všetkých nadosobných, obecne užitočných snáh a že Kolískovo krásno nadšenie, jeho fulminantný duch, jako štedrostiplná osobnosť znamenajú najkrajší prínos v dokumentácii toho, čo je pri-nošeným základom československého spoločného života a tým je — láska rodných bratrov!

Túže pozdvihnúť sa k tomuto ideálu, dával práve Kolísek pekný vzor. No, žiaľ, veľké, čisté vzory dnes netiahnú ľudí a ja si často myslím, že práve v nedostatku prívržencov ním razené cesty sa javí hlavná príčina dnešnej rozladenosti československého pomeru.

Nevedeli sme si byť bratmi, ale len konkurentami! A nie ľud.

Českí vol'nomyšlienári videli v ňom čiernokňažníka, spojencu čierných, ktorý pomáha slovenským klerikálom a nevedeli mu odpustiť, že ich najväčšieho strašiaka Hlinku, on vlastne pomáhal urobiť populárnym.

Realisti, zamestnaní oboma rukama úlohou prevzatia Slovenska do vlastného užitku, počínali si čisto praktickým ču-
chom, organizačným mechanizmom a všetok smysel pre cit, pre emociálnu shodu, pre súlad duší a srdc zďal sa byť smiešnym ich racionálnej mentalite a smiešnym sa im zďal i každý väčší duch, ktorý sa s láskou a nie s fig'om blížil k srdcu menšieho brata.

A bolo veľmi mnoho tupcov, ktorí odbavili Kolíska tým, že čo robí, robí z neukojenej ambície. On, ktorý i v slobode

zostal iba tým, čím bol, profesorom, nesmel mať teda ani len ambície. To bol názor o seba ustrachovaných chytrákov, ktorí nie v malej viere úsilím, práve Kolískovo nadšenia a práce a bez vlastných zásluh z dneška na zajtra postúpili do takých výhod, o akých sa im nikdy ani nesnívalo.

Takto je to, kde každý natol'ko, kol'ko si vydobyje, idealista nejde s iným do boja, len s čistou láskou srdca.

Tomu i jeho neukoženú ambíciu zazlievajú ako smrteľný hriech tí, ktorí obratne ozlomkrky, všetky svoje prehnané ambície mnohonásobne ukojili, alebo v ukájaní nepoznajú hraníc...

A čo my, Slováci? Čo bola u nás jeho zásluh odsluha?

— —
Drahý monsignor!

Viem a opakujem, niet hroznejšieho, ako truchlá chvíľa, keď človek musí zapochybovať o skutočnosti dobra, za ktoré všetko obetoval. Keď sa človek v svojich najbližších sklame, vidiac, akým nechápavcom podal úlomy svojho srdca a vidiac, ako sa pri tom dari práve tej tupej bezbožnosti, ktorá každú nadšenú obetavosť vypláca posmechom, alebo nevďakom — i vtedy, keď všetok osov z nej obratne a pytliacky zhrabne pre seba.

A darmo hovoria, že si taký zamestnanec obecného dobra práve svojím trápením vybojúvajú nejaký ten honor v národe, nejakú tú posmrtnú slávu, ja myslím, že kde niet dobrej rezie, tam je to i s touto slabou útechou neraz tak, ako s tým „honorom“ istého rychtára.

Rozpráva sa, že do ktorejosi dediny prišiel raz neznámy pocestný a hľadal rychtára.

—Kde tu býva váš rychtár? — pýtal sa prvého človeka, s ktorým se stretol v dedine.

— Ten šal'biar, ten kmín, tá stonoha? No, bouprisám, to hľadáte dobrého vtáka!

Pocestný išiel ďalej a keď stretol druhého človeka, pýtal sa toho:

— Hej, strýčko, kde tu býva váš rychtár?

— Ten galgan, ten naničhodník, ten skazisvet, ten rváč? No, bystu, na dobrého sa obraciate.

Pocestný pristavil i tretieho človeka i štvrtého a každý spustil na rychtára hrmavicu zlosti. Slovom nadávala na neho celá dedina.

Konečne našiel náš pútnik na obecný dom, kde zastihol rymčára v práci a hrozne utrúpeného. Chyťal sa za hlavu a božekal.

— Boh môj dobrý, čo sa človek namorduje od rána do noci. Tu to treba, tam to a starosti nemajú konca.

— Divím sa vám, že sa vám to chce — poznamenal pocestný.

— Nuž, čo mám robiť? Niektorí sa musia obetovať a i keď z toho niet nijakého osohu, preč to človek robí aspoň za ten honor, ktorý má v dedine.

Na môj veru, pekné to bolo s tým jeho honorom, no, na šťastie, aspoň o tom nevedel.

S chudákom Koliskom to však dopadlo horšie. Keď kandidoval do senátu, i keď se už prebil nejedným sklamaním, preč sa v svojom čistom naivnom idealizme spoliehal ešte na svoj honor v národe. Bol som to tiež ja, ktorého osud neušetril od zahryznutia do trpkého jablka volebnej ruvačky. Spolu sme teda chodili a Kolisek na nejednom mieste videl a počul na vlastné uši, ako je to v skutočnosti s tým jeho honorom. V Gajaroch mu nadali do diablov a v Ivánke lenže si stačil šofér revolverom prekliesniť cestu a ujsť z trmy vrmy. Dolu, u ľudu teda prepadol, a hore, u pánov, ktorí rozhodovali v druhom skrutiniu, tiež zlyhal jeho „honor“...

Slovom, dopadlo to smutne.

A i keď sa Kolisek povzniesol nad nízkoť sveta, preč sám som neraz zbadal, že rany, ktoré dostal, krvácaly dlho a páľily jeho nežné srdce.

Môž byť, že mi poviete, že to s prípadom našo monsignora až priveľmi a sentimentálne rozmazávam.

Nemôžem za to.

Táto sústrast s nezaslúženým trápením dobrých ľudí mala a má vo mne dávne a hlboké korene.

Keď som bol ešte malý chlapec, pamätám vo Veľkom týždni, čítal otec náhlas pašie. To bolo na Starinách, na osamotenom majeri, ktorý ležal ďaleko od kostola a preto moji bohabojní rodičia neraz si museli svoju pobožnosť odbaviť domácou liturgiou.

Bol večer. Po práci i po večeri to bolo a ja som už ležal zakutraný v perinách. V susednej izbe rodičia, stará mať i staršia sestra sedeli okolo stola a otec, roztvoriac Bibliu, začal čítať.

Pod oknami hvízdal predjarný zametáč rolí — vietor, a potok, ktorý tiež tiekol tesne pri podstení, vyslobodaný z ľadovej kôry, hlasne si hrkútal.

Nespal som. Ale viac než hvízd vetra a hrkutánie jarku, napínalo a znepokojovalo ma otcovo čítanie. Počul som každé slovo. Každé sa mi zdalo smutným a čo raz smutnejšie ma naplňalo, až som odrazu nahlas zaplakal.

Rozplakal som sa nad utrpením Ježiša Krista.

Rodičia pribehli ustrašení, čo sa mi stalo, že tak brečím? Nič sa mi nestalo, len moje malé srdce schvátila bolesť a prepuklo v hlasný nárek, keď som počul, ako farizeji nemilosrdne „kamenovali svojich prorokov a zabíjali tých, ktoré im boli posielani“....

A dlho som vzlykal ešte i potom, keď mi matrina ruka nežným hladkaním pomáhala do sna.

Dávno je od tých čias. Dávno, čo ma otriasol tento prvý výbuch súcitu s krížom spasných geniov, no, v svojom srdci podnes som si udržal blčiacu lásku k všetkým dobrákam, ktorí preto, že chceli pomôcť zlému svetu, museli byť privalení ťažkým bremenom kríža...

Hl'a, z tejto lásky kvitlo i moje nadšenie, ktorým som vždy rád obdivoval Kolískovu altruistickú prácu, a znej pučia i tieto moje slova.

Od chvíle, čo som ho roku 1919 v Martine pri zakladaní Spolku slov. umelcov poznal osobne, uctieval som v ňom horlivosť šírenia lásky rodným bratom. Či na jeho povestnom byte v Kapitulskej, ktorý bol celý ako vitrína, plná drahých relikvií a kde som zažil tolko zriedkavých chvíľ jeho srdečného pohostinstva, či na rozličných poliach obecne prospešnej práce, kde ho bolo možno vidieť každý deň, všade žiaril z neho duch nám oddaný a za nás žertvujúci.

Pri takýchto chvíľach znova a znova mi prišiel na um deň, keď som čítal v novinách, ako náš nevďak práve tohto pozdného rytiera lásky a dobra vyhánal zo Slovenska...

Bol to i v spomienke povždy smutný deň. Januárový, Chmúrny. Ťažké ciagle visely so striech a moje srdce by sa bolo najradšej opäť detsky rozplakalo, lenže teraz už viem, že nic detskými slzami, ale keď už, tak aspoň svojím skromným perom mi prichodí zastáť sa dobroty Kolískovho srdca. Srdca, ktorého lásku k nám videl som tak často plápolat a ktoré poznám ako jedno z najideálnejších srdc našej prítomnosti.

A navždy nezabudnuteľné mi zostane putovanie s ním po Taliansku. Bolo to z príležitosti františkánskeho septucentenaria. Štyroch slovenských umelcov nás pojal so sebou a čo, vari, nikto neurobil — urobil to na svoje riziko...

V Assisi, v Porciunkule, na ktorej žiari nápis: „Tu je brána života večného“, pochopil som potom tú jedinou odplatu, v ktorú veril. Túto vieru mu už nič nemohlo vyvrátiť a ona do konca dávala vzťah krídlam jeho horlivosti... A pochopil som i to, že koľko človek okrem svojho nízkeho a infamného egoizmu uhádne osožiť iným, to jedine určuje jeho vyššiu cenu a podľa toho je a zostane Kolísek duchom pravej veľičenskej hodnosti.

Vedeť s radosťou a nezlomne prinášať obeti, to je genialita duše a túto krásnu ozdôbu Kolískovej duše nič nemôže zničiť, ani potužiť — tá mu zaiste otvára „bránu života večného“...

Od toho času, čo som si toto v novinách i v zápisníku zaznačil, monsignor Kolísek už prešiel bránou života večného.

On už vie asi všetko...

No, i ja som tiež všeličo a lepšie pochopil. Pochopil som najmä to, že na dnešnom Slovensku naozaj ani nemôže byť mnoho smyslu pre lásku a podobné sentimenty. Nie je čas na mazlenie, ani na plakanie.

Teraz sa bojuje!

Pomery sú také, že tam, kde každý, i náš holubičí národ sa musel konečne jurigovsky pochlapiť, aby si uprostred dnešnej tlačnice zaistil svoje „hnízdo“.

Keď totiž Jurigovi zhabali u nás niektoré buričské básne, ktoré, ako hovorí, písal ešte za Uhorska vo vacovskom väzení, vybral sa protestovať na ktorési ministerstvo a žiadal, aby zhabanie zrušili. Tu mu nejaký veľký pán povedal, aby uznal, že sme už dávno po revolúcii a že teraz potrebujeme len jedno, a to je „pořádek, pořádek a pořádek“.

Na to mu vraj Juriga takto:

— Co mi čvirikáš o tem pořádku, ty vrabec, ktorý si se nastěhoval do laštovčího hnízda? Ale my, Slováci, ešte ne sme v hnízde. Až mi budeme v hnízde, i my ti budeme čvirikať: pořádek, pořádek, pořádek.

Je na tom čosi.

V časopise „Československá vzájemnost“ z 18. novembra 1933 píše Vladimír Drobný, že „Slovák ze Slovenska prožívá

v horečné krvi stále ešte revoluční zápas o své uznání a umístění“. — Ano, zápasíme o svoje, „hnízdo“, aby som zostal pri tomto jurigovskom slove a i keď sme ešte po uši v bojovnom hrmote, mne sa zdá, že už vidím zore nášho víťazstva. A až se raz v jeden krásny deň rozleje po Slovensku požehnaná slnečnosť pokoja, až budeme v takom „hnízde“ spoločenského života, v ktorom každý — nielen páni, ale i chudáci — najdú svoje teplé miesto a svoju radosť, potom si zaiste s úctou a láskou spomenieme i na našich mrtvých dobrodejevov. Potom si spomenieme i na veľkého milovníka Slovákov, na apoštola lásky rodných bratov — na nášho milého a drahého Kolíska. Hl'a, maličký pomník sme mu už i teraz odhalili a možné, že si časom, až láska zas celkom zvíťazí, dovezieme ešte i jeho prach do nášho slovenského Pantheona. Obkolesíme jeho truhlu triumfálnym pochodom a vo veľkom sbratení jasavo mu budeme spievať tie slovenské trávničky, ktoré tak miloval.

Do tých čias dobrú noc, drahý, dobrý monsignor!”

*

Ján Mešťančík ve „Vlasti“ čís. 2.—3. z roku 1932 píše:

MSGRE DR. ALOJZ KOLÍSEK.

Keď som roku 1930 bol recenzoval Kolískov spis o Sasinkovi, ťažko by mi bolo vtedy pomyslieť, že za rok budem s ťažkým rozochvením písať už len nekrolog. Hl'a, zákon večnosti! — Tým viac nás to prekvapuje u muža, ktorý pre svoju telesnú konštrukciu mohol medzi námi blahodárne pôsobiť ešte niekoľko desaťročí. No, cesty božie sú inakšie. Tak záhadné, tak prekvapujúce! — — —

Keď v roku 1918 utvorilo sa revolučné Národné shromáždenie, do Slovenského klubu bol vtedajším čelným slovenskej vlády drom Šrobárom pozvaný i Kolísek medzi vedúcich slovenských národovcov, aby sa ako prvotriedny znateľ slovenského života plne zúčastnil konsolidácie rozháraných vtedajších našich pomerov. Už vtedy bola povest o ňom, ako o vynikajúcom vedátorovi, preto toho istého roku utvárajúca sa theologická fakulta v Bratislave pozvala si ho za riadneho profesora. Za čas pôsobil i na theologii v Trnave. Ale je pre náš národ ohromná škoda, že fakulta okrem jej kanonického sriadenia nepristúpila k reálnym činom, k skutočnému učin-

kovaniu ani podnes. Preto Kolísek bol povolaný na štátnu bohosloveckú fakultu cyrillo-methodejskú do Olomouca, kde sa dostáva vyššieho vzdelania i mnohým slovenským kňazom. Slovensko však nadmieru Kolískovi prirástlo k srdcu, preto za svoje trvalé bydlisko si určil Bratislavu, kde svoje vynikajúce vlastnosti uplatňoval v mnohých spolkoch, v uverejňovaní mnohých, zvlášť propagačných článkov, na rečníckej tribúne atd. Na nás, zvlášť na mladých Slovákov pôsobil tak účinne, kto raz počul, že odnášal si nezapomenuté spomienky. Z jeho reči sálala úprimná slovenská duša, ktorá vedela sa rozhorliť, napomínať, rozplameniť i pokarhať. V jeho osobnosti bolo niečo zvlášť príťažlivého, ako len u máloktorých ľudí: Preto chápem, že smrť jeho, ktorá nás 25. augusta 1931 nešťastne prekvapila, otriasla celým Slovenskom, lebo Slováci v mimoslovenskom rodákovi tak skoro nenajdú svojho človeka tak nevšedných kvalít.

Kolískove vzťahy k Slovensku sú dosť dávneho dátumu. Už pred štyridsiatimi rokmi zaujímal sa o náš národný život, počal spoznávať našich najlepších ľudí. Už vtedy začal kliesniť cestu vzájomnosti československej, lenže inými, celkom odlišnými spôsobmi práce. Veľmi dobre na to poukazuje v svojej reči Kolískov osobný priateľ ndp. biskup Čársky, keď sa prišiel i on odlúčiť od Kolíska: „Vedel dobre, že, ak niečo vie sblížiť Čechov a Slovákov, tak je to idea v dedičstvo cyrillo-methodejské, že je to Velehrad. A preto vodil nás tam a učil milovať vzájomne.“ Na základe týchto tradícií naši Slováci chodili se tam učiť milovať národ, tam im bola náležite vštepovaná myšlienka slovanskej spolupatričnosti vo forme unionizmu. A nebol to len drobný dedinský ľud, ktorého tam viedol len náboženský mysticismus, veľká oddanosť k Najvyššiemu, ale údajné sídlište a centrum veľkomoravských časov — Velehrad — chodievala navštevovať i slovenská roduverná inteligencia, akoby v svätom zápale išla tam hľadať posilu k ďalším ťažkým národným prosbám a utrpeniu.“

OBSAH:

Věnováno	3
Předmluva vydavatele	5
Úvod Dra Aloise Kolíska	7
A. VELEHRAD A JEHO PRŮKOPNÍCI	9
<i>I. Encyklika »Grande Munus«</i>	11
<i>II. Velehrad</i>	16
1. Z dějin Velehradu	16
2. Duchovní správci světští	17
3. Jesuité na Velehradě	19
4. Ústav sv. Cyrilla a Methoděje	21
5. Činnost exerciční na Velehradě	23
6. Děvín a Velehrad	25
<i>III. Průkopníci</i>	28
1. František Sal. kardinál Bauer	28
2. Vincenc Brandl	29
3. Bedřich kardinál lantkrabě Fürstenberg	30
4. Adolf Jašek	31
5. Pavel Křížkovský	33
6. František Pastrnek	34
7. Leopold Prečan	39
8. Matěj Procházka	39
9. František Snopek	40
10. Jan Soukop	42
11. Antonín Cyrill Stojan	43
12. Baltazar Hříva	46
13. František Šušil	47
14. Vladimír Štastný	49
15. Václav Štulc	49
16. Ignát Wurm	50
17. Jiní průkopníci	53
B. CYRILLO-METHODĚJSTVÍ U ČECHŮ	55
<i>I. Památky, svatyně, sochy, obrazy, zpěvy</i>	57
1. Památky (relikvie)	57
2. Hrob sv. Methoděje	57

3. Sochy sv. Cyrilla a Methoděje	59
4. Korouhve, prapory	59
5. Hrob sv. Cyrilla	60
6. Svatý Kliment u Osvětman	62
7. Jubilejní chrám sv. Cyrilla a Methoděje v Praze-Karlíně	63
8. Sochy sv. Cyrilla a Methoděje na Radhošti	64
9. Sochy sv. Cyrilla a Methoděje jinde	65
10. Kříže - medaile	66
11. Z obrazových památek Cyrillo-Methodějských	66
12. Kult cyrilomethodějský zpěvem	67

<i>II. Spolky, ústavy, podniky</i>	70
1. Koruna Soluňská	70
2. Matice Velehradská	71
3. Jednota paní a panen moravských	72
4. Družstvo „Velehrad“	72
5. „Starý Velehrad“	72
6. Dědictví sv. Cyrilla a Methoda	73
7. „Matice moravská“	75
8. Umělecká beseda	75
9. Jednota sv. Methoděje ve Vídni	75
10. Cyrillské Jednoty	76
11. Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda	80
12. Matice cyrilomethodějská	82
13. Katechetský spolek	85
14. Akademie velehradská	85
15. Společnost sv. Cyrilla a Methoda	87
16. Matice svatoklimentská	87
17. Cyrillo-Methodějská fakulta bohoslovecká	89
18. Podniky cyrilomethodějské	89
19. Kongregace sester sv. Cyrilla a Methoděje	89

<i>III. Poutě a slavnosti, sjezdy</i>	90
1. Slovanská pout do Říma	90
2. Poutě a slavnosti na Velehradě	90
3. Poutě a slavnosti mimo Velehrad	95
4. Sjezdy a schůze velehradské	98
5. Sjezd „Katolické Moderny“	101
6. Sjezd eucharistický, pracovní	101
7. Sjezdy rolnické	101
8. Sjezd tiskový	101

9. Katechetské kursy	102
10. Sjezdy žen	102
11. Sjezdy unionistické	104

IV. Literatura 110

1. Soupisy	110
2. Topografie církevní	111
3. Časopisy	112
4. Slavorum litterae theologicae	113
5. Acta Academiae Velehradensis	117
6. Velegradskij vestnik	119
7. Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda	120
8. Časopisy a jiné tisky Matice Cyrillomethodějské	121
9. Věstník Společnosti sv. Cyrilla a Methoděje	122
10. Časopisy všeobecného rázu	122
11. Noviny	123
12. Časopisy „Method” a „Cyrill”	123
13. Zprávy o unioistických sjezdech velehradských	124
14. Knížky: Katechetský kurs	131
15. Práce Dra F. Pastrnka	132
16. Jiné samostatné knížky	133
17. Drobnosti	134
18. Krásné písemnictví ve službách cyrillomethodějství	137

V. V zahraničním odboji na Rusi 144

1. Založení České Družiny	144
2. Zvláštní svátky pro československé vojáky	145
3. Proti Habsburkům a za – Slovensko	146

VI. Slovanská bohoslužba 148

1. Před převratem	148
2. Po převratě	151
3. V otázce slovanské bohoslužby – roku 1930	153

C. CYRILLO-METHODĚJSTVÍ U SLOVÁKŮ 157

<i>1. Proti úctě Cyrillomethodějské</i>	159
1. Jiří Slota	159
2. Karol Medvecký jako pronásledovaný svědek	160

3. Katolický tisk český potvrzuje	162
4. Farár Cserny proti	162
II. Památníky, pomníky, věci zasvěcené	163
1. Nitra	163
2. Z Bystrice Povážské	164
3. Kopčany	165
4. V Kútoch	165
5. Račištorf	165
III. Spolky	166
1. Braterstvo sv. Cyrilla a Methoda	166
2. Matice Slovenská	166
IV. Poutě, sjezdy, slavnosti	169
1. Cyrillomethodějská pout do Říma r. 1881	169
2. Poutě na Velehrad	169
3. Katechetský kurs na Velehradě r. 1921	172
4. Dr. Pavel Žiška na obranu poutí velehradských	172
5. „I Devín i Velehrad“	173
6. Další historie poutí	173
7. Pout ku sv. Klimentu u Osvětiman	174
8. Unionistické sjezdy	175
9. Slavnosti	176
V. Ruch cyrillomethodějský ve svobodném Slovensku	181
VI. Literatura	183
1. Časopis „Cyrill a Method“	183
2. Jiné časopisy	183
3. Noviny	184
4. Almanachy a knihy obsahu cyrillomethodějského	185
5. Knihy s vložkami cyrillomethodějskými	188
6. Básně cyrillomethodějské	191
VII. Slovanská bohoslužba	197
D. Dodatek vydavatelův:	
DR. ALOIS KOLÍSEK U ČECHŮ A SLOVÁKŮ	201
I. Dr. Alois Kolísek u Čechů	203
II. Dr. Alois Kolísek u Slováků	223